سەرپەرشتی گشتی

شێرکۆ بێکەس

ڕاوێژکار

ڕەووف بێگەرد

ئەکرەم قەرەداخی

سکرتێری ڕۆڤار

یاسین عومەر

سەرپەرشتیاری هونەری

قادر میرخان

مۆنتاجی کۆمپیوتەری

یادگار ئەوڕەحمان

(ڕۆڤار) بڵاوکراوەیەکی ڕۆشنبیرییە هەر ژمارەی تایبەتە بە داهێنەرێک دەزگای چاپ و پەخشی سەردەم دوومانگ جارێک دەریدەکات

ناونیشان

سلێمانی- فولکەی یەکگرتن-

دەزگای چاپ و پەخشی سەردەم ڕۆڤار

Tel: 3129839

لە دەرەوەی کوردستان

Tel: 00441628477660

Fax: 00441628486008

E-mail

Info@www.sardam.net

چاپخانەی (شڤان)

ژمارەکانی ڕابردووی ڕۆڤار

ئیبراهیم ئەحمەد، محەمەد مەولود (مەم)، کەمال مەزهەر، لەتیف حامد، سوارەی ئێلخانی زادە، محێدین زەنگەنە، ئەحمەد هەردی، یەڵماز گۆنای، محەرەم محەمەد ئەمین، دڵدار، مەستورەی ئەردەڵانی، مەولانا خالیدی نەقشبەندی، جەمال عیرفان، مەلا عەبدولکەریمی مودەریس، جەلالی میرزا کەریم، ئیسماعیل بێشکچی، عەبدول خالق مەعروف، هێمن، حسێن حوزنی موکریان، ئەمین فەیزی بەگ، کامەران موکری، جەلال تەقی، عەلی ئەشرەفی دەروێشیان، شاکر فەتاح.

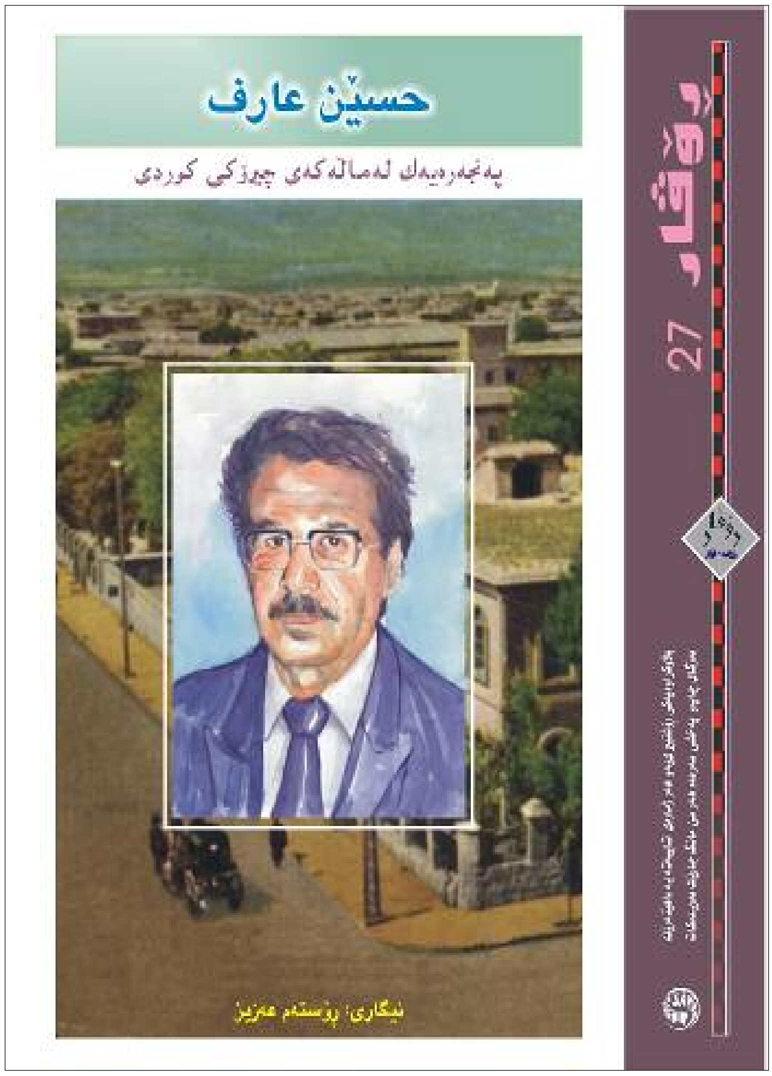

ڕۆستەم عەزیز

*ساڵی 1976 لە سلێمانی لەدایکبووە.

*ساڵی 1997-1998 پەیمانگای هونەرەجوانەکانی تەواوکردووە

*ساڵی 2001-2002 کۆلیجی هونەری زانکۆی سلێمانی بەشی وێنەکێشانی تەواو کردووە.

*بەشداری سەرجەم فێستڤاڵەکانی پەیمانگاو کۆلیجی هونەری کردووە.

*بەشداری پێشانگەی سروشتی کردووە (2000).

*بەشداری پێشانگەی خاچی سووری نێودەوڵەتی ساڵی 2000 ی کردووە.

*بەشداری پێشانگەی تایبەت بە پۆرترێتی ساڵی 2001 ی کردووە.

*بەشداری پێشانگای هەمیشەیی گەلەری زاموای کردووە. خولی ساڵی 2003 و چەندین پێشانگەی تر.

گۆرانییەکی هێلاوی ژیانم

حسەین عارف

هەولێر 1993

ناوی تەواوم حسەینی کوڕی وەستا عارفی کوڕی مەلا عەبدولڕەحمانی کوڕی محەمەد ئاغای کوڕی ئیسماعیل ئاغایە. باپیرەگەورەم دوای دامەزراندنی سلێمانی، لە (قەڵاچوالان)ەوە هاتۆتە ناو شارەوە. دایکم حەبیبەی کچی مەلا ئەحمەدی کوڕی مەلا محەمەدی ناسراو بە(مەلا چایی)ی کوڕی مەلا غەفووری کوڕی مەلا مستەفایە، کە باپیرە گەورەی ئەملاشم دوای دامەزراندنی سلێمانی، لە (قەڵاچوالان)ەوە هاتۆتە ناو شارەوە. ناوبانگی مەلاچاییەکە لەوەوە هاتوە، کە یەکەم کەس بووە لە ڕێگەی ئێرانەوە کە بۆ بازرگانی هاتوچۆی کردوە، چای هێناوەتە سلێمانییەوەو، خەڵکەکەی بەخواردنەوەی ئاشنا کردوە.

من بەقسەی دایکم کە جارێکیان دواندم، لەحەوتەمین ڕۆژی مانگی ڕەمەزانی ساڵی (1936)دا هاتوومەتە دنیاوە، کە دەکاتە(21)ی تشرینی یەکەمی ئەو ساڵە. ئەو خانووەی تیایدا لەدایك بووم و ئەو وەختە موڵکی باوکم بووە، ئێستا بۆتە ئاشێکی هاڕینی دانەوێڵەو ریزە دووکانێك، کەدەکەونە سەر مەیدانی ماستفرۆشەکانی لای گەڕەکی چوارباخ.

باوکم ئەو وەختە یەکێك بووە لە وەستا ناسراوەکانی کارگەچێتی لەشاردا (بەمانای وەستاباشی)و، شوێنی کارگەکەشی هەر ناو خانووەکەی بووە. ئەو لەچاو خەڵکەکەی تر داو بەتایبەتی هاوپیشەکانی، کەمدەرامەت نەبووە، کەچی لەناکاوێکدا بڕیارێکی سەختی، بەفرۆشتنی خانووەکەو وازهێنان لەپیشەکەی داوە!. بۆچی و لەبەرچی؟!. بەو نیازەی گوایە ڕەوتی ژیانی خۆی و خاوو خێزانی، بۆ بارێکی باشتر دەگۆڕێ. واتە لەپیشەگەرییەکی بەرتەسکەوە، بۆ بازرگانییەکی بەرفراوان. ئەوەتا بەسێسەد دینارەکەی نرخی خانووەکە، کە بۆ ئەو ڕۆژگارە (ساڵی 1938) پارەیەکی زۆربووە، بە خاووخێزانەوە چووە لەشاری کەرکووک عەلافخانەیەکی داناوەو، دەستی کردۆتە بازرگانیکردن بەدانەوێڵەوە. بەڵام ئەنجام بە نابووتبوون شکاوەتەوەو، دوای ساڵ و نیوێك گەڕاوەتەوە سلێمانی و، بایداوەتەوە سەر کارگەچێتییەکە، ئەویش بەپچڕپچڕی و، بەبێشوێنی کارگەی تایبەتیی خۆی.

بەدوای فرۆشتنی خانووەکەدا، ئیتر بووینەتە کرێچی و بۆ ماوەی ساڵەها، کەوتووینەتە گەڕەکاوگەڕەك و بگرە شارەو شارکردن. زۆرن ئەو شارو گەڕەك و کووچەو کۆڵانانەو، لیستەیانم لەلاهەیە کە لەم کورتەیەدا بواری ناوبردنیان نییە، چ جابە باسکردنیان دەگا. بەڵام دەبێ ئەوە بڵێم کەمنی ئەم نووسەرەی ئێستایان لەکاتێکی زووەوە، بەجیهانێکی گەلێ بەرین ئاشناکرد.. گەلێ بەرینتر لەو جیهانەی کە دەشیا، بەنەفرۆشتنی خانووەکە تیایدا قەتیس بمامام.

ساڵانی هەرەتی تەمەنی منداڵیم، بەرگەرمەی جەنگی جیهانیی دووەم دەکەون (1939–1945). من ئەگەرچی وەك منداڵی یەکێك لەگەڵە بەجەنگهاتووەکان لەکارەساتەکانیدا ناژیم، بەڵام دووراودوور تاڵاوەکانی دەچێژم، بەتایبەتی هەژاری و کەمدەرامەتی تارادەی برسێتی. تکایە سەرنج بدەنە ئەم قسەیەی دایکم، کە لەساڵانی دواتردا کاتێ فامم کردەوە لێمدەبیست دەیووت: "بڕواو نەیەتەوە.. خۆراکی سەرەکیمان خەپلەی تێکەڵ لەئاردی جۆو گەنم بوو. هەراشەکان– منداڵە گەورەکانی– یەکژەمی بەشەڕۆژانەکەی خۆیانیان دەخوارد. لەکاتێکدا وردەکان– منداڵە بچووکەکانی–، بەشەکەیانم بۆ هەڵدەگرتن هەتا ژەمژەم بیاندەمێ و، دەبوو لەدەستدرێژیی هەراشەکانیش بیپارێزم، کە هەندێ جار ناچار دەبووم بەرەزامەندی، یەکی پارچەیەکیان لەبەشی وردەکان بدەمێ".

ئەمە لە کاتێکدایە کە برای گەورەمان کاکم (محەمەد)و، کە باوکم لە وەختێکی زووەوە خستوێتییە بەر خوێندن (دەبێ بکاتە دەوروبەری ساڵی 1930)، لە خانەی مامۆستایانی گوندان– دار المعلمين الريفيه– لە بەغدا دەرچووە وبۆتە مامۆستا. یەکەمجار لە پێنجوێن (1941)و، ئینجا لە هەڵەبجەی لەمەڕ خەپلەکانی دایکم (1942)، کە ئێمەش بەخاووخێزانەوە بەفەرمانی باوکم دوای کەوتووین. واتە باوك ئەگەرچی لەولا، لە گۆڕینی پیشەکەیەوە بۆ بازرگانی شکستی خواردوە، بەڵام لەم لا لە پێگەیاندنی کوڕە گەورەیداو، بوونی بەمووچەخۆرێکی میری، سەرکەوتنی بەدەست هێناوەو، دەبێ بەری ئەو ڕەنجەی بخوا.

*ساڵی یەکەمی هەڵەبجەمان (ساڵی خەپلەکان)، بەکولەمەرگی بەسەربرد. ژمارەی خێزان دووازدەیەو، داهات تەنیا مووچە هەشت نۆ دیناریەکەی کاك و، بیتاقەی تەموینەکەیە. بەڵام لە ساڵی دووەم و سێیەمدا (943، 944)، بەهۆی هەم هەڵپەو هەم داهێنانێکەوە لەلایەن باوکەوە، خێزان ئاهێکی تێگەڕا.

لە بەهاردا خۆی و سێ کوڕە هەراشەکەی (عوسمان و عەلی و حەسەن)، بەپێ ڕێگەی گەرمیانیان دەگرتە بەرو، لەوێ کارگەچێتییەکەیان لە گوندەکانیدا دەکردو، داهاتێکی باشیان دەسگیر دەخست.

*من لە ساڵی (941)ەوە، بەو هۆیەوە کە کاکم مامۆستا بوو لە پێنجوێنا زۆر جار لەگەڵ خۆیدا دەیبردم بۆ قوتابخانە، بەژووری پۆل‌و خوێندن ئاشنا بووبووم. ئینجا لە ساڵی دووەمی هەڵەبجەماندا کە تەمەنم بوو بەحەوت ساڵ، بوومە قوتابیی پۆلی یەک‌و، دەریشچووم بۆ دوو. بەڵام لە ساڵی دوایدا، لەبەر تێکچوونێکی نێوان کاکم‌و بەڕێوەبەری قوتابخانەکەو گواستنەوەی بۆ دەرەوەی شار، لە خوێندن دابڕام.

*لە ساڵی خوێندنی (945– 946)دا، کاک گواسترایەوە بۆ (عەربەت)و، خاووخێزانیش گەڕایەوە بۆ شارو، لە خانووی مەلا عەبدولای چروستانیدا لە گەڕەکی چوارباغە دێرینەکەی لەوەبەریاندا، هەروا تەنیا دووسەد هەنگاوێک دوور لە خانووە فرۆشراوەکەیانەوە نیشتەجێ بوون. هەر ئێرەشە کە بۆ من دەبێتە مەڵبەندی بیرەوەرییە هەرە کاریگەرەکانی رۆژگاری هەرەتی منداڵیم، کە دەکاتە ساڵانی (945– 949)و، بۆ لەوەلا ئیتر لە پڕێکدا دەبمە پیاو، تەنانەت پیاوی مەعمیلی گرتووخانەو هەڵاتن‌و بەندیخانەو خەباتی ژێر زەمینی، وەک دوایی باسی دەکەم. ئێستا وا بەخێرایی چەند نموونەیەک لەو بیرەوەرییانە تۆمار دەکەم:

–خۆم ورک لە دایکم دەگرم، کە بمبا لە قوتابخانە ناونووسم بکا. جگە لە کاک کەسێکی تر لە ئەندامانی خێزانەکە، بواری چوونە قوتابخانەی بۆ نەڕەخساوەو، من دەبمە دووەم. هۆیە سەرەکییەکەی دەبێ، شڵەژاویی بارودۆخی ژیانی خێزانەکە، بەتایبەتی لەڕووی داراییەوە بووبێ. بەهەرحاڵ دایکم دەمبا لە قوتابخانەی ئەیوبییەی نزیک ماڵمان ناونووسم دەکا. بەڵام سەیر لەوەدایە کە دەخرێمەوە پۆلی یەکەم!. بۆچی‌و لەبەرچی؟!. وەڵامێکی روونم لە زەیندا نییە. رەنگە کەمتەرخەمی بەسەرێک‌و، بەردەوامیی تێکچوونەکەی نێوان کاکم‌و بەڕێوەبەرەکەی هەڵەبجە هۆکار بووبێ.

–بەتەمەن هەراشم. کەوتوومەتە ڕاکەڕاکەی ناو کۆڵانەکانی گەڕەک. هاوەڵ‌و هاورێ دەگرم. لەگەڵیاندا یارییەکانی ئەو رۆژگارە (مووشێن، هەلووکێن، سافسافێن، مزراحێن، بازد بازدێن، ئاگرە سوورە.. هتد، تەنانەت شەڕەگەڕەکیش دەکەم). ئەمانەن بیرەوەرییە هەرە بەتامولەزەتەکانی هەرەتی تەمەنی منداڵیم‌و، شانبەشانیان ئەوەکانی قوتابخانەم.

–باوک‌و براکان لە خانووەکەدا (ئەگەر چی بەکرێیە)، کارگەیان دامەزراندۆتەوەو، کارگەچێتییەکەیان بەگەرموگوڕی دەست پێکردۆتەوە. هەرچەندە لەبەر زۆریی ژمارەی خێزانەکە، داهات بەفریا ناکەوێ‌و هەر لە خانەی هەژاریدا قەتیسمان دەدا، بەڵام دەکرێ بووترێ کە بێدەرامەت نین.

–لەعلی (لعلیە)ی خوشکم کەلە ڕیزبەندیی لە دایکبووندا سەروو منە، لە تەمەنی سیازدە ساڵیدا بەنەخۆشیی گرانەتا دەمرێ. کارەساتی مردنەکەی لە دەفتەری بیروەرییەکانی منداڵیی مندا، لاپەڕەیەکی تایبەتی داگیر دەکا.

–جادەی تازە (کە دوایی ناوی مەولەویی لێدەنرێ) لێمانەوە نزیکەو، هاتو هاواری (بابڕۆ بابڕۆخێ)م دێتە بەرگوێ. دەچم لە قەراغ جادەوە لەگەڵیاندا دەڕۆم. تێدەگەم کە داوای لێبوردن بۆ چوار ئەفسەرەکەو، ئازادکردنیان دەکەن.

–ڕێم کەوتۆتە بەر سینەماکەی تەنیشت چاخانەکەی حەمە رەق بەلای باخی میردا (لەم ساتەدا ناوەکەیم نایەتەوە یاد). لە ناکاوێکدا دەبێتە تەقەو، عەشاماتێک دادەبارن‌و، لە ترساندا خۆیان بۆ ناو سینەماکە دەکوتن‌و، منیش لەگەڵ خۆیاندا رادەماڵن. دوایی تێدەگەم کە چەکدارەکانی شێخ لەتیفی حەفید بوون‌و، تەقەیان بەهەوادا بۆ ترساندنی ئەو عەشاماتە کردبوو، کە خۆنیشاندانیان لەدژی شێخ سازدابوو. (ئەگەر بەهەڵە نەچووبم شیوعییەکان بوون).

*لە ساڵی خوێندنی (49– 50)دا، کاک بەفەرمانی ئیداری گواسترایەوە بۆ خانەقین. ئەمجاریش بەخاووخێزانەوە کۆچمان کرد بۆ ئەوێ. لەبەرئەوەی کاک بوو بەمامۆستای گوندی (کانی بز)و، خێزانیش لەوێ نیشتەجێ بوون‌و، لەبەرئەوەی قوتابخانەی گوندەکە تەنیا تا پۆلی چوارەمی تێدا بوو، من کە قوتابیی پۆلی پێنجەم بووم، بۆ بەردەوامبوون لەسەر خوێندنەکەم، لە ماڵی مامۆستایان (کەمال‌و جەمال مەحموود) داڵدەدرام، کە ئەوانیش بەئیداری گواسترابوونەوەو بەر ناو شار کەوتبوون. ماڵی ئەو مامۆستا سەروەرانەم جگە لە داڵدەدانەکە، بووە مەڵبەندی چاو پشکوتنیشم لەو تەمەنە زووەدا، لەڕووی ئایدۆلۆجی‌و سیاسییەوەو، گرتنە بەری ڕێگای تێکۆشان لە ڕیزی بزووتنەوەی کۆمۆنیزمی‌و نیشتمانیدا.

*لە هاوینی ساڵی (950)دا بەهۆی ناپاکیی کەسێکەوە، کە دەزگای ئاسایشی ئەو سەردەمە (تەحقیقاتی جینائی) خزاندبوویە ڕیزی حیزبەوە، بۆ یەکەمجار لەو تەمەنە زووەدا، تووشی گرتن‌و ئەشکەنجەدان بووم. لە ئەنجامیدا لەبەرئەوەی لەخوار تەمەنی هەژدە ساڵییەوە بووم (936– 950)، بەیازدە مانگ بەندی لەگەڵ راگرتنی جێبەجێکردندا (وقف التنفیذ) حوکم درام.

*لە ساڵی خوێندنی (950– 951)دا شەشی سەرەتاییم تەواوکردو، لەبەرئەوەی جەنابی بەڕێوەبەری قوتابخانەی ناوەندی بەهۆی گرتنەکەمەوە لێم تۆقی بوو، رازی نەبوو لە پۆلی یەکی قوتابخانەکەیدا وەرمبگرێ. بۆیە ناچار رووم کردەوە شار (سلێمانی)و، لە ماڵی خاڵم (عەبدولڕەحمان) گیرسامەوەو، لە ساڵی خوێندنی (51– 52)دا بوومە قوتابیی پۆلی یەکی (سانەویی سلێمانی).

*لە هاوینی ساڵی (952)دا، خێزان دیسان هاتەوە سەر شارو، لە خانوویەکی نزیک گوومرگە سووتاو یا بەرخانەقای ناسراو بەخانووی (سەعەزۆکە) نیشتەجێ بوو. منیش بەئامێزی شادبوومەوەو، ئیتر ئەم خانووە بۆ ماوەی سێ چوار ساڵی داهاتوو، دەبێتە بنکەیەکی خۆبەخشانە بۆ چالاکیی حیزبایەتی، بەو مانایەی کە سەرجەم ئەندامانی خێزانەکە لە ڕیزەکانیدان.

*هەر لەم ساڵەدا کە ساڵی ڕاپەڕینی تشرینی پێدەووترێ، بۆ جاری دووەم لە ئەنجامی مانگرتنێکی قوتابییانەدا، لەگەڵ چەند قوتابییەکی تردا گیرام‌و، دوای چەند شەوێک بەکۆمەڵ ئازاد کراین.

*خوێندنەوەی زۆرم بەهۆی چالاکییە ئایدۆلۆجی‌و سیاسییەکەوە، خستمییە سەر کەڵکەڵەی نووسین. هێشتا لە پۆلی دووەمدا بووم، کە بەنیازی ئەدەبنووسین قەڵەمم خستە سەر کاغەز. ئەگەرچی خوێندنەوەم لەبواری ئەدەبدا زیاتر چیرۆک‌و رۆمان بوو، کەچی هەردەبوو بەشیعر دەست پێبکەم. تەنانەت یەکەم بەرهەمیشم کە (گۆران)ی نەمر بۆ هاندانم،

سالی (954)لە (ژین)دابلاوی کردەوە، پەخشانێکی شیعر ئامێز بوو بەناونیشانی (بۆیە ئەمەوێ بژیم)ەوە. بەلام دیارە موعادەلە نابەجێکە: (خوێندنەوەی چیرۆك/ نووسینی شیعر)، بەزوویی لەلام چۆتەوە سەر باری ئاسایی خۆی کە: (خوێندنەوەی چیرۆك/ نووسینی چیرۆك)ەو، یەکەم چیرۆکیشم بەناونیشانی (گۆڕستان)ەوە نووسیوە، کەلە گرتنی جاری چوارەممدا گۆڕدرا بە (کوردستان)و، لەسەرم کرا بەبەلگەیەکی تاوانبارکردن.

*لە سەرەتای مانگی ئازاری (955)دا، کەلە پۆلی چوارەمی سانەوی (ئامادەیی) سلێمانیدا بووم، بەڕێوەبەری قوتابخانە ئاگاداری کردم، کە بۆ کارێکی پێویست لە دایەرەی مەعاریف (پەروەردە) داواکراوم. چووم و وتیان: لە (تەجنید) داوات دەکەن. چووم و وتیان: لەبەرئەوەی تۆ لە قوتابخانە دەرکراویتو، لەبەرئەوەی لە تەمەنی سەربازیدایت، بڕیارە بکرێیت بەسەرباز. ئینجا لەو سەردەمەدا، یەکێك لە شێوازەکانی سەرکوتکردنی بزووتنەوەی نیشتمانی ئەوەبوو، کە قوتابییە دەرکراوەکان لەسەر چالاکیی نیشتمانی، دەکران بەسەربازو دەنێردران بۆ لەشکرگای (شوعەیبە)ی نزیك بەسرە، کەلە ڕاستیدا بۆیان کرابووە گرتووخانە (معتقل)ێك. بەم شێوەیە بۆ جاری سێیەم گیرام، بەنیازی کردنم بەسەربازو، ڕەوانەکردنم بۆ ئەو گرتووخانەیە.

هەوالّ گەیشتە یەکێتی قوتابییانو حیزبو، لە کاتێکدا کەلە گرتووخانەی حامییەی سلێمانی لە چاوەڕوانی ناردنمدا بووم بۆ شوعەیبە، هاوڕێی کۆچکردووم (جەلالی میرزا کەریم) خۆی گەیاندە لامو ئاگاداری کردم، کە بڕیاردراوە نەچمو هەلبێم. منیش بێچەندو چۆن جێبەجێم کردو، لەکاتی بەڕێکردنمدا بۆ کەرکووك هەلاتمو، بەوە شێوەی ژیانم گۆڕدرا بۆ خەباتی ژێر زەمینی.

*لە سەرەتای پایزی هەر ئەو سالەدا، بۆ جاری چوارەم تووشی گرتنو بەندکردن بوومەوە. ئەمیش هەقایەتێکی خۆی هەیەو، سەرنجراکێش تیایدا ئەوەیە ئامۆزازایەکی خۆم، کە شوێنی خۆحەشاردانمی پێدەزانی، مەفرەزەیەکی پۆلیسی هێنایە سەرمو بەگرتی دامو، لە دادگاشدا هات شایەتیی لەسەردام، ئەمە بێئەوەی کە هیچ ناکۆکیو دوژمنایەتییەك لە نێوانماندا هەبووبێ، بەلام دوایی بۆم دەرکەوت کەئەو پێشتر بووبووە پۆلیسی ئاسایش (جاسووس)و، بەتەماعی خەلاتکردن ئەوەی کردبوو. ئینجا وەك لەوەبەر ئیشارەتم پێدا، ناونیشانی چیرۆکەکەم گۆڕدرا بە (کوردستان)و، لەگەل هەندێ بەلگەنامەی تردا کە پێم گیران، لە دادگادا بۆ تاوانبارکردنم بەکارهێنرا.

*ئەمجارە دوای دەپازدە ڕۆژێك مانەوەم لە گرتووخانەی سەرای سلێمانیو تەواوکردنی لێکۆلینەوە لەگەلمدا، بەکەلەبچەکراویو بەپاسەوانی چەکدارەوە ڕەوانەی شوعەیبە کرام. ئینجا دوای ئەوەی لەلایەن دادگای جەزای سلێمانییەوە بەماوەی سالێك حەپسکردن حوکم درام، ماوەکەم لە شوعەیبە تەواوکردو، بەدوایدا دوو سالیش سەربازیم تێدا بەسەربردن.

*لەم سێ سالەی شوعەیبەمدا، خوێندنەوەو نووسینم لەبواری ئەدەبدا، شانبەشانی یەکتر برەویان دەسەند. هەردوو گۆڤاری (الآداب) و (الأديب)ی بێروتی، ڕۆلێکی بالایان لە هاندانمدا دەگێڕا. خوێندنەوەی ئەوان بوو لە بواری لێکۆلینەوەدا هانیدام، نامیلکەی (کامەرانو هۆنراوەی نوێ) بنووسم. لە بواری چیرۆکنووسینیشدا (چای شیرین)، دەستەگولی ئەو ماوەیەم بوو، کە ناردم بۆ پێشبڕکێکەی گۆڤاری (شەفەق)و، بەیەکەمی پێشبڕکێکە هەلبژێردراو، بووە خاوەنی ئەو ناوبانگەی کە هەیەتی.

سلێمانی 1951

*لە پایزی (958)دا دوای شۆڕشی (14)ی تەمووز، ماوەی سەربازییەکەم تەواوکردو، گەڕامەوە سلێمانییەکەمو لە پۆلی چوارەمییەکەی جارانم، دەستم کردەوە بەدەوامکردن. هەر لەو ماوەیەدا کە خانەی مامۆستایان بۆ یەکەمجار لە شاردا کرایەوە، وازم لەولا هێناو بوومە قوتابیی پۆلی یەکەمی ئەمیان. دوای ماوەیەکی کورت وازم لەمیشیان هێناو، بۆ خۆژیاندن لە سانەویی سلێمانی بەفەرمانبەر دامەزرام. بەدەمییەوە لە سالی خوێندنی (59– 60)دا، بە (خارجی) بەشداریی تاقیکردنەوەی پۆلی پێنجەمم کرد (کە ئەو سەردەمە دوا پۆلی ئامادەیی بوو)و، لە خولی یەکەمدا دەرچووم و نمرەیەکی باشم هێناو، لە کۆلێجی ماف (حقوق)ی زانکۆی بەغدا وەرگیرام. فەرمانبەرییەکەشم بۆ گوێزرایەوە بۆ بەغداو، بەوە گرفتی ژیانو گوزەرانم چارەسەر کرا. واتە بەیانیان فەرمانبەریو، ئێواران قوتابیێتی کۆلیج.

*لەو سالەدا (961)، بۆ یەکەمجار وەك شاگردە ئەندامێکی ستافی ڕۆژنامەی (ئازادی)، پێم نایە ناو جیهانی ڕۆژنامەگەرییەوە. لە نزیکترەوە (گۆران)ی نەمرو، لە نزیکەوە (نافع یونس)ی شەهیدو، هاوڕێیان محەمەدی مەلا کەریمو عەبدولڕەزاق بیمارم ناسی. واتە دەتوانم بلێم لەو ماوەیەدا، چوار ئەرکم لەیەك کاتدا بەجێ دەگەیاندن: قوتابیێتی، فەمارنبەری، ڕۆژنامەنووسی، لێپرسراوێتیی ڕێکخستنی حیز ب لە کۆلیجدا.

*لە ڕۆژی یازدەی شوباتی (963)دا، سالی کودەتا خوێناوییەکەی یەکەمی بەعسی فاشی، بۆ جاری پێنجەم تووشی گرتن بووم، دوو مانگێکی پڕ لە ستەمم لە گرتووخانەی (هندسە)ی سەربازگەی (الرشيد)و، قەلای چوارەمی بەندیخانەی ناوەندی (مرکزی)ی بەغدا بەسەربرد. دەربازبوونیشم لە ئەنجامی نواندنی کەمێ زیرەکیمدا بوو، بەوەی کەلە کاتی گرتنەکەمدا وەك فەرمانبەر خۆم ناساند نەك قوتابیو لە لێکۆلینەوەدا، لە لیستی فەرمانگەی پەروەردەدا بۆ ناوەکەم گەڕانو، لەبەرئەوەی ناومی تێدا نەبوو ئازادیان کردم. هەر کە بەردرام خۆم گەیاندەوە سلێمانیو، لەدوای شالاوەکەی نۆی حوزەیران، بۆ یەکەمجار ڕووم کردە شاخو بوومە (پ. م)ی قەلەمبەدەست، لە بنکەکانی حیزب لە کلکەسماقو ئاوەگرد. لە ئەنجامدا سالی خوێندنی (62/ 63)م لە دەست چوو. بەلام بۆ سالی (63/ 64)، دوای ڕووخانی حوکمی بەعسییە کودەتاچییەکانی (63)، گەڕامەوە بەغداو دەستم بە دەوامی کۆلیج

کردەوە. لە کاتێکدا بۆ فەرمانبەرییەکەم چەندە هەوڵم دا، دادی نەداو نەیانگەڕاندمەوە، کە ئەوە گرفتێکی گەورەی لەڕووی ژیان و گوزەرانەوە بۆ دروست کردم.

*ساڵی خوێندنی (65/64)م بەکولەمەرگی کۆتایی پێهێنا، کە دوا ساڵ بوو. وەکی تریش داخوازیی (خانم)ی هاوسەرمم کرد بوو، کە بەڕەسمی بووبووە دەسگیرانم و لە چاوەڕوانیدا بوو.

*لە (965/8/3)دا بوومە ئەندامی سەندیکای پارێزەران و، لە سلێمانی دەستم کرد بەپارێزەری. زۆری نەبرد دەرچووانی خولەکەمان داواکراین بۆ سەربازی و، لە (966/2/5)دا، بوومە قوتابیی کۆلیجی ئەفسەرانی یەدەك لە سەربازگەی (الرشید) لە بەغدا. لە (966/7/1)دا بوومە ئەفسەری یەدەکی یەك ئەستێرە، لە سەربازگەی (الوشاش) لە بەغدا.

*لە (966/10/28)دا هاوسەریم لەگەڵ (خانم)دا لە بەغدا دەستی پێکرد. لە (967/2/20)دا لە ئەفسەرییەکە مەرەخەس کراین و، گەڕاینەوە سلێمانی و، دەستم دایەوە پارێزەریکردن. هەر لەم ماوەیەدا بوو، کە دووبەرەکییە گەورەکە کەوتە نێوان ریزەکانی حیزبەوەو، دوو حیزبی بەناوی (ل. م)و (ق.م)ەوە لێکەوتەوە، کەمن کەوتمە بەرەی لای (ق.م)و، بوومە یەکێك لە کادیرە چالاکەکانی لە سلێمانی و کوردستاندا.

وەکی تر لەڕووی ژیان و گوزەرانەوە، ئەگەرچی بەسەرێك وەك پیشەی ئاشکرام پارێزەرم و، بەودیویشدا کادرێکی ریزی یەکەمی حیزبم لە سنوورەکەماندا، بەڵام لەگەڵ (خانمدا) ژیانێکی هەژارانەی تارادەی کولەمەرگی دەژین. چونکە نەپارێزەرییەکەم بەهۆی حیزبایەتییەکەوە چالاکانە بۆ دەکرێ، نەحیزبایەتییەکەش لە توانایدایە پارووییەك بکا بەدەممانەوە. ئا لەم بارودۆخە ناهەموارەدایە، کە یەکەم منداڵمان (گۆران– 968/2/21) لە دایك دەبێ و، کەچی لە ئاهەنگێکی خۆمانەی بەئامادەبوونی نەمر (حەمە ساڵح دیلان)، لەو لەتە خانووە دوو هۆدەو هەیوانە کرێگرتەیەدا لە نزیك گردی سەیوان بۆ دەگێڕین، کە تیایدا لە دایك بوو.

*لە ناوەڕاستی ساڵی (968)ەوە، چەند هۆیەك بوونە مایەی بێزاربوونم لەو کاری حیزبایەتییەی، کە هەژدە ساڵ بوو دەرویێشانە لەسەری بەردەوام بووم. بڕیاری وازهێنانم داو، لە (68/10/1)ەوە کە ڕۆژی چوونەوە بەغدامە بەماڵو منداڵەوە، بەبۆنەی گەڕانەوەمەوە بۆ سەر فەرمانبەرییەکەم لێی دابڕام. لەو کاتەشەوە ئیتر، خۆم بۆ ئەدەب و نووسین و کاری ڕۆژنامەنووسی تەرخان کرد.

*لە کۆتایی (969)دا لەگەڵ هاوڕێم کاکە مەم بۆتانی، کەوتینە کۆششکردن بۆ دامەزراندنی یەکێتی نووسەرانی کورد و، بەپێی پرۆسەیەکی تایبەتی کە بریتی بوو لە هەڵبژاردنێکی نهێنی، دەستەی دامەزرێنەرمان پێك هێناو، لە (970/2/10)دا مۆڵەتی ڕەسمیمان لە وەزارەتی ناوخۆ وەرگرت.

*لە (970/4/25)دا لەگەڵ هاوڕێیانم (شێرکۆ بێکەس و کاکە مەم بۆتانی و جمال شارباژێڕی و کۆچکردوو جلال میرزا کریمدا، بانگەوازی (روانگە)مان بڵاوکردەوە.

*لە ئەیلوولی (973)دا وەك نوێنەرێکی یەکێتیی نووسەرانی کورد، لەگەڵ وەفدی عێراقدا بەشداریی کۆنگرەی پێنجەمی نووسەرانی ئاسیا و ئەفەریقام، لە ئەلْماتای پایتەختی کازاخستانی سۆڤێتیدا کرد.

*لە شەوی (974/6/8/7)دا، لەلاڕێوە بەشاخی گۆیژەدا هەڵزنام و، بۆ جاری دووەم ڕووم کردەوە شاخ. ماوەیەك لە بنکەی (ق.م)ی حیزبی شیوعی لە کاژاو مامەوەو، دوایی بەماڵومنداڵەوە لە گوندی (دەربەند)ی سەروو چۆمانی دۆڵی باڵەکایەتی گیرسامەوە. کرامە ئەندامی دەستەی بەڕێوەبەری یەکێتیی نووسەران و، لێپرسراوی بارەگای یەکێتیی کە هەم بارەگا بوو هەم ماڵم.

*لە (974/11/23)دا، بۆ جاری شەشەم تووشی گرتن بووم و، ئەمجارەیان لەلایەن دەزگای پاراستنی شۆڕشەوە، بەتۆمەتی ئەوەی گوایە رەخنە لە شۆڕش دەگرم و، قسەی نابەجێ دەکەم. شەهید سەیدا ساڵح یوسفی– سەرۆکی یەکێتیی، بەنوسراوێکی ڕەسمی بۆ (م.س)ی پارتی، بەتوندی ناڕەزایی سەبارەت بەگرتنەکەم دەربڕی.

*لە 975/3/28دا دوای هەرەسهێنانی شۆڕشی ئەیلوول، گەیشتمەوە بەغداو، بەدوایدا ساڵانێکی تفتوتاڵ و پڕ لە پەژارەو خەمم بەسەربردن، کە بەگرتنم بۆ جاری حەوتەم لە هاوینی (978)دا بەبۆنەی کوشتنی (عوسمان فایەق)ەوە، گەیشتە لوتکە.

*لە (979/12/31)دا، دوای هەوڵ و کۆششێکی زۆر بۆ رزگاربوون لەو تاڵینۆشینە، فەرمانبەرییەکەم گواسترایەوە بۆ فەرمانگەی کشتوکاڵ لە هەولێر. ماوەیەکم بەسەرسووکی تێدا بەسەربردو تێوە گلامەوە. گواسترامەوە بۆ ئەمینداریێتی ڕۆشنبیری و، کرام بەجێگری سەرنووسەری گۆڤاری (کاروان). تالە ناوەڕاستی (988)دا لادرام و، گەڕێندرامەوە بۆ کشتوکاڵ. ئینجا لە هاوینی (989)دا خانەنشین کرام و، لە (10/1)دا بەخاووخێزانەوە گەڕامەوە سەر شارو، دیسان دەستم بەپارێزەری کردەوە. لەماوەی کارکردنم لە (کاروان)دا، سەرباری خەریکبوونم بەکاری ڕۆژنامەنووسییەکەوە، لە بواری نووسینیشدا چالاك بووم و، لەو ماوەیەدا ڕۆمانی (شار)و (ئەندێشەی مرۆڤێك)و (کۆمەڵە چیرۆکی گەلەگورگ)و (بیبلۆگرافیای چیرۆکی کوردی)م بەچاپ گەیاندن.

*لە (992/6/4)دا، لەسەر لیستی سەوزی (ی.ن.ك) بوومە ئەندامی پەرلەمان و، چالاکیم زیاتر لە بواری قانووندا بوو، بەو سیفەتەی کرامە ئەندامێکی لیژنەی قانوونی، بۆ بەرگرتنیش لە شەڕی ناوخۆ، یەکێك بووم لەو (57) ئەندامەی، بۆ ماوەی (101) شەو لە تەلاری پەرلەماندا مانمان گرت.

*لە دوای (31/ئابی/996)دا، بۆ جاری سێیەم ڕێم کەوتەوە شاخ

*لە مانگی یازدەی (998)دا، بەشداریم لە دامەزراندنی دەزگای چاپ و پەخشی سەردەممدا کردو، تا ئێستاش یەکێکم لە کارمەندانی.

2003/9/26

بیبلۆگرافیای بەرهەمەکانی نووسەر

یەکەم: لە کتێبدا:

أ-بەکوردی

1کامەران و هۆنراوەی نوێ- لێکۆڵینەوە- بەناوی (محمد صدیق عارف)ەوە- س/1958- چ/مەعارف- ل/66- ق/ناونجی (لە بڵاوکراوەکانی نامەخانەی گەلاوێژ لە سلێمانی).

2-لە کۆڕی خەباتا- کۆمەڵە چیرۆک- س/1959- چاپخانە/ کامەران- ش/سلێمانی- ل/32- ق/ناونجی.

3-سەرنجێکی مارکسی لینینی دەربارەی چینەکان و تێکۆشانی چینایەتی- وەرگێڕان- س/1960- چ/ژین- ش/سلێمانی- ل/48- ق/ناونجی (لە بڵاوکراوەکانی رۆژنامەی ئازادی‌یە).

4-لە بنچینەکانی لەنینیەت- وەرگێڕان- لەگەڵ جلال میرزا کریم دا- س/1960- چ/ژین- ش/سلێمانی- ل/32- ق/ناونجی

5-کلاڤەیەک ژانی تووڕە- کۆمەڵە چیرۆک- س/1971- چ/نعمان- ش/نەجەف- ل/115- ق/گەورە

6-چیرۆکی هونەریی کوردی/ 1925- 1960- لێکۆڵینەوە- س/1977- چ/ دار الحرية- ش/ بەغدا- ل/ 180- ق/ گەورە. (لە بڵاوکراوەکانی دەزگای رۆشنبیری و بڵاوکردنەوەی کوردی).

7-تویشووی سەفەرێکی سەخت- کۆمەڵە چیرۆک- س/ 1979- چ/ دار السلام- ش/ بەغدا- ل/ 118- ق/ ناونجی

8-میر- وەرگێڕان- نووسینی مەکیاڤیللی- س/ 1982- چ/ سمیرامیس- ش/ بەغدا- ل/ 260- ق/ گەورە. (بەبڕیارەی ئەمینداریێتی گشتی ی رۆشنبیری و لاوان لە چاپ دراوە).

9-گەلەگورگ- کۆمەڵە چیرۆک- س/ 1983- چ/ الاديب البغدادية- ش/ بەغدا- ل/ 176- ق/ گەورە. (لە بڵاوکراوەکانی ئەمینداریێتی گشتی ی رۆشنبیری و لاوانی ناوچەی کوردستان).

10-شار- رۆمان- س/ 1986- چ/ الاديب البغدادية- ش/ بەغدا- ل/392- ق/ گەورە (لە چاپکراوەکانی ئەمینداریێتی گشتی ی رۆشنبیری و لاوانی ناوچەی کوردستان- گۆڤاری کاروان).

11-بیبلۆگرافیای چیرۆکی کوردی 1925- 1983- س/ 1987- چ/ الاديب البغدادية- ش/ بەغدا- ق/ گەورە (لە چاپکراوەکانی ئەمینداریێتی گشتی ی رۆشنبیری و لاوانی ناوچەی کوردستان- گۆڤاری کاروان).

12-هێلانە- رۆمان- س/ 1999- چ/ دەزگای چاپ و پەخشی سەردەم- ش/ سلێمانی- ل/ 298.

13-سالێک لە تەمەن- بیرەوەری- س/ 1999- بەبڕیارمەتی دەزگای چاپ و پەخشی سەردەم- ل/ 252.

14-شار- رۆمان- س/ 2001- بەشی دووەم، لەسەر ئەرکی "عمر عبدالرحمن"ی خاوەنی کتێبخانەی سلێمانی چاپکراوە، ل/ 190.

15-گەلەگورگ و سی و پێنج چیرۆکی هەڵبژاردەی تر، س/ 2001- سلێمانی- چاپخانەی تیشك- ل/ 285.

6-نوسینەکانم- کۆمەڵە وتار- س/ 2003، لە بڵاوکراوەکانی دەزگای چاپ و پەخشی سەردەم.

ب-بەعەرەبی:

1-فتاة نغدة قصائد لكامران- ترجمة- 1959- مطبعة كامەران- السليمانية- 28 صفحة.

2-دراسات معاصرة (منشورات مجلة المثقف الجديد) مشترك- 1975- بغداد- 120 صفحة.

3-ملتقى القصة الاول (موضوعات الملتقى الاول للقصة العراقي 20- 25/ اب/ 1987)- مشترك- 1979- مطبعة دار الحرية/ بغداد- 352 صفحة.

4-عشرون قصة كردية (منشورات مجلة كاروان)- اعداد- 1985- مطبعة افاق عربية- بغداد- 212 صفحة.

دووەم- لە رۆژنامە و گۆڤارەکاندا:

أ-بەکوردی

1-رۆژنامەی (ژین):

-بۆیە ئەمەوێ بژیم- پەخشانە شیعرێکە- لە یەکێ لە ژمارەکانی ساڵی 1954دا بڵاوبۆتەوە. (ئەمە یەکەم بەرهەمی بڵاوکراوەی نووسەرە).

قوتابخانەی شیعری تازە- وتار- ژ/ 1277- 15/ 12/ 1955 (بەناوی- محمد صدیق عارف-ەوە).

-وەرامی رەخنەکەی کاك منگوڕی- وتار- ژ/ 1288- 8/ 3/ 1956. (بەناوی- محمد صدیق عارف-ەوە).

-رەخنەی ئەدەبی- وتار- ژ/ 1296- 10/ 5/ 1956. (بەناوی محمد صدیق عارف-ەوە).

-ئەدیب چۆن ئەنووسێت- وتار- ژ/ 1305- 19/ 7/ 1956. (بەناوی محمد صدیق عارف-ەوە).

-زوبانەکەمان و کەم و کووڕی‌یەکانی- وتار- ژ/ 1315- 4/ 10/ 1956. (بەناوی -محمد صدیق عارف-ەوە).

-هەڵبەست یا چیرۆك- وتار- ژ/ 1341- 18/ 4/ 1957. (بەناوی- محمد صدیق عارف-ەوە).

-هۆنراوەی کوردی و شەی دوو روو لە سەنگا- وتار- ژ/ 1393- 1958 (بەناوی- محمد صدیق عارف-ەوە).

-وەرامی وتارەکەی رۆژنامەی خەبات (کوردو شیعری تازە)- وتار- ژ/ 1492- 3/ 12/ 1959.

2-رۆژنامەی (هاوکاری):

-(کامەران) و کاروان لە کورتە وت و وێژێکدا- وتار- ژ/ 8- س/ 1- 6/ 3/ 1970.- بەچرپە- گۆشەیەکی هەفتانەیە- ژ/ 15، 16، 17، 18، 19، 20، 21، 22- 4/25 بۆ 13/ 6/ 1970 (بەناوی -مەزدە- وە).

-ئەحمەد موختار جاف دەنگێکی زوڵاڵی شۆڕش و یاخی بوونە- وتار- ژ/ 21- 6/ 6/ 1970.

-پیرەمێردی چیرۆك نووس- وتار- ژ/ 24- 20/ 6/ 1970.

-روانگە لە بانگەوازەکەوە تا ئێستا- ژ/ 48- 5/ 12/ 1970.

-وت و وێژێك- ژ/ 50- 19/ 12/ 1970

-وەختێك كۆمەڵ بەناو خۆیا ئەڕشێتەوە- ژ/ 52- 2/ 1/ 1971.

-"ئاسۆی ئەرخەوانی"و ترسێكی دووفاق- ژ/ 3- س/ 2- 23/ 1/ 1971.

-پانزە هەزار كیلۆمەترو:

1-چەند راستییەكی ساكار- ژ/ 190- 26/ 10/ 1973

2-چەند هەستێكی ناسك- ژ/ 191- 2/ 11/ 1973

3-گەشتێكی دوای نیوەشەو- ژ/ 192- 9/ 11/ 1973

4-داستانی سپیچكە- ژ/ 193- 16/ 11/ 1973

5-لاپەڕەیەك لە یاداشتە رۆژانەكەم- ژ/ 195- 30/ 11/ 1973

6-لەگەڵ ئەدیبە كوردەكانی سۆڤیەتدا- ژ/ 197- 14/ 12/ 1973

-لە ئەدەبی گەلانی ئاسیا و ئەفەریقاوە- وەرگێڕان لە ژمارەكانی گۆڤاری "لۆتس"ەوە:

1-ئەندونیسیا- ئاە.. ئاە.. ئاە..- چیرۆكی ئیدرۆس- ژ/ 191- 2/ 11/ 1973.

2-كازاخستانی سۆڤێت- شیعری: ئاپای كۆتانبابیێف- ژ/ 192- 9/ 11/ 1973.

3-تانزانیا- هەڵبژاردن- چیرۆكی: راڵف نیچ ئەریس- ژ/ 193- 16/ 11/ 1973.

4-سەنیگال- ژنە رەشەكە- شیعری: لیۆبۆلد سینگۆر- ژ/ 194- 23/ 11/ 1973.

5-گینیا- رەشەبا- چیرۆكی: جیمس نگووگی- ژ/ 196- 7/ 12/ 1973.

6-ژاپۆن- سەربازەكان- شیعری: ماسكۆ تاكی جۆش- ژ/ 198- 21/ 12/ 1973 (بەهەڵە ژمارە -190-ی لێدراوە)

7-هیندستان- میراتی كۆن و نوێكردنەوە لە ئەدەبدا- وتاری: براكاش شاندرا- ژ/ 200- 11/ 1/ 1974

8-دوورگەكانی "رأس الاخضر"- گۆرانییەك بۆ دوورگەكەم- شیعری: گابریێل مارینۆ- ژ/ 202- 25/ 1/ 1974

9-گینیا- سێ جۆر تێگەیشتن سەبارەت بەشانۆ- وتاری: احمد سیكۆتۆری- ژ/ 203- 1/ 2/ 1974

10-سیرالیۆن/ شیعرێكی ئەلین كۆلكەر- كازاخستان/ شیعرێكی ئۆلجاس سلیمانۆف ژ/ 209- 15/ 3/ 1974

11-ئەندێراگاندی دەربارەی ئەدەب و ئەدیبان ئەدوێ- ژ/ 209- 15/ 3/ 1974

12-باغی پرتەقاڵ- چیرۆك نووسی قوبروسی فلیبۆ بیرینیس- ژ/ 217- 10/ 5/ 1974

13-ماڵاوایی لە ساڵی لێكدووركەوتنەوە- شیعری: ئۆگۆستینۆ نتۆ- ژ/ 218- 17/ 5/ 1974.

-چەوساندنەوەی دووسەرەی ئافرەت لە چیرۆكی كوردیدا- ژ/ 310- 25/ 3/ 1976

-ژمارەی پێشووی "ئەدەب و ژیان"م خوێندەوە- ژ/ 324- 1/ 7/ 1976

-ورشەیەكی رەخنەی ئەدەبی لە نێوان "رۆشنبیری"یەوە- زنجیرە وتارێكی رەخنەیی هەمەچەشنەی هەفتانەیە- ژ/ 325 تا ژ/ 348 ساڵی 1976. ژ/ 349 تا 369 ساڵی 1977.

-مۆنۆلۆژی ناوخۆ لە چیرۆكی نوێی كوردیدا- ژ/ 357، 358، 359،- 2 بۆ 16/ 3/ 1977

-نەورۆزو بەهارو بیرەوەری- ژ/ 360- 23/ 3/ 1977

-ئایا چاری ئەم دیاردەیە چییە- ژ/ 448- 6/ 11/ 1978

-وەرام بۆ رەخنەكەی كاك عمر مارف بەرزنجی- ژ/ 458، 459، 460- 22/1 بۆ 5/ 2/ 1979

-لە نێوان بەهرەو تاقیكردنەوەدا- ژ/ 527- 26/ 5/ 1980

-رایەك بۆ لێدوان دەربارەی شێوە تەكنیكی ئەفسانەئامێز لە هونەری چیرۆك نووسیندا- ژ/ 528- 2/ 6/ 1980

-شاكارێكی ئەدەبی/ كاتێ نەهەنگەكان كۆچ دەكەن- رۆمانی یووری رایتخیو- ژ/ 534- 14/ 7/ 1980

-گابریل گارسیا ماركیزو گفت و گۆیەك دەربارەی ئەدەب و ژیان- ژ/ 591، 592- 11، 18/ 6/ 1981

3-رۆژنامەی "بیری نوێ"

-حسن قزلجی لە "پێكەنینی گەدا"دا- ژ/267، 268- 2،10/ 12/ 1977

4-رۆژنامەی "عیراق":

-بروسكەی رازێك- ژ/11- ك1978/2

5-گۆڤاری "هیوا":

-كارخواز- وەرگێڕان- چیرۆكی صنع الله ئەریسۆی- ژ/12- س/ 1- حوزەیران/ 1958. (بەناوی -محمد صدیق عارف- ەوە)

6-گۆڤاری "بڵێسە":

-چەند سەرنجێكی سەرەتایی دەربارەی چیرۆك نووسین- ژ/6- س/1- ك1960/2

-چیرۆك و چیرۆكی شانۆیی كوردی بە نیو سەدەی رابوردوودا (بەشی یەكەم)- ژ/9- س/1- مایس/1960

-چیرۆك و چیرۆكی شانۆیی كوردی لە نیو سەدەی ڕابوردوودا (بەشی دووەم)- ژ/10- س/1- مایس/1960

7-گۆڤاری "بەیان":

-ناوی كەسانی چیرۆك چۆن هەڵببژێرین- ژ/3- 1970.

-كە چیرۆك ئەنووسم- ژ/14- 1974

-بەراوردێك لە نێوان چیرۆكەكانی ژمارە (36)ی بەیاندا- ژ/39- 1977

-چیرۆكەكانی ژمارەی پێشووم خوێندەوە- ژ/42- 1977

-نموونەیەك بۆ رەخنەی تەتبیقی- ژ/58- 1979

-یەشار كەمال لە نێوان چیای ئاگری و كوێرئۆغڵیدا- ژ/64- تەمووز/ 1980.

-جەنابی جانەوەر (شانۆگەری)- ژ/77- ئازار/ 1982

8-گۆڤاری "نووسەری كورد":

-گفت و گۆیەك لەگەڵ شاعیری كازاخستانی (ئۆلجاس سلیانۆف- ژ/11- ك1/ 1973

9-گۆڤاری "رۆشنبیری نوێ":

-پەنجەرەیەك بەسەر دوارۆژدا- وەرگێڕان- شیعری شاعیری ئازربایجانی رەسووڵ رەزا- ژ/1- 21/ 11/ 1973

-شێوازە گشتییەکانی چیرۆکی کوردی لە قۆناغی سێهەمیدا- ژ/4- 21/ 12/ 1973.

-چوار ساڵو چوار رووداو- ژ/6- 11/ 1/ 1974 (بەبێ ناو)

-وێنەو نەخشەی دوارۆژ- وەرگێڕان- انعام الجندی- ژ/52- ئاب/ 1976.

-شتێ دەربارەی چیرۆکی سیاسی کوردی- ژ/53- ئەیلوول/ 1976

-نووسینی وردبینو نووسینی سەردەم- وەرگێڕان- وتاری خضیر عبدالأمیر- ژ/57- ك2/ 1977

-باووڵ- وەرگێڕان- چیرۆکی: جاذبیة صدقی- ژ/57- ك2/ 1977

-زانکۆو گەشەسەندنی مرۆڤایەتی- وەرگێڕان- وتاری: د. احمد غنیش- ژ/60- نیسانو مایس/ 1977

-شێوەکانی تەکنیك لە چیرۆکی ساڵانی دوای 1970دا- ژ/62- ئەیلوولو ت1/ 1977.

-حیکایەتی دەرکردنی ژمارە (سفری) رۆشنبیری نوێ- ژ/78- ك1/ 1979

10-گۆڤاری "رۆژی کوردستان":

-هەڵسەنگاندنی چیرۆکی (نێچیر)ی محمد موکری- ژ/49 شوبات/ 1978

11-گۆڤاری "کاروان":

-توونێلە رەشەکان نهێنییەکی تری گەردوونو بەلام سامناك- ژ/1- ت1/ 1982.

-هەڵسەنگاندنی چیرۆکی (بووكو بەفر)ی جلال محمود علی- ژ/2- ت2/ 1982.

-خەزێم/ ئۆپەرێت- ژ/9- حوزەیران/ 1983

-پێکەنین بەپێی یاسا/ شانۆگەری- ژ/12- ئەیلوول/ 1983.

-بیبلۆگرافیای دوو ساڵەی تەمەنی "کاروان" ژمارە "1" تشرینی یەکەم/ 1982 بۆ ژمارە "24" ئەیلوول 1984- پاشکۆی ژ/26 ت2/ 1984.

-ناوەڕۆکی ژمارەکانی سێ ساڵەی تەمەنی "کاروان" ژمارە "1" تشرینی یەکەم/ 1982 بۆ ژمارە "36" ئەیلوول/ 1985 ژ/37 ت1/ 1985.

-ناوەڕۆکی ژمارەکانی ساڵی چوارەمی "کاروان" ژمارە "37" تشرینی یەکەم/ 1985 بۆ ژمارە/ 48 ئەیلوول/ 1986- ژ/49- ت1/ 1986.

12-گۆڤاری "ئۆتۆنۆمی":

-کورد لە پێشەکییەکەی ئیبن خەلدووندا- ژ/3-س/ 1982.

13-بڵاوکراوەی "روانگە":

-چەند سەرنجێکی سەرەتایی دەربارەی کاتو شوێن لە هونەری چیرۆك نووسیندا- ژ/1- 1971.

-گیانی یاخیبوونو بەگژاچوون لە شیعری نەوەی نوێماندا- ژ/2- 1971.

ب-بەعەرەبی:

هدیة نوروز- ترجمة- شعر کامران موکری- مجلة الشفق- ع/7- تموز/ 1958.

-لهفة- ترجمة- شعر محمد علي مدهوش- مجلة الفنون- 1959

-رد على رأي في الادانة الادبية- مقال- جريدة التاخي- ع/ 1030، 1031- 12، 13/ 5/ 1972.

-بداية حكايتي اللانهائية- ترجمة- شعر سعد الله پەروش- مجلة المثقف الجديد- ع/ صفر- 11/ 11/ 1973.

-قصائد من الاعماق- ترجمة- شعر گوران- مجلة المثقف الجديد- ع/1- 21/ 11/ 1973.

-جراح فلسطين في كبد السماء- ترجمة- شعر فاضل شەورو- مجلة المثقف الجديد- ع/3- 11/ 12/ 1973.

-اللاتراث استحالة مطلقة- مقال- مجلة المثقف الجديد- ع/7- 21/ 1/ 1974.

-المرأة والجمال- ترجمة- شعر گوران- مجلة المثقف الجديد- ع/42- 21/ 7/ 1975.

-ملاحظات حول الايلام في القصة الكردية- مقال- جريدة العراق- ع/17- 8/ 3/ 1976.

-الغفلة في القصة الكردية- مقال- جريدة العراق

-نافذة على الشعر الكردي المعاصر- تراجم لقصائد عدد من الشعراء الاكراد- جريدة الفكر الجديد- زاوية اسبوعية- اعدادد سنة 1977.

-اضاءة نقدية/ رحلة ابولو الثانية- مقال- جريدة العراق- ع/597- 13/ 2/ 1978.

-الى وجيه محب للشعر- ترجمة- شعر گوران- مجلة كاروان- ع/2- ت2/ 1982.

-اشكال التكنيك الحديث في القصة الكردية/ 1970 وما بعدها- دراسة- مجلة الاقلام- ع/2،3- شباط/ 1984.

-الجسد الصغير- ترجمة- قصة حسين عارف- مجلة كاروان- ع/28- ك2/ 1985.

-فهرست سنتي عمر "كاروان"- ملحق العدد/ 26-ت1/ 1984.

-فهرست "كاروان" للسنوات الثلاث من عمرها- ع/37- ت1/ 1985.

-فهرست السنة الرابعة ل "كاروان"- ع/49- ت1/ 1986.

چـــای شـــیرین

سـه‌رم لـه خـۆم سـوڕماوه‌!. ئـه‌مڕۆ بـه پێچه‌وانـه‌ی هـه‌موو ڕۆژانـی تـره‌وه‌، سـه‌ماوه‌ره تێکقوپاوه‌کـه‌ی جـارانم، لێبۆتـه کـه‌مانێکی نه‌شمیلـه‌و خۆشـترین ئـاواز، ده‌ڕژێنێتـه ده‌روونمـه‌وه‌. قـۆریێ گـه‌ڕه لـه ته‌لگیراوه‌کـه‌، کـه جـاران قـێزم لێده‌کـرده‌وه‌، ئێسـتا زۆر خنجیلـو خاوێن دێته پێش چاوم. بگره پیاڵه پۆرخزه‌کان و جامـه ژه‌نگاوییه‌کـه‌و شـه‌کردانه ڕه‌زاقورسه‌که‌ش، ده‌ڵێیت ئه‌مڕۆ خۆیان له ئاوی جوانی هه‌ڵکێشاوه‌و بـه‌ده‌م منـه‌وه ده‌خنێنـه‌وه‌. دامۆده‌زگای چالێنانه‌که هـه‌موو، نازانم بڵێم من بۆ ئه‌وان یا ئه‌وان بۆ من، پێده‌کـه‌نن و گه‌شـکه ده‌یان گرێ؟!. هه‌رچۆنێك بێ ئـه‌مڕۆ وا هه‌سـت ده‌کـه‌م، کـه هـێزێکی ئه‌فسـووناوی لـه نـاخی دڵوده‌روونمـدا، ڕه‌گـی داکوتـاوه‌و ئـارامی لـه به‌ربڕیوم. ئه‌ی ئه‌گه‌ر وانییه‌، بۆچی تا دوێنێش ئه‌م چوار قۆڵی چاخواردنه‌وه‌یه (من و وه‌ستام و وه‌ستاژنم و له‌گه‌ڵماندا ئافتاوی کچیان)، هێنـده دڵتـه‌نگ و په‌سـتی ده‌کـردم؟!. ده‌تـووت به‌کوته‌که‌وه به‌سه‌رمه‌وه ڕاوه‌ستاون و، ناچاری ئـه‌م چا خواردنه‌وه‌یـه‌م ده‌کـه‌ن. کـه‌چی ئـه‌وه‌تا ئـه‌مڕۆ هـه‌موو جووڵـه‌و ته‌قه‌وره‌قه‌یـه‌کی، ختووکه‌ی هه‌ستونه‌ستم ده‌ده‌ن!. هه‌تا دوێنێ له شـه‌رم و تـه‌ریقیدا، ئـارامم له‌بـه‌رده‌بڕاو جێگـه‌م به‌خۆم نـه‌ده‌گرت. کـه‌چی بێئـارامیی ئـه‌مڕۆم، ئه‌نجامی ئه‌و هێزه ئه‌فسووناوییه‌یه‌، که گیان و هۆشمی هێناوه‌ته جۆشوخرۆش.

ئا... له کاتێکدا که من هـه‌ر لـه سووچه‌که‌ی جارانمدا، ماتومه‌لوول دانیشـتبووم و بـه‌مجۆره له‌گه‌ڵ خۆمدا ده‌دوام، ئافتاوو دایکی وه‌ك هه‌موو ڕۆژانـی تـر، تـه‌داره‌کی چالێنانه‌کـه‌یان دامه‌زراندبۆوه‌. کلۆ خه‌ڵووزه‌کانی ناو تـه‌نووری سـه‌ماوه‌ره‌که‌، که‌وتبوونـه نێڵـه‌نێڵ و کڵپـه‌یان لێهه‌ڵده‌سـتا. ئاوه‌کـه‌ی مێروولـه‌ی ده‌کـرد و زیله‌یـه‌کی به‌چه‌شـنی ئـاوازێکی ناسـکی پێکده‌هێنـا. ئیـتر لـه‌وه‌دابوو هـا ئێسـتا هاساتێکیتر، بکه‌وێته کفه‌کف و جۆشوخرۆش. بێئه‌وه‌ی به‌خۆم بزانم، تاسێکی قووڵ بردمییه‌وه‌. کاره‌ساته‌که‌ی دوێنێ، بۆ جاریجاره‌ها سه‌رنجی ڕاکێشامه‌وه‌...

به‌ڵێ دوێنـێ هـه‌ر ئـه‌م کاتـه‌بوو، کـه هـه‌مان چوارقۆڵـی بـه‌ده‌وری پیره‌سـه‌ماوه‌ردا کۆمه‌ڵـه‌مان به‌سـتبۆوه‌. هێشـتا فه‌رمانه‌کـه‌ی وه‌سـتاژنم لـه گوێمدا ده‌زرنگێته‌وه که به ئافتاوی وت:

—ده‌ی چایه‌که‌یان بۆتێکه‌.

ئافتاویش وه‌ك هه‌موو ڕۆژانی تر، پیاڵـه‌کانی ئاماده‌کرد. بـه‌ڵام بۆچـی به‌تایبـه‌تی یـه‌کێکیانی له‌وانی تر باشتر ده‌شت؟!. بگره شه‌کریشی دوو ئه‌وه‌نده‌ی ئه‌وانی تر تێده‌تـه‌پاند؟!. ئـای چـه‌ند حه‌پۆلکه‌بووم!!. هه‌موو ڕۆژێ ئه‌م کرده‌وه‌یـه‌م له ئافتاو ده‌دی، کـه‌چی جارێك سـه‌رنجم بـۆ ئـه‌وه نه‌چوو له خۆم بپرسم: ئه‌ری ئه‌مه بۆچی و یانی چی؟!.

چا دابه‌شکرا. پیاڵه تایبه‌تییه‌که وه‌ك هـه‌موو ڕۆژان، بـه‌ر مـن کـه‌وت. ئـه‌و کرده‌وه‌کـه‌ی خـۆی لێسـه‌دباره کردمـه‌وه‌. منیـش ئه‌وه‌کـه‌ی خۆمـم لێسه‌دباره کرده‌وه‌. چایه‌که‌م دایه‌وه دواوه‌و وتم:

—چایکه‌م هه‌مدیسان زۆر شـیرینه‌. کـه‌مێکی تاڵم بۆ به‌سه‌ریدا بکه‌.

کـه‌چی ئافتـاوم ئافتـاو، خێسـه‌یه‌کی پـڕ لـه ڕقوکینـه‌ی لێکـردم. لچێکـی لێهـه‌ڵقورتاندم و به‌نیمچـه تووره‌ییه‌کـه‌وه لێـی وه‌رگرتمـه‌وه‌. دیـاربوو ته‌قینه‌وه‌کـه‌ی، ئـه‌نجامی پێشـخواردنه‌وه‌یه‌کی دوورو درێژبـووه‌. چـاوم تێوه‌بوو، له‌باتیی ئـه‌وه‌ی تـه‌نیا پیاڵه‌کـه‌م بـۆ پڕبکاته‌وه له چای تاڵ هێنده‌ی تێقڵپاند تا ژێر پیاڵه‌که‌شـی پڕکـرد. بێگومـان ئـه‌مجاره‌یان لـه تاڵیدا نه‌ده‌خورایـه‌وه‌. بۆیـه منیـش شـه‌پۆلێکی ڕقوکینه‌، زۆری بۆ هێنام و له دڵی خۆمـدا وتم: "توخـوا ده‌وه‌ره چـۆن تووشـی ئـه‌م چـه‌تیوه ده‌عه‌جانییـه بـووم؟!". ئیـتر وه‌هـا پیشـم لێخـوارده‌وه کـه ئه‌گـه‌ر شـووره‌یی نه‌بوایـه‌، چایه‌کـه‌م ده‌کـرد بـه چروچاوی نه‌گریسـیدا و کارێکم پێده‌کرد، با به ده‌واری شڕی نه‌کردبێ. به‌ڵام وه‌ستاژنم وه‌ك هه‌ستی به‌که‌تنه‌که کردبێ، به دڵسۆزییه‌وه لێی پرسیم:

—ده‌ترسم چایه‌که‌ت تاڵ بووبێ؟!.

له‌گه‌ڵیدا سه‌رنجمدا ئافتاو، چاوێکی له‌دایکی مۆڕکرده‌وه‌. وه‌ك ئه‌وه‌ی بڵێ:

—چاکم کرد.. ده‌ستم خۆش بێ.. خه‌تای ئه‌وه‌!.

منیش لـه شـه‌رمنیی خۆمـه‌وه‌، ناچار لـه‌وه‌رامدا وتم:

—نه‌ء.. ئێستا زۆر باشه‌.

ئیتر بێئه‌وه‌ی بتوانم نقه‌بکه‌م، دوو چای تری لـه‌و بابه‌تـه‌م کـرد بـه گـه‌روومدا. له‌گـه‌ڵ هـه‌ر یه‌کێکیشـیاندا کـه بـۆی تێده‌کـردم، ده‌مبینـی وه‌سـتاژن به‌تیله‌ی چاو، خێسـه‌یه‌کی لێده‌کـاو ئه‌ویش به‌لالووتێکه‌وه‌، ڕووی لێوه‌رده‌گێڕێ. ئه‌م که‌ینوبه‌ینه هه‌موو ڕووی ده‌داو وه‌ستام لـه‌ولاوه‌، وه‌ك لـه ده‌ریـای بیرکردنـه‌وه‌ی خۆیـدا مه‌لـه‌بکا، په‌یتا په‌یتا چای به‌دوای چادا هه‌ڵده‌قوڕاند!.

به‌درێژایی ڕۆژی دوێنـێ، ئـه‌م کاره‌سـاته لـه دڵمدا په‌نگی خوارده‌وه‌. ئارامی له‌به‌ر ده‌بڕیم و لێم بوو به مـه‌راق. بـه‌خۆمم ده‌ووت:"باشـه ئـه‌م کچه بۆ واده‌کا؟!. چ ڕقێکی لێهه‌ڵگرتووتم؟!. ئایا هیـچ خراپه‌یـه‌کم بـۆی هـه‌بووه‌؟!. به‌شـیم خـوارده‌وه‌؟!. ئـه‌ی چـی؟!" بـه‌ڵام ئـه‌وه‌ی دوێنـێ ئێـواره له دایکم بیسـت (خواسـه‌رفرازی بکـا)، ئـه‌و مه‌راقـه‌ی لـه دڵمـدا ڕه‌واندوه‌وه‌، هـه‌موو شتێکی بۆ یه‌کالاکردمه‌وه‌.

هـه‌ردووکمان و نه‌سـرینی خوشکیشـم له‌گـه‌ڵماندا، دانیشـتبووین و بـاس هاتـه سـه‌ر باسـی ژنهێنان و شـووکردن. ئـه‌مانیش بێقـه‌زاو به‌لابن، خـۆ خوا نـه‌کا لـه‌گفتوگۆیاندا جگـه لـه‌م باسوخوازه‌، بزانـن لـه باسـێکی تـر بدوێـن!. وا چوونه خوازبێنیی فلان و فیسار وا گوێزرایه‌وه‌!. ئیتر بـاس به‌سـه‌ر باسـدا هـات و، منیـش خـۆم پێڕانه‌گیرا. ئه‌وکه‌ی خۆمم درکاند و له نووکه‌وه بـۆم گێڕانـه‌وه‌. کـه‌چی هێنـده‌م نـه‌زانی، دایانـه قاقـای پێکـه‌نین و، یـه‌ك به‌سـه‌ر یـه‌کتریدا ده‌که‌وتن!. من لـه‌لای خۆمـه‌وه واقـم وڕمـاو، لـه تـه‌ریقیدا له‌شم داگیرسا. به حه‌په‌ساوییه‌وه لێم پرسین:

—ئه‌وه بۆچی پێده‌که‌نن؟!.

ئـه‌وان لـه‌تاو پێکـه‌نین، وه‌رامیـان بـۆ نه‌ده‌درایه‌وه‌. من وه‌ختابوو له داخاندا شه‌ق به‌رم و لـه دڵـدا وتم: "تـۆ بڵێـی شـتێکی ناشـیرینم لێوه‌شابێته‌وه‌؟!". ئیتر له‌بارمدا نه‌ما. ڕووی ده‌مم لـه نه‌سـرین کـردو ویسـتم، لێشـاوی تووڕه‌ییـم به‌سه‌ر ئه‌ودابڕێژم و وتم:

—ئه‌رێ تۆ شه‌رم ناکه‌یت؟!.. بۆچی وه‌ها پێم پێده‌که‌نیت؟!.

کـه‌چی ئـه‌و بـه‌ده‌م قاقـای پێکه‌نینه‌که‌یـه‌وه‌، وه‌رامی دامه‌وه و وتی:

—بەچایە شیرینەکانی ئافتاوی براژنم پێدەکەنم.

من هەر بە تووڕەییەوە وتم:

—وڕێنە دەکەیت؟!.. ئافتاوی براژنتی چی؟!.

ئەوسا دایکم کە زانیی زۆر پەست و دڵگرانم، لە پێکەنین کەوت و وتی:

—بەخێر نۆزدە ساڵت تەمەنەو، هێشتا بەوەت نەزانیوە، کەچای شیرین مانای خۆشەویستییە؟!.

کە بەسەرسامییەوە لێم پرسی:

—خۆشەویستی؟!.. مەبەستت چییە؟!.

ئەمجارە بەبێزارییەوە وتی:

—ئۆی!.. بەڕاستتە یا خۆتم لێ گێل دەکەیت؟!. بە کورتییەکەی ئافتاو حەزی لێکردوویت.. ئێستا تێگەیشتیت؟!.

(قەت ناشێ؟!.. ئافتاو حەزی لێکردووم؟!. ئای لەو فێڵبازی و زۆرزانییە؟!. کەوابێ ئەو چایە شیرینانە، بێمەڵامەت نەبوون!. ئا.. ئێستا تێگەیشتم. ئێستا زانیم لە کوێوە قسەی دەکرد. دەی قەیناکا ئافتاو.. خۆ من وامدەزانی هێندەت قین لێمە، کە چاوت پیامدا هەڵنایەت!. تومەز من لە گوێی گادا نوستبووم!. دەڕاوەستە بۆم.. من و تۆو سبەینێ...).

کاتێ دایکم ئەو مژدە خۆشەی دامێ، من لەگەڵ خۆمدا ئاوەها دەدوام. بەمجۆرەش دوێنێ شەو تا درەنگ، خەو نەچووە چاوم. چونکە زۆر بە پەرۆشەوە چاوەڕوانی، ئەم سبەینێیەم دەکرد کە چی بکەم؟!. چۆن ئەو ئافتاوە جانانەیە تێبگەیەنم، کە من مەتەڵەکەیم هەڵهێناوەو ئەویش، دەبێ پاداشتەکەیم بداتێ...

—ڕۆڵە مەحموو.. ئەوە بۆ واکشوماتیت؟!.

وەستاژنم وەك لە دڵی گەڕابێ، کە بیر لە باسەکەی لەمەڕ خۆم و ئافتاو دەکەمەوە، لەگەرمەی ئەم بیرکردنەوەیەمداو، لە کاتێکدا کە دیمەنەکانی کارەساتەکەی دوێنێ بە بیروهۆشمدا ڕادەبووردن، ئەو پرسیارەی بە تەنگەمدادا. منیش زمانم بەیەکدا هات و نەمزانی چ وەرامێکی بدەمەوە. تەنیا لەبەر خۆمەوە بڵمەبڵمێکم کردو، خۆشم نەمزانی چیم وت. ئەویش ئیتر بە زەردەخەنەیەکی پڕ ماناو سەرلەقاندنێك، وازی لێهێنام.

کە چاوێکم بەملاوبەولادا گێڕان سەیرم کرد واچایەکە دەمی کێشاوە. ئافتاویش ئامادەی تێکردنێتی و زەردەخەنەیەکی تێکەڵ لە گلەیی، لەنێوان لێوەکانییەوە سەرەتاتکێم لێدەکا. من تا دوێنێ بە درێژایی ماوەی چاخواردنەوەکە، ڕووم نەدەهات تەنانەت کورتە سەرنجێکیشی بدەمێ. کەچی ئەمڕۆ ئارەزوویەکی بەجۆش، پاڵی پێوەدەنام تێی وردبیمەوە. هەر هەلێکم بۆ هەڵبکەوتایە، تێر تێر سەرنجم دەدایە. بە دوایدا وام بەبیردا دەهات، کە ئیتر لەسەیرکردنی تێربووم. کەچی هەر هێندەی ڕووم لێوەردەگێڕا، ئەو ئارەزووەم زیاتر جۆشی دەسەند و بێئەوەی هەست بە خۆم بکەم، سەرنجم لێگیردەکردەوە. ئالەم کاتەدا لە دەرگا درا. وەستاژنم ڕاپەڕی و چوو بەپیر دەنگەکەوە. زۆری پێنەچوو بانگی کردە وەستام و وتی:

—باوکی ئافتاو.. وەرە داوات دەکەن.

هەر کە ئەوان ژوورەکەیان چۆڵکردو، من خۆم لەگەڵ ئافتاودا بەتەنیا بینی، لە هیچی نەبوو دڵم کەوتە کوتەکوت و، لەشم داگیرسا. ئارەقێکی گەرم دڵۆپدڵۆپ، نیشتە سەر ڕووخسارم. هەناسەم سواربوو. دەتووت بەشاخێکی سەختدا هەڵزناوم. لەدڵدا دەمووت: ئای کە هەلێکی لەبارە. دەبێ لەدەستی نەدەم و ئەوی لەدڵمدایە بیدرکێنم. هاکا هاتنەوە.. درەنگە.. درەنگە. لەلایەکەوە ترسی هاتنەوەی ئەوان و، لە دەستچوونی ئەم هەلە بەنرخە دڵمی دەکرماند، لەلایەکی تریشەوە شەرمنی دەمکوتی دەکردم و زمانمی دەبردە کلیل. خۆ دەروونیشم جۆشێکی وەهای سەندبوو، کە دەتووت ئاگری نەورۆزی تێداکراوەتەوە. لە ئەنجامدا بڕیارمدا پێ بنێم بە جەرگمدا. چونکە ئەو هەستەی زۆری بۆ هێنابووم، ترسوسام و شەرموشۆ، نەیاندەتوانی بەری لێبگرن و کۆڵی پێبدەن. دەمم هەڵهێنایەوە چیم لە دڵدایە دەری بڕم و وتم:

—ئافتاو!...

کەچی لەوە زیاترم بۆ نەووترا. تەنیا ئەو وشەیەو ئەوانی تر، لەگەروومدا گیریان خوارد. لەگەڵ ئەوەشدا ئەو تەنیا وشەیە، بەس بوو بۆ ئەوەی ئافتاو، لەوپەڕی مەبەستم تێبگا. لەگەڵ وتنیدا لێشاوی ئەو هەستە بە جۆشەم، لەناخی دەروونمەوە هوروژمی هێنایەدەرەوە. لە دوو توێیدا ئەو پەڕی سۆز و خۆشەویستیم ڕوون دەبۆوە. بۆ ئەویش هەر کە سەری هەڵبڕی و سەرنجی دامێ، ڕوومەتەکانی هێندەی تر سوور هەڵگەڕان. چاوەکانی کەوتنە بریسکەبریسك و، گەشکەیەکی بەختیاری پڕژایە سەر سیمای. ئیتر کە لەوەرامدا وتی:

—بەڵێ.

دەتووت ساڵەهایە چاوەڕوانە من بڵێم: ئافتاو و ئەو بڵێ: بەڵێ. دوایی بێدەنگییەکی دڵپڕوێن، باڵی بەسەرماندا کێشا. بێگومان ئەو چاوەڕوانی من بوو دەم هەڵبێنمەوەو، قسەکەم تەواو بکەم. منیش چاوەڕوانی وتەیەکی کاریگەری تەڕوبڕبووم، کە بۆم پێك بێت و ئەو لێشاوی هەستونەستەمی پێدەربڕم. کەچی دوای ئەو ماوەی بێدەنگییەی کە بە چەرخێك دەچوو، تەنیا هێندەم بەدەمدا هات کە پچڕپچڕ وتم:

—ئافتاو گیان.. من.. من تۆم خۆش دەوێ.

ئەوی ڕاستیبێ، دەتووت وتەکان بە نەشتەر لە قوڕگم هەڵدەپچڕن. چونکە یەکەمجارم بوو بە گوێی کچێکمدا هەڵدەدان. ئینجا ئەویش لەلای خۆیەوە، سەرنجێکی قوڵی دامێ و، چاوێکی نازوڕازی بۆ ترووکاندم و، زەردەخەنەیەکی شادمانییش کەوتە سەرلێوانی. ئیتر من پێویستم بەوە نەبوو، ئەو بەدەم و زمان وەرامم بداتەوە، بەڵکو چاوە ڕەشە گەشەکانی، بە ئاشکرا پێییان دەووتم:

—منیش تۆم زیاتر خۆش دەوێ.

ئەوسا زمانم بەربوو.بەگاڵتەوگەپێکەوە وتم:

—ئاخۆ چایەکانی ئەمڕۆشم، وەك ڕۆژانی تر شیرین دەبن؟!.

ئەو بەدەم بزەونازێکی دڵڕفێنەوە وتی:

—ئا.. ئەگەر وەك جاران ڕەتیان نەکەیتەوە.

کە دەمم هەڵهێنایەوە وەرام بدەمەوە، تەپەتەپی پێی وەستاژنم دەمکوتی کردم. زۆری پێنەچوو خۆیان بە ژووردا کرد. ئیتر چوار قۆڵی وەك هەموو ڕۆژانی تر، کەوتینە چاخواردنەوە. من زۆر بە تاموکام و بێهیچ بێزاربوونێك، سێ پیاڵەم لە چایە شیرینەکانی جاران هەڵقوڕاند. بگرە ئاواتەخوازبووم کە ئەم کۆمەڵی چا خواردنەوەیەمان، هەرگیز دوایی نەیەت و، چایە شیرینە تامدارەکانی ئافتاویش، قەت لە بن نەیەن.

بەسرە- شوعەیبە-1957.

جەستە چکۆلانەکە

عاڕەبانەی تراکتۆرەکە بێوچان هەڵیدەتەکاندن. بێئامان دەیکوتان. بەسات بواری نەدەدا هەست بە حەوانەوە بکەن. لەناو عاڕەبانەکەدا، سێ زەلامی تریان لە گەڵدابوو. دووانی تریش و هەریەکەیان، هەڵنیشتبووە سەر چامللغی یەکێ لە دوو تایە قەبەکانی. سێ زەلامەکە لە بەختی خۆیان بەگلەیی بوون. لەوە دەدوان کە ئەگەر دەدوازەیەك بوونایە، هێندەی تاسە نەدەکرد. یەکێکیان خۆشخۆش دەیووت:

—با داوا لەو دووبرادەرە بکەین، بێنە ناو عاڕەبانەکەوە. هەر باشە!.

دووانەکەی تر دەیان ووت:

—نایکەن.. دیارە ئەوێیان باشترە. قسەی خۆمان بۆچی لەبەرد بدەین؟!.

ئەم مەیلی قسەکردنی نەبوو. ملیوانی پاڵتۆکەی بەری جەستە چکۆلانەکەی باوەشی، بەشانوملیدا هەڵدایەوە. لێواری لەچکەکەی، بەسەرورووخساریدا زیاتر داکشاند. زیاتر ئاخنییە باوەشییەوەو، توندتر نووساندنی بە سنگییەوە. خامۆشییەکە لوولی دایەوە..

"ئا.. نزیك بەرەبەیان بوو، کە خەو زەفەری پێبردم و چاومی پێلێکنام. دەبێ یەکسەر کەوتبمە بینینی خەوەکە.. چۆن بوو؟!. ئا.. من لەناو دۆڵێکی قووڵدا بووم. بینیم چاو بەناو دۆڵەکەدا دەگێڕێ. هەستم کرد دەمبینێ و پڕ بە دەم هاوارم لێدەکا. ڕوانیم دێ و بە پەرۆشەوە، بەرەورووم خۆی هەڵدەداتە خوارەوە. وام هاتە بەرچاو، کە وەك پەپوولەیەك بەهێواشی بەردەبێتەوە. گەشکەیەکی تەلیسماوی دای لە هەناوم. باوەشم بۆ گرتەوە. بەڵام ئەوە تەنیا ساتەوەختێکی خایاند. دیم پەپوولەکە بۆوە بە جەستە چکۆلانەکەو تیژ، بەسەر سەردا بەردەبێتەوە. کسپەیەکی جەرگبڕ، چووە جێگەی گەشکەکە. هەستم کرد هەناوم تێدا نامێنێ. هێزی ئەژنۆم دەشکێ و بەلادا دێم. بەری بینایيم تاریك دەبێ و، جەستەتە چکۆلانەکەم لێوون دەبێ. هەستم کرد دەمرێ و، منیش لەگەڵیدا دەمرم!.. زارەترەك بووم. لەشی مردووم ڕاچەناند و خۆم ڕاپسکاند. لەخەو بە ئاگاهاتمەوە. هەموو ئەندامانی لەشم، دەلەرزین و نوقمی ئارەقێکی گەرمی لینج ببووم".

تراکتۆرەکە ئەوساتە، بەناو وەردێکدا تێدەپەڕی. ڕێگاکە بووبووە قوڕولیتەیەکی خەست. تایە کەتەکانی دواوەی، قوڕبارانی دەکردن. زۆرتر بەپنتکی وردو بەیناوبەین، تۆپەڵی گەورە گەورە، سەروگوێلاکی سواغ دەدان. ئەم جەستە چکۆلانە لاوازەکەی، هەر ئاخنیبووە باوەشییەوە. خۆی بۆ کردبووە چەپەرێك و هەوڵی دەدا، نەیەڵێ تۆزقاڵێك قوڕی بەربکەوێ. سەری بەسەردا شۆڕکردەوەو سەرنجێکی دایە. چاوە ڕەشەکانی کە لە ژێر لەچکەکەوە دەبریسکانەوە، نیشانەی پرسیارێکی پڕ لە سەرسامییان دەنواند!. پڕ بە دڵ حەزی دەکرد، وەرامی پرسیارەکەی بداتەوەو بۆی باس بکا. بەڵام چۆنی بۆ باس بکا؟!..

".. کە هەنگاوت ناو لە ژوورەکەی چوویتە دەرەوە، لە هەیوانەکەدا کەمێ ڕامایت. چاوێکی خێرات بە پێشدەمی خۆتدا گێڕاو هەڵتروانی.. خانووەکانی لا ئاوایی.. کەژەکەی بەرامبەر.. باخە چڕەکانی دامێن.. پیرە داربەڕووەکانی گردەکەی تەنیشت.. هەمووی بەڕوونی دەبینران. هەنگاوت ناو چوویتە پێشترەوە. گەیشتیتە ئاستی لێواری هەیوانەکە. ڕاوەستایت. قەدەرێکی تر هەڵتروانی. ئنیجا هەروا بە چیچکانەوە دانیشتیت. جگەرەیەکت ئاگردا. بە پەرۆشەوە کەوتیتە مژلێدانی.. ئێستا دەبێ کەوتبنەڕێ و پێش ئەوەی بگەنە ناو شاخ، ڕۆژیان لێدەبێتەوە. ناو شاخ و داخ بەشەو بۆ منداڵ سامناکە. چاك بوو حسابی ئەوەشم کرد. تا دنیایان تەواو لێڕووناك دەبێتەوە، دەشتایی دەبڕن و تروسکەی گڵۆپەکانی شاریان، هەر لێدیار دەبێ. دوای ئەوە ئیتر ئاسانە".

لە خۆت ڕازی بوویت. ئەو جگەرەیەت تەواوکردو، یەکێکی ترت داگیرساند. بە پەرۆشترەوە کەوتیتە مژلێدانی.. ئەگەر هەموو شت کۆك هاتبێتە پێشەوە، لە دووسەعات و نیو زیاتریان پێناچێ. ئا.. دوو سەعات و نیوی تر و دەگەنجێ. کەرێك و هێسترێك و منداڵێك، بەسەر پشتی یەکێکیانەوە. زەلامێکیش بەدوایانەوە..

جگەرەیەك و دووان و سیانی ترت ئاگردان. کات زۆر بەسستی تێدەپەڕی. تاقەتت چوو. کەوتیتە سەرپێ. هەنگاوت هەڵهێنا. بە پلیکانەکاندا چوویتە خوارەوە. گەیشتیتە کۆڵان و گەماڵێك سووکە حەپەیەکی لێبەرزبۆوە. وەك بتناسێتەوە، زوو خامۆش بۆوە. ڕۆشتیت. ڕێگای ناو ئاواییت نەگرتەبەر. ڕاستەوخۆ بەلاڕێدا، بەدەم پیاسەکردنەوە، بەرەو گەرووی دەربەندەکە ملت نا...".

تراکتۆرەکە هێشتان بێووچان دەیشڵەقاندن. دوو تایە کەتەکەش هەر قوڕبارانی دەکردن و سەروگوێلاکی سواغ دەدان. جارێکی تر دەستی ڕاستی درێژکردو بەپشتی ملی خۆیدا هێنا. مشتێ پنتکە قوڕی بەدەستەوە هات. بەکەمتەرخەمییەوە بەلێواری عاڕەبانەکەیدا سوو. ئینجا لەپی دەستی بەلاڕانیدا هێناون بەشرواڵەکەی پاکی کردەوە.

سێ زەلامەکە خامۆش بووبوون. دووانەکەی سەرچامللغەکان و شوفێرەکەش. کەس نەدەدوا. کەس تاقەتی قسەکردنی نەما بوو. تەنانەت مەکینەی تراکتۆرەکەش، کە ئەوساتە لەناو قوڕێکی خەستی سرێشیدا پەر تەناشی دەکرد، کوژایەوەو لە گرمەو نەڕە کەوت. تا کاتێ شوفێرەکە خستییەوە گەڕو پێی لێتوندکرد، ئەگزۆزەکەی دووسێ گوللە تۆپی تەقاند. جەستە چکۆلانکە لە باوەشیدا ڕاچەنی. ملی قوت کردەوە هەڵڕوانێ و، لێزمەیەکی پنتکەقوڕ شاڵاوی بەڕوویدا برد. خێرا خۆی ئاخنییەوە باوەشی و، بێپرسیارکردن مت بوو. ئەم سەری بەسەردا دانەواند. بەدەم بزەیەکی خاوەوە لێی پرسی:

—ترسایت؟!.

جەستە چکۆلانەکە نەبزاو. تەنیا وتی:

—نەء.

ئەم هەستێکی پڕ لە شانازی، هوروژمی بۆ هێناو گەشکە گرتی. هەردوو مشتی لەسەری توندکردن و، نووساندی بە سنگییەوە. ئەو هاواری لێهەڵسا:

—ئاخ!..

خێرا مشتی لێشل کردنەوەو بیریکەوتەوە:

".. ڕۆژ لەدەمی کەلەوە سەری دەرهێنابوو. ڕێگا پێچاوپێچەکەی ناو دەربەندەکە، بەڕوونی

دەبینرا. لە دەمێکەوە چووبوومە سەر تاشەبەردێك و، چوار مەشقی دانیشتبووم. جگەرە لە دوای جگەرەم ئاگردەدا. چاوم لە ڕێگا غافڵ نەدەکرد.

دەرکەوتن.. کەرێك و هێسترێك و زەلامێك بەدوایانەوە. ورد هەڵمڕوانی. هێسترەکە جەستەیەکی چکۆلانەی بەسەر پشتەوەبوو. بروسکەی دڵنیایی و شادمانی، بەهەناومدا تێسکەی کرد.دەروونی ئارام لەبەربڕاوم، حەوایەوە و گەشامەوە. لە دڵدا وتم: خۆزگە دەمتوانی هەر ئێستا مژدەم بدایەتە دایکت.

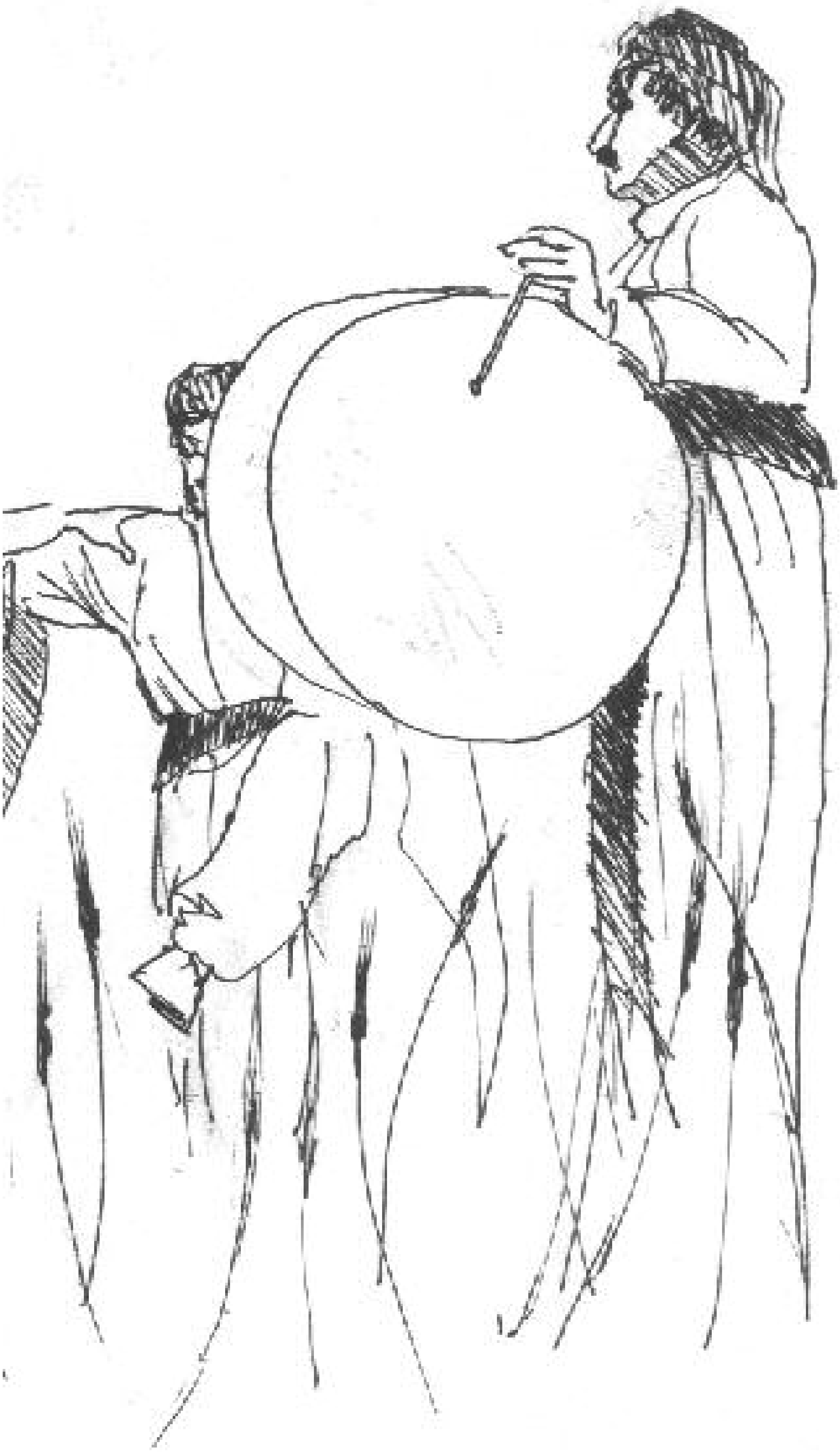

هاتنە بەرەوە. لە تاشەبەردەکە دابەزیم و چوومە سەر ڕێگاکە. کە گەیشتنە ئاستم، هێسترەکەم ڕاگرت. باوەشم بۆ جەستە چکۆلانەکە گرتەوە. کەنەفتی ڕێگابوو. لەیەکەم ساتدا نەیناسیمەوە. هەروا بە حەپەساوییەوە، تێمی ڕوانی و نەبزاو، بەڵام دوای ساتەوەختەکە، چاوە ڕەشەکانی بروسکەیان داو، خۆی بۆ سەرسنگم شۆڕکردەوە. دەستە باریکەکانی لە ملم توندکردن و هیچی نەووت.

کەوتینەوەڕێ. گەیشتینە هەورازێك. لەنیوەیدا هەستم بە ماندووبوون کرد. خستمەوە سەر پشتی هێسترەکە. هەورازەکەمان بڕی. گەیشتینە بەردەڵانێك. ئەوساتە من شانبەشانی هێسترەکە دەڕۆیشتم. لەدڵدا دەمووت: لەسەری ناوەستم. دەمەدەمی نیوەڕۆ، تراکتۆرەکە دەکەوێتەڕێ. چاوەڕێی جێبەکە ناکەم. دەڵێن عەسرەکەی دەگاتە ئاوایی و شەو دەگەڕێتەوە. ئەی ئەگەر نەهات؟!. نا نەء ..چاکتر وایە لەگەڵ تراکتۆرەکەدا بڕۆین. نزیکی عەسر دەگەینەجێ. ئیتر لەوێوە ئۆتومبێل زۆرن. دەتوانین سبەینێ ئێوارە...

–ئاخ!..

کە لە ئاخەکەی بە ئاگاهاتم، هێسترەکە بەسەر هەردوو دەستیدا نووچی دابوو. جەستە چکۆلانەکەمی بەسەر سەردا، خستبووە سەر زەوی. بە پەشۆکاوییەوە پەلامارم داو، لە باوەشم گرت. نەدەگریا. تەنیا دەستی چەپی نابووە سەر ناوچەوانی. کە دەستیم لاداو سەیرم کرد، بینیم هێندەی هەڵماتێك هەڵتۆقیوە!".

کاتێ نزیك بوونەوەو لەوەدابوو بگەنەجێ، عارەبانەی تراکتۆرەکە هێشتا بێووچان، هەڵیدەتەکاندن و دەیکوتان. بەڵام تایە کەتەکان ئەو وەختە، لەبریی قوڕولیتە، زیخبارانی دەکردن.

1977

چاڵی جەرگی پیرێژن

—(25)ی نیسانی 1963؟.

—بەڵێ.

—لەو ڕۆژەدا ژنتان بۆ نیشانەکرد؟.

—بەڵێ.. بەڵێ..

—نەیانپەرژاوە ئەڵقەکەی لە دەست دابماڵن. تەرمی شەهیدی ئێوە ئەمەیە.

ئەڵقەیەکی زێڕی خۆڵاوی، تووڕەکەیەک ئێسکوپرووسک، درانە دەست پیرەمێردێک. بەسەرێک چۆڕاوگەی فرمێسکی دەڕژاندە سەر تووڕەکەکەی دەستی و، بەسەرێکیش دەتووت، مژدەی ژیانێکی نوێی شەهیدەکەی پێراگەیەنراوە.

—لەعنەتتان لێبێ.. نۆ مانگە دەسخەڕۆم دەکەن.. نۆ مانگە ئازاری گومانم پێدەنۆشن.

بەڵام هێشتا هەر بەختەوەربوو. لە ئەنجامدا بەڵگەی شەهیدی، نایە تەنکەی باخەڵی و، تووڕەکەی ئێسکوپرووسکی خۆی چنگ کەوت.

—ئەی کوڕەکەی من؟!.. بە قوربانتان بم کوڕەکەی من؟!.

پیرێژنێك لە دەمێکەوە وەها دەکڕووزایەوە.. لە دەمێکەوە بەهەر چوارلادا هەڵپەی دەکرد.

—هەرچی هات و جەرگی خۆی لە ژێر خاکدا دۆزییەوە. تەنیا جەرگی من ونە!. لە دڵدا بەخیلیی بەوەکانی تر دەبرد.

—داپیرە گیان دڵ لە دڵ مەدە. جەرگی تۆش دەدۆزینەوە.

مامۆستا ئەو ڕۆژە، ئەرکی دۆزینەوەی جەرگی خەڵکی شاری، لە ئەستۆ خرابوو.

—ئەی ئەم شەهیدە خاوەنی نەبوو؟!.

پێشمەرگەیەك بەلوولەی کلاشینکۆفەکەی، ئیشارەتی بۆ کەللەسەرێك و کۆمەڵێك ئێسقانی ناو چاڵێك کرد. پاتاڵی چۆغەیەکی خورمایی و، شەرواڵێکی ڕەشی تێئالابوو. کەسێك لە عەشاماتەکە نەهاتە وەرام.

—وادیارە بێکەسە.

—دەبێ خەڵکی شار نەبێ.

—بە جاشکەوشەکانیدا لەلادێی دەچێ.

مامۆستاو پێشمەرگەکان، لەناو خۆیاندا دەدوان.

—توخوا حەمە گیان.. ئێسقانەکانیشتم دەست ناکەوێتەوە؟!.

پیرێژن بەکوڵ دەیلاواندەوە.

—مامۆستا.. پێشمەرگەکان.. خەڵکینە بۆخوا.. حەمەکەی منیش بدۆزنەوە. تەنیا ئەوم هەبوو.

پیرێژن بەردی بەبادەکرد. چنگی لە ئاسمان گیردەکرد و بەسەر زەمینیدا دادەڕماند.

—لەعنەتتان لێبێ.. هەموو جۆرە مردنێکم بۆ دەهێنایە بەرچاوم، ئەمەیان نەبێ.

پیرەمێردەکە، تووڕەکە ئێسقانی خۆی، لە دۆڵەکەی ئەودیوتردا دەنایە گۆڕەوە.

—جانەوەربوون.

—بوختان بۆ جانەوەر مەکە.

—نەبووە.. کارەساتی وەها قەت نەبووە.

—مێشکی خۆتان خەریك مەکەن. ئەوان گەڕێن. ئەوان ئەوان بوون. ئێمە خۆمان چی بووین؟!.

—گێل..گەلحۆ.. گەمژە!.

خاوەن تووڕەکە ئێسقانەکان، لە گوێی چاڵەکانی جەرگیان، لە سیاسەت دەدوان.

—شەهیدێکی تر دۆزرایەوە.

پێشمەرگەیەك ئەم هاوارەی کرد.

—ئۆخەیش.. ئەوە حەمەیە.

پیرێژن هەڵمەتی برد.

—رانکوچۆغەی لەبەردابوو؟!

—نەء.

—پێویست بە بینینی ناکا.

—باش سەیری بکەن.

—جووتێ کلاشی دۆمیی.

— نەء.

—داپیرە گیان.. سەیری نەکەیت باشترە.

داپیرە ئاواتی بەمەرگ دەخواست. بەرەو تەلبەندەکەی خوار دۆڵەکە هەڵهات. بەرووی لەشکرگاکەدا قیژاندی:

—ئێسقانەکانی.. ئێسقانەکانیم بدەنەوە دەست.

لوولەی شەستتیرێکی دکتاریۆف، لە دوور لەرزی و بەخێرایی، شریتێك گوللەی تێچەسپێنرا. شەش حەوت سەرباز ڕاچەنین و بەیەکدا هاتن. ئەفسەرێك بەپەلە، گلێنەی هەردوو چاوی لە دووربینێك گیرکرد:

—ئامادەبن.. ئەمانە کەللەڕەقن.. دەترسم سەرکێشی بکەن.

مامۆستا کەللەی سەری خۆی، نابووە ناو چاڵە بەفرێکەوە:

—داپیرە خۆت لەو تەلبەندە بەدووربگرە.. وەها لەگەڵیاندا ڕێکەوتووین!.

—کوا چاڵی جەرگی من؟!.

—هەر دەیدۆزنەوە.

—..

—ئەم شەهیدە خاوەنی نەبوو؟!.

پێشمەرگەکە هێشتا هەر سەرنجی عەشاماتەکەی، بۆ ڕانکچۆغەو جووتە کلاشە دۆمییەکە ڕادەکێشا. ئەوانیش بەرواداو، چاوی زامی بەسوێی خۆیان بەسەر دەتروکاندو، بەرەو چاڵێکی تر خۆیان بەکێش دەکرد.

دەمی خاکەناز جەرگی پیرێژنی دەجنی. هەر دەمی خاکەنازیش، جەرگی پیرێژنی دەدۆزییەوە.

—خۆم زوو زانیم، ئەمەش چاڵی جەرگێکی ترە.

پیرێژن بەدەم ئەم دەنگەوە، تەکانی بۆ سەر کەناری چاڵی جەرگی خۆیدا.

—داپیرە گیان.. تەگەرە مەخەرە ئیشمانەوە.

پێشمەرگەیەك بەنەشارەزایی، دڵی جەرگی پیرێژنی شکاند!.

—ئەوە چاڵی جەرگی منە.. دڵم وام پێدەڵێ.

ئاواتی پیرێژن، لە دەمی خاکەنازدا دەژیاو دەمرد.

—ئەو شەهیدانە بۆچی نەبرێنە مەڵبەندی باووباپیران؟!. بۆچی لە بیابانی تەنیاییدا تووڕیان دەدەن؟!.

—ئێرە دۆڵی شەهیدانە. لێرەدا لاپەڕەی مێژووی خۆیانیان لە خوێن هەڵکێشا.

—ئەوێ گردی شەهیدانە. لەوێدا باووباپیران، لاپەڕەی مێژووی خۆیانیان نەخشەکێشا.

—دڵم خەبەری داومەتێ کە ئەم چاڵە، چاڵی جەرگی منە. بەو خاکەنازە بڵێن نەحەوێتەوەو، چاڵی جەرگی من بدۆزێتەوە.

پیرێژن ئەو گردە و ئەم دۆڵەی مەبەست نەبوو.. چاڵی جەرگی خۆی دەویست.

—پشتێنێکی چیتکوودەریی ڕەشباو..

—بە قوربانی دەمتان بم.

—شڕواڵ و ستارخانییەکی..

— نەء.. توخوا نەء..

—جوتێك پێڵاوی...

—ئەی هاوار.. کوا جەرگی من؟!.. کوا شەهیدی من؟!.

پیرێژن لە پەوڕوو کەوت. ناخی زەویی بە برژانگی هەڵدەکۆڵی.

—بێنن بەقوربانتان بم.. ئەوە هی منە.

ئەمیان پیرێژن نەبوو. ئەمیان تەمەنی لەسی و پێنج تێپەڕی نەدەکرد. زوو شووی کردبوو. مێردەکەی قوڵپی گریانی لە قوڕگدا دەتاساند.

—قەڵەمپاندانیچکیش لەسەری نووسراوە: کوردستان یان نەمان.

—ئازاد گیان..

دایکی ئازاد تا هێز لە گەرویدا بوو، قریشکاندی و ئیتر لە جێی خۆی گرمۆڵە بوو.

—سەربەرزی بۆ خۆتان و شەهیدانتان.

باوکی ئازادیش بەختەوەربوو. توورەکەی ئێسقانی جەرگی خۆی، نایە بندەستی و ڕووەو دۆڵەکەی ئەودیو هەنگاوی نا.

—مامۆستا..ئەم شەهیدە بێکەسە چی لێبکەین؟.

پێشمەرگەی لای چاڵی جەرگە بێخاوەنەکە، ئەم پرسیارەی کرد.

—مامۆستا وا ڕۆژ دەکوژێتەوە.. کوا چاڵی جەرگی من؟!.

—داپیرە گیان.. هەر دەیدۆزینەوە.

—من دەڵێم کوا چاڵی جەرگی من؟!.

—...

داپیرە بەرەو لەشکرگا هەڵمەتی بردەوە..

—کوا چاڵی جەرگی من؟!.

دوو پێشمەرگە گرتیانە باوەش و، کەوتنە ماچکردنی دەستی ڕەگاوی و ڕوومەتی چرچی.

—کوا چاڵی جەرگی من؟!.

خۆی ڕاپسکاندو ڕووەو ناوشار هەڵهات. ناو کۆڵان و سەرشەقامەکانی شار، تا نیوەشەو ئەو هاوارەیان تێدا دەتەقییەوە. تا هاوارەکە لەناکاوێکدا کپ بوو. ئەوسا مەردمەکەش سرەوتیان داو نوستن.

مایس 1970

کانییە ڕەحمان

دوو تاشەبەردو سەریان بە یەکەوەناوە. یەک یەکتری ڕاگیردەکەن. بنجیان داکوتاوەتە بێخی، دوو دامێنەگردی شانبەشانەوە. لەنێوانیاندا دەلاقەیەک لە زەوییەکەدایە.لەناو دەلاقەکەدا، ئەڵقەیەک دەرووە قوڵپ، لە یەکبینا هەڵدەقونێنەوە. وەک ڕستێک گۆی مەمک، بێووچان دەفری کانییەکە شیر دەدەن. دەفرەکە لێوداره. لێوەکە چۆڕاوگە بە دەرووەقوڵپەکان دەبەستێ. بەرەو خوار بە ژێر تریفەی مانگەشەوەکەدا، دەیخاتە نەرمە قەڵبەزە. دەیگەیەنێتە ژێر پیرەداربەڕوویەک و، دەیڕژێنێتە دەفرێکی فراوانترەوە. لەوێدا سێبەری پیرەدار بەڕووەکە، تریفەی مانگی لێقەدەغە دەکا. ڕووناکییەکی کز لە دوو تەلەبەردی سپییەوە وەردەگرێ، کە لەمبەرەوە ڕاخراون. لەوێش تێدەپەڕێ. سەرلەنوێ بەژێر تریفەی مانگەشەوەکەدا، دەکەوێتەوە نەرمە قەڵبەزە. دەکشێ و دەگاتە ئاستی کوختە کەڵەکێک. شۆڕەبییەک پڕ بە پڕ، بەسەریدا چاماوەتەوە. خۆی پێدادەکاو لە چاو ون دەبێ. بەڵام هەرزوو لەودیوییەوە، سەر دەردێنێتەوە. لەوێوە ئیتر هەروا بۆ ماوەی سی چل هەنگاوێک، بەرەو خوارتر دەڕواو خۆی بەمزگەوتدا دەکا. لەنێوان گونجێکەوە، دەقلێپێتە خەوزێکی کۆنکرێتیی سێبەچوار مەترییەوە. حەوزەکە لە پێشدەمی هەیوانی مزگەوتەکەدایە. تریفەی مانگەشەوەکە دەیگرێتەوەو، بریسکەبریسکی پێدەخا. تریفە خۆی بۆ ناگەیەنرێتە، بنەوەی هەیوانەکە. بەوە نوقمی تاریکییە. لە قووڵایی تاریکییەکەدا، تروسکەیەک بەیناوبەین، خۆش دەبێ و کزدەبێتەوە. تروسکەی ئاگری جگەرەی، نێوان دوو پەنجەیەکە. خاوەنی دوو پەنجەکە، پاڵی داوەتەوەو قاچی لێڕاکێشاوەو. دەڕوانێتە حەوزەکەو چاوی بەسەریدا ڕواوە.. بەسەر سکی ماسییەگەورەدا ڕواوە!. ماسییەگەورە دیاریی دەستی خۆی بوو. خۆی هێنای و خستییە ناو حەوزەکەوە...

—باپیرە ئەها.. باپیرە تۆ سەیرکە.. ئەها!..

حەمەد بەگیری هێنابوو. هێندەی پەنجە تووتەیەک بوو. لەناو جامەکەدا هەڵدەبلووقایەوە. تۆ بۆی پێکەنیت. پێتووت:

—بابە گیان گوناحە.. بیخەرەوە ئاوەکەوە.

ئەو وتی:

—نا باپیرە.. بەخێوی دەکەم.

تۆ بە ناچاری هەڵسایت، جامەکەت پڕکردەوە لە ئاو. ماسییە پەنجەتووتە، لەناویدا کەوتەوە پێچوخول. کاتێ گەڕانەوە ماڵەوە، بۆت خستە مەنجەڵێک ئاوەوە. خۆشی چوو تۆزێ نانەوردەی تێفڕێدا. شەو کە نوستیت، خەونێکی سەیرت بینی. بەیانییەکەی بە حەمەدت وت:

—تۆ حەزدەکەیت ماسییەکەت بمرێ؟!.

حەمەد وتی:

—نەء.

ئنجا پێتووت:

—دەکەوابێ با پێکەوە بیبەین، بیخەینە حەوزەکەی مزگەوتەکەوە. چونکە لەوێدا ئیتر بۆ خۆی، گەورە دەبێ و هەموو ڕۆژێکیش، دەچین سەیری دەکەین.

حەمەد قایل بوو. چوون خستتانە حەوزەکەوە.بەدوایدا حەمەد لەسەر قەولەکەی خۆت، هەموو ڕۆژێك یەخەتی دەگرت ودەیبردیت بۆ سەیرکردنی. سەرنجت دەدا ڕۆژ لە دوای ڕۆژ، بە خۆدادێ و گەورە دەبێ و تۆش تابێت زیاتر هۆگری دەبیت و بە تەنگییەوە دێیت. تاوای لێهات ئینجا تۆ، یەخەی حەمەدت دەگرت کە بچن بۆ سەیرکردنی. ئەوسا بڕیاریشت دا هاوەڵی بۆ پەیدا بکەیت. هەر لەگەڵ حەمەددا پێکەوە چوون، سێ ماسییە پەنجە تووتەی ترتان گرت و، هێناتان کردتانن بە هاوەڵی.

ڕۆژ هات و ڕۆژ تێپەڕی. ماسی گەورەبوون. کەوتنە زاووزێ و زۆر بوون. لێیان تەلەف و لێیان پەرەوازە بوون. بەدزییەوە لێشیان ڕاوکراو خورا. بەڵام ماسییە گەورە هەرمایەوە. خۆی مەیلی لەوە نەبوو، حەوزەکە جێبێڵێ و ڕوو لە چەم بکا. تۆ لەوە دڵنیا بوویت و لەم ڕووەوە ترست نەبوو. لەوەش نەدەترسایت لە خۆیەوە تەلەف ببێ دەتبینی بۆتە چ کەڵانتەرێکی ناو حەوزەکەو بەوەدا، لە تەمەنی درێژی بێباک بوویت تەنیا لە ترسی غەدری ئادەمیزاد، دڵت بۆی دەکەوتە غایلەوە. تەنانەت لەمەشدا تەواو دڵنیابوویت، کەشتی وەها قەت لە خەڵکی ئاوایی خۆیان ناوەشێتەوە. دەتزانی هەموو بەگەورەو بچووکەوە، وەک تۆ خۆشیان دەوێ و وەک تۆ، هۆگرین و هێندنی تۆش بە تەنگەوەن بمێنێ. ئا.. تاقە ترست لەوەبوو ک غەریبەیەک، لەوانەی ڕێیان دەکەوێتە ئاوایی و شەو لە مزگەوت بەسەر دەبەن، تەماع بیگرێ و دەستی تێی بچێ لەبەر ئەوە هەموو جار بە سۆفی ڕەحمانت دەووت:

—سۆفی دەستم دامێنت.. ئاگاداری بە.. لێی غافڵ مەبە.

بگرە جارەها ڕوویدەدا کە هەر لە خۆتەوە، بەرامبەر بە یەکێك لەوانە، دڵت ختوورەی دەکرد. خۆت پێڕانەدەگیرا. دەچوویت ئەو شەوەت لە مزگەوت بەسەر دەبرد.

ئای ماسییە گەورە!.. چارەنووست بەچی شکایەوە!. وای لێهات؟!.. ها؟!.. وای لێهات کە ئاوەها زایەببیت؟!. کە بەم دەردە لەناوبچیت؟!. حەمەد.. وەرە بڕوانە.. وەرە سەیرکە.. حەمەد.. حەمەدەکە وەرە!..).

لە دەنگی خۆی ڕاچەنی و بەئاگاهاتەوە. هەڵسایەسەرپێ و چۆوە بەلای ماسییە گەورەوە. جەستەی ماسییە گەورە، بەگازی پشتدا سەر ئاو کەوبتوو. بە دیارییەوە هەڵتروشکایەوە. هەردوو دەستی بۆ درێژکردن. وەک جەستەی مەلۆتکەیەکی پشتی خۆی بێ، لە ئاوەکەی دەرهێنا. بۆ جاری دووەم هەڵیسەنگاندەوە. بۆ جاری دووەمیش وتی:

—هێندەی پەنجەتووتەیەك بوویت.. پەنجە تووتەیەك!.

شەپۆلی خەمێکی قووڵ، لە ناخییەوە قوڵپیدا هەستیکرد هەناسەی سواردەبێ و دڵی دەگوشرێ.. پەنجەو دەستومەچەکی شل دەبن و، جەستەی ماسییە گەورە بەردەدەن. بینی بەردەبێتەوە ناو حەوزەکە. سەرنجیدا بە قووڵایی ئاوەکەدا ڕۆدەچێتە خوارەوەو، ئینجا وردەوردە هەڵدەکشێتەوە. سکە سپییەکەی دەکەوێتەوە، بەرتریفەی مانگەشەوەکە. پوولەکەکانی وەک وردەشووشە دەبریسکێنەوە.

—حەمەد.. بەرخەکەم..وەرە ببینە.. وەرە بڕوانە!.

دوو دڵۆپ فرمێسکی قەتیس، بەری بیناییان لە چاوانی تەنی. دیمەنی جەستەی ماسییەگەورەیان، لێڵێل کرد. خۆی خستەوە

ســـــەرێ. ڕووی وەرگـــــێڕاو پشـــــتی لــــــە حەوزەکەکرد.چووە پێش هەیوانەکە. سەری هەڵبڕی و ڕوانییە خڕۆڵکەی مانگ. دوو دڵۆپ فرمێسکەکە، بەری بیناییان هێشتا هەر لێدەتەنی. دەستی ڕاستی بەرزکردەوە. پشتی پەنجەی شایەتمانی، بە هەردوو چاویدا هێنا. ئەوسا بەری بینایی لـێڕوون بـۆوە. مانگ بەدەوری خۆیدا خەرمانەی دابوو. دیمەنێکی دڵگیری دەخستە پێش چاوی. ئەوە سووکە هەستێکی خەوانەوەی پێبەخشی. بەڵام زۆری نەخایاندو خێرا، چاوی لێداگرتەوە. هەنگاوی ناو لە هەیوان بەدەرکەوت. بەلای دەستەچەپدا سووڕا و، بەرەو ژوور هەنگاوی سەرخست. گەیشتە ئاستی کوختەکەڵکەکەو ڕاوەستا. سەرێکی کێشایە ناوەوە. شـۆڕەبییەکە بەسەریدا، بووبـووە چـەترێک و ڕووناکیی مانگەکەی، لێقەدەغە دەکرد. ویستی وەرچەرخێ و بکەوێتەوە هەنگاونان و، غەڵبەغەڵبێکی ناسکی کپ گیریدا. وای هاتە بەرگوێ، کە لە گونجەکەوە دێ. حەزی کرد حاڵی ببێ و بە پەرۆشەوە، گوێی ڕادێرا. وردەوردە لەلای ڕوون دەبۆوە. دەنگەکانی لێئاشکرا دەبوون..

(.. ئەوە مەنیج نییە؟!.. ها؟!.. بەرێ وەڵڵا خۆیەتی.. –مەنیج– بەڵێ مامە.. فەرموو– کوا؟!.. ها؟!.. وا لە ژوورەوە– خەرامان.. هۆ خەرامان..

–بەڵێ باپیرە..

–بەرخەکانت..

–باشە باپیرە.. هەر ئێستا.

–مەنیج.. کچەکەم..

–...

–مەنیج.. هۆ مەنیجە..).

ئەمجاریش لە دەنگی خۆی بە ئاگاهاتەوە. سەرێکی پڕ لە داخوخەفەتی بادا. جەستەی بەرەوژوور بەکێش کردەوە. جەستەی هێشتا بەخۆوەبوو. شەست و شەش ساڵ و، ماسولکەکانی هێشتا توندو تۆڵییان تێدا ماوە. بەم بارەدا هەستی بەلاوازی و شەکەتبوون نەدەکرد. بەڵکو بە دڵودەروون، لەژێر باری گرانیاندا دەیناڵاند.

گەیشتە ژێر داربەڕووەکە. لەئاستی یەکێ لە تەلەبەردەکاندان ڕاوەستاو سەرنجێکی دایە. تا ئەوساتە، نیازی لادانی لەدڵدا نەبوو. ئانوسات سەری لێهەڵدا. کلاشەکانی داکەندن و دانیشت. هەردوو قاچی درێژکردن و، ڕایهێشتنە ئاوەکەوە. کتوپڕ وای هەستکرد، کە تەزووی حەوانەوەیەکی تەلیسماوی، لە کەڵەموستی پێیەوە بە قاچ و پووزیدا، بەرەوژوور هەڵدەکشێ و بەدەمارەکانی سەراپای لەشیدان تەشەنە دەسێنێ، تا دەگاتە وردە دەمارەکانی هەردوو پێڵووی. ئینجا پێڵوو شل دەبن و بەسەر یەکدیدا دادەکشێن و، چاو لە بینین دەخەن و.. بە هۆش پێدا دەچێتەوە..

(ئارام و ئۆقرەم لە بەربڕابوو. تەواو تەنگەتاو بووبووم. جێم بە خۆم نەدەگرت. ڕۆژانی لەوەبەر هێجگار وانەبووم. ئەمڕۆ زەینی لێسەندم. کە لە خەو هەڵسام، وام هەست کرد کە سەری دنیام لێهاتۆتەوەیەک. نەمدەزانی چی بڵێم.. چی بکەم.. کوێ بچم؟!. بێپەروا بەناو ماڵدا، دەهاتم و دەچووم. لە ژوورەوە بۆ هەیوان. لە هەیوانەوە بۆ حەوشە. لە حەوشەوە بۆ ژوورەوە. جگەرەم بە جگەرە دادەگیرساند. نانی بەیانیم بۆ نەخورا. تەنیا یەک پیاڵە چام هەڵقوڕاند. ڕەشۆ پێیمی زانی. ویستم خۆم هێمن بکەمەوەو نەمتوانی. ئاگام لێبوو چوو مەنیجی ئاگادارکرد. مەنیج حەمەد و خەرامانی نارده گیانم. پێم خۆش نەبوو. وەڕس بووم و لەماڵ بەدەرکەوتم. ڕەشۆ گەیشتە سەرم. لەبەردەرگاکەدا گرتمی و وتی:

–بابە چ خێرتە؟!.

لەرەی دەنگی نائاسایی بوو. سەرنجم دایە. سەرباری دەردی گرانی دڵی خۆم، بۆ حاڵی ئەویش کسپە لە هەناوم هەڵسا. هەر ئەوە بوو نەدەگریا. وەڵامیم بۆ نەدرایەوە. لەسەری نەوەستام و بەخێرایی، هەنگاوم ناو دوورکەوتمەوە. ماوەیەکی زۆر سووڕامەوە. زۆر دۆست و ناسیاوم بەسەرکردنەوە. بۆ نیوەڕۆ گەڕامەوە ماڵەوە. ڕەشۆ و مەنیج، بە چەشنی حەمەد و خەرامان مامەڵەیان لەگەڵمدا دەکرد. تەقەلایان دەدا سەبووری بە دڵم بدەن. نانی نیوەڕۆشم بۆ نەخورا. بەدوامدا ڕەشۆو مەنیجیش، دەستیان کێشایەوە. حەمەد لێمان بە ئاگاهات. چاوێکی بە پرسیاری، بەڕووخساری هەرسێکماندا گێڕاو ئەویش، دەستی هەڵگرت. هات خۆی کوتایە باوەشمەوەو، دەستی کردە ملم. دەمی نا بەڕوومەتمەوەو ماچی کردم. وتی:

–باپیرە بۆچی نانت نەخوارد؟!.

پرسیارەکەی پەشۆکاندمی. بەڵام دانم بەخۆمدا گرت و وتم:

–بابە گیان برسیم نەبوو.

ئاگام لێبوو ڕەشۆ بەچاو هێمایەکی بۆ مەنیج کرد. مەنیج هات حەمەدی لەکۆڵ کردمەوە. خەرامانیشی بردو دەوریان چۆڵ کردم. ئەوسا ڕەشۆ دیسان لێمی پرسی:

–بابەگیان.. چ.. خێرتە؟!.

پڕیەدڵ حەزم دەکرد وەڵامی بدەمەوەو نەمبوو. تەنیا سەرنجێکی قووڵم دایەو ئیتر ئەویش هیچی تری نەووت. هەڵساو جێی هێشتم. مامەوە خۆم و خۆم.. خۆم و ئاگردانی جگەرە بەدوای بەدوای جگەرەداو پێشخواردنەوەی دڵئاوسێن و مێشکتەقێن!.

لە دەمەدەمی عەسردا، توانای خۆڕاگرتنم لە بەربڕا. ئەوکاتە ڕەشۆ لە ماڵ چووبووەدەر. مەنیج بە جلشتنەوە خەریک بوو. خەرامان بەدەوریدا دەخولایەوە. حەمەد لە کۆڵان یاریی دەکرد و فرسەتم هێنا. ڕاپەڕیمە سەرپێ و پشتێنم بەست. کلاشەکانم لە پێم هەڵکێشان. بە هێواشی لە ژوور بەدەرکەوتم. پێم نایە حەوشەو بەرەو دەرەوە هەنگاوم نا. حەوشە کەوتە پشتمەوەو دەنگی مەنیج بەگوێمدا چزا:

–مامە ئۆغر بێ؟!.

لەرەی دەنگی، وەک ئەوەکەی بەیانیی ڕەشۆ بوو. هەر بەدەم ڕۆشتنەوە، نیمچە ئاوڕێکم لێدایەوە و وتم:

–دەچم سەرێک لە سمایل دەدەم.

ئیتر هەر هێندەی کەمێک دوورکەوتمەوە، ملم پێوەنا. هەتا لە ئاوایی بە دەرهاتم، هیچ ئاوڕێکم نەدایەوە. هەنگاو لە دوای هەنگاو، بە ئاشکرا هەستم بە خۆم دەکرد، کە بارە گرانەکە لەسەر شانم سووک دەبێ.. کە ڕوو لەوە دەکەم بتوانم ئاسایی هەناسە بدەم. ئەوسا وچانێکم گرت. وەرچەرخام و هەڵمڕوانی. بەچاوی دڵ، حەمەد و خەرامان و ڕەشۆو مەنیجم دەبینی. دڵم گوشراو ترسی ئەوەم لێنیشت مۆتەکەکە چۆک دابداتەوە سەرسنگم. ڕاچەنیم و تینم دایەوە بەرخۆم. وەرگەڕام و ملم پێوەنایەوە. گڕوتینی لاوێتیم بەبەردا هاتبۆوە. وەک سوێسکە هەنگاوم دەنا. هاتم.. بە بێهیچ پشوودانێک هاتم. ڕۆژم لێئاوابوو. دنیا تاریک داهات.مانگ هەڵهات و دنیای ڕووناک کردەوە. وەختێ ئەو گەیشتبووە سەرسنگی ئاسمان، منیش خۆم گەیاندبووە مەڵبەند. ئەملاو ئەولام نەدەکرد و یەکسەر بۆ مزگەوت.. بۆسەر حەوزەکەو دیدەنیی ماسییە گەورە. بەڵام ماسییە گەورە.. داخ.. ماسییەگەورە کسپەی لە جەرگم هەڵساند. بریسکەی سنگ و سکە سپییەکەی، ڕاستەوخۆ تێسکەی کردە ناو چاومەوە. ئەوەی لێی دەترسام دیم. ئەوەی جارەها لە خەودا دەمدی، بەڕاستی دیم. لێی نزیک بوومەوە. بۆی نیشتمە سەرچیچکان. هەردوو دەستم بۆ درێژکردن. وەک جەستەی جگەر گۆشەیەکەم، لە

ئاوەکەم دەرهێنا. گرتم بەسەر دەستمەوەو بە سۆزی باوکێکەوە، ئەمدیوو ئەودیوم پێکرد. ماوەیەك پیایدا هەڵمڕوانی. ئەوسا بە ئەسپایی خستمەوە ئاوەکەوە. کەوتەوە سەر گازی پشت و، سنگ و سکە سپییەکەی لەژێر تریفەی مانگەشەوەکەدا، دایەوە بریسکە بریسك. دەمویست چاوی لێلانەدەم و نەمتوانی. چاوم ماندووبوو. بیناییم لێکەلا خست و...".

کاتێ خۆی خستەوە سەرپێ، لە مانگ بە ئاگاهات، کە بەدامێنی ئاسماندا داگەڕابۆوە خوارەوە، ڕووناکییەکی ڕاستەوخۆی، دەگەیاندە سەر کانیاوەکە. وەك ڕووی ئاوێنەیەك، ورشەی لێهەڵدەستاندو دەیدا لەناو چاوی ئەو و وریای دەکردەوە. کلاشەکانی لە پێکردنەوە. کەمێك ڕاماو بەدەوری خۆیدا ورد بۆوە. ئەوسا هەنگاوی ناو ژێر داربەڕووەکەی جێهێشت. بەرەو ژوور کەوتەڕێ. بەپاڵ جۆگەلەکەدا ڕۆیشت. بریسکوهووڕی دەیدا لە چاوی و، بە شەوارەی دەخست. حەزی دەکرد ئەو چاوەی تێی دەبڕێ، بەسات لێی لانەداو نەیدەتوانی.

گەیشتە شوێنمەقسەد. جووتە تاشەبەردی لێدەرکەوتن. ڕاوەستاو وردبۆوە. سەرنجی دانێ. دەتووت تەمەنێکە لێیان دوورکەوتۆتەوەو لەوپەڕی دنیاوەن بۆ بینینەوەیان هاتۆتەوە. گەشکەیەك دای لە هەناوی. زەردەخەنەیەك بەسەر لێوییەوە بروسکەیدا. چووە پێشترەوە. تەواوی دیمەنی کانییەکەی کەوتەوە بەرچاو.. دیمەنی کانییە ڕەحمانەکەی. بەدیارییەوە ڕاوەستا. هەردوو دەستی خستنە بەرپشتێنەکەی. سەری بەسەر سنگیدا شۆڕکردەوە. چاوی بڕییە دەرووەقوڵپەکان، کە لەیەکبینا لەژێر تریفەی مانگەشەوەکەدا هەڵدەبلۆوقانەوە. بەبینینیشیا لە ئاگا کەوت. بە بیروهۆش پێدا چۆوە...

(.. لەپێش تۆدا زۆر کەسی تر بەلایدا ڕابوردبوون، بێئەوەی سرەنج و بیریانی بۆ بچێ. تەنانەت تۆ خۆشت، بەدرێژایی نۆزدە ساڵەکەی تەمەنت، سەدان جار بەلایدا تێپەڕی بوویت و خەیاڵت بۆی نەچووبوو. بەڵام چ ئەوان و چ تۆ، تا ئەو کاتە ناهەقتان نەبوو. تەنیا دوو گابەردبوون بە تەنیشت یەکەوەو، یەکێ هەروا سێ چوار بستێکیان لێبەدەرەوەبوو. تەڕاییەك گڵەکەی دەوروپشتی، لێکردبوونە قوڕولیتەیەکی ڕەشداگەڕاو. قوڕولیتەکە بە قامیشەڵانێکی چڕ داپۆشرابوو. قامیشەڵانەکە ئەوسێ چوار بستەشیانی، لە چاوی ڕێبواری ئاسایی ون دەکرن. تۆ ئەو ئێوارەیە، وەك ڕێبوارێکی ئاسایی ڕانەبووردیت. دووسێ دەزوولەی ئاودز، کە لە خواڕووی قامیشەڵانەکەوە بریسکەبریسکیان بوو، سەرنجتیان ڕاکێشا. هێزێکی نهێنییان لە ناختدا بزواندو، هانی دایت بچیت بەلایانەوە. پێت پەتیکردن و چوویت. چنگوپەنجەت تێنان. هەستت کرد لەوەدەچێ، کە بەری ئاوێکی پەنگخواردوو بەربدەیت. وازت لەوان هێناو سەرکەوتیتە سەرەوە. هەڵتڕوانی و وردبوویتەوە. هاتیتەوە خوارەوە و هەنگاوت نایە قامیشەڵانەکەوە. تاقولاپێت دەچەقییە قوڕولیتەکە. چوویت بەلای دوو گابەردەکەوە و دەستت لێکوتان. بە قوڕولیتەکەدا قاچت بەپاڵیاندا ڕۆبردە خوارەوە. هێزە نهێنییەکە، گەرای نیازێکی لە دڵتدا دادەنا. هاتیتەوە دەرەوە. چوویت لەسەر بەرزاییەك دانیشتیت و، کەوتیتە سەرنجدان و وردبوونەوە. نەگەیشتیتە ئەنجام. بەجێت هێشت و ڕۆیشتیتە ماڵەوە. شەو خەو نەدەچووە چاوت. هەر دەتهێناو دەتبرد و بیرت لێدەکردەوە. تا لە درەنگوەختێکدا بڕیارت داو دڵنیانووستیت. بۆ بەیانی لەگەڵ تاریك و ڕووندان لە خەو ڕاپەڕیت و ملت پێوەنا. بەربوویتە گیانی قامیشەڵان و پاکۆت دا. ئینجا پاچ و خاکەنازت، لە قوڕولیتەو گڵوخۆڵ خستەکار. خەڵکی ئاوایی لەم کارەت سەرسام بوون و بەر لە هەموویان باوکت. کە خەبەری بیست هات بۆلات. وتی:

—کوڕەکەم بەتەمای چیت؟!.

تۆ وتت:

—بابە.. شتێکەو لە دڵم گەڕاوە. تەقەلایەکەو دەیدەم.

ماوەیەك بە دیارتەوە دانیشت. بێئەوەی هیچ قسەیەکی تری تێدا بکا، جێی هێشتیت و تۆش بەردەوام بوویت. لە ڕۆژی یەکەمدا، جێقامیشەڵانت بە بنگاشە بەردەکەدا کردە چاڵە لیتەڵانێکی خەست. لە ڕۆژی دووەمدا، لیتەڵانێکی شل و خاو. لە ڕۆژی سێهەمدا، چۆڕاوگەی لێڵاوێکت بەرەوخوار لێخستەڕێ. چۆڕاوگەی لێڵاو ئاوایی خرۆشاند. کوڕگەل هاتن و لە دەورت خڕبوونەوە. باوکیشت هات و بەشانازییەوە، دەستی بە پشتتدادا.

ئەو شەوە لە ئاواییدا، باس هەر باسی تۆو کانییەکەی تۆ بوو. بۆ بەیانی کوڕگەلی ئاوایی، بڕیاری هەرەوەزیان بۆ دابوویت. هاتن پێبەپێی تۆ، شانیان دایە بەری. لە دەمەدەمی عەسردا، قامیشەڵان بوو بەکانی.. بوو بەکانییە ڕەحمان. کوڕگەل خۆیان وەهایان ناو لێنا. بەدەم پاچ و بێڵ وەشاندنەوە، ناویان بەکانییە ڕەحمان دەبرد. تۆش گەزگەز باڵات پێدەکرد. لە خۆشییاندا هەر ئەوەبوو خۆت نەدەپڕووکاند. دەتویست ساتێ زووتر کانییە ڕەحمانەکەت، بکەوێتە سەر هەوای خۆیو، ئەم ئاوە ڕوونە بێگەردەی، بەرەوئاوایی جۆگەلە ببەستێ.

ئای کانییە ڕەحمان ئای!.. مەگەر تەنیا خۆم و خۆت، بە نهێنییەکانی ئەو عەشقە بزانین کە کەوتە نێوانمانەوە، مەگەر هەر خۆم و خۆتن لە هەموو کەینوبەینێکی ئاگادارین. خەڵکەکە تەنیا هێندەیان پێدەزانی و دەووت، کە ڕەحمان عاشقی کانییە ڕەحمان بووە. دەیانبینیم هەموو ڕۆژێك، وەك عاشقێکی دێوانە دێمە دیدەنیت. بەدەورتدا دێم و دەستت پێدا دێنم و بەدیارتەوە، بە چەشنی عاشقێك دادەنیشم. ئا.. خەڵکەکە تەنیا هێندەیان پێدەزانی و بەوەدا، ناومیان بە ڕەحمانی عاشقی کانییە ڕەحمان برد. بەڵام خۆم و خۆت زۆر شتیتر پێدەزانین. زۆر شتیتر کانییە ڕەحمانەکەم.. کانییە ڕەحمانەکەی خۆم).

مام ڕەحمانی پیری تەمەن شەست و شەش ساڵە، ئەمجاریش لە دەنگی خۆی وریابۆوە. ڕووەو ئەڵقەی دەرووەقوڵپەکان، بەچۆکدا هاتبوو. بۆ کانییە ڕەحمانەکەی، چوبووە سوژدەیەکی عابیدانە. لەسەرخۆ بینایی لەوان لاداو، سەرنجی بەرەوژووریان سەرخست. بەسۆزەوە بەبالای هەردوو تاشەبەردیدا هەڵڕوانی. تەزووی حەوانەوەیەکی تەلیسماوی، لە قووڵایی ناخییەوە سەری لێهەڵداو، بەسەرانسەری دڵودەروونیدا تەشەنەی سەند. هەستی کرد لەشی، خاوبوونەوەیەکی خۆش خاودەبێتەوەو، حەزی ڕاکشان لەسەر گازی پشت، تەووژمی بۆ دێنێ.

هەڵسا بچووە سەر کەناری کانییەکەو، بەشێنەیی دانیشت. کلاشەکانی داکەندن و قاچی درێژکردن. بە ئەسپایی خستنییە ئاوەکەوە و زۆریش لەسەرخۆ، پشتی نیشاندە سەر زەوییەکەو لێی ڕاکشا. پێڵووەکانی وردەوردە نیشتنە سەریەك. بەدوایدا وردەوردەش، داخزایە باوەشی شیرینخەوی، دوای ماندووبوونی سەفەرێکی سەختەوە.

1978/12/13

گەلەگورگ

زریان

زۆڕپاکە جارێکیتریش سووربووبۆوەو، نێڵەنێڵی گەیشتەوە لوتکە. لەوەدانەما خۆیانی لەبەردا رابگرن. بەرودوا لێیکشانەوەو، خۆیانیان لێدوورخستەوە. ئایش چۆوە وێزەی دروومانەکەی. منداڵەکان کەوتنەوە یاریکردن. بارامیش چوو پاڵیدایەوەو قاچی لێڕاکێشا.

زریان زریان نەبوو بەڵای خوابوو. بەقسەی بارام نا، ئەوەیان هەر هیچ کە بارام بەدرێژایی تەمەنی بیست و شەش ساڵەی، بەبیری نەدەهات لەهیچ زستانێکیتردا زریانێکی وەهای دیبێ، بەڵکوو بەقسەی پیرانی ئاوایی گوایە سیو پێنج ساڵ لەوەبەر، زریانێکیتری لەم بابەتە ڕوویداوەو بۆ ماوەی پازدە ڕۆژی ڕەبەق، نەیهێشتوە کەس سەر لەکون بباتەدەر.

ــ هەر چاکە!..ئەمیان لەڕۆژی هەشتەمیدا هێندەی بواردا، کە بتوانم بۆ ماوەی سەعاتەوەختێک، سەر لەکون دەربێنم.

بارام لەو سەعاتەوەختەدا، فرسەتیهێناو خۆی گەیاندە ئاوایی. پێش لەماڵ بەدەرکەوتن بەئایشی وت:

ــ ئاگاداری منداڵەکانبە..مەیەڵە پێ ببەنە هەیوانەکەوە. هەروەها خۆشت پێ لە هەیوان مەبەرە دەرەوە.

کە کەوتەڕێ، زۆر بەزەحمەت هەنگاوی بۆ دەنرا. ئەو تووڵەڕێیەی لەئەنجامی هاتوچۆی خۆیاندا، بۆ ئاوایی دروست بووبوو، بەباڵاپیاوێك بەفر داپۆشرابوو. بەڵام ئەو کە ئەمە ڕێگای هاتوچۆی هەشت مانگی لەوەبەریبوو، لەوە بەدووربوو لەهەنگاونان و قاچدانان بەبستبەبستیدا ، هەڵەی تێدابکا. بۆیە زەحمەتیی هەنگاونانەکەی لێنەدەبووە کۆسپێکی ئەوتۆ، کە گەیشتنەئاوایی لەلا بکاتە کارێکی زۆر ستەم.

ئاوایی تەنیا بەدووکەڵی لوولەی زۆپاکانیدا دەزانرا کە ئاواییە،دەنا بەورتەو جووڵەو بەدیمەن، هیچ نیشانەیەکیتری پێوە دیارنەبوو.

کە خۆی بەماڵی مامیداکرد، ئامۆژنی سەری لەژوور بۆ دەرهێناو بەپیرییەوە هات. بەڵام کە سەیریکرد بەتەنیا خۆیەتی، بەسەرسوڕمانەوە لێیپرسی:

ــ ئەی ئایش و منداڵەکان؟!.

ئەم خۆی لەسەرسوڕمان و تەنگەتاوییەکەی گێل کردو وتی:

ــ لەماڵەوەن.

ــ ئەی بۆ نەتهێنانەوە؟!.

ــ ئامۆژن تۆ قسەی سەیر دەکەیت!..ئەمە ڕۆژی ئەوەیە؟!.

ــ ئەی ئەمە ڕۆژی ئەوەیە ئێوە لەو چۆڵەوانییە بمێننەوە؟!.

لەم ساتەدا مامیشی، کە دەنگەدەنگیانی کەوتبوە بەرگوێ، هاتەدەرەوە. ئەویش بەسەرسامییەوە پرسی:

ــ ئەوە چییە؟..چی قەوماوە؟!.

ئەم خێرا لەوەرامیدا وتی:

ــ هیچ نییە مامە..هیچ نەقەوماوە. تەنیا هێندەیە کە نەوتمان نەماوە. منیش فرسەتم هێناوەو هاتووم، کەمێ نەوت ببەم و بەپەلە بگەڕێمەوە.

مامیشی وەك ئامۆژنی، بەڵام بێتووڕەبوون و لەسەرخۆ وتی:

ــ ئێ ئاخر کوڕم..وەك خۆت فرسەتت هێناو هاتیت، دەبوو بەهەر کلۆجێك بوایە، منداڵەکانیشت بهێنایەو لێرە بوونایە، تا ئەم غەزەبە کۆتایی دەهات.

ئەم هیچ وەرامێکیتری نەدایەوە. تەنیا هەندێ خۆی تەکاندو لەچاوەڕوانیدا راوەستا. ئەوسا مامی سەیرێکیکرد. ویستی قسەیەکیتر بکا، کە روانی ئەو رووی وەرگێڕاوەو گوێی بۆ بیستنی قسەیتر هەڵنەخستوە، وەرچەرخاو چووەوە ژوورەوە. بەدەمییەوە وتی:

ــ ماتەڵی مەکە..نەوتەکەی بدەرێ با بڕوا.

بەدوایدا ئامۆژنی بەبێدەنگ، چوو گاڵۆنێکی پڕ لەنەوتی بۆ هێناو دایە دەستی. ئەم کە لەوساتەدا سەرنجێکی خێرای ئاراستەکرد، گلەیی و ناڕەزاییەکی تێکەڵ لە خەفەتباریی لەرووخساریدا خوێندەوە. بەڵام لەسەر پیشەی لەوەبەری، خۆی لێگێل کرد. گاڵۆنە نەوتەکەی لێوەرگرت. بەپەلە کشایەوەو بەرەوماڵەوە، هەیپێی لێکرد.

گەڕانەوەکەی ئاسانتربوو لەچوونەکەی. ڕاست بەشوێنی دڕپێدانەکەی ئەوسەری بەبەفرەکەداو، بەلۆقە ڕێگاکەی بڕی. کە گەیشتەوە ماڵەوە، بوارەکە هێشتا بەردەوام بوو. ئایش وتی:

ـ فرسەتە..بۆ ناچیت سەربانەکەش بماڵیتەوە؟.

قسەکەی بەلاوە بەجێبوو. هەشت رۆژی رەبەق بوو، رۆژی سێ جار دەچوو بۆ سەربانماڵین و دەکەوتە زۆرانبازییەکی سەختوستەمەوە. بەڵام ئەمجارەیان فرسەتە. دوای کەمێ خۆگەرمکردنەوە، دەچێ بەرەحەتوسەحەتیو بێئەو زۆرانبازییە، بەفرەکە دەماڵێ. وەهاشی دەماڵێ کە تۆزقاڵی پێوە نەهێڵێو تەقەلابدا، لەگوێسوانەکانیشی دوور بخاتەوە.

سەعاتەوەختەکە بۆی بەنرخ بوو. چوو گالۆنێ نەوتی هێناو، چوو سەربانیشی پاکپاك وەك سەری بەگوێزانتاشراو ماڵی. ئەوسا ئیتر هەرهێندەی ئەم پێینایەوە ژوورەوەو، لەبەرزۆپاکە دانیشت خۆی گەرم بکاتەوەو بحەوێتەوە، زۆری نەبرد زریان وەك بیەوێ تۆڵەی سەعاتەوەختەکە سەدقات بکاتەوە، بەگەردەلوولێکی ئەوتۆ دەستی پێکردەوە، کە دەتووت بەنیازە بەفروبەستەڵەکی هەموو دنیا، دابڕژێنێتە ئەو ناوچەیەوە!. ئایش کە ئەوەی دی، هاواری لێهەڵساو وتی:

ـ بارام..کار وا بڕوا، دارەکەشمان بەزەحمەت بۆ دێتە ژوورەوە. چاکتر وایە چەندمان پێدەکرێ، لەئێستەوە بیهێنینە ژوورەوە.

بارام بەتەواوی‌نا، نیوەونیوەچڵ ئەم قسەیەشی پەسندکرد. بێئەوەی هیچ بڵێ، چوو سێ باوەشی چاك داری لەهەیوانەوە هێنایە ژوورەوە. ئینجا لەبەرخۆوە وتی:

ـ تۆ بڵێیت وەها قوڕی پێدابدا، کە نەتوانم بچم دارەکەش بهێنمە ژوورەوە؟!..جارێ ئەوەندەمان بەسە.

ئایش زۆر قسەی لەقسەیدا نەدەکرد. دەستی‌برد چوار پێنج بڕی لێخستنە زۆپاکەوەو، کەوتە خۆشکردنی ئاگرەکەی. زۆپا زۆری پێنەچوو، سەرلەنوێ سووربۆوەو نێڵەنێڵی پێکەوتەوە. لەوەدا نەما خۆیانی لەبەردا رابگرن. بەرودوا لێی‌کشانەوەو خۆیان دوورخستەوە. بارام چوو پاڵی‌دایەوەو قاچی لێڕاکێشا. جگەرەیەکی ئاگرداو بەپەرۆشەوە کەوتە مژلێدانی.

بارام

(..من پەشیمان نیم..قەت پەشیمان نیم. زریانە زریان نییە چش!. سەختە سەخت نییە چش!. چیمە بەسەریەوە. بۆ من نەزریانەو نەسەخت. من بەلامەوە زۆر ئاساییە. گوایە لەزریانەکەی‌تر سەختترە؟!. هەرگیز نا..قەت نا!. ئەمیان ئەوپەڕەکەی، ئەگەر هەر بەگیری‌هێنایت و کەنەفتی‌کردیت، بەبێمنەت دەتکوژێ‌و کۆتاییت پێدێنێ. لەکاتێکدا ئەویان، دەتداتە دەم گەردەلوولێکی ئازارو هەر دەتبات‌و دەتبات، هەتا پڕ بەدەریایەك ئەشکەنجەت پێدەنۆشێت‌و ناشتکوژێ!. من پەشیمان نیم. نەك سەختەزریان، بەڵکوو سەختەمردنی دەم کەڵبەی زریانیش پەشیمانم ناکاتەوە. جا بۆچی بیرم بۆ مردن بچێ؟!.

گوایە نیازی وایە چەند رۆژی‌تر دەوام بکا؟.سێ..پێنج..دەی‌تر؟!. خۆ لەوەزیاتر نابێ؟!. مەگەر بیەوێ تەواو قوڕی پێدابداو بۆی بڕوا بۆ بیست رۆژو سی‌و چل رۆژی‌تر!. دەنا ئاردە هەمانە. برنج‌و ساوەرو نیسك‌و نۆك‌و رۆنە هەمانە. شەکرو چایە هەمانەو نەك بەشی دە رۆژ، بەڵکوو کامیان زۆر کەممان ماوە کەشەکرو چایەکەیە، بەشی زیاتر لەسێ دە رۆژی دەکا. تەنیا نەوتەکەیە کە زۆرکەمەو ئەویش ئەگەر ئەوەی هەیە تەواوبوو، ئیتر چرا ناسووتێنین‌و بڕایەوە. خۆ دەتوانم فرسەت بێنم‌و بچم هەندێکی‌تر بێنم. بەڵام ناچم..

ئیتر ناچم. ئەگەرچی مامم‌و ئامۆژنم لەگورگە دووپێیەکان نین‌و، لەدەستەی تاك‌و تەراکەن. لەگەڵ ئەوەشدا روویان لێنانێمەوە. یەك جار بەسە. دەترسم ئەگەر کردم بەدووجار، گەرای گورگایەتییەکەیان تێدا ببزوێ‌و بچنەوە ریزیان. منیش بکەومەوە تفولەعنەتکردنی خۆم. تفولەعنەتێك کە هەشت مانگە خۆم لێبەدوور گرتوە. من بۆ ئەو یەك جارەش نەدەچووم. ئایش زۆری بۆهێنام. ئەوی راستی‌بێ زۆرنا.خواهەڵناگرێ ئەو قەت تەقەلا نادا زۆرم بۆبێنێ‌و، ئەم شتم پێ‌بکا یا ئەوم پێ‌نەکا، بەڵکوو دەمهێنێتە ژێربار. قسەکەی بەجێ بوو. هەم فرسەتەکە هەڵکەوتبوو، هەم منداڵەکانیش بەتاریکییەکەی دوێنێ شەو، تەواو تەنگەتاو بووبوون. بگرە تاخەوبردنییەوە بۆمان بوونە دەردیسەری. لەگەڵ ئەوەشدا ئیتر ناچم. خەتا خەتای خۆمەو دەبێ شانی بدەمەبەر. نازانم چۆنم لەبیرچووبوو. خەتای ئایشیشی تێدا بوو. دەبوو ئاگادارم بکا. ئەمە راستە. بەڵام خۆ منیش دەبوایە پرسیارم بکردایە. وایە..من ئەم تەرزە ژیانەم بۆ ئەو هەڵبژاردوە. هەر منیش بەدرێژایی هەشت مانگەکە، ئەوم وەها راهێناوە کە هیچ شتێك لەبیر نەکەم. لەهیچ شتێك غافڵ نەبم، هەموو پێویستییەك لەکاتوساتی خۆیدا جێبەجێی بکەم.ئێ بەڵام تۆ راوەستە..خۆ ئەمە یەکەمجار نییە گرفتی وەهات دێتە پێشدەم؟! هەمووجار چارەسەرێکت هەر دۆزیوەتەوە. ئەمیش هەر وەها دەبێ. وازی لێبێنە بۆ وەختی خۆی. گرنگ ئەوەیە تۆ هەشت مانگی رەبەقی پڕاوپڕ لەئاسوودەگیت، بردۆتە سەر. هەشت مانگی دوور لەگورگ‌و گورگایەتی!.ئا بەڵێ.. لەسەرەتادا کە بەدەم دەمەتەقێوە، لەکۆڕوکۆمەڵدا وەك بیروڕایەك باست لێدەکرد، دەیانووت: بەخەیاڵ شتێکی خۆشە. بەڵام بەکردار قەت ناهێنرێتەدی. وەختێکیش هاتیتە سەر بەکرداربەدیهێنانی ، هەموو وتیان: کابرا تۆ شێت بوویت!. تەنانەت کەسوکاریش‌و لەپێشیانەوە مام‌و ئامۆژن، راستوڕاست وتیان: کورە تۆ ئەقڵت لەگرێژەنە چووە. ئا وایە!..کەموزیادی نییە..ئەقڵم لەگرێژەنە چووە!. لەبێخەبەران کەشکەك سەڵەوات. من تەنیا هێندە وەرامم بوو، ئەویش لەدڵی خۆمدا. دەنا بەقسە هیچ وەرامێکم نەدایەوە. من لەوسەری هاتبوومەوە. دەمزانی بەبێگرفت‌و دەردیسەری نابم. بەڵام دەمزانی کە لەجۆرو بابەتێکی‌تر دەبن‌و، جیاوازییان لەگەڵ ئەوەکانی ناو ئەواندا، ئاسمان‌و رێسمان دەبێ. هەشت مانگی رەبەق‌و ئەمە گرفتی هەرە گەورەو سەختە کە تووشی دەبم. لەوێ بوومایە بەتەنیشتی ماڵی مامەوە دەبووم. هەر پێویستییەکمان ببوایە، بەسەر چەپەرەکەی نێوانماندا دەستم درێژدەکردو وەرم دەگرت. ئەگەرچی دەشیا لەگەڵیدا، سێ گرفتی سەختتر لەجێی بەدەستمەوە بهاتایەو، بئاڵانیایەتە مێشکم. ماڵی‌مامم نا..با ئەوانی لێدەرچن. ماڵەکەی تەنیشتی ئەولام..ئەوەکەی ئەولاتر..ئەوەکەی سەرپەڕی ئاوایی!..ئا..دەشیا لەملامەوە دەردێکم چارەسەر بکرێ‌و لەولاوە، سێ دەردم تێبئاڵێنرێ. نا..هەرگیز نا..من..).

گفتوگۆ

ئایش وتی:

ـ چییە ئەوە؟.. خەوت دێ؟!.

بارام راچەنی. سەری بۆ هەڵبڕی‌و سەیرێکی‌کرد. تەنیا لەدەنگەکەی بەئاگاهاتەوە. دەنا نەیدەزانی چیی وتوە. بەدەمییەوە خۆی خستە سەرباری دانیشتن‌و، بێهیچ وەرامدانەوەیەك، سەرنجی لێلاداو خۆی بەتەزبیحەکەیەوە خەریك کرد. ئایش سەرلەنوێ وتی:

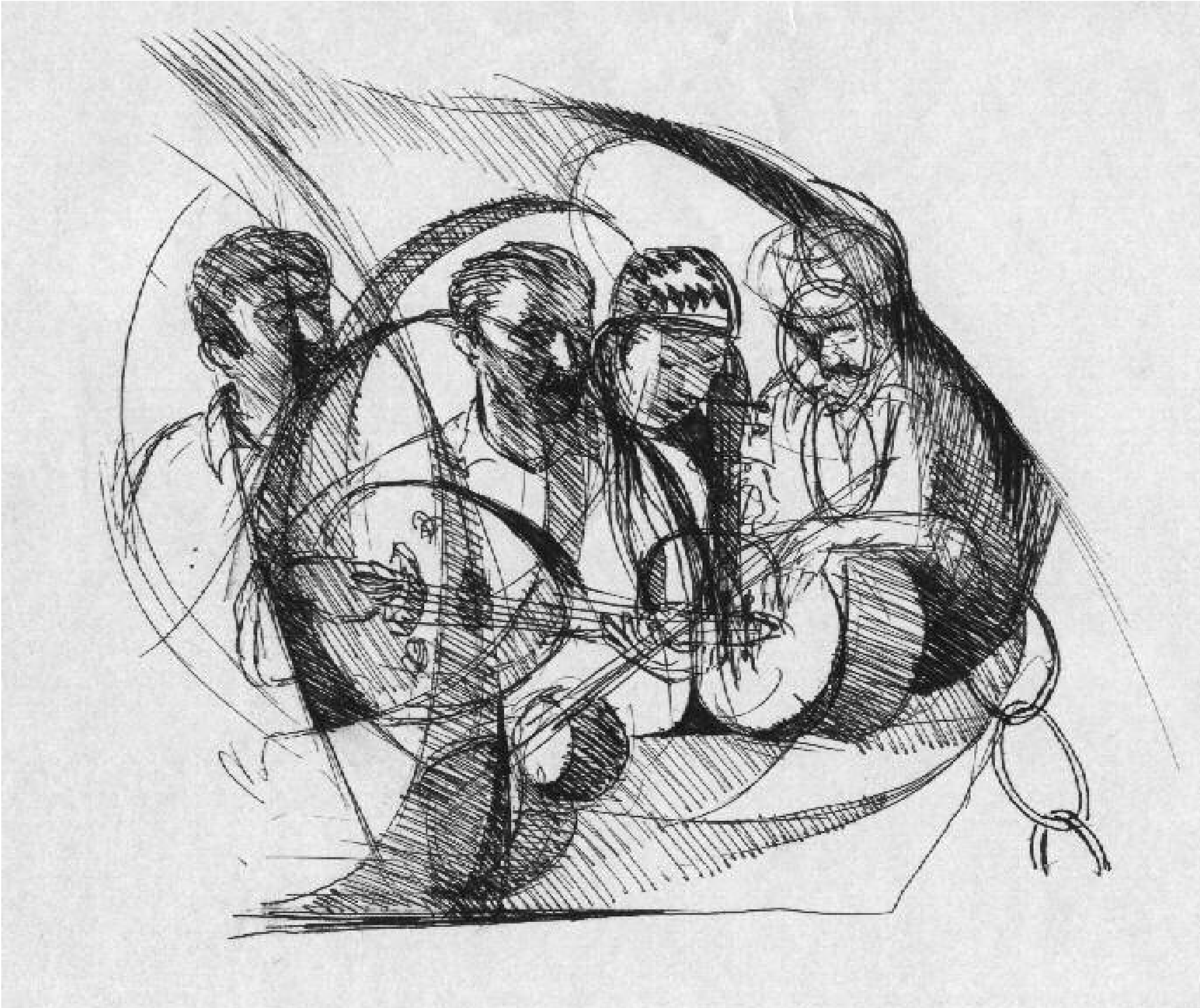

ـ ئەگەر خەوت دێ، با جێگات بۆ رابخەم.

ئەوسا تێگەیشت کە قسەکەی پێشوو چی بووە. بۆ ماوەی ساتەوەختێك، لەخۆی کەوتە گومانەوە. وای بۆچوو کە دەبێ خەو بردبێتییەوە. بەڵام کە خێرا سەیرێکی سەعاتەکەی دەستیکردو،چاوێکی بەژوورەکەدا گێڕاو، منداڵکانی بینی وا لەولاوە خەریکی یاریکردنن، بەسەرسوڕمانەوە وتی:

ـ خەو؟..خەوی چی؟!.

ئایش بۆی پێکەنی. باسەکەی گۆڕیو وتی:

ـ هیچ..هیچ!..دەهەڵسە ها..هەڵسە لەپێی بکە بزانم چۆنە؟.

دروومانەکەی دەستی، دەرپێیەك بوو بۆ ئەو. هەر بەدانیشتنەوە لێیوەرگرت. تۆزێك ئەمدیوو ئەودیوی پێکرد. ئینجا بۆی هەڵسایە سەرپێ. بەسەر شەڕواڵەکەیدا، لەکەمەرو ئاستی پشتێنەوە بەقەد خۆیگرت. ئایش وتی:

ـ وانابێ..لەپێی نەکەیت دڵم ئاو ناخواتەوە. دانیشتەوەو دەرپێکەی خستە لاوە. بەدەم زەردەخەنەیەکەوە وتی:

ـ جارێ داینێ تادەچم سەربانەکە دەماڵمەوەو، دووسێ باوەشیتریش دار دێنمەژوورەوە، ئینجا ئەوسا..

ـ ئینجا ئەوسا چی؟.

ـ منداڵەکان نوستوون و ئێمەش زۆپاکە ئاگردەدەینەوەو..

ـ ئێ ژوورەکە دەکەینەوە بەحەمامو..

ـ ئێ منیش کورتەك و شەڕواڵ و دەرپێی کۆن دادەکەنمو..

—دەرپێ تازەکەش لەپێ ناکەیتو..وانا؟.

ـ نا..نا.. بۆ تاقیکردنەوە لەپێی دەکەم.

ـ تەنیا بۆتاقیکردنەوە؟... ها؟..

بەدوایدا هەردووکیان باوەشیان بەیەکتردا کردو، دایانە قاقای پێکەنینێکی بەکوڵ. منداڵەکان لێیان بەئاگا هاتن. وازیان لەیاریو گەمەی خۆیان هێناو، هاتن خۆیان ئاخنییە باوەشیانەوە. چوار قۆڵی بۆماوەیەکی زۆر یەکتریان بەخۆوە هەڵوشیو، سەروروخساری یەکتریان ماچ کرد. تا وەختێ لەخۆیان بەئاگا هاتنەوە، هەردوو منداڵ وەك دوو فریشتە خەو بردبوونییەوە. یەکەمجار بارام وریابۆوە. وتی:

ـ نوستوون..هەڵسە جێگەیان بۆ دابخەو بیان گوێزەرەوە.

ئایش راپەڕییە سەرپێ. جێگای ئەوانی راخستو گواستنییەوە شوێنی خۆیان. بەدوایدا جێگای خۆیانیشی راخستو چوو لەسەری پاڵ کەوت. لەگەڵ پاڵکەوتنیدا باوەشی بۆ بارام گرتەوە. ئەویش چوو بەپیرییەوەو باوەشی پێداکرد. دەمی خستە ناو دەمییەوە. ماچێکی مزری کردو هەرزوو هەڵسایەوەو کەوتەوە سەرپێ. خۆی گورج کردەوەو قاپووتە عەسکەریەکەی لەبەرکردەوە. سەرکڵاوەکەی

چەسپاندەوە سەریو، رووەو دەرگاکە هەنگاوی‌نا. بەڵام ئایش راچەنییە سەرپێو وتی:

ـ چی دەکەیت؟!.

بارام بەدەم زەردەخەنەیەکی پڕ لەخۆشنوودییەوە وتی:

ـ سەربان..دەبێ بچم سەربانەکە بماڵمەوەو کە هاتیشمەوە، دووسێ باوەشی‌تر دار بێنمە ژوورەوە.

ئایش دەیزانی سەربانماڵینەکە لەبۆتەی ئەو زریانەدا، چەندە بەئەرك‌و ئازارە. تەمێکی خەفەتباری نیشتە سەر رووخساری. وتی:

ـ ناکرێ وازی لێبێنیت؟. بیخەرە سبەینێ بەیانی زوو.

ـ دەکرێ..بەڵام دەترسم خانووەکەمان بەسەردا بتەپێنێ.

ـ هێجگار وا ؟.

ـ نازانم.. من بەچاوی خۆم نەمدیوە. بەڵام ئامۆژگاریی باووباپیرانەو رێی تێدەچێ.

ـ بۆ خانووی پەرپووت‌و کۆن، نەك ئەمەی ئێمە.

ـ بەهەرحاڵ..چیم لەکیس دەچێ ؟..

ـ چۆن چیت لەکیس دەچێ؟!..بۆ من نازانم کە نیوەمردنێکە؟!.

ـ هێجگار وا ؟.

ـ نا..یەعنی..

ـ خەمت نەبێ..نامناسیت؟.

ئەوسا بارام ئیتر بەدەم بزەیەکی گەشەوە، بەرەو دەرگاکە هەنگاوی‌ناو، بەپرتاو دەرپەڕییە دەرەوە.

<u>بۆتەی زریان</u>

هەرهێندەی پێی‌نایە دەرەوە، ریزەگوێزانی دەم زریان، بەلێشاو دایان بەتەختی روومەت‌و ناوچەوان‌و سەری لووتییداو، کسپەیان لێهەڵساندن. کسپەکە هێندەکتوپڕبوو، کە بۆماوەی ساتەوەختێك لەبەردەرگاکەدا گیری‌دا. لەو ساتەوەختەدا، قسەکەی ئایش وەك بروسکەیەك بەمێشکیدا رابوورد. بەڵام خێرا خۆی وریاکردەوەو کەوتەوە هەنگاونان. هەستی‌کرد توێژاڵێکی تەنکی سەهۆڵ، لەژێر پێیدا خرمەی دێ. لەمە سەرسام بوو. ئەم لەو رۆژەوەی زریانەکە دەستی پێکردبوو، هەموو شەو درەنگ یا زوو سەربانی دەماڵی. بەڵام ئەمە یەکەمجاربوو، هەست بەتوێژاڵە سەهۆڵەکە بکا. چونکە هەر لەزووەوە..لەسەرەتای زستانەوە، بەتەختەو دارو نایلۆنێکی ئەستووری قایم، نایلۆنبەندی کردبووکە لەتەنیشتی لای چەپییەوە، دەرگایەکی بچووکی تێخستبوو. سەرەتا وای بۆچوو کە دەبێ بایەکە، پەتی قایمکردنی دەرگاکەی پچڕاندبێ. یا لەشوێنێکەوە نایلۆنەکەی دڕاندبێ‌و، بەفر بەدەم باوە هوروژمی هێنابێتە ناو هەیوان. بەڵام کە چووە پێشترەوە، سەیری‌کرد نەئەویانەو نەئەمیان، بەڵکوو سەختیی زریان گەیشتۆتە رادەی گەیاندنی شاڵاوی سەهۆڵبەندانی خۆی، بۆ ناو هەیوانەکەش. ئەوسا لەناکاو بیری بۆ سێ سەر بزن‌و گوێدرێژەکەیان چوو، کە ئەوانیشی لەسەرەتای زریانەکەوە، لەتەویلە پەرپووتەکەیانەوە گواستبۆوە بۆ ژوورەکەی بەرامبەریان.

گەڕایەوەدواوەو چوو لەبەردەرگاکەیدا، هەڵوێستێکی بۆکرد. ویستی بیکاتەوەو سەرێك بکێشێتە ژوورەوەو لێیان دڵنیابێ. بەپێویستی نەزانی. وەرچەرخایەوەو لە هەیوان بەدەرکەوت. لەگەڵ کردنەوەی دەرگاکەدا، تەووژمی گەردەلوولێك شاڵاوی بردە هەیوانەکەوە. بەپەلە دەرگای قایم کردەوە. دەستی‌دایە بەفرماڵەکەو ویستی بەرەوسەربان هەنگاو بنێو، سووکە حەپەنازێکی بازە گلی‌دایەوە کە لە گچکەکوختەکەیەوە سەری هێنابووە دەرەوەو، دەتووت لەنێوان بەجێهێنانی ئەرکی بەوەفاییو، شاڵاوی بێئامانی زریاندا گیری‌خواردوە. بارام لەویش غافڵ نەبووبوو. لە رۆژی دووەمی زریانەکەوە، ئەو کوختە گچکەیەی راست لەودیو نایلۆنبەندەکەوە بۆ دروست کردو، لەرووی زریانەکەدا بۆی‌کردە سەنگەرێك.

بۆی دانەوییەوەو دانیشتە سەرچۆك. دووسێ جار دەستی سۆزێکی پڕ بەدڵی بەسەریدا هێنا. لەبەرخۆیەوە وتی: دەزانم بەرگەدەگریت‌و، هێندەت بۆ پاراستنت لە شاڵاوی زریان بەسە. دەنا دەمبردیتە هەیوان. بگرە دەمبردیتە ژوورەوە بۆلای خۆمان. کە هەستایە سەرپێو کشایەوە، هەستی‌کرد بازە هاتۆتە دەرەوەو دوای کەوتوە. وەرگەڕایەوەو وتی:

ـ نا..پێویست ناکا..تۆ مەیە..بچۆرەوە کوختەکەت‌و بەڵام وریابە..ئاگاداربە.

بەدەم قسەکانییەوە، دەستێکی‌تری بەسەریدا هێناو، بەرەودواوە بەهێواشی پاڵی‌پێوەنا. بازە زوو تێگەیشت. کشایەوەو خۆی ئاخنییەوە ناو کوختەکەیو، گوێقولاغ نیشتەوە سەرزەوی. ئەمیش پشتی تێکردو بەرەوسەربان ملی‌نا.

بارستایی بەفری سەرزەویو شاڵاوی گەردەلوولی دەمئاسمان، هەر هەنگاوهەڵهێنانەوەیەکیان لێدەکردە، هەنگاونان بەدەریایەکی قیروزفتدا. بەوباریاندا کە قاچی دادەنا، تا سەروو پشتێن رۆدەچووە خوارەوەو، هەنگاونانی لەلا دەکردە کارێکی زۆر بەئەرك. بەمباریشیاندا گەردەلوولەکە، چوارچاوی دەکردو هێرشی کلووی بەفر، کە بەپێوخول لەهەرچوارلاوە پەلاماری رووخساریان دەداو، هەرچۆنێکی وەرچەرخاندایە پێیدا دەچزان، دەیکردە ژیشکێکی واقوڕماو.

سەرجەمی ماوەی نێوان بەرهەیوان‌و سەربان، لەکاتی ئاساییدا بەگشت پێچوپەناکانییەوە، واتە یەکەمجار شەفتوول بۆ ئاستی دەرگا تەنەکەکەی حەوشەو تەیمانییەکەو، لەوێوە بەرەوژوور تا ئاستی تاشەبەردەکەی پاڵ دیواری ژوورەکەی خۆیانو، ئینجا سووڕانەوە بەتەنیشتیدا تا پشتەوەی سەربان، کە ئەویش لەکاتی ئاساییدا هەروا بالاپیاوێك بەرزدەبێ، لەسی هەنگاوێك زیاتر نابێ. کەچی بۆتەی زریان لێیکردە سەرکەوتنی کێوێکی هێجگار سەخت.

کاتێ گەیشت تەواو کەسیرە بووبوو. ئەو یەکەمجاری‌بوو، خۆی ئاوەها لەڕووی زریانەکەدا بەکەنەفتی ببینێ. بەفرماڵەکەی بەزەحمەت بۆ بەدەستەوە دەگیرا، چ جایە بەکارهێنان‌و بەفرپێماڵینی، کە تا سەرئەژنۆی تێدا رۆدەچووە خوارەوە. لەناکاو وای زایە مێشکەوە، کە واز لەماڵینی سەربانەکە بێنێو، خۆی بگەیەنێتەوە کونی ژوورەوە. بەڵام خێرا بەخۆی وت: نامەردت نەکەن!..گوایە لەوە دەترسیت بەلادا بێیت‌و رەق ببیتەوە؟!. شتی وا ناشێ رووبدا. دەمێنێتەوە سەر ئازارەکەی..ژانە دڵپروێنەکەی نووکی پەنجەی دەست‌و پێو پۆپەی لووت‌و پەڕەی گوێچکەو!..ئێ..دەبێ شانی بدەیتەبەر. کەوابێ شانی بدەرەبەرو لەسەری مەوەستە.

لەسەری نەوەستا. مشت‌و شانوباهووی لەبەفر خستەکار. خەمی ستەمیی بەفرماڵینەکەی لەدڵدا نەما. ترسی کەوتنەخوارەوە بەدیوی حەوشەدا، مێشکی داگیرکرد. ترس لەوەنا گوایە

لەکەوتنەخوارەوەکەیدا ئازاری پێبگا، بەڵکوو لەوەی کە یا دەبوو ئازاری سەرکەوتنەوە بۆ سەربان بچێژێتەوە. یا واز لەسەربانماڵینەکە بێنێ.

بەهەرحاڵ سەربانی ماڵی‌و، ئەوە رووی نەدا. ئەوسا دوا تینوتوانای‌دایە بەرخۆی‌و، بەهەمان رێگەی سەرکەوتندا، بەرەوحەوشەو هەیوان خۆی بەکێش کردەوە. لەهەیوانەکەدا دەنگی ئایشی کەوتە بەرگوێ کە دەیووت:

ـ باش خۆت بتەکێنە، ئینجا وەرەژوورەوە.

<u>شێرەبەفرینە</u>

کە خۆی‌کرد بەژووردا، بەدیمەن پتر لەشێرەبەفرینەیەك دەچوو وەك لەمرۆڤ!. ئایش لەسەرەتادا لێی‌بێئاگابوو. خەریك بوو زۆپاکەی بۆئاگردەدایەوە. کە وەرچەرخاو بەو شێوەیەی بینی، خێرا وتی:

ـ نەمووت خۆت..

بەڵام خێراش قسەکەی قووت دایەوەو، راچەنییە سەرپێ. تیژەسەرنجێکی ساتەوەختیی‌دایەوەو بەرەورووی قەڵەمبازدی‌دا. بەپەشۆکاوییەوە وتی:

ـ بارام!..چیتە؟!.

تەقەلای‌دا وەرامێکی بداتەوەو، دەمی گوێ نەدەکرد. تەنیا کزەخەنینەوەیەکی بەرووداداو، دەستی‌بەرزکردەوە سەرکلاوەکە لەسەری بکاتەوەو، ئایش نەیهێشت. لەپاڵ دەرگاکەدا دانیشاندە سەرزەوی. سەرکلاوەکەی لەسەری لادا. پاڵتۆکەی لەبەر داکەند. پێڵاوەکانیشی لەهەردوو پێی هەڵپچڕین‌و، خستنییە پەنادەرگاکەوە. ئەوسا هەڵیساندە سەرپێ‌و، بردی بەرامبەر زۆپاکە دانیشاندو، پاڵی بەدیوارەکەوە پێدایەوە. ئینجا رایکردەوە بەلای زۆپاکەوە. کە سەیری‌کرد زۆپا ئاسایی ئاگری خۆش بۆتەوە، وازی لێهێناو چۆوە بەلای بارامەوە. سەرنجی‌دا چەندین تنۆکە ئاو، نیشتوونەتە سەر ناوچەوان‌و برۆو برژانگەکانی‌و، بەڕوومەت‌و لاجانگیدا رۆدەچنە خوارەوە. هەرزوو زانی قەتماغەی بەفرە..سەهۆڵەو دەتوێتەوە. پەلاماری‌دایە خاولییەك‌و کەوتە سڕینی دەموچاوی. بەدەمییەوە سەرنجی‌دا پێڵووەکانی، دەنیشنە سەریەك‌و چاوانی دەنووقێن. خورپەی ترسێکی لەناکاو دای لەدڵی. بەقورگی پڕ لە گریانێکی تاساوەوە هاواری‌کرد:

ـ بارام..بارام گیان..چ خێرتە؟!.

لەهاوارەکەی بەئاگابوو. تینی‌دایە بەرخۆی‌و هەردوو چاوی، بەزۆر زەق کردنەوە. بەزۆریش خۆی قیت کردەوەو دانیشت. بەڵام چەندە تەقەلای‌دا بەزمان وەرامی بداتەوە، لەبلمەبلمێك بەولاوە هیچی‌تری بۆ دەرنەبردرا. ناچار ئەمجاریش تەنیا، بەکزەخنینەوەیەك وەرامی‌دایەوەو، کەوتەوە سەر باری پاڵدانەوە.

ئایش کەوتە خۆی. پشتێنەکەی لەکەمەری‌کردەوە. پووزەوانەو گۆرەوییەکانی لە پێ داماڵین‌و رانکی لێداکەند، کە دەتووت لەناو هەڵکێشراون. چوو لێفەو بەتانییەکەیانی هێنانە پێشەوە. ویستی بیان دا بەسەریداو لەدەرپێکەی بەئاگاهات. ئەویش تا سەر ئەژنۆ لەناو هەڵکێشرابوو. ئەویشی لێداماڵی‌و فڕێی‌دایە لاتەنیشت. بەتانی‌و لێفەکەی بەسەرردادا. وازی لەو هێناو چۆوە بەلای زۆپاکەوە. زۆپا کەوتبۆوە نێڵەنێڵ. لەوەدابوو وەرچەرخێت‌و بچێتەوە بەلای بارامەوەو، پاڵتۆو سەرکلاوو پێڵاوەکانی کەوتنەوە بەرچاو. گچکە جۆگەلە ئاوێکیان، بۆ ناو ژوورەکە لێبەرەوخوار دەبۆوە. چوو پڕی پێداکردن‌و، هاویشتنییە سەر دارەکان. ئینجا وەرگەڕایەوەو، خۆی گەیاندە پاڵ بارام، کە ئەوساتە لەوەدابوو زمانی بکەوێتەوەگۆ. پچڕپچڕ وتی:

ـ لە زۆپاکەم دووربخەرەوە!.

جێگەکەی بۆ دووسێ شەقاو دوور لەزۆپاکە گواستەوە. باش داپۆشی‌و بەدیارییەوە دانیشت. ماوەیەك لەسەر ئەوبارە تێی‌ڕوانی. دوایی نوشتایەوە بەسەریداو، روومەتی نا بەڕوومەتییەوە. روومەت رووی لەگەرمبوونەوە کردبوو. دڵی پێی‌حەوایەوە. بۆ زیاتر حەوانەوەی دڵ، قاچی درێژکردنە ناو جێگاکەوەو نووساندنی بەقاچییەوە. قاچ وەکوو

ڕوومەت نەبوو. هێشتا دەتووت پارچە سەهۆڵن. بنی پێی بەخشاندن بەپووزو ڕانیدا سەرخست. ئەوانیش هێشتا دەتووت سەهۆڵن. ئەوسا دەستی‌برد دەرپێی لەلەشی خۆی داماڵی‌و، فڕێی‌دایە لاوە. کراسیشی هەتا سەرسنگ هەڵماڵی. چووە ناو جێگاکەوەو، توند خۆی تێوە ئالآند. هەستی‌دەکرد وا هەر تۆزقاڵێکی لەشی بارام، وەك دەمەگوێزان بەلەشیدا دەچزێ. بەڵام بەخۆشنوودییەوە خۆی لەبەر ئەو چزەی ئازارەدا ڕادەگرت‌و، پێی‌گەشکەدار دەبوو.

ئایش

(وتم مەچۆ..وتم وازی لێبێنە بۆ سبەینێ، بەقسەی نەکردم. چی‌لێبکەم!.. سەرسەختییەکەی لەوەدا نییە. کە قسەیەکی‌کرد ئیتر هەر ئەوەیەو، هەردەبێ بیباتەسەر. لەگەڵداوتنی بێسوودە. ئەو ئێوارەیە کەهاتەوەو وتی:

- بکەوەرە پێچانەوەی کەلوپەلەکان!..

ورتەم لەدەمم نەهێنایە دەرەوەو، چۆنی داواکرد وام کرد. تەنیا هێندەم لە دەسەلآتدابوو، بچم باوکمی لێهان بدەم کە هەوڵێکی‌تری لەگەڵدابدا. باوکم وتی:

- هەرچەندە دەزانم سوودی نییەو قسەکەم دەدۆڕێنم، بەڵام لەبەرخاتری تۆ دەیکەم.

خۆ من خۆشم دەمزانی سوودی نییە. ئەو لەمانگێك لەوەبەرەوە، دەستی‌کردبووە دروستکردنی خانووەکەو، لەوماوەیەدا باوکم‌و دایکم‌و هەرچی دۆست‌و ناسیاوان هەن، تیایدا کولوکافربوون‌و هەر کوڵی‌نەداو پاشگەز نەبۆوە. ئێ چی بکەم؟!..وتم بەڵکوو ئەم دواجارلەگەڵداوتنە کاری تێبکا. کەچی هیچ. بگرە لەوەرامی باوکمدا تەنیا وتی:

- مامەگیان..من پڕ بەدڵ تۆم خۆش دەوێ، حەزدەکەم ئامۆژگاریت بگرمە گوێ. زۆر بەتەنگەوەم دڵت لێم نەیەشێ‌و، لێم عاجز نەبیت. بەڵام تکات لێدەکەم لەم مەسەلەیەدا، لێم ببوورە کە ناتوانم بەقسەت بکەم‌و لەبڕیارەکەم پەشیمان ببمەوە. ئەمەیان باسێکەو لەدەمێکەوە، بڕیارم لێداوەو وا ئێستا دەیبەمەسەر.

باوکم لەزووەوە تێگەیشتبوو، کە نیازی چییەو چی دەوێ. لەگەڵ ئەوەشدا دوا تەقەلای‌دا بەگیری بێنێ‌و بیبەستێتەوە. لەوەرامی ئەو قسانەیدا وتی:

- چاکە..زۆر چاکە..بەڵام با من پرسیارێکت لێبکەم!..

باوکم بەدوایدا خۆی بێدەنگ کرد. ئەو بەپەرۆشەوەبوو بزانێ پرسیارەکە چییە. خێرا وتی:

ــ فەرموو..فەرموو مامە..زۆر حەزدەکەم بیزانم.

باوکم وتی:

- ئایا تۆ هیچ بیرت بەلای ئەوەدا نەچووە، کە مەسەلەکەت پەیوەندییەکی ڕاستەوخۆی بەسێ ئادەمیزادی ترەوە..بەدوو منداڵی ساواو ژنێکەوە هەیە، کە وەك ژن‌ومنداڵی تۆن، کچ‌و کچەزای منیشن؟!.

بارام لەئاستی پرسیارەکەدا خامۆش بوو. دوایی سەری بەرزکردەوەو ڕوانییە من‌و منداڵەکان. ئینجا سەیرێکی باوکمی‌کردو، سەرلەنوێ خامۆش بۆوە. من لەلای خۆمەوە دڵم بۆی گوشراو تەنگەتاو بووم. سەرنجێکی پڕ لەپاڕانەوەم لەباوکم گیرکرد. باوکم زوو تێگەیشت. هەڵسایە سەرپێ‌و ویستی، بێوەرگرتنی وەرامی پرسیارەکەی، جێی‌بێڵێ‌و بڕوا. ئەو لێی‌بەئاگاهات. لەگەڵیدا هەڵسایە سەرپێ. بەدەنگێکی پڕ لە خەفەتبارییەوە وتی:

- مامە..ئەگەر تۆ وات پێباشە کە ئەمان..

باوکم نەیهێشت قسەکەی تەواو بکا. وتی:

ــ نا..ئەوەم پێباش نییە. تەواو..بڕیمانەوە..بڕۆ خوات لەپشت بێ. تەنیا ئاگات لێیان بێ‌و بەسات لێیان غافڵ مەبە.

من قسەکەی باوکمم پێخۆش بوو. لەوساتەدا ترسی ئەوەم لێنیشتبوو بڵێ: (ئا..وام پێباشە ئایش‌و منداڵەکان لێرە جێبێڵێت‌و، خۆت بەتەنیا بچیتە خەڵوەتە نەگریسەکەتەوە). نەیکرد..شوکور ئەو قسەیەی نەکردو بۆ ڕۆژی دوایی، گواستمانەوە بۆ ئێرە. ئێ بەڕاست ناخۆشییەکەی لەکوێدابوو؟!. ئەوشەدوبیللا هیچ!.. ئەم شەش حەوت ڕۆژەی لێدەرچێ کە زریانە پیسەکە تۆزێ هەراسانی کردووین، دەنا ئیتر دەتووت لەبەهەشتێکداین. بەدرێژایی ئەو هەشت مانگی پێشووە لەچیمان کەم بووە؟!. ژیانێکی بێقرەوبرەو بێگێچەڵ‌و سەریەشە. نەکەس هەقی بەسەرمانەوە بووەو، نەئێمەش بەسەر کەسەوە. هەروەختێکیش بیری دایك‌و باوك‌و کەسوکارم کردبێ، هەمووی چارەکەسەعاتێك ڕێگایەو، بەئاسانی لەگەڵ منداڵەکاندا چووم‌و هاتوومەتەوە. بۆیە منیش زوو تێگەیشتم بارام چی دەویست‌و بەئاواتی چییەوەبوو. تا وای لێهات کە من هاتنەکەم بۆ ئێرە لەو پێخۆشتربێ. ئێستەش با زریانی بەفرو باوبۆران نەبێ، زریانی خڕکەبەردو کوچك‌و کەڵەك بێ. خۆ تا ساڵی تەقیانووس دەوام ناکا. وا شەش حەوت ڕۆژی‌ترو بگرە وا دوو ئەوەندەی‌تریش دەوامی‌کرد. لە هیچمان کەم نییە. هەموو شتێکمان هەیەو خۆشمان ئاخنیوەتە ژوورەوەو، سەری لێنابەینە دەرەوە تا بەسەردەچێ. بۆمن ئاوهێنانەکەو بۆئەو بەفرماڵینەکە، تۆزێ بەئەرك‌و ئازارە. دەنا خوا دەیکرد بەردی دەباراند. خۆزگە کانییەکەم کەمێ لێنزیکتر دەبوو. با لەوێدا نەبوایەو هەروا دەپانزە هەنگاوێك سەرووتربوایە. خۆ کفر نەدەبوو.ئەوسا بەئاسانی بەجۆگەلەیەك، ئاوەکەی بۆ دەگەیاندمە ناو حەوشەکە. ئێستا دەبێ چل پەنجا هەنگاو بۆی بڕۆم. هەرچەندە ئەگەر ئەم زریانە نەگریسە نەبێ، چل پەنجا هەنگاو هیچ نییە. خۆ بۆ ئەمیشیان زوو وتی:

ــ تۆ ئەم هاتوچۆیەی سەرکانی لەخۆڕایی دەکەیت. ئەوە بەفرێکی زۆرو بیتوێنەرەوەو ئاوەکەی بەکاربێنە. قسەکەی لەهەوەڵەوە نەدەچوو بەگوێمدا. کە زریانەکە درێژەی کێشا، ئینجا ناچاربووم وا بکەم. ئەویش بۆ خواردنەوە نا. بۆ خواردنەوە تامی خۆش نییەو، هەردەبێ بچم ئاوی کانییەکە بێنم. ئێ ئەوەش ڕۆژی یەك جار چوونی زیاتر پێناوێ. گوایە خۆ..).

شەوچەرە

بارام لەژێر جێگاکەوە، جەستەی بەرەوژوور هەڵکشاندو، خۆی خستە سەرباری دانیشتن‌و، پاڵی‌دایەوە. ئایشیش لەگەڵیدا بەئاگاهاتەوەو وەك ئەوی‌کرد. بەدەمییەوە وتی:

- گەرمت بۆوە؟.

ــ زۆرباش..دەڵێیت قەت من ئەو بارامە نەبووم.

- پێم نەووتیت وازی‌لێبێنە بۆ سبەینێ؟. من دەمزانی کە لەوەدا نەماوە، سەر لەژوور بریتەدەرەوە.

- بۆ گوایە من نەمدەزانی؟!. من خۆشم هەر کە پێم نایە ئەودیو هەیوانەوە، هەستم کرد جیاوازیی لەگەڵ جارەکانی‌تردا زۆرە.

ـــ دەبوو وازت بهێنایەو بگەڕایتایەوە ژوورەوە.

ـــ نەدەبوو..ئەوەم لەمندالییەوە لەمێشک چەسپیوەو بڕاوەتەوە. دەترسام خانووەکەمان بەسەردا بتەپێ!.

ئایش بێدەنگ بوو. تەنیا قاچ و قۆڵی لێئالاندەوە. سەری نیشاندە سەرسنگی و خۆی خامۆش کرد. بارام دوای ماوەیەک بێدەنگی وتی:

ـــ ئەم جارەیان هیچ..دەترسم ناچار ببم لەنیوەشەویشدا بچم بیماڵمەوە.

ـــ ناچیت..دەڕووخێ بەسەرماندا ناڕووخێ قیروسیا. ناچیت و پێ لەژوور نابەیتە دەرەوە.

ئایش قسەکانی بەتووڕەییەکی تێکەڵ لەهەڕەشەوەکرد. ئەو ناچار بۆی پێکەنی. دەستێکی پڕ لەسۆزو خۆشەویستیی بەسەریداهێنا. ناوچەوان و دەمولێوی ماچ کردو وتی:

ـــ ناچم..بابە ناچم و قیروسیا. چی دەبێ بابێ.

بەدوایدا خۆی لەژێر جێگە دەرکێشایە دەرەوە. هەڵسایە سەرپێ و چوو بەلای زۆپاکەوە. ئاگرەکەی کزبووبووەوە. وەرچەرخا بەلای دارەکاندا. سەیریکرد کەم بوونەتەوە. وازی لەزۆپاکە هێنا. چوو دەرپێکەی لەپێکردەوە. کەمێ خۆی گورج کردەوەو وتی:

ـــ دەچم هەندێ دار دێنمە ژوورەوە. تۆش زۆپاکە ئاگر بدە.

ئەو چوو بۆ دارهێنان. ئایشیش ڕاپەڕییە سەرپێ و، چوو بەلای ئاگردانەوەی زۆپاکەوە. لەهێنانەژوورەوەی باوەشی چوارەمدا، ئایش وتی:

ـ بەسە.

بارام وەک گوێی لەقسەکە نەبووبێ، دەرفرتایەوە دەرەوەو چوو، باوەشێکی تریشی هێنا. ئەوی داناو وەرچەرخا بچێتەوەو، ئایش هاواری لێکردەوە:

ـ بەسە..چی دەکەیت؟!.

ئەوسا ئاوڕێکی لێدایەوە. بەدەم زەردەخەنەیەکەوە تەنیا وتی:

ـ بەس نییە..با یەکژەمی بێ.

ئیتر بەپرتاو چووە دەرەوە.

وەختێک دووقۆڵی بەرامبەر یەکتر دانیشتنەوە، زۆپا کەوتبۆوە نێڵەنێڵ و سووچی بنەوەی لای دەرگاکەش، بەبڕەدار قەڵاپەچن بووبوو. بارام بەخۆشنوودییەوە وتی:

ـ شەوچەرەیەک ئێستا یەکاویەکە. سوودی تۆیشی تێدا دەبێ!.

ئایش تریقایەوە. بەگەشکەدارییەوە شەوچەرەی هێناو خستییە بەردەمی. قاپێکی پڕبوو لەمێوژوگوێزوبادەم. دووقۆڵی نیشتنەسەری. بارام بەدەمییەوە سەیرێکی منداڵەکانیکرد. وتی:

ـ بەشت دان؟.

ئایش وتی:

ـ نەوەڵڵا..هۆشم لەلای تۆبوو. من لەبیرم چوو بیاندەمێ و، خۆشیان داوایان نەکرد. دەزانیت سێ جار هاتمەدەرەوەو، سەرم لەدەرگای هەیوان کێشایە دەرەوە؟. ئیتر کە لەخشەخشی بەفر ماڵینەکەت دڵنیادەبووم دەگەڕامەوە ژوورەوە.

ـ دەترسایت؟.

ـ زۆر..

ـــ لەچی؟..لەوەی نەوەکوو گورگ خواردبێتمی؟!.

ـ ئا..بەڵام گورگی سەرما. ناهەقم نەبوو، زۆرت پێچوو. خۆ کە خۆم یەکەمجار سەرم کێشایە دەرەوەو، ئەو گورگە هارە دووسێ گازو نوقورچی لەدەموچاوم گرت، تەواو بۆ تۆترسم لێنیشت.

ـ جا بەڕاستی خۆشم وردەوردە ترسی ئەوەم لێنیشت، کە وام لێبێ ڕەق هەڵبێم و نەتوانم، خۆم بگەیەنمەوە ژوورەوەو، تۆش هەر چاوەڕوانی گەڕانەوەم بکەیت.

ئایش بەنیمچە گاڵتەو گازندەیەکەوە وتی:

ـ ئێ..ئێ..باشە..یانی وەهات خستبووە دڵەوە، کە من لێت ناپرسمەوەو گوێت نادەمێ؟!.

بارام باوەشیپێداکردو دەستیکردە ملی. بەپێکەنینەوە وتی:

ـ حاشا..حاشا..مەبەستم ئەوە نەبوو..بۆ وەهای لێکدەدەیتەوە؟!

ئایش خوی بۆ باوەش پێداکردنەکە شل کرد. ئەمیش بەپێکەنینەوە وتی:

ـ گاڵتەت لەگەڵدا دەکەم. بەڵام بەڕاستی جاری سێیەمیان، خەریک بووم بێم بەزۆر بتهێنمە خوارەوە.

شەوچەرە خورا. بارام سەیرێکی سەعاتەکەی دەستیکرد. کات خۆیدابوو لەیازدە. ئاوڕێکی لەمنداڵەکان دایەوە. لەشیرینخەوی خۆیاندا بوون. چوو بەلایانەوە. کەمێ لێیان وردبۆوە. لەبەرخۆیەوە وتی:

ـــ ئاگایان لەهیچ نییەو هەقیان بەسەر هیچەوە نییە. خوا دەیکرد دنیا سەرەوژێر دەبوو. هەقیان چییە؟!.

ئایش لەولاوە هەڵیدایە. ئەویش وەک بۆ خۆی بدوێ، وتی:

ـ خۆزگەم بەخۆیان.

بارام سەری نوشتاندەوە بەسەریاندا. بەسۆزەوە هەردووکیانی ماچ کرد. وازی لەوان هێناو هاتەوە بەلای ئایشەوە. باوەشی پێداکردەوەو وتی:

ـــ دڵ لەدڵ مەدە..نیمچە بەهەشتێکت بەدەوردا بۆ دروست دەکەم. ئەوەی هەتا ئێستا کردوومە جارێ تەنیا بناغەکەیەتی. خۆم دەزانم چیم لەمێشکدایەو، چۆنیشی جێبەجێ دەکەم. با زستانەکەمان لێبەسەر بچێ، ئینجا دەبینیت چۆن پووزوبازووی لێدەخەمەکار. خەونە دێرینەکەمەو بەدیم هێناوە.

خەون

(.. کانیوئاوێک و لەبن دارگوێزێکەوە هەڵبقوڵێ. لەبەرەوژووریدا پانایییەک بێ و، جێگەی خانوویەکی فراوانی تێدا ببێتەوە. حەوشەکەی وەهابێ بکرێتە باخچەیەکی قەشەنگی ڕازاوە، هەم بەگوڵ و گوڵزارو هەم بەدارودرەختی بەردار. وەهابێ کە پێویستیم بەوە نەبێ، یەک دەنک هەڵووژە یا قەیسی یا سێو یا هەر میوەیەکیتری باخەکانی ئاوایی، بێتە ناو ماڵمەوە. ئینجا لەبەرەوخواریدا، تەنیا یەک دۆنم زەویی بەپیت بێ و ئاوی کانییەکەی، بەڕاست و چەپدا بەسەردا بگەڕێ..بڕایبڕ پێویستیم بەوە نەبێ، کە لەبامێ و باینجان و کوولەکەو تەماتەو ترۆزیو خەیاری بێستانەکەی خۆم بەولاوە، هی بێستانی هیچ کەسێکیتر، توخنی ناو ماڵم بکەوێ. هەروەها بەرەوخوارتر، لەملایەوەبێ یا ئەولا، هەروا تەنیا سێ‌چل دۆنمێک زەویی دێمەکارم هەبێ، تا هێندەی بۆساڵێکی خۆمان پێویست بێ، گەنم و جۆو نیسک و نۆک و ماشی لێهەڵبگرم و، زیادەکەشی بۆفرۆشتن بێ. یاچاکتروایە بڵێم بۆگۆڕینەوەی بەشەکرو چاو قوماش و، بۆ پێویستییەکانیتری ژیان. دیارە بۆشیرو ماست و پەنیرەکەش، پێنج شەش سەرێک مەڕو بزنم دەبێ و، لەسنوورە

پانوبەرینەکەی مەملەکەتەکەمدا، تێروتەسەلتر لەهی هەر کەسێکیتر، بۆ خۆیان دەلەوەڕێن. بەڵام بەڕاست مەملەکەتەکەم شوورەداربێ چاکترە یا بێشوورە؟. یانی بیەڵم بێگانە پێیتێبنێ یا نەیەڵم؟. دیارە من خۆم مەگەر بەناچاری، بۆکڕینو فرۆشتن بەیناوبەینێك ڕێگام بکەوێتە ئاوایی، دەنا قەت ناچم. من خۆم وەها..ئەی ئەگەر ڕێبوارێك بەلای مەملەکەتەکەمدا تێپەڕی؟!. ئەمیان چۆن دەبێ؟!. دەکرێ قەدەغەی بکەم؟. ستەمە!. دەکرێ کە هاتە بەردەرگای ماڵەکەمو وتی: سەلاموعەلەیك، من بڵێم: نەعەلەیکەسەلامو بڕۆ وەلبە؟!. هەر هێجگار ستەمە. بەو بارەدا من دەبمە کێویو جانەوەرو ئەوان مرۆڤ. نایکەم..ئەمەیان ناکەم..دەڵێم عەلەیکەسەلام و سەرچاوان هاتیتو فەرموو گەورەمان بکە. ئیتر ئاسایی ئەرکی سەرشانمی بەرامبەر بەجێدێنمو بەدوایدا، خواحافیزو بەخێر بچێت. خۆئەمە هەموو ڕۆژو وەختوسەعاتێك روونادا. کە رووشیدا، ئەوە باجێکەو دەبێ بیدەمو بەناچاری دەیدەم. ئەی ئاخر..ئاخر تۆ ڕاوەستە!..ئەی ئەگەر بێتامیان کرد. ئەی ئەگەر سەیریان کرد وا تۆ بەهەشتێکت بۆخۆت دروست کردوەو، دەنگوباسی بەناوچەکەدا بلاوبوەوەو خەڵکێکی بێشومار، بەنیازی هەروا بۆسەعاتەوەختێك دوورکەوتنەوە لەدۆزەخەکەی خۆیانو، حەوانەوە لە بەهەشتەکەی تۆدا، ڕۆژانە کەوتنە ڕێچکەبەستن بۆ لات چی دەکەیت؟!. دیارە هیچ..ڕیسەکەت لێدەبێتەوە بەخوریو، بەهەشتەکەت دەبێتەوە بەدۆزەخو، ئاو بێنەو دەست بشۆ!. دەکەوابوو دەبێ هیچ بەلامەوە ستەم نەبێ، کە بڵێم نەعەلەیکەسەلام.ئا..وای لێدەکەم. نایەڵم کەس پێ بنێتە ناو مەملەکەتەکەمەوە. شوورەیەکی بۆدەکەم. شوورەیەکی لەبابەتی شوورەی کۆنەقەڵاکانی، بەدەوردا بۆ دروست دەکەم. من دەمەوێ نەیەڵم، میکرۆبی کوشتوبڕو دزیو درۆزنیو فرتوفێڵو زۆرو جەور، لەمەملەکەتەکەمدا گەرا بکا. من لەتاو ئەو کاروکردارانەیان هەڵدێمو، بەخۆمو ماڵومنداڵمەوە گۆشەگیردەبم. ئیتر چۆن بیەڵم بەو هەموو میکرۆبانەیانەوە کە لەژمارە نایەت، پێ بنێنە مەملەکەتەکەمەوە؟!. کەی ئەوە کاری کردەیە، من لەبەرئەوەی گوایە عەیبە بڵێم نەعەلەیکەسەلامو بڕۆ بەڕێی خۆتەوە، بەهەشتێك بکەمەوە بەدۆزەخ؟!. بۆچی ئەوان کۆ لەعەیبە دەکەنەوە تا من بیکەم؟!. کامیان لەپیاوچاکیدا شایەکەیانە، ڕۆژی سەدویەك عەیبەی لێدەوەشێتەوەو، کەچی شەو کە سەر دەکاتە سەر سەرین، دەڵێیت نەبای دیوە نەباران. کامیان لەپیاوچاکیدا شایەکەیانە، لەگەڵ هەر هەناسەیەکیدا لالەوێچێك خراپەکاری هەڵدەمژێو، لالەوێچێکی لێفڕێ دەداتەوە دەرەوە. یانی من بیەڵم بێتو، لەمسەرەوە هەوا پاکە بێگەردەکەی مەملەکەتەکەم هەڵمژێو، لەوسەرەوە دوو هۆقە میکرۆبی خراپەکاریم بۆ دەربفرتێنێتە دەرەوە؟!. نا..هەرگیز نا..ئەمە بۆ وەختی خۆی، بڕیارێکی بڕایبڕ دەبێو وازلێهێنانی بۆ نابێ....).

بارام

(.. ڕاستە وەهام بەدی نەهێناوە وەك لەمێشکمدا بوو. کانیوئاوەکە لە بندارگوێزدا نییەو، لەقۆڵتێکی رووتو قووتدایە. ڕەنجی فەرهادم لەگەڵدادا، تا کردمە بلبلەکەی مەلای مەزبوورە. خانووەکە کۆشکە فراوانەکە نییەو، دوو هۆدەو هەیوانێکی قوڕینی تەنگەبەرە. حەوشەکەشی رازاوە نییە، بەگوڵوگوڵزارو دارودرەختی بەردارو، تەنیا هێندەی جێخەرمانێکەو تەیمانێکی پڕ لەدەلاقەی بەدەوردایە. دۆنمە بەراوەکەی خوارووی کانییەکە، سێیەکە دۆنمێکەو سیچلە دێمەکارەکەش، هاتە سەر تەنیا دە دۆنم. نەخێر نا..خەتا لەمامەوە نەبوو. ئەو خوا هەڵناگرێ وتی: کوێت پێباشە بچۆ بەئارەزووی خۆت هەڵیبژێرە. لەوەی هەمانە کامی بەدڵی تۆیە، دەستی بخەرە سەرو من بڵێم بەسەرچاو. ئەو وایوتو من خۆم ئێرەم هەڵبژارد. بەڵام دەڵێیت چی کە لەوەزیاتری بەبەرەوە نییە. تەقەلام دا لەگەڵ کوڕانی مام وسوودا بەکانی مامزانی بگۆڕمەوە. تەنیا ئەوێ هەیە لێرە باشتربێ بۆ من. بێسوودبوو . نەیان کرد. تەنیا وەیسەیان تێم دەگەیشت چیم دەوێو ئەو وتی: بابە من بەهەر دەپەنجە بۆتی مۆردەکەمو، زۆریش پێخۆشحاڵ دەبم. هەوڵێکی زۆریشی بۆدام براکانیم بۆ قایل بکاو، قایل نەبوون. قسەی خۆمان بێ ئەویش لەمرۆڤە دەگمەنەکانە. لەمنداڵییەوە دەیناسم. بەدرێژایی خوێندنمانو هەتا ئامادەیی کشتوکاڵیمان تەواوکرد، هەر پێکەوەبووین. لەبەوەفاییدا بۆ برادەرێتی بێهاوتایە. یادت بەخێر وەیسە..دەتووتو هەر دەتووتەوە گوایە ئەوەی دەیڵێم خەیاڵێکی رووتەو هیچ کەس ناتوانێ بەکردار بیهێنێتەدی. لەسەرەتادا زۆر بەسادەیی وەرامت دەدامەوەو، هەردەم من تۆم بەگیردەهێنا. تەنانەت جاروبار وات لێدەهات ئەوەی دەمووت، بەئاسانی بۆمی مۆربکەیت. کەچی کەکەوتیتە داوی سیاسەتەوە، ئیتر نەعووزوبیللا!..لێم بوویتە فەیلەسووفێکو، بەچەشنێ فێری راووڕێویهێنانەوە بوویت، کە ئینجا تۆ من بەگیربێنیت. منیش ناچار پشتم بەتەنیا رازە مەزنەکەی ناودڵم..ئاگرە سوورەکەی ناو دەروونم دەبەست، کە لەئاستیدا هیچت بۆنەدەکراو هەڵدەهاتیت. وەیسە یادت بەخێر..تۆ ئێستا کادرێکی حیزبایەتیتو، تا بینەقاقات نوقمی سیاسەتە. منیش گۆشەگیرێکی هەڵاتوو لەو کۆمەڵەی، کە تۆدەتەوێ گوایە بەسیاسەت چاکی بکەیت!. لەمرۆڤە دەگمەنەکانیتو بەوەی باش بوو تۆ نەك یەکێکیتر، یەکەم کەس بوویت ڕێت کەوتە مەملەکەتەکەمەوە. تۆ ناچارت کردم ..نا باشتر وایە بڵێم تۆقایلت کردم، کە لەبڕیارەکەم پاشگەز ببمەوەو بیگۆڕم. تۆ بوویتە یەکەم کەسو هاتیت وتت: سەلاموعەلەیك. ئەوساتە بۆ من گەلێ ستەمو سەخت بوو. زمانی ناودەمو زمانی ناودڵمت، خستە بەرزۆرانبازییەکی گەلێ توندوتیژەوە.من وەرامم بۆ نەدرایەوە. تۆ بەدەم بزەیەکی شەیتانانەوە، زۆرانبازییەکەت بەئەنجام گەیاند. وتت: یەکێکیان بڵێ..یا عەلەیکەسەلامو دادەنیشم. یا نەعەلەیکەسەلامو پاشەوپاش دەگەڕێمەوە. کورە هەی وەیسەی ئیبلیس!..ئەم وتەی عەلەیکەسەلامو نەعەلەیکەسەلامەی خەونەکەمت، چۆن لەبیرمابوو. یا کە تۆ دەتزانی ئەوە بڕیارێك بوو دابووم، ئیتر چۆن هاتیت؟!. بەلام نا نا..ئیبلیسیت.. بەتایبەتی لەو وەختەوەی دەستت دایە سیاسەت. سوور دەتزانی چ وەرامێکی تۆ دەدەمەوە. گوایە بەتۆ بڵێم نەعەلەیکەسەلامو بڕۆ وەلبە؟!. وەیسە..قسەی خۆمان بێ زۆر حەزدەکەم، زووزوو سەر لەمەملەکەتەکەم بدەیتو، دانیشین پێکەوە دوو قسەبکەین. قسەکانی تۆم بەدڵنو حەز بەبیستنیان دەکەم.

من ئەو جارە تەنیا هێندەت لێحاڵیبووم کە هاتیت وتت: پیرۆزباییت لێدەکەمو کە ڕۆیشتیت وتت: بزانم چۆنی دەبەیتەسەر!. بۆ گوایە

واتدەزانی نایبەمەسەر؟!. خۆ زۆر زۆرم پێخۆشە ئێستا..هەر ئێستا گوێم لەتەپەتەپی پێت بێ و هاوارت ببیستم بڵێیت: هۆ هۆ بارامە خەیاڵاوییەکە..دەرگام لێبکەرەوە..ئەوە منی برادەرە دێرینەکەتم و هاتوومەتە دیدەنیت..هاتووم جارێکی‌تر، لەخەیاڵە پڕ سەیروسەمەرەکەت بدوێین. بەڵام وەیسە کوایەت؟!. چی‌دەتگەیەنێتە ئێرە؟!. مەگەر حیزبەکەت فەرمانت پێبدا. ئەمەیان دەبێ. فەرمانی حیزب لەلای ئێوەومانان رەتکردنەوەی بۆنییە. سەیرە!..کە دەڵێ بمرن دەمرن!..وەڵلاهی سەیرە!.نا..نا..زۆریش سەیر نییە. ئەی ئەوە نییە منیش حیزبێکم هەیە؟!. ئەوە نییە حوکمی مەملەکەتێکیشی پێدەکەم. یا....).

<u>بازە</u>

ـ بارام..بارام..نوستوویت؟.

ـ ها!..من!..نا..

ـ گوێت لێیە؟!..بازە..

بارام تەواو بەئاگاهاتەوە. دەستی لەئایش بەرداو قیت بۆوە. بازە بەوپەڕی حیرس و تووڕەییەوە دەوەڕی.

ـ لەخۆڕایی نییە!..شتێکی بەدی کردوە.

ئەمەی وت و راپەڕییە سەرپێ. خۆی گورج کردەوەو پەلاماری پاڵتۆکەی‌داو لەبەری‌کرد. جامانەکەی لەسەروملییەوە پێچاو، بەرەودەرگا قەڵەمبازدی‌دا. پێش ئەوەی دەست بۆدەرگاکە بەرێ، وەرچەرخایەوەو چوو پڕی بەدەمانچەکەیداکرد. بەپەلە لەژوور دەرپەڕییەدەرەوەو، خۆی گەیاندە ئاستی نایلۆنبەندەکە. بازەی بینی لەکوختەکەی چۆتە دەرەوەو، کلکی خستۆتە سەرشانی. وەڕینێک دەوەڕی کە ها ئێستا هاساتێکی‌تر، پەلامار دەدرێ و پەلاماردەدا. هەرهێندەی ئەم گەیشتە پشت نایلۆنبەندەکە، ئەو زوو هەستی پێکردو دووسێ‌جار، بەدەم وەڕینەوە ئاوڕی بۆ پشتەوە لێدایەوە. لەوە دڵنیابوو کە شتێك لەئارادا هەیە. دەرگای نایلۆنبەندەکەی کردەوەو هەنگاوی‌نایە دەرەوە. لەگەڵ چوونەدەرەوەیدا، بازە توندتر دەستی کردە وەڕین و، چەند هەنگاوێکیش چووە پێشتر. کە بەرەوڕووی وەڕینەکەی بازە هەڵیڕوانی، لەدوور چەند تارماییەکی لەناو بەفرەکەدا بەدی‌کرد، کە بەپێچووپەنا دەبزوان و بەیەکدادەهاتن. لەدڵدا وتی:

ـ دەشێ گورگ بن!.

تەقەلای‌دا بیانژمێرێ. کارێکی زەحمەت نەبوو. ئەوساتە بەفر نەدەباری و ئەوانیش لەبەفرەکەدا، رەش دەچوونەوە.

ـ یا حەوتن یا هەشت..لەوە زیاتر نین.

ـ بارام..بۆچی چوویتەتە دەرەوە؟!..مەسەلە چییە؟!.

ئایش سەری کێشابووە دەرەوەی ژوورو، بانگی لێدەکرد. ئەم راستەوخۆ وەرامی نەدایەوە. گەڕایەوە ناو هەیوانەکەو بەهێمنی وتی:

ـ چەند تارماییەك لەدوور بەدی دەکەم. لەوەدەچێ گەلەگورگێك بن. ترست نەبێ. تۆ بچۆرەوە ژوورەوە باسەرمات نەبێ. من و بازە چاریان دەکەین.

ئایش دڵی داخورپا. وتی:

ـ گەلەگورگ؟!..دڵنیایت؟!.

ـ ئا.

ـ چەند دەبن؟!.

ـ حەوت هەشتێك.

ئایش تەنگەتاوبوو. وتی:

ـ چی دەکەیت؟!..نیازی چیت هەیە؟!.

ـ لەخۆتی مەکە بەغایلە. تۆ بچۆرە ژوورەوەو هەقت نەبێ.

ئایشی بەژووررداکردەوەو، دەرگای بەدوادا راکێشایەوە. خۆیشی چووە دەرەوە. بازەی بێدەنگ کردو خۆی مەڵاس دا. گەلەگورگ زۆری پێنەچوو گەیشتنە بەرەوە. بازە خۆی پێڕانەگیرا. دەستی‌کردەوە بەوەڕین و تەکانی‌دا هەڵمەت بەرێ. کەچی هەر دوای چەند هەنگاوێك، لەجێی‌خۆی رەق راوەستاو، لەسەر وەڕین بەردەوام بوو. ئەوسا ئەم هەڵسایەوە سەرپێ.

سەیریکرد گەلەگورگ تەواو نزیك بوونەتەوەو، هیچ سڵێك لەوەڕینی بازە ناکەنەوە. خێرا دەمانچەی لێخستنە سەرپێ. نیشانی لەنزیکترینیان گرتەوەو زرمەی لێهەڵساند. بەڵام نەیپێکاو گەلەگورگیش پەرت‌وبڵاو، هەریەکە بەلایەکدا هەڵاتن. راوەستاو چاوەڕوانیکرد، تا هەموو لەچاوی ون بوون. بەدوایدا کشایەوە هەیوان‌و دوای قایم کردنەوەی دەرگا، خۆی بەژووررداکردەوە. خێرا ئایش لێیپرسی:

ـ چیت کرد؟!.

بەپێکەنینەوە لەوەرامیدا وتی:

ـ نەمپێکا..

ـ ئەوەندە لێتەوە دووربوون؟!.

ـ نەوەڵا..بەڵام دیارە نیشانشکێن نیم.

ـ بەڵامی پێناوێ..پیلکەت خوارە. ئەوەیان هیچ..دەترسم نەتویستبێ بیپێکیت!. دەنا گورگێکی زلوزەبەلاح‌و ئەوەندە لەنزیکەوە، چۆن لێنادرێ ؟!.

ـ ئێ ئێمە چیمان دەوێ؟.. هەڵاتنیان‌و لێمان دووربکەونەوە..تەنیا ئەوەندە نییە؟. ئێ وەهایان کرد. بابچنە ناو ئاوایی‌و لەوێ لەگەڵ گورگە دووپێیەکانی هاوەڵیاندا، دەست بدەنە یەخەی یەکتری.

هەردووکیان دایانە قاقای پێکەنین. ئایش بەدەم پێکەنینەکەیەوە وتی:

ـ ئەی باوکم‌و دایکم..ئەی کاکم‌و..

ـ نا..ئەوان نا..ئەوانی لێدەردەچن.

دووقۆڵی بەتەنیشت یەکەوە بەرامبەر زۆپاکە دانیشتنەوە. بۆ ماوەیەك خامۆشییەکی قووڵ باڵی بەسەریاندا کێشا. هەردووکیان بیروهۆشیان ئاڵاندبووە یەك کێشەو ئایش، لەدەربڕینیدا دەستی پێش خست‌و وتی:

ــ زۆر هەقایەت‌و سەرگوزشتەم، لەبارەی گورگ‌و گەلەگورگەوە لەدایکم بیستوە، بەتایبەتی لەسالانی وەك ئەمەی ئێمەدا. تۆ بڵێیت..

بارام قسەکەی پێبڕی. وتی:

ــ سەیرە!..منیش بیرم لەهەمان باس دەکردەوە. بەڕاست تۆبڵێیت شەڕیان لێلادابین‌و، رۆشتبن بەرێی خۆیانەوە؟!.

ــ تۆ وەك ئەوەیە، باسی حەوت هەشت گورگی دووپێی خاوەن ئەقڵ بکەیت‌و، گوایە لەترسی دەمانچەکەت شەڕت لێلابدەن!.

ــ ئەشەدوبیللا..بگرە گوایە لەبەرئەوەی نەمپێکان، بەسوپاس‌و ستایشەوە شەڕم لێلادەدەن.

ــ خۆ دەشێ وەها بکەن. بەڵام ئەی ئەگەر وەهایان نەکرد؟.

ــ ئەگەر وەهایان نەکرد، دەردەکەوێ کە بێئەقڵن نەك ئاقڵ‌و، ناچار دەیانپێکم. ئەوسا ئەوانیش ناچار دەبن شەڕمان لێلابدەن.

دیسان دایانەوە قاقای پێکەنین. (ئالا)ی کوڕە گەورەیان، بەوە لەشیرینخەوەکەی بەخەبەرهات. دایکی خێرا چوو بەلایەوەو کردییەوە خەو. ئینجا هاتەوە بەلای بارامەوە. راستەوخۆ وتی:

ـ من وای بەچاك دەزانم ئەمشەو نەنووین.

بارام وتی:

ـ ئافەرین..منیش وەهام نیاز بوو. بەمەرجێك تۆ نەگرێتەوە. تۆ تەنیا بچۆ چایەکی خەلیسم بۆ دەم بکەو،ئینجا بەبێهیچ ترسێك‌و وەك هەر شەوێکی‌تری لەوەبەرمان، لەپاڵ منداڵەکاندا رابکشێ‌و خەوی خۆت بکە. تا بەیانی بەئاگات دێنم‌و ئەوسا من لێیدەنووم.

ئایش هەڵساو چوو کترییەکەی پڕ لەئاوکرد. خستییە سەر زۆپاکەو هات لەتەنیشتییەوە دانیشتەوە. قۆڵیکرد بەقۆڵیداو بەخۆیەوە نووساند. وتی:

ــ ئەوە چایە خەلیسەکەو زۆری پێناچێ پێدەگا. بۆ نوستنەکەش ، من تابەیانی لەگەڵتدا دادەنیشم‌و ئەوسا، تۆ دەنوویت تا تێرخەو دەبیت‌و ئینجا من..

بارام لێوی بەلێوییەوەناو قسەکەی پێبڕی. کە لێوی لەلێوی بەردا، ئیتر نەلەم قسەو نەلەو قسە. بەڵکوو چاوەڕوانکردنی پێگەیشتنی چایە خەلیسەکەو، بەدەمییەوە دووقۆڵی ئێشکگرتن.

گورگ

ئایش خەریکی شتنی قۆری‌و پیاڵەکان بوو، کە بازە مرەمری لێهەڵسایەوە. دەستی بەپیاڵەکانەوە وشك بوو. ئاوڕیدایەوەو روانییە بارام. ئەویش لەلای خۆیەوە قیت بووبۆوەو گوێقولاغ بووبوو. وتی:

ـ لەوەدەچێ بەرێوەبن بێنەوە. دیارە شەڕمان لێلانادەن.

بەدوایدا هەڵساو بەدەستوری جارانی‌تری، خۆی پێچایەوەو پڕیکردەوە بەدەمانچەکەیدا. ئەوساتە مرەمرەکەی بازە رووی لەوەدەکرد، ببێتەوە وەڕینە پڕ لەحیرس‌و تووڕەییەکە. تەکانیدا لەژوور دەرپەڕێتە دەرەوەو ئایش وتی:

ــ ئاگات لەخۆت بێ..گەلەگورگ ئامانیان بۆنییە. لەبەر هەیوانەکە دوورنەکەویتەوە.

ـ ترست نەبێ.

تەنیا هێندەی وت‌و چووە دەرەوە. خۆی گەیاندە بەرهەیوانەکە. بازە وەڕینێك دەوەڕی کە دەتووت، وەختە لەگەڵ هەر حەپەیەکدا، جەرگ‌و هەناوی خۆی دەربهاوێتە دەرەوە. بەردەوامیش تەکانێکی دووسێ هەنگاویی دەناو پاشەوپاش دەگەڕایەوە. خۆ کاتێ ئەم گەیشتە ئاستی، هەر تەواو پێی لێهەڵبڕی‌و، بگرە تەکانیداو بەدووسێ قەڵەمبازد، خۆی گەیاندە ناوەڕاستی حەوشەکە.

لەبەر هەیوانەکەدا راوەستاو کەوتە هەڵڕوانین. ئەمجاریش لەدوور، تارماییانی لە بەفرەکەدا بەدیکردەوە، کە پەرتوبڵاو بەدزەدزە دەهاتن. بەڵام هەرزوو ژمارەیان سەرنجی راکێشا. لەدڵدا وتی: (لەجاری پێشوو زیاترن!..سەیرە!..یانی چوون دەستەیەکیتریشیان هێنا؟!. یانی نەك هەر شەڕیان لێلانەدام، بەڵکوو دەیانەوێ شەڕم لێبکەنە جەنگی مەغلووبە؟!. ئێ چاکە..راوەستن بۆم!).

ئەوسا بانگی بازەیکردو بۆ لای خۆی بەکێش کردەوە. یەك دووجار دەستی بەسەریدا هێناو، بێدەنگی کرد. ئینجا دەستێکی قورسی نیشاندە سەر پشتی‌و وتی:

ـ وسبەو خۆت مەلاس بدە..نامەوێ ورتەت لێوەبێت.

بازەی لەسەر چوارچەمۆڵە دانیشاندە سەرزەوی. خۆیشی لەپاڵ بارستایی بەفری ماڵراوی سەربانێدا، کە هەتا نزیك گوێسوانەکە کەڵەکەبووبوو، خۆی مت کردو دەمانچەی لێخستنە سەرپێ. ئایش لەو خامۆشییە سەرسام بوو. ئۆقرەی نەگرت‌و سەری کێشایە دەرەوە. کە گوێی هەڵخست‌و هیچ ورتەوجووڵەیەکی بارام‌و بازەی نەبیست، دڵی داخورپا. بێخۆپێچانەوە دەرپەڕییە دەرەوە بۆ هەیوان. لەوەدابوو دەنگ هەڵبڕێ‌و بانگ بکا، بارامی بەدیکرد کە بەچیچکانەوە خۆی مەلاس دابوو. کەمێکیتر چووە پێشەوەو بەدەنگی نزم لێیپرسی:

ـ ئەوە خەریکی چیت؟!. بۆ وا بێدەنگن ؟!.

ئەو وەرامی پرسیارەکەی نەدایەوە. بەڵکوو بەچرپە وتی:

ــ کچێ بۆچی هاتوویتە دەرەوە؟!..رەق دەبیتەوە نەگبەت..راکەرەوە ژوورەوە.

ـ ئەی نابێ بزانم چییەوچی نییە؟.

ـ خۆمان بۆناونەتەوە. خەریکن دێنە بەرەوە. راکە بچۆرەوە ژوورەوە.

ئایش خۆی بەژووردا کردەوە. ئەوان لەچاوەڕوانیدا مانەوەو، گەلەگورگ تا دەهات نزیکتر دەبوونەوە. بازە دووسێ جار سووکە مرەیەکی، بەنیازی دەسپێکردنەوەی وەڕین لێبەرز بووەوە، ئەم خێرا بێدەنگی کرد. بڕیاریدابوو ئەمجارەیان پەنا بەرێتە بەر، ئەو پەندەی لەبارەی گورگەوە باوە. واتە بەگۆشتی لاشەی یەکێك لەخۆیان تێریان بکاو، خۆی لەشەڕیان بپارێزێ. بۆیە لەدڵدا وتی: (کەوابوو دەبێ وازیان لێبێنم تا تەواو نزیك دەبنەوە).

ئەو هەتا ئەوساتە، ئەگەرچی ئەم قسەیەی بەچەندین جۆرو لەچەندین هەقایەت و سەرگوزەشتەدا بیستبوو، بەڵام تەنیا وەك قسەیەکی رووت وەریگرتبوو. لەبەرئەوە گومانێك لەناکاو لەدڵیدا سەری هەڵداو وتی: (ئەی ئەگەر وانەبوو؟!..ئەگەر وانەبوو، ئەوا من دەبێ هەتا بەیانی خەریکی گورگکوشتن بم!). زۆر لێیڕانەماو وتی: (جا بێنەوبەرەی بۆچییە؟..ئەوە گەلەگورگ و، ئەمەش گەلەگوللەی مەرگ بەدەستمەوەو، درۆو راستیی قسەکە ساغ دەکەینەوە).

گەلەگورگ تەواو هاتنە بەرەوە. لەتەیمانی حەوشەکە نزیك بوونەوە. بەدەستووری پەلێك چەکداری پەلاماردەرو بیانەوێ، هێرش بەرنە سەر سەنگەرێکی دوژمن، بەرەورووی ئەمان ریزیان بەستبوو. بازە خۆی پێڕانەدەگیرا. لەیەکبینا کلك و گوێچکەو چوار چەمۆڵەی دەبزواندن و، پەیتاپەیتاش ئاوڕی لەم دەدایەوە. ئەمیش بەردەوام تەقەلای دەدا، هێمنی بکاتەوەو نەیەڵێ لەجێی خۆی ببزوێ.

گەلەگورگ گەیشتنە ئاستی تەیمان. ئینجا زۆر بەهێمنی و زۆر ورد، نیشانی لە یەکێکیان گرتەوە. پەلەپیتکەی هێنایەوەیەك و، زرمەی لەدەمانچە هەڵسان. گورگە قورسکەی کردو رەتیبرد. ئەوانیتر سڵەمینەوەو هەر یەکە بەلایەکدا، بەرەودواوە هەڵاتن. بازە لەگەڵ تەقەکەدا، چەند هەنگاوێك بەرەوپێش تەکانی داو، دەستیکردەوە بەوەڕین و حەپەحەپ. ویستی بەدوایاندا هەڵمەت بەرێ و ئەم نەیهێشت. وتی:

ــ تۆ عەزێت مەکێشە..پێویست ناکا..یەکێکیانم پێکاوەو چۆنی نۆش دەکەن، ئارەزووی خۆیانە.

هەر لەو ساتەدا گورگی پێکراو، وەك تینوتوانای حەوت گورگی ساغوسەلیمی پێبەخشرابێ، راست بۆوەو کەوتە دڕدان بەبەفرەکەو هەڵاتن. پێوەی دیاربوو کە پێکراوێکی کوشندەیەو، کەچی بەجۆرێك دڕ بەبەفرەکەدەدا، کە دەتووت تەنانەت نووکە دەرزییەکیش نەچەقیوەتە لەشی. بازە سەرلەنوێ تەکانیدایەوە هەڵمەت بەرێ و، ئەمجاریش نەیهێشت. لەدڵدا وتی: (ئەگەر قسەکە راست بێ، تەنیا بریندارکردنی و بگرە تەنیا دووسێ دڵۆپ خوێنی پێوەبێ، کاری لەکار دەترازێ).

ئایش بەدوای تەقەکەدا، هەمدیس سەری کێشایەوە دەرەوەو بانگی لێکردەوە. ئەم لێیپەست بوو. لەوەرامیدا وتی

ــ پێم نەووتیت سەر لەژوور مەهێنەرە دەرەوە؟..تۆ خوا گرتووتی؟!.

ئایش کە هەستیکرد بەتوورەییەوە قسە دەکا، کشایەوەوچۆوە ژووروە. ئەویش بازەی خستە تەك خۆی و بەرەوحەوشە هەنگاوینا. لەوە دڵنیابوو کە گورگی پێکراو، دەبێ لەو نزیکانە لەگەڵ گەلەگورگی هەڵاتوودا یەکدگیر ببنەوەو، راستی و ناراستیی قسەکە بسەلمێ. نیازی ئەوەی نەبوو لەتەیمانەکە بچێ بەودیوداو، لەماڵ دوور بکەوێتەوە. بگرە نەگەیشتە ئەوەی پێویستی پێی هەبێ و، هەرزوو ئەنجام بەدەرکەوت. گەلەگورگی لەدوور بەقەدپاڵی گردۆلکەیەکی لاتەنیشتەوە بینی، کە وەك گێژەنێك لوولیان بدا، بەیەکدادەهاتن و بەئاشکرا دیاربوو، کە نیشتوونەتە گیانی گورگی پێکراوەو، ونجڕونجڕی دەکەن. ماوەیەك بەدیمەنەکەیدا هەڵڕوانی و وردبۆوە. ئەوسا سەرێکی باداو بەرەوژوورەوە کشایەوە.

دەمانچە

هەر کە پێی نایە ناو ژوور، ئایش بەپەرۆشەوە وتی:

ـ بۆ ناڵێیت ئەمجاریش نەتپێکا!.

ـ با..ئەمجارەیان پێکام.

ـ ئادەی بۆمی باس بکە..بزانم چۆن بوو؟.

لەنووکەوە بۆی گێڕایەوە. بەوەش کۆتایی پێهێنا کە وتی:

ـ دەمانچەبۆر کاری خۆی کرد.

ئایش سەرنجێکی بەمەغزای دایەو، بەدەم بزەیەکی توانجئامێزەوە، لەوەرامیدا وتی:

ـ یانی باوەڕت هێنا کە شتێکی پێویست بوو؟. باشە ئەو دەمانچەیە نەبوایە چیت دەکرد؟.

ـ بەتەور..بەبێڵ..بەتێلاڵ.

ـ ئابەڵێ..رۆستەمی زاڵیت!. بگرە رۆستەمی زاڵیش بوویتایە، ئەوەت لەگەڵ یەکێك یا دووان‌دا پێدەکرا، نەك گەلەگورگێك. یا وەك خۆت دەڵێیت دوو گەلەگورگ. وا نییە؟.

ـ ئۆباڵ بەگەردنم وایە.

ـ باشە لەباتیی دەمانچەکە، تفەنگ بوایە چاکتر نەبوو؟!. وتم وەك دەمانچەکە دەکڕیت، هەندێ پارەی‌تری بەقەرزوقۆڵە بۆ پەیدا بکەو بیدە بەتفەنگێك، بەقسەت نەکردم.

بارام هیچ وەرامێکی ئەوی نەدایەوەو، خۆی بێدەنگ کرد. ئەو وەختە سەرلەنوێ گەرمی بووبۆوەو، کشابۆوە پاڵ دیوارەکە. سەیرێکی سەعاتەکەی دەستیکردەوە. نزیکی دووازدەو نیوی نیشان دەدا. لەدڵدا وتی: (تۆ بڵێیت بێنەوە؟!). کەمێ لە پرسیارەکە راما. ماوەیەك تاووتوێی پێکرد. بەوەرامدانەوەی پەست دەبوو. چونکە دەیزانی کە وەرام دەبێ چی بێ: (ئا..دوور نییە..هیچ دوور نییە. گەلەگورگەو برسییەو بۆنی هەشت نێچیری، ناو خانوویەکی تەریکی دوور لەئاواییان کردوەو، جارێك و دووان و دە شاڵاویان بۆ دێنن. شەوگاریش هێشتا زۆری بەبەرەوە ماوە. ئایش راست دەکا. ئەگەر لەبریی دەمانچەکە تفەنگێك بوایە، کێشەکە بەجۆرێکی‌تر دەکەوتەوە).

بەدوایدا دەمانچەکەی لەبەرپشتێنی دەرکێشاو گرتی بەدەستییەوە. شانەی لێدەرهێنا. فیشەکەکانی لێبەتاڵ کردن و ژماردنی. پێنجی تێدامابوونەوە. شانەی یەدەکیشی هێنایە پێش. ویستی فیشەکەکانی لێبەتاڵ بکاو نەیکرد: (پێویست ناکا..حەوتن..ئەوە دوازدە!). لای‌کردەوە بەلای ئایشدا. لەتەنیشتییەوە نەمابوو. خەریکی چراکەبوو دایبگرێتە خوارەوەو پڕی‌بکاتەوە لەنەوت. ئەمیش لەلای خۆیەوە هەستیکرد، کەشەوقەکەی تەواو کزبووە. لەگەڵ ئەوەشدا وتی:

ـ فیشەکەکانیترت لەکوێ داناون..بۆمیانی بێنە!.

ــ باچراکە پڕبکەمەوە لەنەوت. ئاگامان لێیبڕابوو. خەریکبوو دەکوژایەوە.

ئەم لەدڵدا وتی: (وا بزانم هەشت فیشەکیترم هەن. ئێ ئەوە بیست..بەسە..خۆ شەڕەسەنگەر نییە!).

ئایش چرای گەڕاندەوە شوێنی خۆی. چوو فیشەکەکانیتری هێناو، خستنییە بەردەستی. خۆیشی لەتەنیشتییەوە دانیشتەوەو، کەوتە سەرنجدانی. کە سەیریکرد وا دەیانژمێرێو دووانیان لێدەخاتە ناو یەکێك لەدوو شانەکە، وتی:

ـ تۆبڵێیت بێنەوە؟!.

بارام یەکسەر وەرامی نەدایەوە. یەکێ لەدوو شانەکەی چەسپاندەوە دەمانچەکەو، دەمانچەی نایەوە بەرپشتێن. شانەی دووەمو فیشەکەکانیتری خستنە گیرفانییەوە. ئینجا رووی تێکردو ئاسایی وتی:

ـ دوور نییە بێنەوە.

ـ ئەی چارچییە؟..چی بکەین؟!.

ــ چار؟!..ئەوە دەمانچەو گوللەو، ئەوە منوبازەو، ئەوەش ئەوانو هێرشو پەلاماریان بەکەڵبەونینۆك. ئێمە لەسەنگەرداینو خۆمان ئامادەکردوەو، ئەوان هێرش دێنن. خۆ تۆپو نارنجۆکیان پێنییە هەڵمانتەکێنن. ئەوان هەیانە کەڵبەو من هەمە گوللە. پێش ئەوەی ئەوان کەڵبە لەمن گیربکەن، من گوللە دەسرەوێنمە ئەوانو بڕایەوە. ئایش بەم قسانە دڵی حەوایەوە. پێشتر لەدڵدا زۆر تەنگەتاو بووبوو. سەدویەك پرسوڕا لەمێشکیدا گینگڵیان دەخواردو، دەیویست دەریانبڕێ. بەڵام ئەو قسانە رەواندنییەوە. بەدەم زەردەیەکی شادییەوە وتی:

ــ لێت ناترسم..راستە تا رادەیەك کەمتەرخەمیت. بەڵام کاتێ خەمخۆری بۆ شتێك یەخەت دەگرێ، بۆی دەبیتە شێری بەرمەیدان.

ئەویش هەر بەدەم زەردەخەنەکەیەوە وتی:

ـ ئەمە ستایش بوو یا تانووت؟.

ـ تانووت؟!..حاشا..

ــ ئەی تۆ ناڵێیت من کابرایەکی کەمتەرخەمم؟.

ـ با..بەڵام یەکەم ئەوە تانووتلێدان نییەو، سیفەتێکی ئاسایی خۆتە. دووەمیش وتم کە لە وەختی پێویستدا دەبیتە شێری بەرمەیدان.

بارام سەیریکرد وا دیسان ساکاریو خۆشبڕواییەکەی، گاڵتەگلەییەکەی ئەمی وەك هەموو جارەکانیتر، لێکردۆتە راست. جارەکانیتر لەگەڵیدا دەیدا بەدەمییەوەو، بۆ ماوەیەك درێژەی پێدەداو لەئەنجامدا، دەیکردەوە بەگاڵتەوگەپو پێکەنین. بەڵام ئەمجارەیان زوو هەستیکرد، کە دۆخەکە هی ئەوە نییە بدا بەدەمییەوە. بۆیە بەنەرمە پێکەنینێکەوە وتی:

ــ هەمدیس تێکەوتیتەوە!. کچێ تانووتی چیو تەڕەماشی چی!. ئەشەمبیللا وایەو خۆم لەتۆ باشتری دەزانم، کە کابرایەکی کەمتەرخەمم. تەنیا ویستم..

ئایش قسەکەی پێبڕیو وتی:

ـ جا ئەمە وەختێتی؟!.

ــ نا..هەقتە..بۆیە منیش وا زوو وازم لێهێنایت.

ــ جا باشە تۆ بەتەواوی، واز لەم خووەت بێنیتو، لەکۆڵم ببیتەوە باشتر نییە؟.

ـ تۆ ئەوەیان بخەرەلاوە..بابێینە سەر باسی کەمتەرخەمییەکە..

ـ دەست پێدەکەیتەوە؟.

ـ نا..نەوەڵڵا..بەڕاستمە. دەمەوێ بۆتی روون بکەمەوە، کە ئەو سیفەتی کەمتەرخەمییەم لەچییەوە هاتوە. جارێ دەبێ نەووترێ کەمتەرخەمی، بەڵکوو کەمهەڵپەییو، بگرە بێهەڵپەیی. یانی من هەڵپە بۆ ژیان ناکەم. بەهەرچوار پەل شالاو نابەمو پەلامارنادەم. بەتەنگ کەڵەکەکردنی ماڵو موڵكو سامانەوە نیم. تەنیا هێندەم لامەبەستە ئاسایی پێیبژین. تۆچاکت وت. ئەوەی بۆ ژیانەکەمان پێویست بێ، بۆی دەبمە شێری بەرمەیدان. ئەوەشی پێویست نەبێ، بەهیچ کلۆجێ گوێی نادەمێو، لەئاستیدا کەمتەرخەمم. من قێزم لەو بابەتە کەسانە دێتەوە، کە هێندەی کێوێك سامانیان کەڵەکەکردوەو، کەچی هێشتا هەڵپەی زیادکردنی دەکەن. من بەدەستم بێ دێم هەرچی سامانێکی ئەوانە هەیە، زەوتی دەکەم. ئینجا یەکەمجار بەندیخانەیەکیان هەر لەبناغەوە هەتا سەربان لەو سامانە، لەزیو بۆدروست دەکەم. هەریەکەیان کۆتوپێوەندێکی لەزێڕدروستکراوی، لەملو دەستوپێ دەخەمو، دەیکەمە میوانی یەکێ لەژوورە زیوینەکانی بەندیخانەکە. دواجار هەرچیمان لەسامانەکە پێچاپەوە، دەیکەمە لیرەی رەشادیو هەرکامیان هەرهێندەی وتی برسیمە، ئانوسات یەکێك لەو لیرانەی دەخەمە دەمەوە. ئیتر قووتیدەدا یا نایدا ئارەزووی خۆیەتی. خۆراکیان هەر ئەوە دەبێ. بۆی هەیە نەیخواتو بۆشی هەیە لەرۆژێکدا هەزار..دە هەزار..سەد هەزار لیرە بخوات. تێم گەیشتیت چیم وت؟.

ئایش کەمێك بۆ وەرام راما. ئەمە یەکەمجاری نەبوو، لەم بابەتە قسانەی لێببیستێ. بەڵام یەکەمجاریبوو وا بەڕوونیو بەئاسانی لێیتێبگا چی دەڵێ. لەگەڵ ئەوەشدا نەیدەزانی چ وەرامێکی بداتەوە.

ـ تێم نەگەیشتیت؟!..دووبارەی بکەمەوە؟.

ئەوسا بەناچاری تەنیا وتی:

ـ نا..پێویست ناکا..تێتگەیشتم.

ئەویش ئیتر لەسەری نەڕۆیشت. باسەکەی گۆڕیو وتی:

ـ چاکتر وایە تۆ سەرخەوێك بشکێنیت.

ــ پێم وتیت نانوومو شانبەشانت ئێشك دەگرم. ئیتر ئەم قسەیە مەکەرەوە.

وەرامدانەوەکەی نیمچە تووڕەبوونێکی پێوە دیاربوو. بۆیە بارام بەڕوویەکی خۆشەوە وتی:

ـ دەکەوابوو چایەکە لێبنێرەوە.

لوورە

بێدەنگیو خامۆشییەکی قووڵ هەردووکیانی لەئامیز گرتبوو، کاتێ زۆر لەدوورەوە لوورەیەکیان بەئاستەم کەوتە بەرگوێ. پێکەوە لەیەك ساتدا، ملیان قوت کردەوەو گوێقوڵاغ بوون. ئانوسات بازەش، دەستیکردەوە بەوەڕینو بینی پێوەگرتو ئیتر، زۆری پێنەچوو لوورەی گورگو وەڕینی بازە، تێکەڵ بەیەکتریبوون.

ئایش سەرنجێکی تێکەڵ لەوڕبوونو شڵەژانیدایە بارام. وەك لەبەرخۆوە بدوێ، بەدەنگی نزم وتی:

ـ هاتنەوە!..

بارام هەستی بەو شڵەژانەیکرد. بەلایەوە بەناهەق نەبوو. ئەم خۆیشی هیوایەکی بەوە هەبوو، کە دوای دوو جار تەقەلێکردنو، کوشتنی یەکێکیانو خواردنی لەلایەن ئەوانیترەوە، ئیتر هاتنەوەیان نەبێو روویان لەلایەکیترکردبێ. لەبەرئەوە ئەگەرچی بەدەمو زمان تەقەلایدا، ئەو دڵنیابکاو ترسی لەدڵدا نەهێڵێ، بەڵام خۆی بەبیروهۆش ئالآبووە گرفتەکەو وردیدەکردوە. بەرلەهەموو شت،

بەبوونی دەمانچەکەو بیست فیشەکەکەی ، خۆی بەپشتئەستوور دەبینی. لەگەڵ ئەوشدا، سووکەترسێک لەناخدا تەنگەتاوی‌دەکردو، هەستی پشت ئەستوورییەکەی بەدەمانچەکە لێدەشڵەقاند. تەقەڵای‌دەدا بچێتە بنجوبناوانەوە، کە ئەوە لەبەر چییەو بۆ چییەو زەفەری پێنەدەبرد. بۆ ماوەیەکی زۆر خامۆش بوو. تا ئایش بەئاگای‌هێنایەوەو وتی:

— ئەوە بیر لەچی دەکەیتەوە؟..بۆ وا متوخامۆشیت؟..گوێت لەبازە نییە؟.

ئەوسا راچەنین‌و گوێهەڵخستن‌و خۆسەرپێخستنی، تەنیا یەك ساتەوەختیان خایاند. دەستبەجێ هەستی‌کرد، بازە بەرهەیوانەکەی جێهێشتوەو چۆتە بەرتەیمانی ئەوپەڕی حەوشەکە. بازە بەلایەوە، تەنیا سەگێکی بەوەفای پاسەوانی بەردەرگای حەوشە نەبوو، بەڵکوو ئەندامێکی خێزانەکەبوو. زۆری لامەبەست بوو بەدەستووری پاراستنی خۆی‌و ژن‌و منداڵەکانی لەدەمی گورگ، ئەویش بپارێزێ. بۆیە راستەوخۆ رووەودەرگا قەڵەمبازدی‌داو، دەرپەڕییە دەرەوە. گوێی نەدایە بانگ‌و هاواری ئایش. هەڵمەتی‌بردە دەرەوەی هەیوان. زۆر بەتووڕەییەوە دەنگی لەبازەکردو کشاندییەوە. کە گەیشتەوە ئاستی، ئەم وەکوو یەکێك لەمنداڵەکانی تەمێ بکا، دەستی‌دایە گوێچکەیەکی‌و لەبەردەمی کوختەکەیدا، لەسەر چوارچەمۆڵە نیشاندییە سەرزەوی. دووسێ سووکە لەپەدەستیشی کێشا بەتەوقی سەریدا. ئەوسا جێی‌هێشت‌و کشایەوە. بەڵام هەر کە پێی‌نایەوە هەیوانەوە، لووتی بووبەلووتی ئایشەوە. لێی‌پەست بوو. وتی:

— هەمدیس ..

ئایش وەرامی نەدایەوە. پشتی تێکردو گەڕایەوە ژوورەوە. کاتێ ئەمیش بەدوایدا پێی‌نایەوە ناو ژوور، سەیری‌کرد

وا ئەو پاڵتۆکەی بۆ بەدەستەوە گرتووەو، بێورتەوجووڵە راوەستاوە. زوو لێی‌تێگەیشت. خۆی بۆ وەرچەرخاندو هەردوو قۆڵی‌کرد بەهەردوو باڵی پاڵتۆکەداو، چەسپاندییە بەری خۆی. ئینجا بەرەورووی وەرگەڕایەوە. دەستی‌کردە ملی‌و بەوپەڕی سۆزەوە ماچی‌کرد. کە دەستیی لێبەردا وتی:

— لەوەدەچوو نزیك بووبنەوە. چاکتر وایە بچمە وێزەیان.

کە وەرچەرخا بچێتەوە دەرەوە، ئایش بەدەنگێکی پڕ لەبەتەنگەوەهاتنەوە وتی:

— بارام گیان..وریابە..چاك ئاگاداری خۆتبە.

بارام بەدەم چوونەدەرەوەیەوە، تەنیا بزەیەکی گەشی بەڕووداداو بەقسە هیچ وەرامێکی نەدایەوە.

کاتێ وەك جاری پێشوو خۆی مەڵاس دایەوە، سەری سوڕما کە هیچ تارماییەکی لەدوور یا لەنزیك بەدی‌نەکردو، تەنیا دەیبینی بازە جێ‌بەخۆی ناگرێ‌و، بەردەوامیش بەکپی دەمرێنێ. پەیتاپەیتاش سەیری ئەم دەکاو بێئارامیی خۆی نیشان دەدا. جارناجارێك سووکە تەکانێك بەرەوپێش دەداو دەکشێتەوە. ئەم گومانێکی لەدڵدا لاپەیدا بوو. هاتە سەرئەوەی زیاتر گوێ هەڵبخا، وەك لەئاڕاستەکردنی بینایی چاو. گوێهەڵخستن سووکە خرمەخرمێکی رۆیشتنی سەربەفری لەسەربانەوە لەلا ئاشکراکرد. لەتەنیشتی لای چەپیشییەوە، کە بارستایی بەفری ماڵراوی سەربان بەرچاوی دەگرت، هەمان سووکە خرمەی کەوتە بەرگوێ. ئینجا کە بەلای راستدا لەودیو تەیمانەکەی حەوشەوە لمۆزی گورگێکی بەدی‌کرد، کە ساتناساتێك دەردەکەوێ‌و ون دەبێتەوە، خێرا تێگەیشت باس چ باسەو لەدڵدا وتی:

(کەوابێ ئەمە ئەو حاڵەتەبوو کە لێی‌دەترسام‌و زەفەرم پێنەدەبرد. چی بکەم باشە؟.نیازو بڕیاریان ئاشکرایە. سەیرە..دەڵێت لەشکرێکی رێکوپێکن‌و هێرش بۆ سەر سەنگەرێکی دوژمنەکەیان دەبەن..چی بکەم باشە؟..).

ساتێکی زۆر سەختوستەم بوو. نەیدەزانی چی بکا. لەسەربان‌و لەتەنیشتی لای چەپەوە، خرمەخرمەکە تادەهات زیادی دەکردو نزیك دەبۆوە. لمۆزەکەی لای راست دەبووە دووان‌و سیان‌و پێنج‌و بەیناوبەین خێراتر دەردەکەوتن. بازە تادەهات زیاتر سرەوتی لەبەردەبڕاو تەنگەتاودەبوو. تا وای لێهات ئەمیش لەلای خۆیەوە، لەوە زیاتر ئۆقرەی نەگرت. لەناکاوێکدا بڕیاری خۆی‌داو ئانوسات بردییەسەر. پەلەپیتکەی لەدەمانچە هێنایەوە یەك‌و رووەو لمۆزەکان تەقاندی. بەڵام ئەوەی دەمودەست لەبازەی روودا، وای لەم کرد لەجێگەی خۆی تەواو بحەپەسێ‌و واقی وڕبمێنێ. بازە دەستوبرد لەگەڵ تەقەکەدا، وەك دوای چاوەڕوانکردنێکی زۆری ئازاربەخش، بیەوێ بەپەلە بچێ داخی دڵی بڕێژێ، کوێرانە بەرەولای تەیمان هەڵمەتی‌برد. هەرهێندەی گەیشتە ناو حەوشە، گەلەگورگ لەسەربان‌و لەتەنیشتی لای چەپەوە، وەك گەردەلوولێك خۆیانی پێداداو زەق بەبەرچاوی ئەمەوە، تەیمانیان شەقوپەق کردو بەرەوخوار رایانماڵی. ئەم بۆماوەی چەند ساتێك وەها واقی‌وڕمابوو کە لەجێی خۆی وشك هەڵات. وەختێکیش تینوتوانای بەبەرداهاتەوەو بەرەوپێش تەکانی‌دا، سەیری‌کرد وا گێژەڵووکەکە گەیشتۆتە قەدپاڵی گردۆڵکەکەی بەرامبەریان. لەو ساتەدا بەچاوی ناخ بازەی دەبینی کە هەزارویەك جار، کەڵبە لەجەستەی چەقیوەو هەزارو یەك دەلاقەیان تێکردوە. لەگەڵیدا وای هەست دەکرد، کە هەزارویەك دەلاقە کراونەتە جەستەی خۆی. تەووژمی ئازارێکی دەروونیی سەخت زۆری بۆ هێنا. بەبێئاگا بەدەم هاواری کرد:

— با..زە..

بەدەمییەوە بێئەوەی بزانێ چی‌دەکا، هەرچی گوللەیەك لەدەمانچەکەیدابوو، رووەو گێژەڵووکەکە تەقاندنی‌و بەدوایدا، گێژەڵووکە داخزایە ئەودیو گردۆڵکەکەوەو لەچاو بزربوو. ئایشیش دیسان لەژوورەوە خۆی پێڕانەگیرا، بەتایبەتی کە بەدوای هاوارەکەی بارام‌و تەقەکاندا، هەستی بەخامۆشییەکی سامناك کرد. کەمێ خۆی پێچایەوەو دەرپەڕییە دەرەوە بۆ هەیوان. راوەستاو گوێی هەڵخست. هیچ ورتەوجووڵەیەکی نەبیست. بانگی‌کردە بارام‌و وەرام نەبوو. کە جاری دووەم بانگی لێکردەوەو وەرام هەرنەبوو، دڵی داخورپا. شێتانە هەڵمەتی‌بردە دەرەوەی هەیوان‌و بارامی بینی، لەبەفرەکەدا بەچۆکدا هاتووەو، سەری بەسەرسنگیدا شۆڕبۆتەوە. خۆی گەیاندێ‌و باوەشی پێداکرد. ئەوسا بارام سەری هەڵبڕییەوەو کەوتە سەرپێ. بەبێدەنگ بەرەوهەیوان هەنگاوی‌نا. لەودیو دەرگای نایلۆنبەندەکەوە چاوەڕوانی‌کرد، تا ئایش بەدوایدا بەژوورکەوت‌و، بەبێدەنگیش دەرگاکەی قایم کردەوە . ئینجا خۆی بەژووردااکردەوەو ئایشیش بەدوایەوە.

مۆتەکە

— بارام..چی‌بوو؟!..بۆم باس بکە..چی رووی‌دا؟!.

بارام هێشتا هەر حەپەسابوو. سەرنجێکی گێژوویژیدایەو هیچ وەرامێکی نەدایەوە. هێشتا دیمەنی بازەو گێژەڵووکەکەو ئاوابوونی بەودیو گردۆڵکەکەدا، سەراپای بیروهۆشی داگیرکردبوو. لێیبووبووە مۆتەکەیەکو بەرۆکی بیروهۆشی بەرنەدەدا. بگرە تا زیاتر گەرمیدەبووەو، جێگەی گازونقورچی بەتەووژمی زریانەکەی لێخۆش دەبوونەوە، پتر شانی بۆ مۆتەکەکە شل دەبوو: (..زۆری پێناچێ دێنەوە. کە هاتنەوە ئەمجارە من لوول دەدەنو وەك بازەم لێدەکەن. جاری دواتر ئایش. دواتریش دێنە کونی ژوورەوە بۆ ئاڵاوبالاّ. یانی ئەمشەو.. یانی..گورگ..گورگی چوارپێ..یانی..گوایە. ..)

لەناکاوێکدا هەڵسایە سەرپێ. شێتانە کەوتە هەڵڕوانین بەدەوری خۆیدا. بینایی لەسەر هیچ شتێکی ناو ژوورەکە راگیرنەدەبوو. رووخساریشی وەهای دەنواند، کە ئازارێکی کاریگەر دەروونی هەژاندبێ. ئایش سەری لێیسوڕما. لەگەڵ ئەوەشدا باوەشی پێداکردو دایمرکاندەوە. کە لەخۆی بەئاگاهاتەوە، وەك چاوی بۆماوەیەك لەبینین کەوتبێ و لەپڕێکدا بەری روون بووبێتەوە، ئاوها بەپەشۆکاوییەوە سەرنجێکی خێرایدایە ئایشو ئینجا منداڵەکان. کەلێیان دڵنیابوو، تەواو هێمن بۆوە. لەجێی خۆی دانیشتەوەو، خامۆشییەکی قووڵ دایگرت. ئایش دەستی لەشانی گیرکرد. یەك دووجار رایوەشاندو وتی:

ـ بارام..بارام گیان..بۆ وا دەکەیت ؟. چیت دەوێ؟..چیت بەسەرهات؟. بۆ قسە ناکەیت؟!.

ئەوسا لایکردەوە بەلایداو سەرنجێکی وشیارانەیدایە. لەو وەختەوەی هاتبوونە ژوورەوە، یەکەمجار بوو تەووژمی شالاوی مۆتەکەکە یەخەی بەردەداو، دەیتوانی رووخساری بخوێنێتەوەو بزانێ لەچ حاڵێکدایە. رەنگی بووبوو بەلیمۆی زەرد. لێوی دەلەرزینو بەربینی قولپی دەدا. ترسوسامێکی تێکەڵ لەحەپەسانو رامان، لەچاویدا قەتیس مابوون. ئەو دیمەنە وریای کردەوە کە تاچ رادەیەك، ورەی بەرداوەو چۆن ئایشیشی لەگەڵ خۆیدا راپێچ کردوە. لەسەرەتادا لەخۆی تەریق بۆوە. وەك لەپڕ تایەکی قورس دایبگرێ، سەرتاپای لەشی نیشتە سەر ئارەقێکی گەرمو هەستیکرد، هەردوو لاجانگی گڕیان لێدەبێتەوە. بەتوندی کەوتە سەرزەنشتکردنی خۆی. وتی:(شوورەیی ناکەیت؟..لەترسنۆکییەوەیە یا لەچی؟!. وەرەوە سەرخۆت..بڕوانە ئایشو بزانە لەچ حاڵێکدایە..خێراکە..خێرا..).

ئیتر وەك هێزێکی تەلیسماوی دەستی دابێتە بنباڵی، قیت بۆوەو بزەیەکی گەش کەوتە سەرلێوی. رووخساری روون بۆوەو چاوانی بریسکەیان تێکەوتەوە.دەستومەچەکی بزواند. سەری ئایشی گرتە ناو هەردوو لەپو، کەوتە ماچکردنی دەمو رووومەتو ناوچەوانی. بەنەرمە پێکەنینێکەوە وتی:

ـ هیچم نییە..هیچم نییە ئایش گیان. کارەساتەکە کەمێ گێژوویژی کردم، چونکە بەلامەوە ستەم بوو. گوێ بگرە با بۆتی بگێڕمەوە..

بۆی گێڕایەوە. کە لێبۆوە ئایش وتی:

ـ شتێکی سەیرە..ئەمە یانی چی؟..

ـ بگرە حاڵەتێکی سەیرە..منیش سەرم سووڕماوە. حاڵەتێکەو ناچێتە ئەقڵەوەو کەچی ئەوەتا رووی‌دا.

ـ ئێستا چیبکەین باشە؟..دیارە لەکۆڵمان نابنەوەو دێنەوە وێزەمان.

ـ گومانم لەوە نەماوە کە دێنەوە. ئەوەیان هیچ. حاڵەتێکی لەرادەبەدەر سەیرەو، بەهیچ کلۆجێ رێی تێناچێو، لەچارەمان نوسراوە ئێمە تووشی ببین.

ـ ئێ باشە بۆچی ئێمە؟..

ـ تێناگەم..نازانم بۆچی ئێمە؟.

ـ ئەی چار..چارمان چییە؟..

بارام بێدەنگ بوو. جگەرەیەکی ئاگرداو کەوتە مژلێدانی. کەمێ بیریکردەوە. کێشەکەی لەمێشکیدا هێناوبرد. لای روون بوو کە گەلەگورگ وەك هێزێکی نهێنی هەڵیانسووڕێنێ، یابگرە وەك خۆیان بریتیبن لەو هێزە نهێنییە، وەها بەرامبەر بەوو مەملەکەتەکەی کردارەکەن. هەروەکوو لەلای ئاشکرابووبوو، کە گەلەگورگ لەئاستی ئەمدا، بڕیاری جەنگێکی مەغلووبەیان داوەو، تا کۆتایی لەگەڵیدا دەیبەنەسەر. بۆیە ئەمیش خێرا بڕیاری خۆیدا. روانییە سەعاتەکەی. زۆر لەسەرخۆ باری دانیشتنەکەی گۆڕیو، رووی بۆ ئایش وەرگێڕا. دەستی ئەوی خستە ناودەستییەوەو وتی:

ـ گوێم لێبگرە ئایش گیان..ئێستا وا سەعات نزیکی دووە. دەبێ زیاتر لەچوار سەعاتیتر بەم حاڵەوە بەسەربەرین، تا شەبەق دەداو لەم مۆتەکەیە دەخەلەسێین. تێم دەگەیت دەڵێم چی؟..چوار سەعاتیترو دەشێ چوار جاریتر هێرشمان بێننەوەسەر. گوێم لێبگرە بزانە چیم بڕیارداوەو، حەزیش دەکەم بزانم تۆ چی دەڵێیت؟.

ئایش ئەوساتە ئاسایی بووبۆوە. ترسوسامەکە لەچاویدا ڕەویبۆوە. لەوەرامدا وتی:

ـ تۆ چۆن بڕیاردەدەیت، من وا دەکەم.

بارام خۆی خستە سەرپێ‌و وتی:

ـ کەوابێ هەڵسەو دەستوبردکە. نوێنەکانو ئەم هەندە دارەی ژوورەوە نەبێ، ئیتر هەرچیمان کەلوپەل هەیە، بابیبەینو بەری هەیوانەکەی بەمدیو نایلۆنبەندەکەدا پێبتەنین. چیشمان دار لەهەیوانەکەداو دارو پەردوو لەژوورەکەی ئەوبەردا هەیە، هەر دەیدەینە پاڵیو دەیانکەینە دیوارێك لەروویاندا. دەمێنێتەوە دوو پەنجەرەکەو کلاّورۆژنەکە . پەنجەرەی ژوورەکەی خۆمان وەها دەتەنم، کە قوش نەتوانێ خۆی پێدابکا. پەنجەرەی ژوورەکەی ئەولاش ، خۆیلەخۆیدا هی ئەوە نییە لە توتکەسەگێکی زیاتر پێوە بچێو، لەگەڵ ئەوەشدا هەر چاکچاك دەیئاخنم. ئێ خۆ کلاّورۆژنەکەش هەم شووشەبەندەو، هەم ئێستا تا ئەژنۆیەك بەفری لەسەر کەڵەکەبووە. زانیت چی دەڵێم ؟.

ـ باشباش..ئەوسا ئیتر با تا بەیانی، بەدەوری قەلاّکەماندا بسووڕێنەوەو بلوورێنن.

ـ ئا بەڵێ..با هەر کەڵبەشمان لێتیژ بکەنەوە.

ـ ناکرێ..دەنا حەزم دەکرد لەکونێکەوە بیانبینمو، بزانم کەڵبەیان چۆن تیژ دەکەن.

بارام بێدەنگ بوو. قسەکەی ئایشی لەمێشکیدا دەجووە. دیمەنی لوولدانو ڕافڕاندنەکەی بازەی هاتەوە پێش چاو. رووخساری گرژبۆوە. کەکەوتەوە قسە وتی:

ـ من دەیکەم..من دەیانبینم. ئەمجارە من دەزانم چۆن تۆڵەی بازەیان لێدەکەمەوە.

ئایش ئەم قسەیەی لێخۆش نەهات. رەنگوڕووی تاڵ بۆوە. لێیپرسی:

ـ نیازی چیت هەیە؟.

ـ تەنیا جێگەدەستێك بۆخۆم دەهێڵمەوە، کە بتوانم لوولەی دەمانچەکەی لێوە ئاراستەی دەرەوە بکەم. چەندم گوللە ماوە، دەبێ هێندەیان لێبکوژم.

ـ بارام..من وای بەچاك دەزانم خۆتیان لێبیدەنگ بكەیت. چاكتروایە هەردوو دەرگای ژوورەكانیش قایم بكەین‌و، وازیان لێبێنین تا ڕۆژدەبێتەوە.

ــ مەترسە..خۆ دێودرنج نین شالاوم بۆ بێنن‌و، هەرەس بەو هەموو كەلوپەلە بێنن.

هەردووكیان بێدەنگ بوون. بارام لەپڕ وریابۆوەو وتی:

ـ خێراكە..با دەستوبرد بكەین. نەوەكوو زوو بێنەوە.

وایان كردو كەوتنە خۆیان. ئایش كەلوپەلەكانی دەگەیاندە ئاستی نایلۆنبەندەكەو، بارام بەدەستوورێكی تایبەتی، توندوتۆڵ كەڵەكەی دەكردن. لەئەنجامدا دیوارێكی كونپڕیان لێپێك هێنان‌و، تەنیا دەلاقەیەكی بچووكیان بەبەرزەوە، بەپاڵ دیواری هەیوانەكەوە تێدا هێشتەوە. ئەوسا خۆیان بەژووردا كردەوەو چوونە ویژەی پەنجەرەكە. ئەویشیان توند تەنی‌و چاك لێی‌دڵنیابوون. لەوەدابوون رووبكەنە ژوورەكەی‌تر، لوورەی گەلەگورگیان لەدوور بەرگوێ كەوتەوە. راوەستان‌و روانییانە یەكتر. بارام خێرا بزەیەكی خستە سەرلێوی‌و وتی:

ـ با ئەوەندە بلوورێنن، تا قورگیان دەتەقێ. خۆیان دەبیننەوە.

ئیتر ئەو لەسەرخۆ بەرەوژوورەكەی‌تر هەنگاوی‌ناو، ئایشیش بەچراكەوە بەدوایدا. بزنەكان‌و كەرەدێزە، لەهەموو ئەم كەینوبەینە بێئاگابوون. تەنانەت كاتێ ئەمان بەچراكەوە چوونە ژوورەوەو كردیانە تەقەورەقە، ئەوان تەنیا سەرێكیان لێبەرزكردنەوەو كەمێ تێیان روانین‌و، كەوتنەوە سەرباری خۆیان. كە لێبوونەوە، بەدڵنیاییەوە گەڕانەوە ژوورەكەی خۆیان. بارام پاڵی‌دایەوەو قاچی لێڕاكێشا. ئایش چوو بەلای منداڵەكانییەوەو، كەوتە دەستهێنان بەسەروڕووخسارياندا. لەشیرینخەوێكی خۆشدابوون. وازی لەوان هێناو گەڕایەوە لای بارام‌و لەتەنیشتییەوە دانیشت.

ـ ئێستا دەبێ چایەكە دەمی كێشابێ..

بەبیری هاتەوە. روانییە سەر زۆپاكە. كترییە ئاوەكە دەیلووشكاند. بەڵام قۆرێكە هێشتا، كەمێ دوور لەبەردەرگای زۆپاكەدا دانرابوو. راچەنی‌و چووبەلایانەوە.

<u>دێوو درنج</u>

گەلەگورگ زۆری پێنەچوو پەیدابوونەوە. بەئاشكرا هەستیان پێدەكرا، كە تەواو نزیك بوونەتەوەو، دەوروخولی خانووەكە دەدەن. بارام شانی‌دادابووە سەر سەرینێك‌و پاڵی لێدابۆوە . ئایش وتی:

ـ لەوە دەچێ هاتبنە حەوشەكەوە.

ئەو بەپێكەنینەوە لەوەرامیدا وتی:

ــ دیارە..دەزانن بازەو بارام لەوێ نین‌و، بەئارەزووی خۆیان تەراتێن دەكەن. بەڵام خۆیان دەبیننەوە. باكەمێكی‌تر بێنە پێشەوەو دڵنیابن..بابێنە بەر هەیوانەكەوە، ئینجا دەچمەوە وێزەیان.

ــ من هەر ئەوە بەچاكتر دەزانم، كە دەرگاكەش باش قایم بكەین‌و، وازیان لێبێنین چی‌دەكەن بیكەن. بارام ..ئەمانە لەوە ناچێ گورگ بن. ئەگەر گورگ بوونایە، بەگۆشتی هاوەڵەكەی خۆیان‌و بازە، تێریان دەخواردو لەكۆڵمان دەبوونەوە. یا تەقەكان چاوترسێنی‌دەكردن‌و لەم دەوروبەرە نەدەمان.

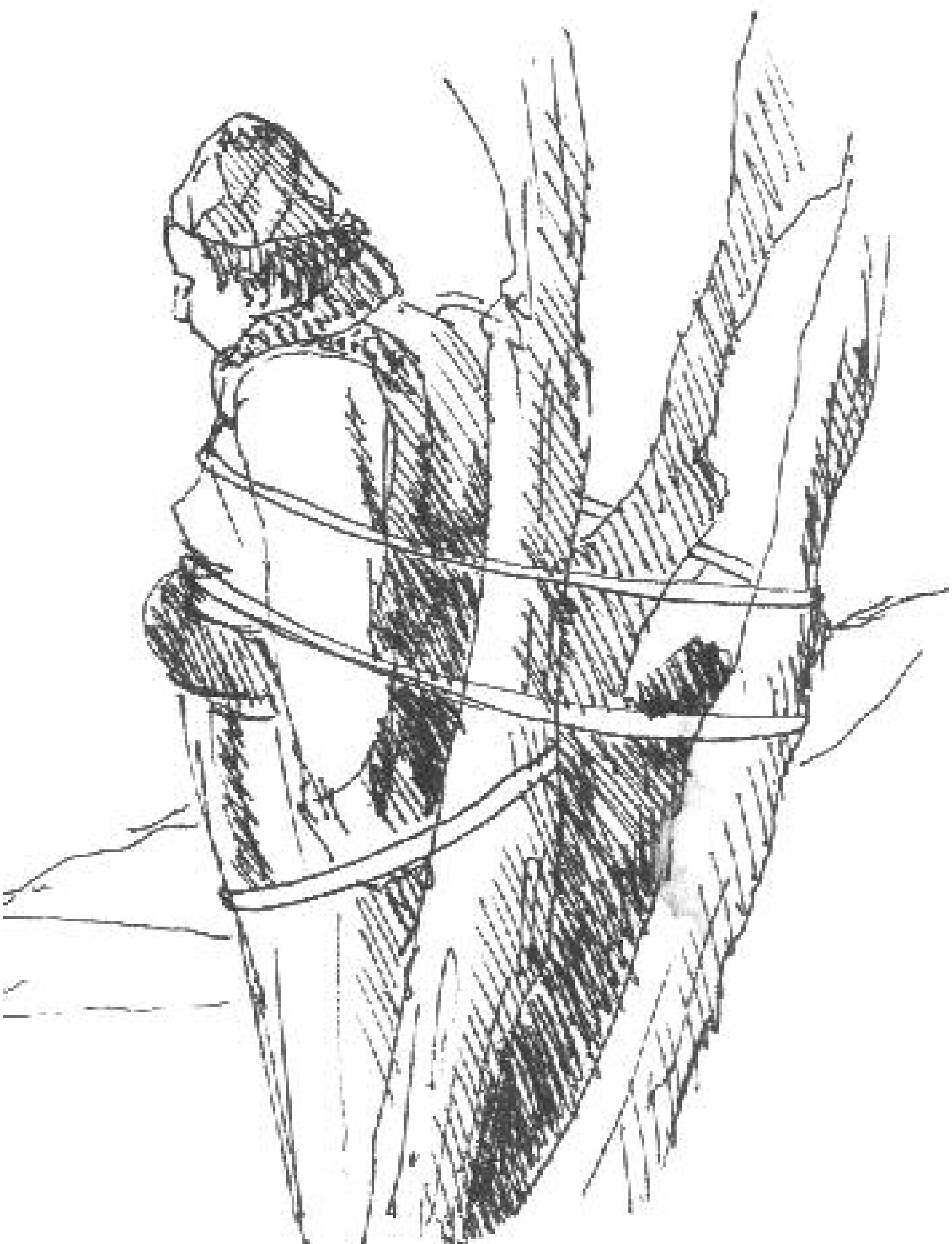

ئەو کەمێ لەقسەکەی ڕاما . وەك جۆرە ڕاستییەکی تێدا هەست پێبکا، بەسەرسوڕمانەوە لێیپرسی:

ـ ئەی دەبێ چیبن؟.

ـ دەبێ دێودرنج بنو، خۆیان خستبێتە پێستی گورگەوە.

ـ بەڕاستتە یا بەگاڵتە؟.

ـ وەڵا بەڕاستمە.

ئەوسا بەقسەکەی پێکەنی. لەگەڵ ئەوەشدا نەیهێشت بچێتە قاڵبی گاڵتەپێکردنەوە. وتی:

ـ خۆتۆ باوەڕت بەم بابەتە قسانە نەمابوو. کەچی دەڵێیت گەڕاویتەوە سەر باوەڕپێکردنیان!.

ئایش خۆیشی پێکەنی. وتی:

ـ ئەی دەنازانم بڵێم چی..ئەمانە چۆن گورگێکن؟!.

ـ هیچ بەهەڵە مەچۆ . گورگی زۆر ئاساییںو بەڵام، هێجگار برسینو بۆتێرکردنی ورگیان، پەلامار دەدەنو سڵ لەهیچ شتێك ناکەنەوە. گوایە گورگی دووپێش هەروەها ناکا؟!.

ـ هەمدیسان باتدایەوە سەر بەزمەکەی خۆت؟. فەرموو بزانە بەچ حاڵێکی گەیاندووین. تۆ ئەگەر ئەو خەیاڵە نەیدایە لەکەللەت، بۆ ئاوەها تووش دەبووین؟!.

ئەم قسەیە بۆ بارام زۆر لەناکاوبوو. چاوەڕێی نەدەکرد شتی وەهای لێببیسێ. لەبەرئەوە نەیدەزانی چ وەرامێکی بداتەوە. تا ئایش لەلای خۆیەوە، زوو هەستیکرد کە قسەکەی لەجێی خۆیدا نەبوو، بەتایبەتی لەوەختێکی وەها سەختوستەمدا. بۆیە خێرا پەشیمانیی خۆی نیشان داو وتی:

ـ بارام گیان..لێمی بەدڵەوە مەگرە. ئەگەر ڕاستت دەوێ من ترسم لێنیشتوە. من هەناوی ئەو دووانەم کەوتوە. گەلەگورگێکی دڕو برسیو لەودیو دیواری ژوورەکەمەوە..بەبەردەمی هەیوانەکەمدا بێنو بچنو کەڵبە لەمنداڵەکانم تیژبکەن، چۆن نەترسم؟.

ئەو دوای ئەم قسانە، تانووتلێدانەکەی تەواو فەرامۆش کردو، کەوتە هەڵپەی دڵدانەوەو دڵنیاکردنیو وتی:

ـ ئێ ئاخر ئەوەتا دەبینیت ژوورو هەیوان کونبڕکراون. ئەوەش منو چەکم پێیەو بۆیان لەسەرپێم. واتە ئەگەر دە گەلەگورگیش بن ،هیچیان پێناکرێو هەردەبێ تابەیانی، بەدەوری خانووەکەدا سەرەخوولێیان بێ. ئیتر بۆچی ترست لێنیشتوە؟.

ـ دەزانم..دەزانم..بەڵام بەدەست خۆم نییە. دیواری پۆڵاشمان لەبەیندا بوایە، ئەو ترسەم هەر لێدەنیشت.

ـ باشە قەیناکە..تێدەگەم..خۆ تۆ..

لەوساتەدا تەقەی بەربوونەوەی، یەکێك لەکەلوپەلەکانیان هاتەبەرگوێ. ئایش وەك کێچ ڕاپەڕیو بەقەڵەمبازدێك، خۆی گەیاندە پاڵ منداڵەکان. وەك لەناخدا، ترسی شاڵاوێکی لەناکاوی گەلەگورگی ڕاستەوخۆ بۆ ناوژوور لێنیشتبێو، مەبەستیشیان دوو کۆرپەکەیبێ، ئاوەها باڵی بەسەردا درێژکردنو چاویشی بڕییە دەرگاکە. بارام نەگەیشت دیمەنەکەی ئەو ببینێ. قسەکەی خۆی قووت دایەوەو ئەویش هەر لەگەڵ بیستنی تەقەکەدا، دەستیدایە دەمانچەکەیو ڕاچەنییە سەرپێ. بەپەلە پێڵاوی لەپێکردو دەرپەڕییە دەرەوە. بەرلەوەی بچێتە دەرەوە، لەبەردەرگاکەدا سەرنجێکیدایە کەلوپەلەکان. زوو بۆی دەرکەوت کە لەودیوەوە پاڵیان پێوەدەنرێ. لەوەزیاتر لێیڕانەما. دەمانچەکەی خستە سەرپێو، خۆی گەیاندە ئاستی جێدەستەکە. ئەو دیمەنەی کەوتە بەرچاوی، هێجگار سەرسامیکردو بگرە، خورپەیەکی تیژیشی لەدڵیدا. گەلەگورگ ژمارەیان هێندە زۆر بووبوو، کە بۆی نەدەهاتنە ژماردن. تەنانەت لەبینایی خۆی کەوتە گومانەوە. زۆربەیان لەحەوشەکەدا دەهاتنو دەچوونو، تەنیا پێنج شەشێکیان هاتبوونە بەرهەیوانەکەوەو، بەیناوبەین سەرولمۆزیان پێدادەدا. دەستوبرد بڕیاریدا. لەدڵدا وتی: (چاکتروایە یەکێك لەوانەی حەوشەکە بپێکم، نەك ئەمانەی ناو هەیوانەکە، تا هەراوئاژاوەی خواردنەکەی دوور بکەوێتەوە. لەبەر ئایشو منداڵەکان وا چاکترە..).

نیشانی گرتەوەو پەلەپیتکەی هێنایەوە یەك. گورگ دایە قروسکەو گلا. کەچی هەڵسایەوەو شانبەشانی ئەوانیتر هەڵات. زۆر لەتەیمانەکە دوورنەکەوتەوەو بەلادا هات. چاوی تێوەبوو دووسێجار لنگەفرتێیکردو خپ بوو. لەدڵدا وای بڕیاردا، چاوەڕێ بکا تا ئەوانیتر دەگەڕێنەوە سەری بۆخواردنیو، فرسەتی تەقەلێکردنیان بەکۆمەڵ لێبێنێتەوە. بەڵام دەنگی گریانی بەکوڵی ئایش، وازی لەو بڕیارە پێهێناو، بەپرتاو گەڕایەوە ژوورەوە. سەیریکرد بەدیار منداڵەکانەوە بەکوڵ دەگری. لەیەکەم ساتدا بەبینینی دیمەنەکە شڵەژاو، دڵی ختوورەی کرد. بەپەشۆکاوییەوە چووە تەنیشتییەوەو لێیپرسی:

ـ چی بووە؟!..چ خێریانە؟!.

کە بۆی دەرکەوت ئەوان هێشتا لەشیرینخەوی خۆیاندانو، مەسەلە بریتییە لەتەنیا ترسوسامەکەی ئایش خۆیو، بەو گریانە دەیڕەوێنێتەوە، کەوتە تەقەلادانی هێمنکردنەوەی. باوەشی پێداکردو بەنیازی دڵدانەوەی بۆی گێڕایەوە کە چۆن یەکێکیتری لێکوشتوونو، ئەوانیتر هەڵاتوون. ئیتر هەرهێندەی ئەوی هێمن کردەوە، هەڵساو چۆوە دەرەوە. کە بۆ جێبەجێکردنی بڕیارەکەی، بەپەرۆشەوە بۆ شوێنی کەوتنی گورگی کوژراو هەڵیڕوانی، سەرسام بوو. وای هاتە بەرچاو کە لەوێ نەماوە. سەرەتا لەدڵدا وتی: (ڕەنگە داخزابێتە ناو بەفرەکەوەو نەبینرێ). بەڵام کە باشتر وردبۆوەو هیچی نەدی، وتی: (خۆش دەبارێ..ڕەنگە لەم ماوەیەدا هێندەی بەفر لەسەر کەڵەکەبووبێ، کە داپۆشیبێ). ئینجا کە زیاتر وردیکردەوە وتی: (نا..لەوەدەچێ لەماوەی چوونەژوورەوەکەی مندا، تینیدابێتە بەرخۆیو هەڵاتبێو لەدوورتر کەوتبێ).

کێشەکەی وەها شکاندەوە، کە پتر ئەم بۆچوونەی لەلا بەجێبێ. بەڵام پەیدابوونەوەی گەلەگورگ لەو دەمەداو بێدەنگییان، سەری لێتێك دا. لەو وەختەدا دەبوو هیچ نەبێ، نیشتبنە گیانی گورگی کوژراو. چونکە نەدەچووە ئەقڵییەوە لە هەڵاتنەکەیدا، لەچنگیان دەربازی بووبێ. سەرلێتێکچوونەکە بۆ ماوەی ساتەوەختێك، بیروهۆشی شڵەژاند .لەدڵدا وتی: (سەیرە..تۆ بڵێیت قسەکەی ئایش ڕاست بێ ؟. دەشێ ئەمانە دێوودرنج بن؟.). خێرا وتی: (نا..دیارە دەبێ هێشتا لەو شوێنەدابێو، داخزابێتە ناو بەفرەکەوە. ئا..لەوە زیاتر نییە). بڕیاریدا چاوەڕێ بکا تا دەگەنە ئاستیو، باسەکەی تەواو بۆ ڕوون دەبێتەوە. زۆری نەبرد بەخۆی زانی، کە پاڵتۆکەی لەبەردا نییەو سەری قۆتییەو سەرما تەزاندوێتی. بەناچاری گەڕایەوە ژوورەوە.

ئایش هێشتا لەپاڵ منداڵەکاندا، خامۆش دانیشتبوو. لەگەڵ چوونەژوورەوەی ئەمدا، تەنیا

سەرێکی بەرزکردەوەو سەیرێکی‌کردو هیچی نەووت. ئەم بەپەلە پاڵتۆکەی لەبەرکردو، جامانەکەی لەسەروملییەوە پێچاو بەدەرکەوتەوە. کە گەیشتەوە شوێنی خۆی، روانی وا گەلەگورگ بەرێزو بەڵام، هەریەکەیان دوور لەوی تەنیشتی بەسێ چوار هەنگاو،دەهاتن‌و گەیشتبوونە نزیک شوێنی لاشەی گورگی کوژراو. ئەمجاریش سەری سوڕما. لەوە کەوتەوە گومانەوە، کە ئەو جۆرە هاتنەیان وابگەیەنێ، لاشەکە لەجێی خۆیدا نەمابێ. سەرلەنوێ بیروهۆشی شڵەژا، بەتایبەتی کە سەیری‌کرد وا گەیشتنە شوێنەکەو، لێی‌تێپەڕین‌و هیچ رووی نەدا. چەندە لێکی‌دایەوەو هێنای‌و بردی، سەری لێدەرنەکرد. هێجگار تەنگەتاو بوو. نەیدەزانی چی بکاو چ بڕیارێك بدا. وای هەست دەکرد کە مێشکی لەکارکەوتووە. تا لەناکاو وەك لەقووڵایی ناخدا بڕیارێکی‌دابێ‌و هێشتا لەلای روون نەبووبێتەوە چییە، دەمانچەکەی بەرزکردەوەو بێنیشانگرتنەوە، گوللەیەکی تەقاند. سەرلەنوێ ریزی گەلەگورك رەوییەوەو پەرتوبڵاو بەرەودواوە هەڵاتن‌و لەبەرچاوی ون بوونەوە. ئەمیش وەك ئەوە بەفرسەتێك بزانێ‌و، بیەوێ بچێ پشوویەك بداو بیرێکی قووڵی لێبکاتەوە، راستەوخۆ وەرچەرخاو کشایەوە ژوورەوە.

تەناف

لە ژوورەوە بێئەوەی بڕوانێتە ئایش‌و منداڵەکان، هەر بەپێوە بۆ خۆگەرمکردنەوە، پشتی‌کردە زۆپاکەو چاوی بڕییە دەرگای ژوورەکە. دیاربوو کە سەراپای بیروهۆشی، ئاڵاندۆتە گەڕان بەدوای چارەسەرێکی بەپەلەدا. ئەنجامیش هەر وەها کەوتەوە. چاوی لەدەرگاکەلاداو، بەخێرایی بەژوورەکەیدا گێڕا. تەنافی جلهەڵخستنەکە سەرنجی راکێشا. دەتووت کلیلی شکاندنی تەلیسمێکی ستەمی بینیوەتەوە. پەلاماری‌دایەو لەهەردوو سنگی دیواری ئەمبەرو ئەوبەری ژوورەکەی‌کردەوە. لەمشتی‌دا گرمۆڵەی‌کردو، دەرپەڕییەوە ناوهەیوان.

ئایش کە بەبێدەنگ تێی‌دەڕوانی، لێی‌سەرسام بوو. خۆی پێرانەگیراو بەدوایدا چووەدەرەوە. ویستی بپرسێ کە ئاخۆ چی دەکاو ئەو بواری نەدا. وەك فەرمانێکی زۆر پەلەی پێبکا، وتی:

ـ بچۆ قەڵەمبڕەکەم بۆبێنە..خێراکە..

لێی‌نەپرسی بۆچییەتی. بەفڕکانێك چوو هێنای‌و دایە دەستی. زیاتر سەرسام بوو کە بینی، وا بەنووکەکەی بەربۆتە ناوەڕاستی دەرگاکەو هەڵیدەکۆڵێ!.. بەپەرۆشەوە لێی‌پرسی:

ـ ئەوە چی‌دەکەیت؟!.

لەوەرامیدا تەنیا وتی:

ـ دوایی دەزانیت..با لێببمەوە بۆتی باس دەکەم.

زۆری‌نەبرد کونێکی بچکۆلەی تێکرد. سەرێکی تەنافەکەی پێدا رەتکردە ژوورەوەو وتی:

ـ بابچینەوە ژوورەوە.

لەوێ دەستی‌دایە بڕەدارێك‌و وتی:

ـ بڕوانە..سەری ئەولای تەنافەکەم توند بەستوە، بەئەڵقەی بنەوەی ئەڵقەڕێزی دەرگای ئەوبەرەوە. ئەمسەریشی ئەئاوەها لەناوقەدی ئەم بڕەدارە گرێ‌دەدەم‌و، لە دەرگاکەی توند دەکەم. ئەوسا ئیتر ئەگەر هەموو گورگی دنیا، سەرولمۆز لەم دەرگا یا لەویان گیربکەن‌و بیانەوێ بەپشتیاندا بخەن، هیچیان بۆ ناکرێ. چونکە پاڵ بەویانەوە بنێن ئەمیان راگیری‌دەکاو، بەمیانییەوە بنێن ئەویان راگیری دەکا. ئیترسا مەگەر تەنافەکە بپچڕێ‌و، تەنافیش خۆت دەزانیت چەندە قایمە. ئێستا بۆت روون بۆوە چیم کرد؟.

ئایش وەك گوڵ گەشایەوە. دەتووت ئەو ئایشەی چەند ساتێك لەوەبەر نییە، کە رووناکی لەرووخساریدا نەمابوو. بەدەم بزەیەکی گەشەوە وتی:

ـ دەست خۆش..هەرچەندە دڵم هەر دەگوشرێ، ئەوە بێنمەبەرچاوم، کە هاتبنەوە ناو هەیوان‌و سەرولمۆزی خۆیان بەدەرگاکەدا بدەن. لەگەڵ ئەوەشدا ئەمەی کردت زۆر دڵنیام دەکا.

پرێشکی گەشانەوەکە ئەویشی‌گرتەوە. ئەویش رووخساری روون بۆوەو وتی:

ـ ئەمە دواچارەسەرمان دەبێ بۆ خۆپاراستن لەشاڵاویان. دەزانیت خەریکم باوەڕ بەقسەکەت بێنم، کەئەمانە گورگ نین‌و دێوودرنجن؟!.

ـ چاوت لێیە؟..ئەی خۆ من لەخۆڕایی ئەو قسەیەم نەکرد.

ـ لەسەرمی مەکە بەماڵ. وتم خەریکم باوەڕبێنم، نەك باوەڕم هێناوە.

ـ دەی خوابکەم من بەهەڵەچووبم‌و قەت وانەبێ.

ـ تۆ واز لەوە بێنە..من دەمەوێ بزانم ئاخۆ..

قسەکەی تەواونەکردو دیسان، تەقەی بەربوونەوەی کەلوپەلیان هاتەوە بەرگوێ. دیسان بەپەلە خۆی گورج کردەوە. دەستی‌دایەوە دەمانچەکەی‌و قەڵەمبازدی‌دایە دەرەوە. بەپرتاو خۆی گەیاندە شوێنڕوانگەکەی. بەڵام ئانوسات وەك دەرزییەك بەبنی نینۆکیدا کرابێ، ئاوەها راچەنی‌و سڵەمییەوە. دیمەنەکە هێجگار سەرسوڕهێنەرو سامناك بوو. سەیری‌کرد گەلەگورگ هەموو لەبەردەمی هەیواندا، لەودیو نایلۆنبەندەکەوە بێهیچ ترس‌و سڵکردنەوەیەك، گردبوونەتەوەو بەیەکدادێن!..بەتایبەتی کەبینی وا هەندێکیان بەئەنقەست، رووەو ئەم لمۆز هەڵدەبڕن‌و کەڵبە جیڕدەکەنەوەو، بەئاشکرا دەیانەوێ پێی‌بڵێن: (بۆکوێ دەچیت؟!. ئەمشەو بەهیچ کلۆجێك گیان لەچنگمان دەرناکەیت!). ئەو هەستە تەواو زۆری بۆهێنا. لەوەدابوو بەدەستووری جارەکەی‌تر کەللەیی ببێ. چی گوللە لەشانەی دەمانچەکەیدا ماوە، تیایاندا بەتاڵی بکاتەوەو دانی بەخۆیداگرت‌و نەیکرد. بەڵکوو نیشانەی لەیەکێك لەوانە گرتەوە، کە رووەو ئەم لمۆزیان هەڵبڕیبوو. پەنجەی پێداناو گورگە لەشوێنی خۆی، بەلادا هات‌و کەوت. ئەم لەلای خۆیەوە چاوەڕێ‌بوو گەلەگورك، بنیشنەگیانی‌و ونجڕونجڕی بکەن‌و بیخۆن. کەچی هیچ شتێك لەم بابەتە رووی‌نەدا. تەنیا کردیان بەژێر دەستوپێوەو، زۆر ئاسایی لەسەر شاڵاوهێنانەکەیان بۆناو هەیوان بەردەوام بوون. ئەم هەر ئەوەبوو ئەقڵی تێك نەچێ!. لەبەرخۆیەوە وتی: (نابێ..قەت نابێ!...قەت شتی وا نابێ!). لەوەدابوو دەنگ هەڵبڕێ‌و بیکاتە هاتوهاوار. زوو لەخۆی بەئاگاهات‌و تەنیا وتی: (ئایش راست دەکا..گورگ نین..ئەمانە گورگ نین!).

لەوساتەوە ئیتر، گەلەگورگی لێبوونە گەلەدێوودرنجێك، کە لەهیچ شتێك کۆنەکەنەوە. تەقەیەکی‌تری لێکردن‌و یەکێکی‌تری لێخستن. ئەویش وەك ئەوەکەی پێشوو، کەوتە ژێر دەستوپێوە. بگرە سەیری‌کرد بەدوایدا، شێتگیر بوون‌و وەك گەردەلوولێك، کەوتنە تەکاندان بەنایلۆنبەندەکە. لەئەنجامیدا کەلوپەلەکان

لەقەلەقیان پێکەوتو، ئەوانەی سەرەوە هەندێکیان لێبەربوونەوە. گەرای ترسێك لەناخیدا سەری هەڵدا. وای هێنایە پێش چاو کە هائێستا هاساتێکیتر، هەرەس بەکەلوپەلەکان دێنن. نایلۆنبەند شڕووڕدەکەنو، شاڵاو دێننە هەیوانەوە، کە ئەوسا ئیتر کارلەکار دەترازێ. فریاناکەوێ خۆی بگەیەنێتە ژوورەوەو، دەرگاکە قایم بکەن. لەگەڵ ئەوەشدا وای بەبیرداهات، کە لەبەردانەوەی کەلوپەلەکانو کەڵەکەکردنەوەیاندا، لەگەڵیاندا بکەوێتە زۆرانبازی. بەڵام زوو بۆی دەرکەوت کە ئەوە، کارێکی بێهوودەیەو دەرەقەتیان نایەت.

لەم کەینوبەینەدابوو کە ئایشیش لەلای خۆیەوە، تاقوتۆقی بەربوونەوەی کەلوپەلەکانی کەوتبوە بەرگوێو، سەری لەدەرگاوە کێشابووە دەرەوە. کە بەڕوانینێکی خێرا بۆی دەرکەوت چی روودەدا، هەڵمەتیبردو خۆی گەیاندێ. پڕیکرد بەقۆڵیداو بەڕاکێشان رایفڕاندە ژوورەوە. ئەم وەك ساتی جێبەجێکردنی بڕیارەکەی پێشووی تەواو نزیك بووبێتەوە، خۆی بۆ راکێشانەکەی شل کرد. هەرهێندەی ئاودیوی دەرگابوون، پڕی بەبڕدارەکەداکرد. سەری تەنافەکەی چاك ئالاندە ناوەڕاستیو، لەدەرگاکەی چەسپاندو توند گرێیدا. کە باش لێیدڵنیابوو، دووقۆڵی چوونەوە بەرزۆپاکەو هەربەپێوە، کەوتنە خۆگەرمکردنەوە. هیچیان قسەیان نەکرد. هەردووکیان لەدڵدا لەگەڵ خۆدا دەدوان. ئایش دوای کەمێ چۆوە تەنیشت منداڵەکانیو، خامۆش دانیشت. بارامیش باری راوەستانەکەی گۆڕی. پشتیکردە زۆپاکەو ، بینایی بەسەر دەرگاکەدا روا.

شاڵاوی گورگ

(..کات!..تێپەڕبوونی کات تاکە چارەسەرە!. هەر کە شەبەقیدا، ئیتر وەلدەبنو لە کۆڵمان دەبنەوە. مەگەر بەوە ئەم بەسەرهاتەمان کۆتایی پێبێ. دەنا هیچ چارەسەرێکیترمان لەبەردەمدا نییە. ئەی ئاخۆ سەعاتمان بەچەند گەیاندبێ؟). بینایی لەدەرگاکە هەڵپچڕیو روانییە سەعاتەکەی. کات خۆیدابوو لەچوار چارەکێك کەم. وەك بیەوێ مژدەیەکی خۆش بەئایش رابگەیەنێ، لایکردەوە بەلایداو وتی:

ـ چوار چارەکێك کەمە..هێندەمان نەماوە.

ئایش لەوەدابوو دەم هەڵبێنێتەوەو، تاقوتۆقی هەرەسهێنانی کەلوپەلەکان، زمانی بەستو ورتەوجووڵەی لێبڕی. بارامیش کە هێشتا لەبەرزۆپاکەدا راوەسابوو، خۆی قیت کردەوەو گوێقولاغ بوو. کە بۆی دەرکەوت وا گەلەگورگ، کەڵبەو چنگونینۆك لە نایلۆنبەندەکە گیردەکەنو دەیدڕێنن، گومانی نەما کە هائێستا هاساتێکیتر، شاڵاو دێننە هەیوانەوە. لەگەڵیدا شانبەشانی ئەو بێگومانییە، گومانێکیش لەقووڵایی بیروهۆشییەوە سەریهەڵدا. گومانەکە وەك کێچ هەڵیبڵووقاندەوەو، رایفڕاندە ئاستی دەرگاکە. بەپەلەپڕووزێ دەستی لەبڕەدارو پێچی تەنافو توندوتۆڵیی گرێکانی کوتا. کە چاك لێیدڵنیابوو، وازیلێهێناو گەڕایەوە تەنیشت زۆپاکە.

زۆریپێنەچوو گەلەگورگ رژانە هەیوانەوەو، بەپێچەوانەی جارانی پێشوویانەوە، کە پتر بەبێدەنگ هێرشیان دەهێنا، کردیانە مڕمڕو غەڵبەغەڵبو ئینجا، چنگەکڕیو سەرولمۆزنان بەهەردوو دەرگاوە. سەرنجیدا تەگبیرەکەی پڕ بەپێست، جێی خۆی گرتوە. دەرگا دەڕەتێنریو لەقەلەقی پێدەخریو، تەنافو بڕدار توند راگیری دەکەن. لایکردەوە بەلای ئایشدا ئاگاداریبکا. سەیریکرد خۆی بەسەر منداڵەکاندا نوشتاندۆتەوەو دەکڕووزێتەوە. دیمەنەکە چەندە دڵتەنگیکرد، هێندەش وریایکردەوە. کە روانییەوە دەرگاکە لەدڵدا وتی:(ئەی ئەگەر تەنافەکە پچڕاو دەرگایان بەمدیودا داڕماند؟!. ئەی ئەگەر شاڵاویان هێنایە ژوورەوە؟!.یانی..). قسەکەی تەواو نەکرد. بێچاولادان لەدەرگاکە، وەك لەبەرخۆوە بدوێ وتی:

ـ ئایش..چاکتروایە بیتەنین..ئەویش باش بتەنینو وەك پەنجەرەکەی لێبکەین.

بەدوایدا چاوێکی بەژوورەکەدا گێڕاو بێچاوەڕوانکردنی وەرام، چوو بەلای بڕەدارەکانەوە. دەستیکردە هاویشتنیان بۆلای دەرگاکە. کە لێبۆوە، خۆشی چوو بەرامبەری راوەستا. بەچاونا، بەبیروهۆش گەلەگورگی دەبینی چۆن لەهەیوانەکەدا بەیەکدادێنو، بگرە چۆن پاڵەپەستۆی سەرولمۆزکێشان، بەم دەرگا یا بەویاندا دەکەن. کە بەچاوی بیرەهۆش ئەم دیمەنەی دەبینی، بەسەرێك دڵی دەکەوتە لەرزەو بەسەرێکیش، تەنینی دەرگاکەی لێدەبووە کارێکی پێویستی زۆر بەپەلە.

بەڵام چی بکاوچۆنی بتەنێ؟!.. (بڕەدارەکان؟.. دەبێ سوودیان چی بێو چۆنیان بەکاربێنم؟). ئەوساتەی چوو گواستنییەوە بۆ بەردەرگاکە، هیچی لەم بارەیەوە بڕیار نەدابوو. بیری لێکردەوەو نەگەیشتە ئەنجام..(کورتن..لەمبەرو لەوبەر گیرنابن!..سوودیان نییە). ئەوەی وازلێهێنا. (چییترمان کەلوپەل لەژوورەکەدا ماوە؟). چاوی گێڕایەوە. (هیچ..راخەرەکانو نوێنەکانو هەندی قاپوقاجاغ..کتریو قۆریو پیاڵەکانیش. باشە چییان لێبکەم؟!).

گەلەگورگ دووسێ تەکانیتریان بەدەرگاکەدا. ئەمیش دووسێ جار دڵی خورپەیکرد. خورپەکان دەروونیان هێنایە ژەنگوژار..(..کە دەرگا بەمدیودا داڕما، هورووژم دێننە ژوورەوە!..کە هورووژمیان هێنایە..).

ئەگەرچی قسەکەی تەواونەکرد، بەڵام ئەوساتە جەستەی وەك بینی ئاو دەلەرزیو، سەروروخساری ئاگریان لێدەبۆوە. وەك بڵێیت لە غەیبەوە پێیڕاگەیەنرابێ، راستەوخۆ بیری بۆ هێزی شانوباهووی چوو..(..دەرگاکەش تەختەدارگوێزێکی ئەوتۆیە، کە چنگوکەڵبە کاری تێناکەن). سیٚودووی لێنەکردو هەڵمەتیبردە ناو دەرگاوە. هەر چوارپەلی لەمبەرو لەوبەری دیوار گیرکردو، پشتی پێوەنا. دەرگای توند چەسپاندە چوارچێوەوەو جووڵەی لێبڕی. کە بەدوایدا یەکەم تەکانی سەرولمۆز، بەپشتیدادراو هەستیکرد لەئاستیدا زاڵە، گەلێ پێیخۆشحاڵ بوو. لەدڵدا وتی:(چی لە منە؟..تا رۆژدەبێتەوە لەسەر ئەم بارە دەوەستمو، فزەی بۆ ناکەم).

ئایش کە تا ئەوساتە تەنیا خۆی ئاخنیبووە پاڵ منداڵەکانەوەو، چاوێکیشی هەر لەلای بارام بوو، لەپڕ پەنجەرەکە سەرنجی راکێشاو یەکەمجار لەدڵدا وتی: (دەرگاکە وەها..ئەی پەنجەرەکە؟!..). ئەوسا دەنگی هەڵبڕیو بەشڵەژاوییەوە وتی:

ـ بارام..ئەی پەنجەرەکە؟!..ئەی ئەگەر لەوێوە!..

قسەکەی بۆ تەواو نەکراو، بینایی بەسەر پەنجەرەکەدا ئەبڵەق بوو. بارامیش لەلای خۆیەوە، وەك لەناکاو لەمەترسییەکی زۆر زەق ئاگادار بکرێ، چاوی بەسەریدا رواو لەدڵدا وتی: (بەڕاست یانی چی من تا ئێستا لێی بێئاگابووم؟!. زۆر راستە..دەزانم کە بەفر لەودیوەوە بەریگرتوەو، لەگەڵ گوێسوانەکەدا لەیەکیان داوە. بەڵام خۆ بۆشاییەك لەنێوان دیوارو بارستایی بەفرەکەدا ماوەتەوەو، لەسەری لای هەیوانەکەوە شەبەقێکی تێدایە، کە بوار بۆ

ناو بۆشاییەکەو ئینجا بەرپەنجەرەکە دەدا!. من لەوە دڵنیام. ویستم بۆ ڕووناکی بەری پەنجەرەکە بەرەلآبکەمو لەوێشەوە دەست پێبکەم. کەچی وازم لێهێنا. وتم وا چاکترەو سەرما دەگێڕێتەوە. کەواتە دەتوانن لەوێوە بێنە بەرپەنجەرەکە. دەبێ فریابکەوم. پەنجەرەکە بەو وەزعەیەوە، لە ئاستیاندا خۆی ڕاناگرێ. چی بکەم باشە؟!).

نەیدەزانی چی بکا!. چاوی لێلاداو ڕوانییە ئایش. ئەویش هێشتا چاوی بەسەریدا ڕوابوو. ئەم بیری بۆ ئەوەچوو، داوای لێبکا بچێ وەکوو ئەم بکاو، زوو لێیپەشیمان بۆوە. لەدڵدا وتی (شووشەیەو دەیشکێنن. کە شووشەیان شکاند، ونجڕکردنو دەرکێشانی کەلوپەلەکانیش بۆ دەرەوە بۆیان ئاسانە).

بەخێرایی کەوتە چاوگێڕان بەژوورەکەدا. بەئاواتەوەبوو شتێك لەوانەی تێدامابن. یا تەنانەت دیوارەکانو بنمیچەکەش بەفریای بکەونو، چارەسەری گرفتە نەگریسەکەی بۆ بکەن. تا لەناکاوێکدا سەرنجی لەسەر زۆپاکەو، بەتایبەتی لوولەکانی ڕاگیرکرد. لەسەری

ــ ئایش..هەڵسە خێراکە..زۆپاکە بکوژێنەرەوە.

ئایش سەرسام بوو. وتی:

ـ بۆچی؟!.

ــ تۆ هەڵسە..دوایی..خێرا سەرەبزووتکەکانی لێدەربێنەو بیانکوژێنەرەوە.

ئایش دەستوبرد چۆنی پێووترا وەهایکرد.

ـ چاوەڕێی ساربوونەوەی مەکە. بەپەڕۆیەك پارچەکانی لوولەکەی لێدابگرەو ئاویان پێدابکە.

لوولەکان سێ پارچەبوون. بارام حسابی بۆ درێژییەکەیان کردبوو. بڕیاریشیدابوو کە چییان لێدەکاو وتی:

ـ وەرە جێگای من..دەتوانیت؟.

ـ دەتوانم.

ــ ترست نەبێو لەچنگەکرێیان سڵ مەکەرەوە. تۆ وا هەست دەکەیت لەوەدایە لە پشتتی گیربکەن. بەڵام وا نییە. مەترسەو بەرگە بگرە. داریگوێزەو هیچیان لەئاستیدا ـ ئێ.

جێگەیان گۆڕییەوە. بارام چوو پڕی بەپارچە لوولەکانداکردو، ڕایفڕاندنە لای پەنجەرەکە. حسابەکەی ڕاست دەرچوو. بەپەلە کەلوپەلەکانی لەپەنجەرەکە دەرکێشایەوە. بەزۆر لوولەکانی وەك سێ تووڵ لەسەرەوە بۆ خوارەوە، لەپەنجەرەکە چەسپاندن. سەرنجێکی وردی بەپەلەیدانێ. دڵی پێیان حەوایەوە. لەگەڵ چوارچێوەی پەنجەرەکەدا، بووبوونە تەیمانێکی توندوتۆڵ. ئینجا کەلوپەلەکانی تێئاخنییەوەو بۆ تاقیکردنەوە، دانیشتە سەر قەراغی پەنجەرەکەو، پشتی پێوەنا. ئەوسا بەئایشی وت:

ــ بینیت؟..ئەمەش پەنجەرەکە. هیچیتر ماوە؟. مەگەر دیوارڕووخێن بن، دەنا ژوورەکە لەدیوار بەولاوە، هیچیتری تێدا نییە.

دوای قسەکەی پشتی لەپەنجەرە بەردا. چۆوە بەلای دەرگاکەوەو وتی:

ـ لاچۆ بۆ من..

کە پشتی بەدەرگاوە نایەوە، بەهێمنییەوە وتی:

ـ گوێ بگرە..ئێستا چیت پێدەڵێم وەها بکە. یەکەمجار بچۆ منداڵەکان زۆر باش دابپۆشە. ئینجا هەرچی ڕاخەرێك لەژوورەکەدایە، جگە لەوەی ژێر

منداڵەکان، بۆمیان بهێنە. لەپاڵ دەرگاکەدا کەڵەکەیان دەکەمو لەسەریان دائەنیشم. دواجار تۆش لێفەکە چاك لەخۆتەوە بپێچەو بچۆ وەك مـن، پشت بەپەنجەرەکەوە بنیو دابنیشە.

ئایش هەستی بەدڵنیاییکردو زۆری پێخۆش بوو. گورج ئامۆژگارییەکانی جێبەجێکردن. بەڵام پێش خۆپێچانەوەو دانیشتنی، ویستی زۆپاکە لەبارام نزیك بکاتەوە، تا بەپشکۆکانی گەرمی ببێتەوەو بارام نەیهێشت. وتی:

ـ بیبەرە نزیکی خۆتەوە. تۆ پێویستیت زیاتر پێیەتی.

دوای کەمێ مشتومڕ، قسەی بارام زاڵ بوو.

لمۆزی گورگ

هەردووکیان ئەگەرچی جۆری دانیشتنەکەیان ماندوویدەکردنو ئازاریدەدان، بەڵام ئەو سرەوتو ئارامەی لەدڵدا هەستیان پێدەکرد، وای لێدەکردن بەئاسانی دان بەخۆیاندا بگرن. بارام سەرەڕای بەردەوام ڕەتاندنی دەرگاکە بەپشتیدا،جگەرەیەکی بەلێوییەوەنابوو. بەدڵنیاییەوە مژیلێدەداو بەدەمییەوە، ئاسایی بۆ ئایش دەدوا. باسی لەوەزعی خەڵکەکەی ناو ئاواییبوو، کاتێ ئایش قسەکەی پێبڕیو هاواریکرد:

ـ هاتن!..ئێرەشیان پێزانی..هاتن!.

بارامیش وازی لەقسەکەی هێناو وتی:

ـ چی دەکەن؟..بۆمی باس بکە.

ـ هەست دەکەم بەبەرپەنجەرەکەدا دینو دەچنو، جارجارێك یەك دووانێکیان، سەرولمۆزی پێدادەدەن.

ـ هیچ گوێی مەدەرێ..هەمان بەزمەکەی دەرگاکەیە!. هیچ مەترسە..دەترسیت؟.

ـ نا..ناترسم..لەپەنجەرەو لەدەرگاکەش ناترسم.

ـ ئەی؟!.

ـ نازانم..لەشتێك دەترسم کە نازانم چییە!.

ـ ئایش گیان..خۆت مەشڵەژێنە..یانی مەبەستم ئەوەیە بڵێم خۆت مەترسێنە. تۆخۆت دەترسێنیت. تۆ دڵنیایت کە هیچیان بۆ ناکرێو ناتوانن زەفەرمان پێبەرن. ئیتر بۆچی دەهێڵیت ترس زۆرت بۆبێنێ؟!.

ئایش هیچ وەرامێکی نەبوو بیداتەوەو خۆی بێدەنگ کرد. ئەو بۆ زیاتر هێمنکردنەوەی، وتی:

ـ کاتمان گەیاندوە بەنزیکی سەعات پێنج. هێندەمان نەماوە. هەرهێندەی شەبەقیدا، ڕزگار دەبین. تین بدەرە بەرخۆتو ورە بەرمەدە. ئەوەتا دەبینیت چۆن ژوورەکەمان لێکونبڕکردوون. خۆ دیوارەکان کون ناکەن!.

ئەو ئەم قسانەی لەناخی دڵەوە بۆکردو، خۆیشی ئەمە هیوای هەرەگەورەیبوو. کەچی لەپڕێکداو بێهیچ هۆیەکی ئاشکرا، پرسیارێك لەمێشکیدا بروسکەیدا: (ئەی ئەگەر شەبەقیداو بەرۆکیان بەرنەداین؟!.. بگرە!..).لەوەدابوو بدا بەدەمییەوەو کسپەیەك، دای لەهەناویو ئازارێکی وەهای پێگەیاند، کە پتر لەپێچی ئازاری ژانەسك دەچوو. تەنانەت ئایش لەلای خۆیەوە کە لەوساتەدا، بەدەم وشکە خۆشنوودییەکەوە تێیدەڕوانی، کسپەی ئازارەکەی لەشێواویی ڕووخساریدا خوێندەوەو هاواری کرد:

ـ بارام..چ خێرتە؟!.

بارام زوو خۆی ئاساییکردەوە. گەندەبزەیەکی خستە سەرلێویو وتی:

ـ هیچ نییە..وا تێدەگەم سەرما کاری تێکردووم. پێچی ژانێکی تیژ بەناو سکمدا ڕابورد.

ئایش پشتی لەپەنجەرەکەبەرداو خۆی خستە سەرپێ. بێئەوەی بزانێ دەیەوێ چی بکا، بەرەوڕووی هەنگاوی نا. ئەو نەیهێشت بگاتە ئاستیو وتی:

ـ هیچ نییە..تەنیا پاکەتو شقارتەکەم بگەیەنەرێو، خێرا بگەڕێوە جێی خۆت.

کە گەڕایەوەو دانیشتەوە، وای هەست کرد ئەودیو پەنجەرەکە خامۆشە. ماوەیەك چاوەڕوانیکردو هیچی نەووت. نەیدەویست تاتەواو دڵنیا دەبێ بیدرکێنێ. کە هەرگوێی هەڵخستو هیچ ورتەوجووڵەیەکینەبیست، ئەوسا بەدەنگێکی تێکەڵ لەگەشکەداریو سەرسوڕمانەوە وتی:

ـ بارام..جموجووڵیان نەما!..ئەودیو پەنجەرەکە تەواو خامۆشە!.

ـ منیش..لای منیشەوە وەهایە!..سەیرە!..

بارام بەپەرۆشەوە ئەم وەرامەی دایەوەو بەدوایدا، بەخێرایی دەستی چەپی بەرزکردەوەو ڕوانییە سەعاتەکەی. لەو کارە زۆر سەرسام بوو. لەدڵدا وتی: (سەعات پێنجو شەش حەوت دەقیقەیە. گوایە دەبێ شەبەقیدابێ؟!. نەخێر نابێ!..قەت نابێ. من ئەگەرچی لەئایشو لەخۆشم دەکرد بەسەعات شەش، بەڵام ئەوی ڕاستیبێ لە دەوروبەری شەشو چارەکدا شەبەق دەدا).

ـ تۆبڵێیت شەبەقی دابێ؟!.

ئایش بەم پرسیارە وریایکردەوە. ئەو بێوەرامدانەوەی، پشتی لەدەرگابەرداو هەڵسا ڕووی بۆ وەرگێڕا. ویستی زوو بۆی ڕوون ببێتەوە. چاوی چەپی نووقاندو چاوی ڕاستینا، بەو کونەوەی تەنافەکەی لێوە ڕەت کردبووە ژوورەوە. بۆی دەرکەوت کە هێشتا تاریکستانی ئەموستەچاوە. ئەوە گومانێکی گەورەی لەدڵدا خوڵقاند. ئیتر وەك بڵێیت گەلەگورگ نەك بیانەوێ تەنیا لەدەرگاو پەنجەرەوە، بەڵکوو لەدیوارو لەژێرزەویو لەبنمیچی ژوورەکەشەوە شاڵاو بێننە ژوورەوە، ئاوەها دانیشتەوەو پشتی لەدەرگا توندکردەوە. بەدەنگێکی پڕ لەشڵەژانیشەوە وتی:

ـ ئایش پیلانە!..پیلانەو هیچیتر!. باوەڕ بەو بێدەنگییەیان مەکە. پشت لەپەنجەرەکە توندبکەو بەهیچ کلۆجێ بەری مەدە. من دەزانم..

ویستی لەسەری بڕواو باش بیسەلمێنێ کە پیلانە. بەڵام کە سەیریکرد ئایش بەقسەکانی دەپەشۆکێ، خێرا زمانی خۆی گرتو باسەکەی گۆڕی. وتی:

ـ من ئەگەرچی دەزانم کە هێشتا، نزیکی سەعاتە وەختێکی ماوە شەبەق بدا، بەڵام ڕەنگە بێزاربووبنو ڕۆیشتبن. ئەمەشیان دەبێو خوابکەم وابێ.

ئایش هێشتا قسەکانی پێشووی لەمێشکیدا دەجۆوەو، لەگەڵ ئەوەشدا وتی:

ـ خوابکەم..

ئینجا ئەو هەر بۆ سڕینەوەی شوێنەواری قسەکانی پێشووی ، باسەکەی گۆڕیو بەلەرەی دەنگێکی پڕ لەسۆزو بەزەییەوە وتی:

ـ باری دانیشتنەکەت ماندووی نەکردوویت؟. ئەگەر دەزانیت ناڕەحەتە، باچارەسەرێکی بکەم.

ـ نا..پێویست ناکا..باشە. بەڵام قاچم سڕبووە.

ـ تۆزێ بیانجووڵێنە..یا بەنۆرە قورساییان بخەرەسەر.

ـ ژوورەکەش خەریکە تەواو ساردەبێتەوە.

ـ ئەگەر سەرماتە، با پاڵتۆکەمت بدەمێ لەبەری بکە.

ـ خەمی خۆمم نییە..منداڵەکان!.

ـ خەمی ئەوانیشت نەبێ. گەرم داپۆشراونو لەشیرینخەوی خۆیاندان. من تەنیا خەمی ئەوەمە خەبەریان ببێتەوە.

ـ ڕاست دەکەیت..ئەگەر خەبەریان بۆوە چیبکەین؟!.

ـ نازانم..خوابکەم خەبەریان نەبێتەوە.

بۆ ماوەی چەند ساتێك هەردووکیان بێدەنگ بوون. بارام جگەرەیەکی ئاگرداو کەوتە مژلێدانی.

تەووژمی ترسەکە لەبیروهۆشیدا ڕەوی‌بووە. زۆر بەهێمنییەوە مژی لەجگەرەکەدەداو، بەهێواشی دووکەڵەکەی لەنێوان هەردوو لێوییەوە دەردەدایەوە. ئایشیش ئەگەرچی بڕیاریدابوو بەسات پشت لەپەنجەرەکە بەرنەدا، کەچی هێندە هێور بووبۆوە، کەبیری بۆئاگری زۆپاکەی بەردەمی بچێ. دەستی بۆ مقاشی سەر زۆپاکە درێژکرد. کە زانی بێپشتبەردان لەپەنجەرەکە دەستی نایگاتێ، ناچار لیێبەرداو مقاشی گرتەدەستو لەئاگرەکەی وەردا. ئاگر رووڵەوەبوو بیێتە ژیلەمۆ. لەگەڵ ئەوەشدا شەپۆلێك گەرمای بەرووپیداداو، ئیتر مقاشی نایەوە جێی خۆیو، پشتی لەپەنجەرە تەندکردەوە. روانییە بارامو سەیریکرد، هێشتا هەر بەخۆشنوودییەوە مژ لەجگەرەکەیدەدا.

پیلان

خامۆشییەکە زۆری نەخایاندو، بارام چۆنی بۆچووبوو وەها دەرچوو. گەلەگورگ کاتێ ڕژانەوە ناو هەیوانو بەرپەنجەرە، وەك شێتوهاربووبن بەداخلەدڵییەوەو دەستەدەستە، کەوتنەوە سەرولمۆزکێشان بەدەرگاو پەنجەرەداو، تەنانەت دەتووت لەوە بێ باکن، کە سەرولمۆزیانی تێدا شەقوپەق ببێ. هەردووکیان تەووژمی ترسوسامێکی زۆر سەخت لەم شاڵاوەیان، زۆری بۆهێنانو دڵەکوتێی پێخستن. بگرە ئایش هەموو گیانی کەوتە لەرزین وای هەست دەکرد، کە خەریکە لەشی شل ببێو بەربیێتەوە سەرزەوی. بارام لەلای خۆیەوە زوو پێیزانی لەچ حاڵێکدایەو، لەساتی خۆیدا بەفریاکەوت. رووی قسەی تێکردو وتی:

ـ ئایش..تۆ سەیرم بکە..سەیرێکی من بکە..

ئەوساتە سەری بەسەر سنگیدا شۆڕبووبۆوەو، وەك پەڕی دەم ڕەشەبا دەلەرزی. بەزەحمەت توانی سەر بەرزبکاتەوەو تێیبڕوانێ.

ــ ئینجا سەیرێکی لای دوو کۆرپەکەشت بکە!..دەیانبینیت چۆن لەشیرینخەوی خۆیاندان؟..دەشزانیت بەپشتی کێ؟!.

بارام هێندە تینوتوانای بەرامبەر بەتەووژمی ترسوسامەکە لەدڵدا مابۆوە کەجگە لەخۆی، لەوەزعی ئایشیش بەئاگابێو، بزانێ چۆن هانیدەداو تینوتوانای بەرگەگرتنی دەکاتەوە بەبەردا. بەقسەکردن لەوەزیاتری نەووتو بگرە تەنیا هێندەش بەس بوو. چونکە ئایش بەو قسەیەو بەبینینی ئەوو ئینجا منداڵەکانی، وەك لەسەرەمەرگدا بووبێو لەناکاو هێزێکی نهێنی، گیانی مرۆڤێکی ساغلەمی بەبەردا کردبێتەوە، ئاوەها قیتو گورج بۆوەو بەوپەڕی چوستییەوە، جەستەی ئاخنییەوە ناو پەنجەرەکە. تەنانەت بارام هاواری لێکرد:

ـ ئاگاداربە..هێجگار وەها توندنا. من تەنیا ئەوەم لەتۆ دەوێ، کە هۆشت لەسەرخۆت بێو بەسات ورە بەرنەدەیت. دەمەوێ بزانیت کە ورەبەردان دەبێتە هۆی بەگورگانخواردووچوونی تۆشو منیشو ئەو دووکۆرپەیەش. ئینجا حەزدەکەم ئەوەش بزانیت، کە من تەنیا یەك پشتم هەیەو، ئەوەتا بەدەرگاکەوەم ناوە. لەکاتێکدا ئێمە پێویستمان بەدوو پشت هەیە، کە دووەمەکەیان پشتی تۆیە. تێمدەگەیت دەڵێم چی؟!.

ئایش گیانێکیتری بەبەرداکرابوو. بێئەم قسانەش وەهای چەسپاندبووە مێشکی خۆیەوە، کە لەناو قەڵایەکی پۆڵاییندایەو، گەلەگورگ قەتوقەت ناتوانن زەفەری پێبەرن. بۆیە لەوەرامیدا وتی:

ـ تەواو..بێخەمبەو ترست لێم نەبێ. گوایە بیەڵم کەڵبەونینۆکی گورگ، بچەقنە لەشی کۆرپەکانم؟!.مەگەر پشتو سنگم کون بکەنو لەوێوە، خۆیان بگەیەننە ژوورەوە!.

ئیتر ئەویش نەك تەنیا لەئایشو پەنجەرەکە دڵنیابوو، بەڵکوو خۆیشی هێندەیتر ورەی بەرزبۆوەو وتی:

ــ تەواو..منیش تەواو..نەخەمم لەدڵدا ماو نەترس.

بەڵام هەر لەوساتەدا، دووسێ تۆپەڵە بەفر لەشوێنی کونی لوولەی زۆپاکەوە، لەبنمیچەوە بەربوونەوە بۆناو ژوور. بارام وای دانا کەکارێکی ئاساییەو لەدڵدا وتی: (دەبوو کە لوولەکەمان دەرکێشا، شتێکمان تێبئاخنیایە). تەنیا هێندەو ئیتر سەرنجی لێلادا. لەکاتێکدا ئایش وەك لەدڵی گەڕابێ کە ئاسایی نییە، چاوی هەر تێبڕی بوو. تا زۆری نەبرد هاواری بەرزبۆوەو وتی:

ـ بارام..بڕوانە!..

کە روانییەوە بنمیچەکە، پەنجەونینۆکی گورگێکی بینی، کە دەتووت ڕەتکراوەتە ناو هێلانەیەکەوەو، دەیەوێ لەبێچووە باڵندەیەك گیربێ!. سەرنجێکی خێرایدایە ئایش. کە دڵنیابوو لەسەرخۆیەو بەبینینی دیمەنەکە تێکنەچووە، سەرێکی ڕەزامەندیی بۆلەقاند. دەستیدایە دەمانچەکەیو وتی:

ـ خەمت نەبێ..هاتنەژوورەوەیان لەوێوە ستەمە. ئەگەر سیحربازیش بنو بتوانن خۆیان باریك بکەنەوەو شۆڕببنەوە، ئەوا بۆ هاڕینی سەرولمۆزیان لەسەر پێم.

تەقەڵادانە تازەبابەتەکەی گەلەگورگ، زۆری نەخایاند. سێ‌چوار جارو ئیتر چنگونینۆکیان بەدی نەکرایەوە. بەڵام دوای ئەوە بەماوەیەکی کەم، دیسان ئایش هاواری کرد:

ـ بارام..گوێت لێبوو؟!.

ـ نا..لەچی؟!.

ـ شووشەیەکی پەنجەرەکەیان شکاند.

ـ من گوێم لەهیچ نەبوو.

ـ منیش تەنیا قرچەیەکم بیست. گوێم لێنەبوو پارچەی لێبکەوێتە خوارەوە.

ـ باشتر..کە لمۆزی پێدادەدەنەوە، دەموقەپۆزیان برینداردەکا. ئەی هیچ هەست بەوە دەکەیت، دەمیان بگاتەکەلوپەلەکانو رایبکێشن؟.

ـ نا.

ـ دەهیچ گوێ مەدەرێ. شووشەشکاندنەکەش دادیان نادا.

دوای کەمێ بێدەنگی، ئایش لێیپرسی:

ـ سەعات بووە بەچەند؟.

بارام بەپەرۆشەوە روانییە سەعاتەکەی. بەبینینی رووخساری گەشایەوە. وتی:

ـ نزیکی شەشە.

ـ نزیکی..یانی چەندی دەوێ؟!.

ــ دەتەوێ دەقیقەو ساتژمێرەکەشت بۆ بخوێنمەوە؟..چاکە..ئێستا حەوت دەقیقەی دەوێ بۆشەش..باشە؟.

ـ باشە.

ویستی بۆ زیاتر دڵخۆشکردنی، چەند قسەیەکیتریش بکاو بەپێویستی نەزانی. تەنیا سووکە زەردەیەکی خستە سەرلێوی، بەدڵێکی خۆشەوە جگەرەیەکی ئاگرداو کەوتە مژلێدانی. ئیتر قاچی لێڕاکێشاو بێئەوەی پشت لەدەرگا شل بکا، خۆی خستە سەرباری حەوانەوەوە. ئایشیش وەك ئەوی‌کردو چووە سەرباری، پاڵدانەوەیەکی ئاسایی بەرپەنجەرەکە.

کازیوە

سەرلەنوێ خامۆشییەکی سەرسوڕهێنەر لەناکاوێکدا، باڵی بەسەر هەیوانو پشت پەنجەرەدا کێشایەوە!. ئەمان تاقیکردنەوەی جاری پێشوویان هێشتا لەلا گەرماوگەرم بوو. تەنیا خۆیان وریاکردەوەو گوێقولاغ بوون. هەوڵیان دا نەك تەنیا ورتەوجووڵە، بەڵکوو بتوانن مشەمشی

هەناسەدانیشیان ببیسن و، ئەویشیان نەدەکەوتە بەرگویّ!.ئایش وتی:

ـ لەوە دەچیّ ڕۆیشتبن!.

بارام باوەڕی وا نەبوو. وتی:

ـ نابیّ..لەپڕ بێدەنگ بوون!. بۆچی وا لەپڕ؟!.

ـ دەمانخەڵەتێنن؟.

ـ دەشیّ..وەکوو جاری پێشوو.

ـ ئیّ ئاخر کات لەسەعات شەش تێپەڕیکردوە. تۆ نەتووت..

ـ با..بەڵام..

قسەکەی تەواو نەکردو گەلەگورگ، وەك هەموو پێکەوە لەیەك ساتدا دەنگ درابن، کردیانە ڕۆژی حەشر!.بەهەرچی تینوتوانایەکەوە کە لەقورگیاندا هەبوو، کەوتنە لووراندن و قرووسکاندن و بگرە زیقوزاقێکی ئەوتۆ، کە گوێی کەڕی کاس دەکرد!. بەڵام وازیان لەسەرولمۆزکێشان بەدەرگاو پەنجەرەکەدا هێنابوو. ئایش یەکسەر بیری بۆ لای منداڵەکان چوو. وتی:

ــ بارام..منداڵەکان..لەم قاووقیژە خەبەریان بێتەوە من چی بکەم؟!. خۆ زارەترەك دەبن!.

نەگەیشت وەرامی بەرگویّ بکەویّ و، هەردووکیان پێکەوە قوت بوونەوە. بۆ ماوەی چەند ساتێك حەپەسان و گوێقولاغ بوون. ئایش بۆ دڵنیاکردنیان، بەدەنگێکی پڕ لەسۆزەوە وتی:

ــ پاڵکەونەوەو بنوون بابەگیان..بنوون هێشتا زووە.

ئەو قسەکەی بۆئەوەکرد، کە نەیەڵیّ قاووقیژەکەیان بەلاوە گران بیّ. کەچی ئەوان لەساتی یەکەمەوە، تۆقیبوون و وەك قسەکەیان هەر نەشبیستبیّ، پێکەوە دایانە زیرەی گریانێکی هێجگار بەکولّ. دایکەو باوکە هەر یەکە لەلای خۆیەوە، کەوتە تەقەلادانی هێمنکردنەوەیان و، چەندە هەوڵیان دا وایان لێبکەن ئەوان هەڵسن و بۆ لای ئەمان بێن، بێسوودبوو. لەجێی خۆیان نەبزوان و لەیەکبیناش دەیانزیراند. دایکیان ئارامی لەبەربڕا. پشتی لەپەنجەرەکە بەردا. خۆی خستە سەرپیّ و، بارام هاواری لێهەڵساو وتی:

ـ نەکەیت..تۆ دانیشەرەوە جێی خۆت. من دەچم بەلایانەوە. دەشیّ سەرولمۆز بەکاربێننەوە.

هاوارەکە وریای‌کردەوە. دانیشتەوەو پشتی لەپەنجەرە توندکردەوە.

ـ دەچم دەیانهێنم بۆلای تۆ.

ـ ئەی دەرگاکە؟!.

ـ پشت بەتەنافەکە دەبەستم.

ئیتر لەسەری نەوەستا. چوو پری بەهەردووکیاندا‌کردو بەتانییەکیش لەگەڵیاندا. بەفرکانێك بردنییە لای دایکیان و خستنییە باوەشییەوە. خۆیشی خێرا چۆوە پاڵ دەرگاکەو پشتی پێوەنایەوە. کە دانیشتەوە وتی:

ـ بەتانییەکەیان باش تێوە بپێچەو تەقەلا بدە، گوێچکەیان بئاخنیت.

ئایش وای‌کردو دواییش توند نووساندنی بەسنگییەوە. ئەوانیش زۆری پێنەچوو ژێربوونەوەو، لەباوەشیدا مت بوون. قاووقیژی گوێکەڕکەری گەلەگورگ، چۆن لەناکاوێکدا دەستی پێکرد، ئاوەهاش لەپڕێکدا کپ بوو. هەردووکیان بەسەرسوڕمانەوە ڕوانییانە یەکتر. بۆ ماوەیەك گوێیان هەڵخست و، ورتەیان لەدەم نەهاتە دەرەوە. تەنیا هێندەیان لاڕوون بوو، کە خامۆشییەکی تەواو باڵی بەسەر هەیوان و پشت پەنجەرەکەدا کێشاوە. دەنگی هیچ خشپەو جووڵەیەکیان نەدەبیست ، کە نیشانەی مانەوە یا ڕۆیشتنیان بیّ. ئەوە زۆر سەرسام و چەواشەی دەکردن. نەیاندەزانی چۆنی لێکبدەنەوەو، چی لەبارەیەوە بڵێن. تا ئایش سرەوتی لەبەرهەڵگیراو وتی:

ـ دەبیّ چی‌بیّ؟!..ماون یا ڕۆیشتوون؟!.

ـ نازانم..منیش سەری لێدەرناکەم!..سەیرە!.

ـ ئەی چار چییە؟..چی‌بکەین؟.

ــ با ماوەیەکی‌تریش چاوەڕیّ بکەین.. بزانین چی دەبیّ.

ـ ڕەنگە شەبەقی دابیّ.

بارام ڕوانییە سەعاتەکەی. نزیکی شەش و نیوی دەخوێندەوە. بڕیاریدا هەڵسێتە سەرپیّ و لەکونی تەنافەکەوە، سەیری ناو هەیوانەکە بکاتەوەو ئانوسات، خورپەی پرسیارەکەی لەوەبەر چرەی لەهەناوی هەڵساندەوە..(ئەی ئەگەر نەڕۆشتبوون؟!). ئەمجاریش ڕووخساری گرژبۆوەو ڕەنگی هەڵبزرکا. ئەمجاریش ئایش لێی‌بەئاگاهات و وتی:

ـ بارام..بۆ وا تێکچوویت!..چیتە ؟!.

بارام بێوەرامدانەوەی، ڕاچەنییە سەرپیّ و بەدەمییەوە لەدڵدا وتی: (ئەگەر نەڕۆیشتبوون، ئەوا کۆتاییمانەو بڕایەوە!). ئیتر هەرهێندەی چاوی بەکونەکەوەنا، وەك یەکێك بەخۆی و ماڵومنداڵییەوە،لەبەردەمی سێدارەدا بووبن و مژدەی ژیانێکی نوێیان پێڕاگەیەنرابیّ، وەرچەخایەوەو بەگەشکەدارییەکی بێوێنەوە هاواری کرد:

ــ ئایش..دنیا ڕووناکەو گەلەگورگ نەماون. تەواو..ڕزگارمان بوو..ڕزگارمان بوو..تەواو!.

ئایشیش لەلای خۆیەوە، هەناسەیەکی قووڵی دڵنیایی هەڵکێشا و، وەك گوڵ گەشایەوە. پشتی لەپەنجەرە بەرداو هەڵسایە سەرپیّ. منداڵەکانی‌بردو چوو لەسەر جێگاکەیان دانیشت. ئەوانی لەتەنیشتەوە داناو خۆشی پاڵی بەدیوارەداو، بۆ حەوانەوە قاچی لێڕاکێشا.

لەو ماوەیەدا بارام دەرگای کردبۆوەو بەوریاییەوە، سەری کێشابووە دەرەوە. کەمێك لەسەر ئەوبارە هەڵپەڕوانی و وردبۆوە. کە باش دڵنیابوو، ئینجا هەنگاوی هەڵهێنایەوە بچێتە دەرەوە. ئایش نەك لەترسەوە، بەڵکوو وەك دەقی بەو قسەیەوە گرتبیّ وتی:

ـ ئاگاداری خۆتبە!.

کە گەڕایەوە ژوورەوە، چووە پاڵیانەوەو دانیشت. منداڵەکانی لەباوەش گرت و ماچی‌کردن. ئەوسا ڕوانییە دایکیان و بۆی خنایەوە. کەچی ئەو زۆر بەهێمنی و لەسەرخۆ وتی:

ـ ئێستا وا لەو مۆتەکە سامناکە ڕزگارمان بوو. بەڵام ماوەتەوە سەر پرسیارێك و وەرامەکەی..

بارام سەری لێنزیك خستەوەو ماچی‌کرد. وتی:

ــ پێویست بەکردنی پرسیارەکەت ناکا. جلوبەرگی پێویستی منداڵەکان و خۆم و خۆت، بپێچەرەوەو ئامادەبن. دەچینەوە ناو کۆمەڵگای گورگی دووپیّ!.

1982/1/4

نهێنییەکانی هونەری چیرۆکنووسین

1- پێشەکی دوو پرسیار

وادەبێ بە (21) ژمارە کەبەو (ورشە)یەو بەزنجیرە، بەشداری لە (هاوکاری)دا دەکەمەوە. ئینجا ئەوەبوو لە زۆربەی ئەو ژمارانەدا دوور لە پسپۆرایەتی و، بەپێی ئەو هەندە زانیارییەی بۆ خودی خۆم لەلام پەیدابوو، باسم لە شیعر کرد بوو. دەمویست ئەو کەمەکە تێبینی و باری سەرنجەی بۆ خۆم لە ئەنجامی وردبوونەوەمدا لەلام کەڵەکە ببووبوو، بیخەمە بەرچاوی هەم خوێنەران و هەم بەتەنگەوەهاتوانی کاروانی شیعریمان، بەو نیازەی بەڵکوو سوودێکیان هەبێ و کەسانێکیان لێپەیدا ببێ، بەدوایاندا بچن و باشترو تێرو تەسەلتر لێیان بکۆڵنەوەو، ڕاست و چەوتیشیان لێکجودا بکەنەوە. دیارە من ناڵێم کە هەرچیم لەبارەی شیعرەوە هەبووە وتووما. نا.. بەڵکو من خۆشم قسەی ترم زۆرهەن بیانکەم، یا هیچ نەبێ درێژەی ئەو تێبینییانەم زۆر پێماون دەریانبڕم. بەڵام لە بواری ئەم ورشەیەدا، تەنیا هێندە دەووترا کەووترا. بۆیە واجارێ لە شیعر لادەدەم و دێم هەندێکیش باس لە چیرۆک دەکەم، کە ئاشکرایە ئەمیان پیشەی خۆمەو دەبێ لە شارەزاییەکی باشترەوە لە شیعر، قسەی لێبکەم. بۆیە هەوڵ دەدەم قسەکانم لەگەڵ سەرباسەکەمدا بگونجێن و، وابن کەلە (نهێنییەکانی هونەری چیرۆکنووسین) بدوێن. با بنەماکانیش هەر ئەوانەبن، کەلەسەر زاری ڕەخنەگرو لێکۆڵەرەوەکانن (وەک دوایی دەکەوێتە بەرچاوتان).

پێشەکی من بەوەرامدانەوەی دوو پرسیاری ساکار دەست پێدەکەم، کە یەکەمیان دەڵێ: ئایا چیرۆکنووس بۆچی چیرۆک دەنووسێ؟. دووەمیشیان دەڵێ: ئەی ئایا خەڵک بۆچی چیرۆک دەخوێننەوە؟!. ئینجا ئەمە دەشێ بخرێتە قالبی مەسەلەی (مریشک و هێلکە)کەوەو بووترێ: ئایا چیرۆکنووس بۆیە چیرۆک دەنووسێ تا خەڵکەکە بیخوێنێتەوە، یا خەڵکەکە چیرۆک دەخوێننەوە بۆیە چیرۆکنووس چیرۆک دەنووسێ؟!. ئەگەر مەسەلەکە بخرێتە ئەم قالبەوە، منیش ناچار دەبم هەر وەرامە بێوەرامەکە بدەمەوەو بڵێم: بەڵێ.. مریشک لە هێلکەیەو هێلکەش لە مریشکە!. واتە چیرۆکنووس چیرۆک دەنووسێ تا خەڵکەکە بیخوێنندنەوەو، خەڵکەکەش چیرۆک دەخوێنندنەوە بۆیە چیرۆکنووس دەینووسێ!.

بێگومان من ئەم بارەی وەرامی پرسیارەکانم مەبەست نییە ئەم بارەی ئەوەتا بریتییە لە هەقایەتی مێشکەو (خوام بەهەقە)کەو دەبڕێتەوە. بەڵکوو من چوونە ناوجەرگەی کردارەکەوەم مەبەستە.. چوونە ناوجەرگەی چالاکییە مرۆڤانەکەوە، کە دەکاتە (چالاکی+ مرۆڤ). واتە بۆ هەریەکێک لە دو لایەنەکە (نووسەرو خوێنەر)، هەردوو مەرجەکە (چالاکی، مرۆڤ) لە کایەدان و، لەلای هەردووکیش لەناو یەک کوورەدا جۆش دەخۆن، کەکارە هونەرییەکە خۆیەتی. یائەگەر ڕوونتر موعادەلەکە بخەینەڕوو دەڵێین: نووسەر لەلای خۆیەوە وەک مرۆڤێک جۆرە چالاکییەک دەنوێنێ و، لە ئەنجامیدا کارە هونەرییەکە بەدی دێنێ. لە کاتێکدا لە بەرامبەریدا خوێنەریش لەلای خۆیەوە وەک مرۆڤێک، جۆرە چالاکییەک دەنوێنێ و لە ئەنجامیدا، کارە هونەرییەکە دەخوێنێتەوە. بێگومان ئەم موعادەلەیە وامان لێدەکا هەوڵ بدەین بزانین، کە ئایا بۆچی هەم نووسەرو هەم خوێنەریش، پەنا دەبەنە بەر ئەمجۆرە چالاکییە؟!. خۆ دیارە کە چالاکییەکە یەکێکە لە هەزارەها جۆر چالاکی، کە ڕۆژانە لەلایەن ملیارەها مرۆڤەوەو، ملیارەها جار دەنوێنرێن هەروەکوو دیارە کە لەو بابەتەش نییە ئەگەر نەکرێ (وەک خواردن)، مرۆڤی پێبەفەوت بچێ، کەچی دەشکرێ.. بۆچی؟!. لە دەمێکەوە وتراوە کە مرۆڤ تەنیا بەنان ناژی. خۆ ئەوی ڕاستی بێ دەژی. بەڵام گرنگ مەغزای قسەکەیە کە دەڵێ: مرۆڤ جگە لەنان، زۆرشتی تریشی پێدەوێن، تا بەهەقیانەت بژی. یەکێ لەو زۆرە، هەستکردنێتی بەژیانەکە. بەپڕبەپڕی ژیانەکە. دەنا خۆ ئاژەڵیش دەخواو دەژی.! هەستپێکردنەکەش هەزارو یەک باری هەیە. ئینجا یەکێک لەو هەزارییەکە خۆسەلماندنە. خۆسەلماندن لە ڕیزو لەڕووی ئەو ملیارەهایەی تردا کە هەن. دیارە ئێمە لێرەدا باسمان لە نووسەرو لە خوێنەری چیرۆکە. ئا.. نووسەر کە دەگونجا دارتاشی یا ئاسنگەری بۆ خۆسەلماندنەکە لەخۆ بگرێ و، کەچی چیرۆکنووسینی لەخۆگرتوە. دوای تێپەڕبوونی بەبۆتەی چەندین موعادەلەی تردا، ئەمیانی لەبەردەمدا لێبۆتە تاقە ڕێگایەک و گرتوێتییەبەر. واتە تەنیا ئەمیان بەمسۆگەترین ڕێگا بۆ خۆسەلماندنەکە دەزانێ. بێگومان لێرەدا دەبێ ئیشارەت بەوە بدەم، کە ئەم بنەمایە تەنیا نووسەری سەرکەوتوو دەگرێتەوە، چونکە ئەو کارێکی هەروا سووکوئاسان نییەو، گەڵێ مەرجی تایبەتی خۆی هەن، کە بێمسۆگەکردنیان نایەتەدی، باهەرچی حەزو ئارەزوویەکیش لە دڵیدایە، بۆی بخاتەکار. ئیتر هەر لێرەشەوەیە ئەو حاڵەتە ڕوودەدا کە دەووترێ: فڵانە نووسەر داهێنەرو خوڵقێنەرەو، دواجار گەورەو نەمرەو، فیسارە نووسەریش ئەرزوحاڵنووسێکەو هیچی تر. بەڵێ.. بۆ نووسەر وەها، کەلە بنەڕەتدا بۆ خۆی و لە پێناوی سەلماندنی بوونی خۆیدا دەنووسێ و کەچی، ئەنجامە هەرە ڕاستەوخۆو دیارو ئاشکراکەی وادەکەوێتەوە، کە نووسینە بۆ ئەو کەسانەی دەیخوێنندنەوەو، کە ئەوی ڕاستی بێ بێبوونی ئەو کەسانە، ئەوی نووسەر قەت نایەتە بەر زەین بتوانێ، بوونەکەی خۆی بسەلمێنێ.

کەوابوو ئێستا بابێینە سەر خوێنەرو بپرسین: ئەی ئایا ئەم بۆچی دەخوێنێتەوە؟!. گومانی تێدا نییە کە ئەمیش ڕاست وەکو نووسەرەکە کردارەکا، بەڵام بەباری خۆدۆزینەوەدا کە دیوەکەی تری خۆسەلماندنە. خۆ وەنەبێ خۆدۆزینەوەکەش یەک جارەکی و لە تەنیا یەک بەرهەمدا بێ، هەرگیز نا.. بەڵکو بەژمەرژمەو هەر تۆزەی لە بەرهەمێکداو، ئەنجامیش وەها دەکەوێتەوە، کە قەت لەو بەرهەمانەدای دەیانخوێنێتەوە، بەتەواوی خۆی نادۆزێتەوەو هەردەم بەچەشنی بەدواداچوونی سێبەری خۆی، هەر دەخوێنێتەوەو هەر نایگاتێ و، ئیتر ئەمەشە هۆی بەردەوام بوونی خوێنەر، لەسەر خوێندنەوەی چەندین بەرهەمی جۆراو جۆری، چەندین نووسەری جیالەیەکتر. بەم پێیە جیهانی نووسەرو جیهانی خوێنەر، چەندە لەیەکتر دابڕاون و لە یەکترەوە دوورن، هێندەش بەیەکترەوە بەندن و پێکەوەنووساون. واتە هەریەکەیان بۆ خودی خۆی تێدەکۆشێ، کەچی هەریەکەشیان لەپێکی کۆششی ئەوی

تريان دەنۆشێ.. يا پێكەوە كاروان دەگەيەننەجێ.!

2-زمان

لەوتارى يەكەممدا هەوڵم دا، وەرامى ئەو دوو پرسيارە ساكارە بدەمەوە كە دەڵێن: چيرۆكنووس بۆچى چيرۆك دەنووسێ و، خوێنەريش بۆچى چيرۆك دەخوێنێتەوە؟!. لەم وتارەشمدا تەقەلا دەدەم، لەزمان و بايەخى زمان لە هونەرى چيرۆكنووسيندا بدوێم. ئينجا دەپرسم: بۆچى زمانم پێش لايەنەكانى تر خست؟!.

لە وەرامدا دەڵێم: چونكە زمان بەردى بناغەيەو ئاشكرايە، كە نووسەر بەبێزمان، هەر لە بنەڕەتەوە هيچى لە بوارى نووسيندا پێناكرێ. من بەشبەحاڵى خۆم، بەهيچ كلۆجێك نايەتە بەرزەينم، كە نووسەرێك بێبەركارهێنانى زمان بتوانێ بنووسێ. ئەمە كارێكى زەق لەبەرچاوەو، هيچ بێنەوبەرەو ئەملاولايەكى تێناكەوێ.

دەكەوابێ چيرۆكنووس بەر لە هەر لايەنێكى ترى هونەرەكە، زمانە– بەردەبناغەكەى لەبەردەمدا دەبێتە تەگەرە هەرە سەختەى، كە دەبێ لەوەختێكى زووەوە، لاى لێبكاتەوەو هەوڵى زاڵبوون بەسەريدا بدا. خۆ من وەنەبێ نيازم لەم نووسينەو لەوانى تريشدا كە دادێن، ئامۆژگاريكردن بێ.. هەرگيز نا. بەڵكو دەمەوێ لە مەسەلەى زمان وەك يەكێك لە نهێنييەكانى هونەرەكە بدوێم و بڵێم: چيرۆكنووس ئەگەر بەردى بناغەكەى باش نەچەسپاندبوو، دوايى هەزار بەردى زەركەفتكراويشى لەسەرهەڵچنێت، ئەگەر هەرەسيش نەهێنن، لەبەرچاوان هەر شەقوشلۆق دەنوێنن و باقوبريقيان دادنادا. لەگەڵ ئەوەشدا بەلاتەوە سەيرنەبێ ئەگەر بڵێم: هەرچەندە زمان ئەوبەردى بناغەيەيە كە هەيە، بەلام بەردێكى ڕەقى ڕووتيش نييەو بووترێ: ئەوەتا زمانەكەم بەپێى هەموو دەستوورەكانى، كۆك و ڕێكوپێكەو هەڵەى زمانەوانيى تێدانييەو دەبێ بۆم بسەلمێنرێ، كە بەردى بناغەى چيرۆكەكەم بێكەموكوورييە!.

نەخێر.. قەت ئەمەش وانييەو بەشى هەرە گەورەى نهێنييەكە لێرەدايە. بۆيە من لەلاى خۆمەوە دەڵێم: بەردەكە هێندەى ڕەقێكى ڕووتە، هێندەش نەرمونيانێكى (كورد واتەنى) تووركى قوويييە. يا باشتروايە بەزمانى سەردەم بڵێم: نەرمونيانێكى ئيسفەنجييە!. چۆن؟!. باباسى بكەم.. ئايا تۆ قەت پارچە ئيسفەنجێكت لەئاو وەرنەداوەو ئينجا بيگوشيتەوە؟!. بابيگومان كردووتە. ئينجا تۆ سەرنجدە.. پارچە ئيسفەنجەكە بەوشكى و دواى لەئاو وەردانەكەى، بەبارستايى جياوازييەكى ئەوتۆيان نابێ. لە كاتێكدا بەكێشان، جياوازييەكى گەورەيان دەكەوێتە نێوانەوە.

ساكاريمان لەگەڵ بەكارهێنانى زمان لە هونەرى چيرۆكنووسيندا (هێندەى پەيوەنديى بەنهێنييەكەوە هەبێ)، ڕاست وەها دەكەوێتەوە. تۆ بەردە ئيسفەنجەكە (كە بەردى بناغەكەيە)، بەڕێكوپێكى بەكاردەهێنێت. بەلام ئايا لە حاڵەتى وشكييەكەيدا بەكارت هێناوە، يا لە ئاوى ماناو مەغزاى قووڵت وەرداوەو، خستووتەتە بەرچاوى خوێنەرەكەت؟!. خۆ ئاشكراشە كە ئەگەر تۆ توانيبێتت ئەوە بكەيت، ئەوا ئيتر چارونووست (واتە چارەنووسى بەرهەمەكەت)، دەكەوێتە بەرحوكمى لايەنەكەى بەرامبەرت، كە خوێنەرەو كە ئەميش ئەوەتا (وەك لە وتارى پێشوومدا دەسنيشانم كرد)، خاوەنى جيهانێكى تايبەتيى خۆيەتى و، بەلام وێڵى گەڕانيشە بەدواى يەكێك (ياخود يەكانێكدا)، كە بەحاڵەتى خۆ دۆزينەوەو يەككرتنەكەى بگەيەنێ. حوكمەكەش (من باوەڕم وايە) كەلە زۆربەى جاردا، بەلايەنگرتنى تۆدا دەشكێتەوەو كەمجار بەپێچەوانەوە دەبێ. بۆچى؟!. چونكە هێندەى تۆ كۆششت لە لەئاووەردانى ئيسفەنجەكە (مانا دەردانەوە بەمێشكت) كردوە، هێندەش ئەو كۆششى بەوەرگرتن و خۆخواردنەوە لەگەڵ وەرگرتنەكەو، جۆشخواردنى بۆخۆى لەگەڵيدا كردەوەو بەوە هەردوو جيهانەكەتان، سەرەڕاى جياوازيشيان لەيەكتر، بەيەك گەيشتوون و ديسان كورد واتەنى، بەيەكتر شادو شوكروبوون، كەهەر ئەمەشە مەغزا هەرە گەورەكەى كۆششى هەردوولاتان. دەنا دەيڵێمەوە: تۆ چ مەجبووريت چيرۆك بنووسيت و، ئەويش چ مەجبوورە چيرۆك بخوێنێتەوە!!.

بەم پێيە زمان لە هونەرى چيرۆكنووسيندا، نابێ تەنيا بريتى بێ لەوەى بووترێ: واهات واچوو، بەڵكو پێويستە گەلێ بەولاوەترەوە بێ و دەبێ جگە لە مەرجە هەرە سەرەتاييەكە، كە زانينى دەستوورە ئاساييەكانێتى (يەكەمجار بەسەليقەو دوايى بەتێگەيشتنەوە)، هەوڵدانى مەلەوانيكردنيش بێ لە دەريا قووڵ و بەرينەكەيدا، بەئامانجى بەدەستەوەدانى زۆرترين و كاريگەرترين ماناو، ڕاگەياندنى بەو كەسەى كە ئەوەتا لەبەرى ئەوبەرەوە، لە چاوەڕوانى وەرگرتندايە لە تۆى نووسەر. تۆ بۆ ئەم مەسەلەيە دەبێ هەر لە وەختێكى زوودا لە خۆت بپرسيت، كە بۆچى كورد لە دێر زەمانەوە وتويەتى: فلانەكەس زمانلووسە؟!. تۆ وەرە بچۆرە بنجوبناوانى وتەكەوە. خۆ من خوانەخواستە ناڵێم تۆ زمانلووسبە بۆ هەڵخەڵەتاندن!. نا.. بەڵكو زمانلووسبە بۆ ڕاكێشانى (ياداخزاندنى) بۆ ناو جيهانەكەى خۆت، كە من قەت گومانم نييە جيهانى ڕووناكى و خێرو خۆشييە. ئابەڵێ زمانى لووس، كە قەتيش نابێ وەها بگەيەنێ گوايە چيرۆكنووس، ببێتە پسپۆڕێكى زمانەوانى!. هەرگيز نا.. بەڵكو من داوادەكەم و مەرجيشە، كە چيرۆكنووس ببێتە پسپۆڕى زمانى چيرۆكنووسين. بەلام ئايا چۆن دەبێتە ئەم پسپۆڕە، ئەوە ئەركى سەرشانى خۆيەتى. ئينجا خۆ لە خۆڕايى نييە كە دەووترێ: فلانە چيرۆكنووس خاوەنى عەجەب زمانێكى پاراوى تايبەتيى خۆيەتى؟!. لێرەدا زاراوەى (لووسى)يەكە لە بيرمەكەو دەشێ بووترێ: عەجەب زمانێكى لووسى هەيە؟! يا دەووترێ فيسارە چيرۆكنووس، زمانێكى زۆر خراپى لە نووسينى چيرۆكەكانيداهەيە!. لێرەشدا لووسييەكە هەر لە بيرمەكەو دەشێ بووترێ: بڕوانن كابرا چ زمانێكى زبرى كوڵكنى هەيە؟!.

بەهەرحاڵ زمانى پوختيش.. بەردى بناغەكەش.. بەردە ئيسفەنجييەكەش.. تەنانەت لووسييەكەش، هەر كەس ناكا بەچيرۆكنووسێكى باش، ئەگەر مەرجەكانى ترى نەچنە پاڵ. مەرجەكانى تريش (كە بريتين لە نهێنييەكانى تر)، زۆرن و لقوپۆپى زۆريشيان لێدەبێتەوە. لە وتارى داهاتوومدا، هەوڵدەدەم لە يەكێكى تريان بدوێم.

3-كەسان

لە وتارى پێشوومدا وتم زمان، بەردى بناغەيە لە هونەرى چيرۆكنووسيندا.

بەلام ئاشكرايە كە بەتەنيابە بەردى بناغە، بيناى چيرۆكێك دروست نابێ، بەڵكو زۆر

کەرەسەی تری پێدەوێ، بەکارهێنانی ئەو کەرەسانەی تریش، وەستایی و شارەزاییەکی زۆریان پێویستە، کە دواتر لێیان دەدوێین و لەسەریان رادەوەستین. بەڵێ.. هیچ چیرۆکێك بێکەسانێك نابێ، کە باسیان لێوەدەکا. بەڵام با پێشەکی ئەوە بڵێم کە مەبەست لە کەسان، تەنیا ئادەمیزاد نییە، بەڵکوو هەموو گیاندارێك و، تەنانەت دەشێ بێگیانیش بگرێتەوە، ئەگەرچی لە ئەنجامدا گیاندارو بێگیانەکانیش، هەر بەپەیوەندی لەگەڵ ئادەمیزاددا باس دەکرێن. چونکە ئەگەر هیچ ئادەمییەکیش لە چیرۆکەکەدا لە ئارادا نەبێ، خۆ ئەوەی باس لە گیاندارو بێگانەکانی تر دەکا کە نووسەرەکەیە، هەر ئادەمییەو هەر زادەی بیروهۆش و هەستونەستی ئەوە، دادەڕژێتە سەرکاغەزی سپی و دەبێ بەو چیرۆکە. هەروەها دەبێ ئەوەش بڵێم کە کاتێ کەسان بەکۆ ناودەبەم، مەبەستم ئەوەیە کە ئەگەرچی چیرۆکێك تەنانەت لەیەك کەسی سەرەکیش بدوێ، قەت واناکەوێتەوە کە ئەو یەك کەسە، بەتەنیاو بێهیچ جۆرە پەیوەندییەك لەگەڵ کەسانی تردا، (ئادەمی بێ یا گیانداری تر یا بێگیان)، قسەی لێوەبکرێ. من لەلای خۆمەوە، قەت ناتوانم حاڵەتێك لەم بابەتە بێنمە بەرزەینی خۆم.. حاڵەتێك کەئەو کەسە بەشێوەیەکی رەها تاکوتەنیاو بڕاییبڕ، لەگەڵ دەوروبەریدا بێپەیوەندی بێ. بەم پێیە دەتوانین بڵێین: چیرۆك بەبێکەسێك کە دەبێ لێی بدوێ، قەت دروستنابێ. کەسەکەش باسەرەکیش بێ، بێپەیوەندی لەگەڵ کەسانێکی تری ناو دەوروبەریدا، دیسان قەت دروست نابێ. کەسانیش مەرج نییە تەنیا ئادەمیزادبن، بەڵکو دەشێ هەرگیاندارو بێگانێکی تربن، بەڵام هەر بەپەیوەندی لەگەڵ ئادەمیزاددا. چونکە هەرهیچ نەبێ خولقێنەری چیرۆکەکە ئادەمیزادێکە.

ئینجا ئایا ئەم وردکردنەوەیە بەچ ئەنجامێکمان دەگەیەنێ؟!. راست بەو ئەنجامەمان دەگەیەنێ، کە چەندە بمانەوێ ئەمدیوو ئەودیو بەمەسەلەکە بکەین، کار هەر وەها دەکەوێتەوە کە ئامانج لە نووسینی چیرۆکەکەو لە خوێندنەوەی تەنیا ئادەمیزادە. نووسەر ئەوەو خوێنەریش ئەوە. خۆ ئەگەر نموونە بهێنمەوە دەتوانم بڵێم: دەشێ شەمپانزییەك ببێتە کەسی سەرەکیی چیرۆکێك. کەچی ئەو ئەگەرچی یەکێکیشە لە زیندەوەرە هەرەزیرەکەکانی تر، نابێتە نووسەر یا خوێنەری چیرۆکێك!. (هیچ نەبێ لەم سەردەمەدا!). ئەمە مەسەلە بنەڕەتییەکەی کەسانە لە هونەری چیرۆکنووسیندا. بەڵام خۆ من پێم وانییە، کە تەنیا بەوەندە دەبڕێتەوە، نا.. گرفت لە لقوپۆپەکانیدایە. تکایە ئێوە سەرنج بدەن.. سێ چوار مانگێك لەمەوبەر، دەزگای نەتەوە یەکگرتووەکان لە هەواڵێکدا بڵاوی کردەوە، کەوا ژمارەی ئادەمیزاد لەسەر زەمیندا بوو بەپێنج ملیار. هەمووش دەزانین کە ئەمانە پێنج ملیار پەنجەمۆر یا ئاوازی دەنگی جیا لەیەکتریان هەیە. بەیناوبەینیش دەخوێنینەوە کەئەها دەرکەوت فلانە یا فیسارە سیفەتیش، لەهەر ئادەمییەکدا لە ملیارەکەی تر جیایە. دیارە من نامەوێ داخزێمە زەلکاوی ئەو بۆچوونەوەی، کە دەڵێ گوایە پێنج ملیار جیهانی دژبەیەکتر هەن و، بەیەکتردا دەدەن و لە ئەنجامدا، شەڕو شەڕخوایی دەبێتە کارێکی ئەزەلی!. هەرگیز نا.. بەڵکو دەمەوێ بڵێم: کاتێ چیرۆکنووس دەیەوێ لەیەکێ لەو پێنج ملیارە بدوێ، دەبێ بزانێ کە بۆ نموونە: پەنجە مۆرەکەی جیاوازە لەهەر پێنج ملیارەهاکەی تر. کەلە ئەندێشەیەکی دەدوێ، با لەلای ملیارەهای تریش هەمان ناوی هەبێ (دڵداری، برسێتی، شین، هیوا، ترس، ئازایەتی..هتد)، دەبێ ئاگاداربێ کە جیاوازە لەوەی لەلای ملیارەهاکەی تر هەن. رەنگە جیاوازییەکە هێندەی تاڵەموویەك و زۆر کەمتریش بێ، بەڵام هەر جیاوازە.

ئینجا لێرەدا دیسان ئەو پرسیارە سەرهەڵدەداتەوە، کە ئایا ئەوەی چیرۆکەکە دەنووسێ کێیە؟!. ئایا یەکێك نییە لەو ملیارەهایە؟!. با بێگومان!. دەیسا ئەمە چ مەغزایەمان دەداتێ؟!. بێگومان بەسەرێك دەستەوەستانی و بەسەرێکیش کارامەیی. دەستەوستانی، چونکە راگەیشتن بەپێنج ملیار جیهانەکەدا، لەوزەی هیچ مرۆڤێکدا نییە. کارامەییش، چونکە کام نووسەر بەزۆرترینداڕابگا، گرەوی بردۆتەوەو هەر ئەمەشە، کە نووسەرێك لە نووسەرێکی تر جوودادەکاتەوە. ئەمەی کەوتم راماندەکێشێ بۆ بارێکی تری باسەکە. ئەم بارەیان دەڵێ: هێندەی مەسەلە پەیوەندیی بەکەسانی چیرۆکەوە هەبێ، چیرۆکنووس رووبەڕووی نهێنیی دوو گەردوون دەبێتەوە. یەکەمیان ئەوەیە کەلە بەرچاوەو ئادەمیزاد لە بەرەبەیانی مێژووەوە پێوەی خەریکە، تاوای لێهاتوە کە ئێستا ئەستێرەیەکی لە دووریی ملیۆنەها ساڵی تیشکییەوە تێدا بەدی دەکاو، ناوی لێدەنێ و دەیناسێ. دووەمیشیان ئەوەکەی بندەستی خۆیەتی، کە بریتییە لە جیهانەکەی ناخی خۆی و ئەوەکانی ملیارەکەی تر، کەلەگەڵیداو لە رۆژگاری خۆیدا هەن. بۆ ئەم گەردوونەشیان، ئاشکرایە مرۆڤ لەوەی تێپەڕاندووە بریتی بێ لە تەنیا دڵ و جگەرو ریخۆڵەو گەدەو ئێسك و دەمارو ماسولکەو..هتد، لە مێشکیش کە گەردوونە زەبەللاحەکەی پێتەی دەکا. بێگومان من نامەوێ لەم رووەوە بچمە ناو (توونی بابا)ی فەلسەفەوە. بەڵکو، تەنیا دەمەوێ بڵێم کە پەیوەندیی چیرۆکنووس، پتر لەگەڵ ئەم گەردوونیاندایە نەك ئەویان. هەروەکو ویاتریش لەگەڵ مێشکدایە بەدیوی ناوەوەدا بۆ قووڵایی ناوخۆی، نەك بەدیوی دەرەوەیدا بۆ بینین و ناسینی شتە زەبەللاحەکان.

بەم جۆرە چیرۆکنووس لە مامەڵەکردنی لەگەڵ کەساندا، دەبێ دووجار زانابێ. جارێك وەك زاناکەی گەردوونناسی دەرەوەو، ئەمیان هەروا بۆ ئاگاداربوون لەوەی کەلەولا هەیە. جارێکیش وەك ئەوەکەی لەمەڕ خۆی، کە دەبێ بەهەموو پێچوپەناکانیدا گەڕابێ و، لەوسەریان هاتبێتەوە. دەنا منی خوێنەر ئەگەر بێم و چیرۆکی چیرۆکنووسێك بخوێنمەوە، کە باسی کەسێکم بۆ دەکا چۆن شەوێك لە شەوان بەدەم خەمێکەوە دەتلێتەوەو، تابەرەبەیان چاوی ناچێتە خەو، ئەگەر لەوسەری (ئەو خەمەی) (ئەو شەوەی) (ئەو کەسەی) (تابەرەبەیان) (دەتلێتەوە) نەهاتبێتەوە، چۆن دەتوانێ منی خوێنەری خاوەن خەمێکی تری تلاوە لە شەوێکی تردا و، تابەرەبەیانێکی تر (وەك مرۆڤێکی تر)، قایل بکا کەوا بەخوێندنەوەی ئەو چیرۆکە، لەگەڵ کەسێکی راستەقینەی زیندووی خاوەن جیهانی تایبەتی خۆیدا کاتم بەسەربرد؟!. خۆ ئەمەش هەرگیز واناگەیەنێ کەمن دەبێ هەر بەباری (ایجاب)دا، ئەو کەسە بخەمە ناو چوارچێوەی ئەندێشەی خۆمەوە.. نا.. بەڵکو دەگونجێ بەباری (سلب)دا بێ و، لەو چوارچێوەیەدا بەپێچەوانەوە جێگەی بکەمەوە، وەك ئەوەی من خەمێکی فریشتەیی لوولیدابم و ئەو خەمێکی شەیتانانە!.

4-کارەسات و رووداو و بەسەرهات

ئەگەر زمان بەردی بناغەو کەسان کەرەسە سەرەکییەکەبێ لە هونەری چیرۆکنووسیندا، ئەوا کارەسات و رووداو و بەسەرهات، دەبنە مایەی هەڵسوڕاندنی ئەو کەرەسە سەرەکییەو، نیشانەی زیندوێتی و جموجووڵی بێڕاوەستانی لەژیاندا. کەسان (بەمانا مەجازییەکەی) بەردی بنگۆم نین، بەڵکوو پڕبەپڕی بوون (وجود)یان و بەدرێژایی ساتبەساتیان، لە گورجوگۆڵیی چالاکیدان و بەردەوام دەجمێن و لە ئەنجامیدا، کارەسات و رووداو بەسەرهات دێنەکایەوەو لەبەردەم چیرۆکنووسدا، دەبنە مەرجێکی سەختی تری هونەرەکە، کە دەبێ زەفەری پێببا و بەسەریدا زاڵ ببێ.

سا ئایا مەبەستمان لە کارەسات و رووداو و بەسەرهات چییە؟!. پێشەکی با ئەوە بڵێم کەئەم سێکوچکەیە بەلای منەوە، سێ مانای تایبەتیی جیا لەیەکتر دەبەخشن، کە دوایی روون دەبێتەوە. ئاشکرایە کە سێکوچکەکە بریتی دەبن لەوەی لە چیرۆکێکدا دەووترێ: فلانە کەس (مەبەستیش تەنیا لە ئادەمیزاد نییە)، واهات و وا ڕۆیشت و وای لێقەوما. بەڵام ئایا چیرۆکنووس تەنیا ئەوەندەی لێداوا دەکرێ؟!. هەرگیز نا.. ئەمە تەنیا سەرکۆزەری مەسەلەکەیە.. تەنیا رووکەشی باسەکەیەو بارە راستەقینەکەی، زۆر بەولاترەوەیە. جا ئایا بەولاترەوەکە کامەیە؟!. بەولاترەوەکە ئەوەیە کە بپرسێ: بۆچی؟!.. بۆچی واهات و ڕۆیشت و وای لێقەوماو، وەرامیشی بدرێتەوە. ئەمەیە کەلە خلیسکان بەمسەرو ئەوسەری تەختایی رووکەشدا رزگارمان دەکاو، دەرگای چوونە خوارەوەمان بۆ قووڵایی لێدەخاتە سەرپشت و، لە بنجوبناوانی کارەسات و رووداو و بەسەرهاتمان نزیک دەکاتەوە. دەڵێم نزیکمان دەکاتەوە، چونکە گەیشتن بەرەگوڕیشە (لە گەردوونە فرە بەرینەکەی ناوەوەدا)، کارێکی هێندە سەختوستەمە کە ئەوەی زەفەری پێببا، بەهەقیانەت دەبێتە شاری چیرۆکنووسان.

ئینجا دیسان دەپرسم: ئایا مەبەست لەو چوونەخوارەوەیە بۆ قووڵایی و، لەو نزیکبوونەوەیە لە بنجوبناوان چییە؟. دیارە من باس لە نووسینی وتارو لێکۆڵینەوەی زانستی نییەو، باسم لە هونەری چیرۆکنووسینە. لە وەرامدا نموونەیەکی چیرۆکنووسانەش دەهێنمەوەو دەڵێم: تۆ وەرە سەرنج بدە!.. من کەسێکم لە چیرۆکێکدا هەیەو، لە شوێنێکی چیرۆکەکەدا دەڵێم: (گەیشتە ساری کۆڵانەکە. لەوێدا ساتێك راما. ئینجا گەڕایەوە دواوەو ملی رێگای گرتەبەر). ئاشکرایە ئەمە کارەساتێکەو لە مرۆڤێك وەشایەوە، کە دەگونجا ئەگەر ببرایەتەسەر، رووداوێك دروست بکا. ئینجا وەرە بائەم کارەساتە وردبکەینەوەو، بزانین (بۆچی)یەکە چۆن خۆی دەنوێنێ؟!. بڕوانە:

–بۆچی ئەو کەسە هاتە سەری کۆڵانەکە؟!.

–بۆچی ساتێك راما؟!.

–بۆچی گەڕایەوەو ملی رێگای گرتەبەر؟!.

چیرۆکنووس کاتێ ئەو سێ رستەیەم بۆ دەنووسێ و، هیچ وەرامێکی ئەو سێ بۆچییەم، بەهیچ شێوەیەك و هیچ بارێکدا ناداتەوە (کە ئەمە پەیوەندیی بەلایەنی هونەرییەوە هەیە، مانای وایە کەڕووکەشییانە کار بەڕێ دەکاو، لە قووڵایی یا لە دیوی ناوەوەی مەسەلەکە بێخەبەرە!. یاوەکی تری بڵێم: مانای وایە کە کەسەکەی کوێرانە بەڕێوەدەبا (کوێرانە بۆ کەسەکە نەك بۆ خۆی). واتە کوێرانە دەیباتە سەری کۆڵانەکەو ساتێگ راگیریدەکاو دەیگێڕێتەوە دواوە. لە کاتێکدا کرداری کەسەکە خۆی (بابەدیوی دەروەشدا وا بگەیەنێ کە کوێرانە هەڵدەسووڕێ)، بەڵام لە بنەڕەتداو بەدیوی ناوەوەی خۆیدا، قەت وانییە. بەڵکو لە ئاگادارییەکی تەواوەوەو، زیرەکانەو لە ئەنجامی چەندین ئەندێشەو لێکدانەوەو بێنەوبەرەدایە، کە ئاوەها کرداردەکاو ئەو کارەساتە دەخوڵقێنێ. ئەو چاك دەزانێ بۆچی هاتە سەری کۆڵانەکە. بابڵێین بۆ ئەوەبوو بچێ هەرایەك لەسەر هەرشتێك بێ بنێتەوە. هەراکەو هۆیەکانی پشتەوەی ئەگەر بخرێتە سەر کاغەز، کە ئەو وەختە کارەساتەکە رووداو و بەسەرهاتی لێدەبێتەوە، رەنگە رۆمانێکی چەند سەد لاپەڕەیی لێدەربچێ. بەڵام ئەو کە بەنهێنی.. بێئەوەی من و تۆی خوێنەر پێبزانین کەئەو لەژێر حوکم و دەسەڵاتی چیرۆکنووسیندایە، واناکاو ساتێك رادەمێنێ و بیرێکی لێدەکاتەوە. لێرەشدا لەخۆی بەئاگایەو دەزانێ بۆچی بیری لێدەکاتەوە. بابڵێین گومان لە پێویستیی ئەو هەرانانەوەیە پەیدادەکا. خۆ لێرەشدا هەر حاکم و دەسەڵاتدارە نهێنییەکەیە کە گومانی پێپەیدادەکا دەبینین چ بەیەکداچوونێك لە نێوان خوڵقێنەری چیرۆکەکە کە چیرۆکنووسەو، خوڵقێنەری کارەسات و رووداو و بەسەرهاتدا کەکەسانی چیرۆکەکەن دەقەومێ؟!. ئەمە لە کاتێکدا کەکەسانیش بەمانا هونەرییەکەی، هەر زادەی بیروهۆشی چیرۆکنووسن!. هەروەها ئەو دەزانێ بۆچی گەڕایەوە دواوە بابڵێین گەیشتە ئەو ئەنجامەی جارێ واز لە هەرانانەوەکە بێنێ.

گومانی تێدا نییە کەهەریەکە لەسێ حاڵەتەکەش، لەدرێژەی باسدا چەندین لقوپۆپی لێدەبێتەوە. ئینجا ئەم زانیارییانە لەوانە نین کەلە چیرۆکەکەدا دەخرێنە روو، چونکە ئەم بەپێی ئەو نەخشەیە کەبۆی دانراوە، روو لەلایەکی تر دەکا. بەڵام هێندە هەیە کە چیرۆکنووس شانبەشانی کەسەکە، دەبێ لە زەینی خۆیدا لێیان بەئاگابێ و بزانێ، کە نهێنیی وەرامدانەوەی (بۆچی)یەکە لێرەدایە. ئەمەی وتم لەبارەی کارەساتەوەبوو، کەبەهەمان دەستوور رووداو و بەسەرهاتیش دەگرێتەوە. بەڵام بالێرەدا جیاوازییەکەی نێوانیان روون بکەمەوە. بەڕای من ئەگەر بمانەوێ بیانکەینە سێ زاراوە لە بواری رەخنەو لێکۆڵینەوەدا، دەبێ بڵێین: ئەگەر ئەوە کارەسات بێ، ئەوا رووداو بریتی دەبێ لە زنجیرەیەك کارەسات، کەدوای کەڵەکەبوونیان لەسەریەکتر، لەشێوەی تەقینەوەیەکدا رووداوەکە پێکدەهێنن. کارەسات بەتەنیایی، هەردەم وەك تاشە سەهۆڵێکی ناو دەریا خۆی دەنوێنێ، کە کەمی بەدەرەوەیەو زۆری لە حەشاردایە.

لە کاتێکدا رووداو کە ئەنجامی تەقینەوەکەیە، سەراپای دەکەوێتە روو. ئینجا هەر بەم پێیە، بەسەرهاتیش بریتییە لە زنجیرەیەك رووداو و هەمان دەستوور لەخۆدەگرێ. بەمجۆرە سێکوچکەی (کارەسات، رووداو، بەسەرهات)، دەبنە ئەنجامێکی ئاسایی هەڵسوکەوت و جموجووڵی بەردەوامی کەسان و، بەڵام بەپێی سیستمێك هەڵدەسووڕێن کە ئەگەرچی جەنجاڵ دێتە پێش چاو، کەچی بەباری بنجوبناوانیدا، گەلێ رێکوپێکەو هیچ شتێکی تێدا بێمەلامەت و، بێ (بۆچی) نایەتە روودان.

5-کات و شوێن

لە وتاری پێشوودا وتمان کە کەسان (بەمانا مەجازییەکەی)، بەردی بنگۆم نین و پڕبەپڕی بوونیان، بەردەوام لە جموجووڵدان. هەروەکو ئەم

بەردەوام جموجووڵەشیان (کارەسات و ڕووداو و بەسەرهاتەکان)، لە بۆشاییداو بەبەرەڵایی هەڵناسووڕێن، بەڵکو سنوورێك هەیە لە چوارچێوەیان دەگرێ، کە بریتییە لە کات و شوێن. بەڵام ئایا کات و شوێن چین؟. کات و شوێن بەباری کرداری ڕۆژانەدا (نەك بەباری فەلسەفیدا)، پێوانەیەکن و دروستکراوی مێشکی مرۆڤن. بۆیە بەبێپەیوەندی لەگەڵ تەمەنیدا (کە چاکتروایە بڵێین لەگەڵ بوونیدا)، هیچ مانایەك لە بواری کرداری ڕۆژانەیدا نابەخشن. کەوابوو پەیوەندییەکەیە کە ئێمە (لێرەدا ئێمەی چیرۆکنووس)، دەبێ سەرنجمان ڕابکێشێ و پاڵمان بۆ لێوردبوونەوەی پێوە بنێ، تا چاك شارەزای ببین و لەکاتی کارپێکردنیدا هوشیاربین.

ئینجا بۆ ئەمانیش، وەك چۆن لەگەڵ کارەسات و ڕووداووبەسەرهاتدا کردم، بۆ ڕوونکردنەوە نموونەهێنانەوە بەپێویست دەزانم. ئێمە با سەرنج بدەین: کاتێ کە چیرۆکنووسێك دەڵێ: (ئێوارەیەکی درەنگ بوو، زەلامێك لە دەرگای ماڵێکیدا)، دەبێ بزانێ کەئەو لە تەنیا ئەم دەستەواژەیەدا، خۆی ڕووبەڕووی سێ بنەمای سەرەکیی هونەری چیرۆکنووسین کردۆتەوە،/ کە دەبێ دوایی سەرکەوتوانەو بێهەڵەو چەوتی، بەئەنجامیان بگەیەنێ. سێ بنەماکەش ئەمانەن:

1-کات کە دەڵێ: ئێوارەیەکی درەنگ بوو.
2-کەسان کە دەڵێ: زەلامێك.
3-شوێن کە دەڵێ: لە دەرگای ماڵێکیدا.

ئینجا ئاشکرایە کەهەر یەکێك لەمانە، جیهانێکی بەرینی لە پشتەوەیەو، زانیارییەکی فراوان لەگەڵ خۆیدا ڕادەکێشێتە بەردەمی چیرۆکنووس، کە دەبێ بەهوشیارییەوە لێیان بەئاگابێ و ئەگەرنا، ئەوا دەشێ زۆر قسەی دوایی تری، هەڵەو چەوتییان تێبکەوێ. هەر بۆ نموونە بابڕوانین.. ئەو کە دەڵێ: ئێوارەیەکی درەنگ بوو، دەبێ لە زەینی خۆیدا ساغی کردبێتەوە، کە ئاخۆ ئێوارەیەکی درەنگی چۆنچۆنییە؟!.

ئایا دەمی ڕۆژئاوایە، یا ڕۆژئاوابووەو کاتی زەردەپەڕە، یا دنیا ڕوو لە تاریکولێڵییە؟. هەروەکو دەبێ لەلای ڕوون بێ کەلەکام وەرزەدایە؟. بەهارە، یا هاوین، یا پایز، یا زستان؟. ئینجا لە سێ حاڵەتەکەی ئێوارە درەنگەکە ڕوودەدا؟. چونکە دەشێ دواتر دیاریکردنی سەعاتەکەی بەتووشەوەببێ. ئەو ڕەنگە بڵێ: سەعات پێنج بوو. لە کاتێکدا لە چیرۆکەکەدا دەریدەخا کە وەرزی هاوینەو، سەعات پێنجیش لە هاویندا (لە وڵاتی ئێمەدا)، نابێتە ئێوارەیەکی درەنگ. کەچی لە زستاندا دەبێ.

هەروەها شوێنیش هەر لەو نموونەیەدا، دەبێ هەمان حسابی وردی بۆ بکرێ. پێویستە چیرۆکنووس پێشەکی لە زەینی خۆیدا، زانیارییەکی باشی لەبارەیەوە پێك هێنابێ. یەکەمجار بەپەیوەندیی و بەگونجان لەگەڵ کاتدا، باسمان لێوەکرد. بۆ نموونە: ئایا ئەگەر ئێمە لە حاڵەتی تاریکولێڵییەکەدا بووین، ئەو دەتوانێ بەدوای ئەو دەستەواژەیەدا بنووسێ: (هەر لە دوورەوە، ژمارەی دەرگاکەی خوێندبۆوە)؟!. (بەمەرجێ ڕووناکییەکی دەسکرد لە ئارادا نەبێ). دووەمجار بەپەیوەندی لەگەڵ خودی شوێن خۆیدا، کەلێرەدا دەرگاکەو دەوروبەرەکەیەتی. واتە سیفەتە تایبەتییەکانی دەرگاکەو دەوروبەری، وەك شوێنێکی دەستنیشانکراوو لە چوارچێوەی شوێندا بەمانا گشتییەکەی.

ئەمە ئەوی ڕاستی بێ نموونەیەکی ساکاربوو، بۆ چۆنێتی مامەڵەکردن لەگەڵ کات و شوێندا. دەنا ئەگەر بۆ باسەکە بچین دەڵێین: کات و شوێن دەفرێکن (بەمانا زاراوەییەکەی)، سەرجەم کەسان و کارەسات و ڕووداوو بەسەرهاتەکان لەخۆدەگرن. یا وەکی تری بڵێین: کات و شوێن لە هونەری چیرۆکنووسیندا، بەپێی چەند دەستوورێکی تایبەتی، دەبنە چوارچێوەیەك بۆ کەسان و کارەسات و ڕووداوو بەسەرهاتەکان. بەڵام لێرەدا باهەرزوو ئەوەش بڵێم، کە شێوەکانی ڕەچاوکردنی ئەم دەستوورانە، بەپێچەوانەی بوونیانەوە لە بواری قانوون و قانوونکاریدا، هێندە بەرفراوان و بەربەرەڵان کە ژمارەیان ڕاست هێندەی ژمارەی، هەموو چیرۆکنووسەکانی لەوەبەروئێستاو داهاتووی هەموو دنیایە. کە دەووترێ دەستووری تایبەتی، قەت مەبەست لەبەرگرتن لە سەربەستیی داهێنان و خوڵقاندن نییە. بەڵکوو مەبەست لە دەستووورە زانستییەکانی کات و شوێن و، لە چۆنێتیی چوونەبنجوبناوانیانەوەیە. دواجاریش لە چۆنێتی خۆڕزگارکردن لە کەوتنە هەڵەوە تیایاندا، لە هەردوو ڕووی زانستی و هونەرییەوە.

من بەشبەحاڵی خۆم، هێندەی سەرنجم دابێتە هونەرەکە لەلای خۆمان، دەزانم کەلە هەردوو ڕووەوە کۆڵەوارین. لەڕووی زانستییەوە کەمزان و کەمشارەزاین و، بەوە چاوێکمان کەمبینا دەبێ. لەڕووی هونەرییشەوە، کەمتاقیکردنەوەو کەمدەسەڵاتین و، بەوە چاوەکەی تریشمان کەمبینا دەبێ. ئینجا ئەنجام وەها دەکەوێتەوە، کە چۆنێتی مامەڵەکردنمان لەگەڵ کات و شوێندا، کونوکەلەبەری تێدەکەوێ. واتە لەنگەری کەسان و لەگەڵیاندا، کارەسات و بەسەرهات لەناو دەفرەکەدا، کۆك نییەو خواروخێچی تێدایە. لێرەدا بەباشی دەزانم نموونەیەکی تریش بهێنمەوە.. من کە دەڵێم: (ئەم کورسییە دروست کراوە)، پێشەکی لەزەینی خۆمدا دەزانم کەلەوەبەر، واتە پێش دروستکردنی کورسییەکەو پێش ئەم حاڵەتەی کە ئێستا لەبەرچاوە، دارتاش و تەختەو بزمارو..هتد لەکابەدا بوون. هەروەکو دەزانم کە کات و شوێنیش، دەوری خۆیان گێڕاوەو، لە ئەنجامی ئەوان و ئەماندا کورسییەکە دروست کراوەو هاتۆتە بەرهەمو، ئەوەتا ئێستا لەبەردەمی مندایە. ئەمانە وەك وتم و لەوەبەر ئیشارەتم پێدان، زانیارییەکن لە پشتەوەو لە گەنجینەی زەین و بیرەوهۆشی مندا کەڵەکەکراون کە ئەگەرچی نایانخەمە سەر کاغەزو، لە خودی چیرۆکەکەدا ناچنە ڕیزی درێژەی باسەوە، بەڵام لە ساتبەساتی نووسینی چیرۆکەکەمدا، لەگەڵمدا حازرن و لەکایەدان.

بەم پێیە من لەلای خۆمەوەو بەپێی بۆچوونی خۆم، دەگەمە ئەو ئەنجامەی کە چیرۆکنووس بۆ دەربڕینی تەنیا یەك جۆر زانین لە چیرۆکێکدا، پێویستی بەپەنابردنەبەر سەد جۆر زانینی دووتوێی، مێشك و بیروهۆش و ناو پێچوپەنای زەینی خۆی دەبێ. موعادەلەکە ئاشکرایە.. با لایەنە هونەرییەکە لەولا بوەستێ و، با باسمان لە زانین و زانیاری بێ. من ئەگەر زاناتر نەبم، چۆن بتوانم زانین و زانیاریی زیاتر ڕابگەیەنم؟. بۆیە ناچار دەبم بڵێم: هەر لێرەوەیە کە دەووترێ: فلانە چیرۆك پڕوچڕە لە ماناو مەغزاو، فیسارە چیرۆکیش پووت و بەتاڵە.

بەهەرحاڵ، هەڵسووڕاندنی کات و شوێن و چۆنێتیی مامەڵەکردن لەگەڵیاندا، یەکێکە لەکارە هەرە سەختەکان لە هونەری چیرۆکنووسیندا کە چیرۆکنووس دەبێ، ڕەنجی فەرهاد بۆ تێگەیشتنیان بدا.

6-تەکنیك

ئێستا واوتمان زمانی چیرۆکەکەمان کۆکە. واگریمان کەسانیمان رێکوپێك هەڵبژاردوە. وا دامان نا کارەسات و رووداوو بەسەرهاتیمان چاك هۆنیوەتەوە. وا رێکەوتین کە دەفری کات و شوێنی شیاویشمان بۆ سازداوە. بەڵام ئایا چیرۆکەکەمان ئیتر بووە بەچیرۆکێکی پەسەندی سەرکەوتوو؟!. هەرگیز نا.. چونکە هێشتا ماومانە.. هێشتا مەرجی تر (واتە نهێنی تر)مان ماون، کە دەبێ زەفەریان پێ ببەین، تابتوانین هەنگاوێکی تر چیرۆکەکەمانیان پێلەسەرکەوتن نزیك بکەینەوە. یەکێکیش لەوانە مەسەلەی تەکنیکەو هەر خێراش دەپرسم: تەکنیك یانی چی؟!. لە وەرامدا بەکوردییەکەی دەڵێم: تەکنیك یانی وەستایی.. ئاهەر راست یانی وەستایی.

من نامەوێ پێچوپەنای تێبخەم و بچمە گێژاوی زاراوەو زاراوەکارییەوە. من دەڵێم: تۆ هەروا سەنج بدەرە دەوروپشتی خۆت و بازنەکەشی فراوان و فراوانتربکە، تا سەرانسەری هەموو دنیا دەگرێتەوە. تۆ چاوو گوێ و بیروهۆشت بگێڕەو وردبەرەوە، بزانە ئەو خەڵکە چۆن لە ژیاندا هەڵدەسووڕێن!. ئینجا تۆ بڕوانەو بزانە چۆن کاری ئەو ژیانە هەڵدەسووڕێنن!. گومانی تێدانییە وەکوو من دەبینیت، کە زنجیرەیەکی بەرفراوان کاری بەڕێ دەکەن.. کاری گەلێ جۆراوجۆر، کە بەهەموویان ڕەوڕەوەی ژیان دەخەنە گەڕو، ئیدامە بەو گەڕدانە دەدەن. دیارە من لێرەدا بایەخی کارەکانم بەبەراوورد لەگەڵ یەکتردا مەبەست نییە. هەروەکو دەخڵم بەسەر شێوە زنجیرەییەکەشیانەوە نییەو، بۆ ئێرە هەریەکەیانم بەجیا پێدەوێ. وردبوونەوە لەهەر یەکەیان، لەهەرە بێبایەخیانەوە تا هەرەبەبایەخیان بەجیا لەیەکتر. ئەمەیان دەمگەیەنێتە مەبەستەکەم و دەڵێم: کێ هەیە بەوەستایی لە دایك بووبێ؟!. بێگومان وەرام دەمانگەیەنێتە ئەو ئەنجامەی کە دەڵێ: لە بواری کاردا (بەو مانایەی کە شیعر وتن و چیرۆکنووسین و کەمانچەلێدان، یا دوو فلیقانەکردنی ئەتۆم و پیتاندنی ناو لوولەو دۆزینەوەی دژە مادە، یا دارتاشی و ئاسنگەری و زەویکێلان بەگاجووت، هەموو هەر کارین)، قانوونێکی ساکار لەبارەیەوە هەیە دەڵێ: هیچ وەستایەك لە کارەکەیدا، بەوەستایی لە دایك نابێ. ئینجا ئەگەر قانوونەکە خۆیشی وورد بکەینەوە، دوو ئەنجامی ترمان دەست دەکەوێ. یەکەمیان دەڵێ: هیچ وەستایەك بەبێکۆششکردن نابێ بەوەستای چاك.. چاك بەمانای لێهاتوو. ئەوی راستی بێ من ئەم راوورێوییەم بۆیە هێنایەوە، تا لە بواری تەکنیکدا (واتە وەستایی لە هونەری چیرۆکنووسیندا) بڵێم: راستە کە بەهرە وەك سیفەتێکی خۆڕسك لە مرۆڤدا، دەورێکی باڵا لە هاتنەکایەوەی چیرۆکنووسێك لە کۆڕی هونەرەکەدا دەگێڕێ. بەڵام ئاشکرایە کە بەهرە بەتەنیا چیرۆکنووسی چاك دروست ناکا، بەڵکوو ئەو بەهرەیە دەبێ بەسەرێك ئاووهەوای لەبارو تایبەتیی خۆی بۆ هەڵبکەوێ، تا وەك تۆوێکی بنخاك بڕوێت و، لە خامۆشییەوە بەرەو نەشونماکردن و گەشانەوە رێگا بگرێتە بەر.

بەسەرێکیش دەبێ پەروەردەکردنی بچێتە پاڵ تا بێتەبەرو، بەرەکەیشی ببێتە خۆراکێکی سوودبەخش، کەلێرەدا خۆراکی گیانە. بەم پێیە دەتوانین بڵێین: هونەری چیرۆکنووسین لەلای چیرۆکنووسێکی سەرکەوتوو، تەنیا لە سەرەتادا وەك بەهرە خۆی دەنوێنێ، دەنا دوایی سنعات و ئیتر لە ئاکامیدا دەبێ بووترێ: تەکنیك یانی وەستایی.. یانی شارەزایی و پەیبردن بەهەموو پێچوپەناو نهێنییەکانی پیشەو سنعاتە، کە دواجار یانی راهاتن لەسەر نووسین، بەپێی ئەو هەموو شێوە جۆراوجۆرانەی، کەپەیبردنەکە بەپێچوپەناو نهێنییەکان، دەیخەنە بەردەم چیرۆکنووس.

ئینجا ئالێرەدا بەپێویستی دەزانم، سەرنج بۆ مەسەلە هەرەبایەخدارەکە رابکێشم، کە مەسەلەی جیاوازیی نێوان سنعاتکارە ئاسایی و نائاساییەکەیە. گومانی تێدا نییە کەلەم بواری سنعاتکاریەدا، لەهەرە بێبایەخەکەیەوە بیگرە تاهەرە بایەخدارەکەی، ئەوانەی لەم ژیانەدا زۆربەی هەرە زۆر پێکدێنن ئاساییەکانن. لە کاتێکدا نائاساییەکان بەمانای ئەوانەی، کە لێهاتووانە کارەکانیان بەئەنجام دەگەیەنن و داهێنان و خولقاندنیان تێدا بەدی دێنن، دەبنە ژمارەیەکی زۆر کەم. خۆ ئاشکراشە کەهەر ئەم ژمارە کەمەن، کە چۆنەکی (النوعیە)، دەبنە سەرقافڵەی کاروانی گۆڕان و بەرەوپێشەوەچوون. ئەمەش دەستوورێکەو لە بەرەبەیانی مێژووی مرۆڤایەتییەوە، وەها هاتووەو تا ئێستاش وەها دەڕوا.

کەوابوو هێندەی مەسەلە پەیوەندی بەهونەری چیرۆکنووسینەوە هەبێ، دەبێ بەلامانەوە سەیر نەبێ کەچ ئێمەو کچ هەر نەتەوەیەکی تر، ژمارەیەکی زۆر وەستای چیرۆکنووسینمان هەبن، بەڵام ژمارەیەکی کەمیان وەستای چاك و لێهاتوو.. وەستای داهێنەرو خولقێنەربن.

7-وردەکاری

ئاخۆ کێ بووبێ یەکەمجار، زەفەری بەبەکارهێنانی خوێی لە خۆراکدا بردبێ؟!.

ستەمە بتوانرێ کەسەکە دیاری بکرێ. بەڵام خۆ ئاسانە بووترێ: هەرکەسێك بووبێ چاکی کردوە، چونکە بەدەستووری کابرای لەمەڕ یەکەمجاری بەکارهێنانی ئاگر (هەر بۆ خۆراك)، هونەرێکی تێکەڵ بەخۆراکە رووتەکە کردوە. بەڵێ.. خوێ و لەگەڵیدا بەهاراتیش، کە هەموو دەزانین لە رۆژگارێکی ئەو نزیکانەی مێژووی مرۆڤدا، لەسەری بووە بەچ فەرتەنەیەك، دوو کەرەسەن و راست پەیوەندییان بەدوو زاراوەی هونەرییەوە هەیە، کە بریتین لە (تام)و (چێژ). دەنا خۆ شێرو پڵنگ کە دوو زیندەوەرن لە بابەتی ئێمەی مرۆڤ، خوێ و بەهارات بەگۆشتی ئەو نێچیرانەوە ناکەن کە دەیانخۆن. مەبەستم ئەوەیە بڵێم: مەسەلە پێویستییەکی بایەلۆجی نییە، کەوامان لێدەکا خوێ و بەهارات لەگەڵ خۆراکدا بخۆین. ئەگەر وابوایە، دەبوو لەگەڵ شێرو پڵنگدا، لەسەریان بکەوتینایەتە عەجەب زۆرانبازییەکەوە. بەڵام سروشت کاری خۆی باش سازداوە. ئاسایی خوێ و بەهاراتی لە گۆشتی نێچیرەکانیاندا بۆ رەخساندوون و، شەڕوهەراکەی لەسەریان وازلێهێناوە، بۆ ئێمەی مرۆڤی ئاقڵ و ژیر!.

بەهەرحاڵ دەمەوێ بڵێم: یەکێکی تر لە نهێنییەکانی هونەری چیرۆکنووسین وردەکارییە. وردەکاریش یانی خوێ و بەهارات. بەم مانایە تۆ دەتوانیت بەم شێوەیەی لای خوارەوە، چیرۆکێکی سەرکەوتوو بنووسیت: تۆ بڕوانە.. دوای مسۆگەرکردنی ئەو مەرجانەی لەوتارەکانی پێشوودا باسمان کردن (زمان، کەسان، کارەسات و ڕووداوو بەسەرهات، کات و، شوێن، تەکنیك)، ئینجا دێیت هەندێ خوێ و بەهارات (وردەکاری)شیان تێکەڵ دەکەیت و ئیتر.. خەریك بوو بڵێم: ئیتر پشتی لێدەکەیتەوە. بەڵام نا.. جارێ با لێت بپرسم: هەندە بەهاتەکەت چ بابەت

بوون و چۆنت بەسەرداکردن؟!. پاك و پوخت و عەترلی بوون،؟ یا پۆخڵ و بێڕەنگ و بۆ؟!. کەمت بەسەرداکردوون، یا زیاد، یا بەقەدەر پێویست؟!.. هتد. وەرامی ئەم پرسیارانەن کە بەئەنجامی چاك یا خراپت دەگەیەنێ.

کەوابوو وردەکاری یانی بەخشینی تام و چێژ بەچیرۆك. یانی ئارایشتکردنی رووخسار و جوانکردنی. یانی پۆشینی بەبەرگێکی ئاڵووالای رەنگاو ڕەنگی دڵفڕێن. مەسەلەش پەیوەندیی بەناوەوەی چیرۆکەکەوە نییە، بەو مانایەی گوایە بڵێین: چۆن دەکرێ بەسەرهاتێکی پڕ لە جەخار، ئارایشت بکرێ و بەرگی ئاڵووالای لێبپۆشرێ؟!. نا.. مەسەلە پەیوەندیی بەجوانکاریی نووسینەوە هەیەو، ئەمیش بەمانا هونەرییە فراوانەکەی، نەك بەحسابی کۆکی و رەوانیی ماناو مەغزاکەی. بەڵام ئایا مەبەستمان لەمانا هونەرییە فراوانەکە چییە؟. مەبەستمان لەو وردەکارییانەیە کەوەك چەندین لقوپۆپ، لە تەکنیك (وەستایی) دەبنەوە. واتە ئەگەر تەکنیك بریتی بێ لە ڕەنگڕشتنی چوارچێوە گشتییەکەی بینای چیرۆك، ئەوا وردەکاری بریتی دەبێ لە دیکۆرەکەی. خۆ خانوو بێدیکۆریش هەر خانووەو بەکەڵکی تێدانیشتەجێبوون دێ. یابا نموونەکە بەرفراوانتر بکەین.. ئەندازیارێك (لێرەدا چیرۆکنووسێك) کەم شارەزایەو دیکۆرێکی جوانیشی دەخاتە پاڵ. دیکۆرەکە دەیڕازێنێتەوەو، قەشەنگ و جوان دەیخاتە بەرچاوو دڵ. بەم پێیە ئەو چیرۆکیان بێدیکۆرەو بێجوانکارییەو، لایەنی کاریگەرییە هونەرییەکەی لە دەست داوە. لە کاتێکدا ئەم چیرۆکیان بەپێچەوانەوە. خۆ ئەویشیان وەك خوێندنەوە دەخوێنرێتەوە، بەڵام کەمتر کار لە هەستونەست و بیروهۆش دەکا. لە کاتێکدا ئەمیان، هەم دەخوێنرێتەوەو هەم زۆریش کار لە هەستونەست و بیروهۆش دەکا. بگرە خوێنەر دەخاتە بەرحاڵەتی رامان و سەرسامی و گەشکەدارییەکی ئەوتۆوە، کە ناچاردەبێ بەدەم ساتبەساتی خوێندنەوەیەوە، بەردەوام ئافەرینی چیرۆکنووسەکە بکاو، ئەمەش نوقڵانەی سەرکەوتنە. من راستە کەلەڕێگەی شێوەی نووسینەکەمەوە، ناوەڕۆکێك بەخوێنەر دەبەخشم.. ماناو مەغزایەکی دەدەمێ و پەیامێکی پێڕادەگەیەنم (کەلە وتارەکانی داهاتوومدا ئیتر لەم لایەنەی هەنەری چیرۆکنووسین دەدوێم)، بەڵام خۆ من (منی چیرۆکنووس) وتارو لێکۆڵینەوە نانووسم، بەڵکوو من چیرۆك دەنووسم.

ئێستا بابێمەوە سەر پرسیارەکە: وردەکارییەکە، یا جوانکارییەکە، یا ئەو دیکۆرەی چیرۆکەکەی پێدەڕازێتەوە لە کوێدایە؟. بێگومان درێژەپێدان کارێکی بێهوودەیە، چونکە باسەکە پەیوەندیی بەپڕی یا بەبەتاڵیی هەگبەی هەر چیرۆکنووسێکەوە هەیە. بەڵام وەك سەرەقەڵەم هەندێك لەو شتانە ریزدەکەم، کەدەشێ ببنە دیکۆر وەك: (قسەیەکی نەستەق، یەکێکی بەپێکەنین، یەکێکی تری گوچکبڕ، وەسفێکی کاریگەر، زانیارییەکی نەبیستراو، فکرەیەکی تازەبابەت، فێڵێکی رەوا، پێچوپەناتێخستنێکی لەزەتبەخش، برووسکەدانێك بەبیروهۆش، مووچڕکەبەخشینێك بەهەستونەست، هەموو بابەتە جوانکارییەکانی زمان، ئامارژەکردن بۆ رەمزێك، بارکردنی دەستەواژەیەکی خۆکرد..هتد.

8-مەغزا

دەبینن؟!.. دەڵێم مەغزاو ناڵێم مانا یا ناوەڕۆك یا فیکرو ئایدیۆلۆجیا یا فەلسەفە.. هتد. من بۆ ئاسانکردنی راگەیاندنی ئەوەی لێرەدا مەبەستمە، مەغزام لە هەموو ئەو زاراوانە پێچاکترە، ئەگەرچی ئەوانیشم هەر پێویست دەبن، چونکە هەردەبێ بابدەمەوە سەریان. ئینجا وابەبۆنەی ئەم مەسەلەی مەغزایەوە، جارێکی تر هەنگاوەکان ریزدەکەمەوە دەڵێم: من کاتێ دەستم دایە نووسینی چیرۆکێك، سەیرم کرد وازمان کۆکە، کەسان پڕبەپێستن، کارەسات و رووداوو بەسەرهات کاریگەرن، تەکنیك پتەوە، وردەکاری دڵگیرەو ئیتر دوای ئەمانە چیی تر؟!. تۆ بڵێیت هیچی تر مابێ؟!. ئابەڵێ ماوەو ئەوەشی ماوە، کوردواتەنی شیلەو شەکرەکەیەتی و، خۆم واتەنی مەغزاکەیەتی.. واتە مەغزای ئەو چیرۆکەی ئەو هەموو بیناکارییەی تێداکراوەو، ئەو هەموو کەرەستانەی بۆ بەکارهێنراون. یابا وەکی تری بڵێین و بپرسین:

ئایا تۆیەك کەئەو هەموو ئەرکەت کێشاوەو، لەو هەموو رووبارە خوڕانەت داوەو، سەرکەوتوانە لێیان پەڕیویتەوە، مەبەستت چی بووەو ویستووتە بەچ ئەنجامێك بگەیت و چ نیشانێك بپێکیت؟!. گومانی تێدا نییە کە تۆ دەبێ شتێکت مەبەست بووبێ بیڵێیت.. شتێك کە وتنی دەبێتە بەخشینێك لە تۆوە بۆ کەسانێك کە دەتخوێندنەوە. دیارە بەخشینەکەش (وەك تۆ لە بیرو هۆش و لەزەینی خۆتت گرتوە)، پوختەی بۆچوون و باری سەرنجێکە، سەبارەت بەکاروکردارێك لەو ژیانە پانوبەرینەدا، کە تۆو خوێنەرەکانت تیایدا هەڵدەسووڕێن. بەڵام هێندە هەیە کە تۆ کاتێ هاتوویت لەچیرۆکەکەتدا لەو کاروکردارە دواویت، بەو سیفەتە بووە کە تیایدا پسپۆڕیت و، دوای جۆشدانی لە بۆتەی بیروهۆشی خۆتدا، گەیشتوویتە باری سەرنج و بۆچوونێکی ئەوتۆ، کەلەوت تێپەڕاندوەو پوختەترو باڵاتر لەڕادەی تێگەیشتنی ئەوێکی نوقمی گێژاوو کاروکردارەکە لە ڕەوتی رۆژانەی ژیانیدا، تێی گەیشتوویت و ئەنجامت بەدەستەوەداوە.

بەم پێیە چیرۆکنووس لەکاتی نووسینی هەر چیرۆکێکیدا، دەبێتە کابرایەکی وێڵی دوای پوختەقسە یا باڵاقسە. پوختەقسەش هەردەم رووەو حیکمەت خۆدەکوتن. وتە کاتێ دەگەنە بەرزترین پلەی رەوایی و لە ڕەهایی تەواو نزیك دەبنەوە، بەرگی ئەو حیکمەتە دەپۆشن، کە وەك زادەی مێشك و بیری چەندین سەدەی تەمەنی مرۆڤایەتی، دەکەونە سەرزاری نەوە لەدوای نەوەی خەڵکی. سابەم مانایە چیرۆکنووس زۆروکەم، سەر بەحیکمەتییەکەشی هەزارویەك جۆری هەیە. ئینجا هەر ئەم هەزارو یەك جۆرییەشە، کە بواردەدا هەزارو یەك چیرۆکنووس لەیەك کاتدا لەکایەدا هەبن. لەلایەکی ترەوە ئەمە وامان لێدەکا، کەقەت بەبێبایەخ نەڕوانینە هیچ کام لەو چیرۆکنووسانەی، لە بەرهەمەکانیاندا خاوەن حیکمەتن، با حیکمەتەکەشی وا بنوێنێ، کەلەچاو یەکێکی تردا کەمبایەخە. چونکە گرفتەکە لەم لایەنەی هونەری چیرۆکنووسیندا نییە، بەڵکو لەو لایەنەدایە کەکابرا هەر لە بنەڕەتەوە بێحیکمەت بێ و، چیرۆکەکەشی هەر لە بنەڕەتەوە، پووچ و بەتاڵ بێ لە حیکمەت. ئەو راستە دێت کەرەستەکانی هونەری چیرۆکنووسین، لە بینای چیرۆکەکەیدا بەباشی بەکاردێنێ. بەڵام کاتێ دێینە سەر مەبەست..

سەر پوختەقسەو باڵاقسە.. سەر حیکمەت، هیچی تێدا نابینین و رووبەرووی ئەنجامێکی پەشمەکی دەبینەوە. ئەنجامی پەشمەکیش راست بەزایەچوونی هەموو کەرەستەکانی تر دەگەیەنێ. یا کوردواتەنی: ریسەکە دەکاتەوە بەخوری!.

بەمجۆرە مەغزا لە هونەری چیرۆکنووسیندا، بریتییە لەو پوختەقسەیە، یا باڵاقسەیە، یا ئەو حیکمەتەی کە چیرۆکنووس دەیەوێ، وەك سەرئەنجامێك بەخوێنەری رابگەیەنێ. ئەمەش قەت نابێ ئەو مانایەبدا کە گوایە چیرۆکنووس، ببێتە ئامۆژگاریکەرێك و راستەوخۆ بڵێ: وابکە چاکەو وامەکە خراپە. نەخێر.. ئەو هەرچەندە لە ئەنجامدا هەروا دەکەوێتەوە، کە بەپێی بۆچوون و باری سەرنجی خۆی و، بەپێی ئایدیۆلۆجیا و فەلسەفەی خۆی (ئیتر سا زادەی بیری خودی خۆی بن یا هی یەکێکی ترو باوەڕی پێهێنابن)، جۆرێك لە داکۆکی و بانگهەڵدان بکا، بەڵام نایخاتە قاڵبی ئامۆژگاریکردنەوە. یا نایگەیەنێتە رادەی دروشمکاریی زەق و پڕوپاگەندەی سیاسییانەی رووت. چونکە ئەو ئەگەر راستەوخۆ ئەم لایەنەی بۆ ئایدۆلۆجیاو فەلسەفە مەبەست بێ، ئەوا شێوە نووسینی تر هەیە کە دەتوانێ پەنای بەرێتەبەر. ئاشکراشە کە ئەوێکی قەڵەمبەدەستی خاوەن توانای نووسینی چیرۆك وەك کارێکی هونەری، دەتوانێ ئەو قەڵەمە (ئەگەر تەرخانی بکا) بۆ شێوەکەی تریش، بەباری خۆیدا بیخاتەکار.

بەهەرحاڵ کورتەی مەبەستم ئەوەیە، کە چیرۆکنووس باهەموو کەرەستەکانی تری هونەرەکەش بەباشی بەکاربێنێ بەڵام ئەگەر مەغزایەکیان پێبەدەستەوە نەدا (هەر مەغزایەك کەرادەی بایەخەکەی دوایی دەبێتە ئەرکی سەرشانی رەخنەو لێکۆڵینەوە)، مانای وایە کەکاکی چیرۆکنووس، ریسەکەی بۆتەوە بەخوری!.

9-بیروباوەڕ (ئایدۆلۆجیا)

لەوتاری پێشوودا وتمان کەهەر چیرۆکنووسێك، مەغزایەکی مەبەست دەبێ و دەیەوێ لە نێوانی چیرۆکەکەیەوە، بەخوێنەری رابگەیەنێ. ئینجا گومانی تێدا نییە کە ئەو مەغزایەش، هەردەم وەك زادەی بیروباوەڕ (ئایدۆلۆجیا)ی چیرۆکنووسەکە، خۆی بەدەستەوەدەدا. ئەو کاتێ مەغزاکە لەدڵ دەگرێ لە مێشکی خۆیدا تاووتوێی پێدەکا، وەك کارێکی ئاسایی و لەیەك کاتدا، بەدووباردا مامەڵەی لەگەڵدادەکا:

یەکەم: هەر لەگەڵ لەدڵگرتنیدا، وەك پرۆژەیەك لە بیروباوەڕەکەی خۆیەوەی هەڵدەهێنجێ. دووەمیش: بەدەم دەربڕینییەوە (کاتێ دەیخاتە چوارچێوە هونەرییەکەوە کە چیرۆکەکەیە)، چاکتر گەڵاڵەی دەکاو، لەگەڵ ئەو بیروباوەڕەدا دەیگونجێنێ. خۆ دیاریشە کە ناڵێم: چیرۆکنووس (خوانەخواستە وەك ئەسپی عارەبانە– داوای لێبوردنیش دەکەم بۆ ئەو لەیەکچواندنە)، کرداردەکاو پێچکەش دەخاتە ژێر چیرۆکەکەی و بەڕێوەی دەبا!. هەرگیز نا.. ئەگەر وابوایە، چیرۆکنووسین هەر لە بنەڕەتەوە وەك ئەو هونەرە باڵایەی کەهەیە، نەدەهاتە ئاراوە. یا دەهات و بەڵام لەشێوەی نووسینی وتاری تێنەدەپەڕاند. یا لەمیشی تێدەپەڕاند، بەڵام تەنیا لە کۆمەڵە ئامۆژگری و بانگهەڵدان و رێنیشاندانێکی رووت بەولاوە نەدەبوو. خۆ قسەی خۆمان بێ، لە و بابەتە چیرۆکەش لەوەبەر زۆر هەبوون و ئێستاش هەن و لە داهاتووشدا هەردەبن. بەڵام هێندە هەیە کە ئەوانە، تەنیا بەناو دەچنە خانەی چیرۆکەوە، دەنا وەك چیرۆك مایەپووچ دەردەچن.

بەهەرحاڵ ئێمە کە باسمان لە بیروباوەڕە، دەبێ بگەڕێینەوە سەری و بپرسین: بیروباوەڕ خۆی چییەو ئینجا لای چیرۆکنووس بەپابەندی لەگەڵ مەغزادەکەدا چی دەگەیەنێ؟. ئاشکرایە من لێرەدا مەبەستم لە بیروباوەڕ، مانا فراوانەکەیەتی نەك مانا تەسکە سنووردارەکەی، کە پابەندی (ئیلتیزام) بەیەکێ لەو ئایدۆلۆجیا جۆراوجۆرانە دەگرێتەوە، کەلە رۆژگاری ژیانی چیرۆکنووسەکەدا لەکایەدان. ئەمیان حسابێکی تایبەتیی خۆی هەیەو، وتارێکی تایبەتیی پێدەوێ کە ڕەنگە باسلێکردنی، هەم کەمێ سەختوستەم و بێ و هەم کەمێکیش ئاڵۆز.

ئەی ئایا مانا فراوانەکە کامەیە؟. ئەمیان ئەوەیە کە دەتوانرێ وەك دەستوورێك بوترێ: لە ژیاندا هیچ کەسێك نییە، بیروباوەڕێکی تایبەتیی بەخودی خۆیەوە نەبێ. ئیتر لە شێوە هەرە ساکارەکەیەوە لەلای نەخوێندەوارێکی کاڵفامەوە بیگرە، تا دەگاتە لای خوێندەوارو رۆشنبیرو زاناو فەیلەسووف و تەنانەت، نەخوێندەوارێکی دنیادیدەی زۆر تێگەیشتووش. چونکە ئەو خەڵکە، نەك تەنیا رۆشنبیرەکان، بەڵکو رەشۆکییەکانیشیان، بەدەم بەسەربردنی ساڵانی ژیانیانەوە، دەبینن و دەبیسن و فێردەبن. دواجار قسەدەکەن و رادەردەبڕن و هەڵوێست دەنوێنن، با مەسەلەش بریتی بێ لە تەنیا زۆرانبازییەیە کە تووشی قسەکردن و رادەربڕین و هەڵوێستنواندنیان دەکاو لەگەڵیاندا، کردارو هەڵسوکەوتی تایبەتیش. بەم جۆرە لە ئەنجامدا دەبێتە خاوەن بیروباوەڕ.. جۆرێك لە بیروباوەڕ کە بەردەوام لە ڕەوتی ژیانیدا ڕەنگ دەداتەوە.

سا ئەگەر دەستوور وەهابێ کە هیچ کەسێك لە چیاندا بێبیروباوەڕ (بەمانا فراوانەکەی) نەبێ، ئەوا چیرۆکنووسیش وەك یەکێك لەو خەڵکە، دەبێ خاوەنی بیروباوەڕێکی تایبەتی بێ بە خودی خۆیەوە.

ئینجا کەوەهابوو، دیارە دەبێ ئەو مەغزایەی لە چیرۆکەکەیدا بەدەستییەوە دەدا، هەم لەو بیروباوەڕەوە هەڵقوڵابێ و هەم لەگەڵیشیدا گونجابێ. خۆ ئەوەش ئاشکرایە کە ئەو چیرۆکنووسە، هونەرەکەی بەدەستەوە دەبێتە ئامرازێك، یابۆی دەبێتە ڕێگایەك و بەهۆیەوە بواری بۆ دەڕەخسێ، ئەو بیروباوەڕەی بەخەڵکی (کە بەڕادەی یەکەم خوێنەرەکانن) رابگەیەنێ.

ئینجا ئێوە ئەگەر ئێستا بگەڕێنەوە سەر وتاری یەکەمم (پێشەکی دوو پرسیار)، دەبینن کە مەسەلە لێرەدا بادانەوەیەکی بۆ لای ئەو پرسیارە تێدەکەوێ کە دەڵێ: ئایا چیرۆکنووس بەچی چیرۆك دەنووسێ؟!. بەم پێیە کاروادەکەوێتەوە کە بڵێین: کاتێ چیرۆکنووسێك لە چیرۆکەکەیدا مەغزایەکت بۆ دەخاتە بەربیروهۆش، بەوە لایەنێکت لە بیروباوەڕی خۆی سەبارەت بەژیان پێڕادەگەیەنێ. بۆچییش پێتی رادەگەیەنێ؟!. بێگومان بۆ قایلکردنت بەو لایەنەی بیروباوەڕەکەی خۆی و، بۆ هاندانت کە لایەنگیری بیت و بگرە لەلای خۆتەوە، پەیڕەویشی بکەیت.

سا هەر ئەمە دەری دەخا کە چیرۆکنووسی (بەهەق چیرۆکنووس)، چ بایەخێکی هەیەو چ رۆڵێکی لە ژیاندا دەگێڕێ.

سەرچاوە: نوسینەکانم لە بواری ڕەخنەو لێکۆڵینەوەدا، لە بڵاوکراوەکانی دەزگای چاپ و پەخشی سەردەم.

بەشێک لە رۆمانی هێلانە

—2—

ئاسمان بواری تەنیا سەعاتەوەختێك ڕێبڕینی پێدان و ئیتر لێی هەڵپێچان. سەرەتا بەکرێوەو پڕووشە دەستی پێکرد. ماوەیەك درێژەی کێشاو ئەمان پێی قایل بوون. جافر زوو زوو دووپاتی دەکردەوە کە بەڵکوو بارینی دڕۆزنە بێ و مۆڵەتی تاسبەینێ یان بدا. هەر بەیناو بەینێك ڕادەوەستاو دەیڕوانییە ئاسمان. دەیووت:

—مەرد بەو قووتی بدەرەوە. تۆ وەکوو ئێمە نیت. ئێمە تەنیا ئەمشەومان هەیەو تۆ شەوەها. ئەمشەومان پێببەخشەو ئەوەکانی تر، حەزدەکەیت بیکە بەزریانێك ئەوسەری دیارنەبێ!.

ئەم پێی پێدەکەنی. دەیووت:

—دەڵێیت زەلامێك دەدوێنێ کە بەڕاستی، لەوێ دانیشتبێ و دەستی بەقفلێکەوە بێ، خەریکبێ ورده ورده بەری بداتەوە!.

—بەڵکوو وابێ.. کێ چووزانێ؟!..

هەردووکیان دایانە قاقای پێکەنین. بەڵام هێشتا قاقایان کپ نەبووبۆوە کە وەڵامی دانەوە. لە ناکاوێکدا پڕووشەی لێکردن بەهێلکە بارۆکەیی. ئەو کاتە بەقەد پاڵی کێویکی چڕستاندا، شەفتوول سەردەکەوتن. قەدپاڵێکی گڵێن بوو.. گڵێکی ئاڵی گەش. لەژێر پێیاندا، دەبووە قوڕێکی خەستی لووس. هێشتا وانەبوو توێژاڵی بەفر، بکەوێتە نێوانەوە. زوو زوو هەنگاویان دادەخزاو بێزاری دەکردن. جافر هەستی بەم کرد کە داخزان دوای دەخا. دە دووازدە شەقاوێك ماوە کەوتبووە بەینیانەوە. ڕاوەستا تا گەیشتە ئاستی. وتی:

—هەر ئەم قەدپاڵەیەو سەرووتر بەردەڵانە. هێندەشمان نەماوە.

قەدپاڵیان بڕی و چوونە سەر بەردەڵان. پێڵاویان پاك کردەوەو سووکەڵە بوونەوە. ماوەیەك پێچاو پێچ بەنێوان، زنجیرەیەك تاوێردا سەرکەوتن، کە چین چین سەرەوژوور ریزیان بەستبوو. ئەو وەختە بەفر، توێژاڵێکی لە ژێر پێیاندا پێکهێنابوو. خرمەخرمەکەی لەو چیاو چۆڵە خامۆشەدا، ئاوازێکی کاریگەری بەگوێیاندا دەدا. لەوەبەدوا دەگەیشتنە ئاودڕێك و دەبوو بەوێدا، بگەنە سەر ترۆپك و ئەوسا، شۆڕببنەوە بۆ ناو دۆڵ. هەردووکیان لە ستەمیی بڕینی، تاتی دەم ئاودڕو بەوشکی و بەڕۆژیش باش ئاگاداربوون، چ جایە توێژاڵی بەفری بەسەرەوە بێ و شەویشبێ!. ئینجا وەرە تاتیش ئەمە بێ، کە جافر چەند جارێك بەخزمەتی گەیشت بوو، دەیزانی چەند سەخت و نەگریسە!.

بۆ گوڕبەستنەوە لە تات، لەسەر داوای جافر لایان دایە بن تاشە بەردێکی چەماوە، کە دەتووت بەتایبەتی بۆ حەوانەوەی ئەمان، خۆی کردۆتە چەتر. تەنانەت جافریش داواکەی هەر بەو مانایە دەربڕی. بەڵام چەتر تەنیا بۆ ئەمان نەبوو. بەڵکوو دەعبایەکیش بەر لەمان، بەپێی ئەو مافەی ئەمان و بگرە لەمان لە پێشتریش هەیبووە، خۆی لە بنەوەیدا لە کون نابوو. هەر هێندەی ئەمان پێیان تێنا، ئەو ڕاست بەپێی ئەو مافە لە پێشترەی، بەمرەمرێکی پڕ لە حیرس و تووڕەییەوە، دەنگی ناڕەزایی بەروودا بەرزکردنەوە. ئەمان سڵیان کردەوەو کشانەوە. جافر دەمانچەکەی دەرهێناو خستییە سەرپێ. ئەم وتی:

—تەقەی لێدەکەیت؟!.

ئەو وتی:

نا نایکەم.. بەڵام نەوەکوو دەعبایەکی دڕبێ!. تۆ کەلابکەوە.. با ئەملاو ئەولا بۆی بوەستین!.

وایان کردو ئەم سەری سوڕما، کە جافر بەچەشنی دەعباکەو توندوتیژتر، دەستی کردە مڕەمڕ. بگرە وتی:

—دەی تۆش وەك من بکە!.

ئەم جگە لە سەرسوڕمانەکە، ئەوەشی خستەبان کە وتی:

—ئەی ئاخر گوناح نییە؟.. بۆچی وازی لێنەهێنین؟!..

بەڵام کە ئەو بەدەنگێکی، تێکەڵ لە پەستی و گاڵتە پێهاتنەوە وتی:

—کوڕە تۆ دەڵێیت چی سوبحان!.. گوناحی چی؟!..

ئینجا وەك دەستی پێکرد. بوونە دوو دڕندەو بگرە سێ و چواری لە دەعباکە کەللەشەقتر، چونکە جافر بەسێ جۆر دەیگۆڕی. ئیتر دەعبای بەسزمانیان دەرفرتاندە دەرەوەو ژێر چەتریان لێداگیر کرد. تەنانەت ئەو گەرماییەش، کە بەوزەی ناو لەشی خۆی، بەجێگاکەی بەخشی بوو. کە پاڵیان دایەوە بێئەوەی بیەڵێن ترووسکەی ئاگریان ببینرێ و یەکی جگەرەیەکیان ئاگردا، ئەم وتییەوە:

—گوناح بوو.. لانەمان لێتێکدا. ئاخۆ ئەگەر زمانی ببوایە، ئێستا چیی پێدەووتین؟!.

جافری هاوڕێی تەمەن، کە لە منداڵییەوە دەیزانی مۆخەکەی ئەم چیی تێدایەو جافری پێشمەرگەی بەکێویبوو، وەڵامی جۆراوجۆری پێبوو بیداتەوە. بەڵام سەرەتا بەبارە ساکارەکەدا وتی:

—خەمت نەبێ.. ئەگەرچی ئێمەش خەڵکی ڕەسەنی ئەم کەژو کێوانەین، بەڵام ئەو خەڵکی ڕەسەن ڕەسەنێتی. ئەو سەد شوێنی تری وەکوو ئێرە پێدەزانێ و پەکی ناکەوێ. ئێرە نا ئەوێ. ئەوێ نا ئەوێیەکی تر.

—جا کێ دەڵێ ئەوێکان هەمووی نەگیراون؟!.

—هێجگار وا؟!.. باشە قەیناکا.. لەم نزیکانە، لە پەنایەکدا، چاوەڕێ دەکا تا ئێمە دەڕۆین.

—چۆن بزانێ ئێمە دەڕۆین؟!.

—دەزانێ.. خاوەنی ئەقڵی خۆیەتی و تێدەگا، کە ئێمە دوو ئادەمیی ڕێبوارین و نامێنینەوە.

—ئێمە وەك خۆی نەبووینە دەعبای بەمڕەمڕە؟!.. بەچیدابزانێ؟!..

—دەزانێ کاکە.. دەزانێ.. بەبۆن.. ئەو وەکوو تۆ بێئەقڵ نییە!.

جافر قسەکەی بەپێکەنینەوە کرد. بەڵام لە ناواخندا، کردییە پێشەکییەك بۆ جۆرێکی تر لە وەڵام. ئەمیش لە ئاوازی دەربڕینی وشەی (بێئەقڵ)ەکەدا، هەستی پێکردو ورتەی نەکرد. ئەو بەدەنگێکی پڕ لە سۆزەوە وتی:

—سوبحان.. هێشتا لە سەرەتادایت. هەنگاوی یەکەمی پێشمەرگایەتیتە. من بەبیستنی بڕیاری بەپێشمەرگەبوونت، شاگەشکەبووم. حەمۆلیش وەك من. هەردووکمان لە خۆشییاندا ئەوەندەمان هێناو برد، کە بەختەوەریی بەدواداهاتن بەر کاممان بکەوێ، ناچار بەشێرو خەت دوو قوڵی لە بەینی خۆماندا براندمانەوە. ئینجا با لە

ئێستاوە پێشت بکەوەو بیئاخنمە مێشکتەوە. من نازانم کامەران و ئەوان چییان بۆ باس کردویت. ڕەنگە زۆر شتیان بۆ ڕوون کردبێتەوە. بەڵام لەو باوەڕەدا نیم، ئەوانێك کەلە دوورەوە تەنیا دەخوێندنەوەو دەبیسن، توانیبێتیان زەفەریان بەبەرچاوخستنی تەنانەت، تارماییەکی ئەم ساتی حاڵیحازرییە بردبێ!. کەسێکیان توانیبێتی بیهێنێتە بەرچاوو بڵێ: سوبحان.. سوبحانی تازە پێشمەرگەی تازەترین شێوەی پارتیزانی.. تۆ دوو سبەی شەو، سبەی شەو، ئەمشەو کە یەکەم شەقاو دەنێیتە ناو ئەو دنیا تازەیەتەوە، یەکەم گرفت زۆرانبازی دەبێ، لەگەڵ زیندەوەرێکی خەڵکی ڕەسەنی وڵاتەکەت لەسەر کونی بن تاشەبەردێکی چەترین، چ جایە لەشکری لە بننەهاتووی دێوو درنجانی وڵاتێکی تر دەگا، کە لە دووری دوورەوە.. لە بیابانێکی کاکیبەکاکییەوە، دێن و پەلامارت دەدەن. هێلانەی شێوێنراوت، شێوێنراوترو گوندی خاپوورکراوت، خاپوورترو وڵاتی داگیرکراوت، داگیراوتر دەکەن. ئا.. لەو باوەڕەدا نیم توانیبێتیان. بەڵام ئێستا خۆت ئەوەتا لە یەکەم هەنگاودایت.. یەکەم هەنگاوو یەکەم تاقیکردنەوەو سەرکەوتوو نەبوویت. ڕووبەڕووی زۆرانبازییەك لەگەڵ چەقەڵێك، ڕێوییەك، کەمتیارێکدا بوویتەوەو دەستت تێی نەچوو.. وتت: گوناحە!. سوبحان.. من پێشت دەکەوەو لە ئێستاوە دەیخەمە قولی مشتتەوە.. ئەو ئەرکەی بەرەزامەندیی خۆت هاتوویت بەجێی بێنیت، گوناحەی تێناکەوێ. تێیبکەوێ مەیسەر نابێ. ئێرە جێگەی بەزەیی و دڵنەرمی و چاوخەفاندن نییە. ئێرە دڵی بەردین، مێشکی بەردین، پووزو بازووی بەردینی پێدەوێ. تۆ لەم ساتەوە دەبێ ببیتە تاشەبەردێك.. وەك هەر تاشەبەردێکی ناو ئەم چیاو دۆڵانە. تۆ بەرامبەر دوژمنێك دەجەنگیت، کە ئەگەر وانەبیت بەرگەی فوویەکی ناگریت. نەك تەنیا ئەو، بەرگەی شەوو ڕۆژێك سەختیی ژیانی ناو ئەم چیاو چۆڵە ناگریت. تۆ بڕوانە.. یەکەم شەقاوتەو ئاسمان چ غەزەبێکت بەسەردا دەبارێنێ!. تووشی چ مرەمرێکی کردیت!. ئەمە لە چاو ئەوەدا کە دادێ پەشمەکە. من نامەوێ بتتۆقێنم.. من بەری بینابیت لێڕوون دەکەمەوە.. بەری بیروهۆشیش. ئەگەر وابزانیت مەسەلە تەنیا، شەڕە تفەنگ و تاقوتۆقە هەڵەیت. ئەوەیان ئاسانترین کارمانە. بەڵام قورسەکە بەر لەوەو دوای ئەوەیە. قورسەکە ئەوەتا لە یەکەم هەنگاودا، نموونەیەکت لێبینی. لە ڕۆژانی داهاتوودا، زۆری تریشی لێدەبینیت.. زۆرێکی لەو بابەتەی کە دەبێ وەك ئەم تاشەبەردە، سەخت و ڕەق و پتەوو توند داچەقیبیت، هەتا بتوانیت بەرگە بگریت.. بمێنیت و بمێنیتەوەو بەردەوام بیت.. وەك ئەم تاشە بەردە.. ئا ئەمە!.

لەگەڵ دوایین ڕستەکانیدا، لەپی دەستی شڵپە شڵپ پێدا دەکێشا. لە کاتێکدا ئەم قسانە بەجۆرێك خامۆشی کردبوون، کە دەتووت کەوتۆتە بنی بیرێکەوە، بەڵام کە ئەو دوای چەند ساتێك بێدەنگی وتی:

–لێم حاڵی بوویت وتم چی؟!.

ئەوسا بەقسە هات و بەنیمچە تووڕەبوونێکەوە وتی:

–یانی تۆ وات پێباشە، چۆن هاتووم وەها بگەڕێمەوە؟!. تۆ وا ئامۆژگاری دەکەیت؟!.. تەنیاش لەبەر ئەوەی وشەی گوناحەکەم بەسەر دەمداهات؟!.

جافر شڵەژا. چاوەڕێی ئەو وەڵامە توندەی نەدەکرد. نەیدەزانی چی بڵێ.

دەعباکە بواری بیرکردنەوەی بۆ ڕەخساند. وەك شوێنێکی تری لەو دەوروبەرە نەدۆزیبێتەوەو بایدابێتەوە سەر ئەملا، بەدزە دزەلێیان نزیك دەبۆوە. تارماییەك و کەنارەو کەنار، بەسەر بەفرەکەدا بەدووچاری بریسکەدارەوە دەخشا. جافر پێشتر بەدیی کرد. وتی:

—نەمووت؟!.. واهاتەوە!.

ئەم لە مەبەستەکەی تێگەیشت. وتی:

—کوێ؟.. گوناحەکە؟!.

ئەویش وەڵامی ڕێکخست بوو. وتی:

—سوبحان.. تکات لێدەکەم خراپم لێتێمەگە. ئەگەر لەناو دڵی منو حەمۆلدا دەبوویتو دەتزانی چەندمان هاتنت پێخۆشە، قەت ئەو قسەیەت بەدەمدا نەدەهات. گەڕانەوەی چیو ئامۆژگاریی چی؟!. من تەنیا ویستم پێشەکی لە چەند ڕاستییەك ئاگادرت بکەم، کە سبەی دوو سبەیەك بەلووتتدا دەتەقنەوە. چاکە.. هەرچیم وت بیانسڕەوە.. با وازی لێبێنین تا خۆت، بەکردار شارەزایان دەبیت. واتێدەگەم بکەوینەوە ڕێ باشە. ئەوەتا ئەویش هەر دێتو دەچێ. با لەوە زیاتر لەوبەر بەفرە چاوەڕێ نەکا.

—گوناحە.. وانا؟!. قسەکەی تۆش هەر ئەو کفرە دەگەیەنێ کە من کردم!.

جافر پێکەنیو بەبێ وەڵامدانەوە، کەوتە سەرپێو تفەنگی کردەوە شانی.

ئەم پێش ڕاستبوونەوەی ووتی:

—تۆ بڵێیت کولیچە بخوا؟!.

—بۆچی؟!.

—هەندێ کولیچەم پێیە.. سێ چوارێکی بۆ دادەنێم.

—کرێی ژوورەکەیەتی؟!. داینێ.. بەڵکوو!. ئەی خۆ گۆشت قووتومان پێیە؟!.

—نا نا.. ئەوەندە بەرمەکی نیم.

* * *

ئەو کاتەی بن تاشەبەردەکەیان جێهێشت، بەفر ڕەشایی بەدەرەوە نەهێشتبوو. بەبارستایی دوو بستیشی تێکردبوو. قاچیان تا نزیك ئەژنۆ ڕۆ دەچوو. جافر پێش ئەوەی بگەنە ئاستی تاتەکە وتی:

—ئەگەر بەگژیدا بچین، پشتمان دەشکێنێ!. من دەیناسمو دەزانم چ ماڵێکە!. بەوشکی غەزەبێکە بۆ خۆی، جا وەرە بەفریش بەسەرییەوە تا ئەژنۆ بێ!. نەکەین باشە!.

—ئەی؟!.

—خۆمانی لێلادەدەین. دوور بڕۆ سەلامەت بگە. پێچەبەدەورەی لێدەکەین. تۆ بەدوامدا وەرەو لێم دامەبڕێ، ئیتر خەمت نەبێ.

فێڵەکەی هەرچەندە سەعاتو نیوێك کاتی خایاند، بەڵام سەری گرت. تات کەوتە پشتیانەوەو ئاودڕ لووت بەلووتەوە. جافر سوورێکی بەدەوری خۆیدا خوارد. لەبەر ئەو تەڵخە ڕووناکییەی، سپێتی بەفرەکە دەیدا بەدەوروبەریان، بۆ پەناو پاسارێك گەڕا پشوویەکی تێدا بدەنو نەبوو. ڕووی پرسیاری لەم کردو وتی:

—لە چیدایت؟.. خۆ!.

ئەم نەیهێشت تەواوی بکا، وتی:

—هێشتا گوڕم زۆر تێدایە..

—ئاودڕێکی زۆر سەختە..

—گوێ مەدەرێ.. بکەوە ڕێ.

—ئاگات لە جێپێتبێ.. من بست بەبستی شارەزام. هەنگاو بەهەنگاو بەدوامدا سەرکەوە. وریای خزینی بەفری ژێر قاچیشت بە.

دوای چەند شەقاوێك، جافر ڕاوەستاو وتی:

—تفەنگەکەتم بدەرێ، با باری شانت سوکتر بێ.

ئەم پێی ناخۆش بوو، وتی:

—جا باری شانی تۆ قورستر دەبێ!.. نایدەم.. بڕۆ.

* * *

کە گەیشتنە سەر لووتکە، ماندوێتی بڕستی لەبەر بڕی بوون. لایان دایە نێوان دوو تاشەبەردەوە، کە سەریان بەیەکەوە نابوو. وشکاییان لە ژێریاندا بەدی نەکرد. بەڵام بۆ جگەرەکێشانەکە بەکەڵك بوون. ئەم لەسەر جانتاکەی دانیشت. جافر لەسەر گاشەبەردێك کە بەفرەکەی لەسەر ماڵیو وشکی کردەوە. بەدەم جگەرەکێشانەوە جافر وتی:

—ئەگەرچی نامەردیی لەگەڵدا کردین، بەڵام لوتفیشی هەیە.

ئەم وایزانی مەبەستی کەسێکە، وتی:

—کێ؟!.

—ئەم بەفرە نەگریسە.. نەدەبوو بیخاتە وەختێکی تر؟!.

—نەیخستو وا نامەردییەکەیم زانی. ئەی لوتفەکەی کامەیە؟!.

—ئەوەیە کە لێمانی نەکردە زریان. بیکردایە دەردی دەداینێ.

—جا ئەوە پەیوەندیی بە باو ڕەشەباوە هەیە. دەبێ سوپاسی ئەوان بکەین.

هەردووکیان پێکەنین. جافر وەك پێشتر بیری لێکردبێتەوە، وتی:

—وا تێدەگەم چاکتر وایە، بەرنامەمان بگۆڕین.

ئەم لە مەبەستی حاڵیی نەبوو، وتی:

—چۆن؟.

—ئەم بەفرە بەم تەووژمە بەردەوامبێو باو ڕەشەباش تۆ واتەنی، لوتفیان نەمێنێو لێمانی بکەنە زریان، حاڵمان شڕ دەبێو دەکەوینە بەر مەترسییەوە.

—ئەی چار؟.. نیازی چیت هەیە؟.

—لادەدەینە (توونێل). بەدوو سەعاتێك دەیگەینێ. لەوێ دەمێنینەوە تا بزانین چۆن دەبێ.

—توونێل چییە؟!.

—یەکێکە لە حەشارگەکانمان.. ئەشکەوتێکەو حەمە ساڵح ئەو ناوەی لێناوە. با بیگەینێ ئەوسا دەبینیت چییەو چۆنە!.

—قسە قسەی تۆیە. بەپێویستی دەزانیت لادەین؟.

—زۆر.. ترسم هەیە لێمانی بکاتە زریان. کە ئەوێمان هەبێو لەسەر ڕێماندا بێ، بۆچی لانەدەین؟.

بەو نیازە کەوتنەوە ڕێ. جافر لە پێشەوەو ئەم بەدوایدا. ئاودیوی ترۆپك بوونو قەدپاڵەو قەدپاڵ، ڕێگایان بەرەو (توونێل) گرتەبەر. بەفر بەردەوام دەباری. بەپرووشە بووایە یا بەکلوو، هێمنو لەسەرخۆ لە بەرزاییەوە دەهاتنو بەئەسپایی وەك پەپوولە دەنیشتنەوە. لە خرمەو خشەی ڕۆچوونی قاچی ئەمان بەناو بەفرەکەدا بەولاوە، هیچ دەنگێکی تر نەدەبیسترا. دەوروبەریان خامۆش خامۆش بوو.

جافر وەك بزنەکێوییەك هەنگاوی هەڵدەهێنا. شارەزای بست بەبستی خاکی ژێر بەفرەکە بوو. ئەمیش بەپێی ئامۆژگاری ئەو، پێی لە جێیی پێی

ئەو دادەنا. بەڵام هەركات چەند هەنگاوێكی زیاد لە ئاسایی دەكەوتە نێوانیانەوە، ئەو ڕادەوستا تا ئەم دەیگەیشتێ و ئینجا دەكەوتە ڕێ. لەدوا ڕاوەستانیدا، بەچەشنی جارانی تری نەكرد. كە ئەم گەیشتە ئاستی، سەری بۆ بەرەژوور هەڵبڕی و وتی:

—توونێل ئەوەتا بەژوور سەرمانەوە. سەركەوتن بۆی كەمێ زەحمەتە. لێرەوە ئیتر دەبێ دەستت بەدەستمەوە بێ.

دەست بەدەستەوە سەركەوتن. وەك ئەوە بوو بەدیوارێكدا هەڵزنێن. جافری شارەزا بەئاسانی هەڵدەزنا. ئەم جارجار دەخزا و ئەو دەیگرتەوە. تا لەدوا هەنگاودا، بەكێشیكردە سەر گچكە تەختانییەك و وتی:

—گەیشتین.. ئێستا ئێمە لەبەر دەرگای (توونێل)داین.. حەشارگەی ژمارە دووی مەفرەزە پارتیزانەكان. دەرگاكەی دەبینیت؟!.

ئەم ورد هەڵیڕوانی و هیچی هەڵنەكڕاند. وتی:

—دەرگا؟.. دەرگای چی؟!.. من نەدەرگا دەبینم نەئەشكەوت!.

ئەو ڕۆچووە ناو بنەدەوەنێكی چڕی داپۆشراوەوە بەبەفرو بزربوو. وتی:

—ڕاوەستە تا دەرگا دەكەمەوە.

زۆری نەبرد گەڕایەوە و بەدوای خۆیدا پەلكێشی كرد. ئا.. ئێستا لەناو تاریكستانێكدایە، بەڵام هەست بەدەلاقەیەك لە بەرامبەریدا دەكا. جافر بەوێدا پەلكێشی دەكاتە ناو تاریكستانێكی چڕترەوە كە وشكانییە. دیسان دەڵێ:

—لە جێی خۆت بوەستە و مەجووڵێ.

تێدەگا ئەو دەچێتەوە دەرەوە. گوێی لە خشەخشێكە. لەوە دەچێ بەدەرگاكەوە خەریكێ و وەهای دابخاتەوە شوێنبزر ببێ. ئەوەتا واهاتەوە تەنیشت ئەم. وا ڕووناكیی لایت بەدەستییەوە دەبینێ. لایتێكی قەڵەمیی بچوكە. ڕووناكییەكەی ئاڕاستە دەكاو دەڵێ:

—جوان خۆت بتەكێنە، باژوورەوەمان لێتەڕ نەبێ!.

—ژوورەوە؟!.. ئەی ئێرە كوێیە؟!.

—ئێرە كلیدۆرە.. ئەولاتر هۆڵە.. بەدەستە ڕاستماندا ژوورەوەیە. پەلەت نەبێ. ئێستا هەموو بەشەكانی ئوتێلە سیاحییەكەمان دەبینیت. ئەی چۆن!..

خۆ گاڵتە نییە!.

ئەو پێشی كەوت و ئەم بەدوایدا. بەلایتەكە تەنیا بەر پێیانی ڕووناك دەكردەوە. ئەم وای زەن دەكرد كە بەشێوە ڕاڕەوێكدا ڕادەبوورن. بەڕازیش دەری بڕی، وتی:

—ئەمەش ڕاڕەوە؟!.

—ئا.. ڕاڕەوە.. بابچینە ژووری خەوتن و چراكە داگیرسێنین، باشتر دەبینیت.

—چرا؟!.

—ئا.. چرا.

بەدەستەڕاستدا وەرچەرخان. جافر بەلایتەكەی، شوێنی چرا فانۆسەكەی دۆزییەوە. دایگیرساندو وتی:

—ئەمە ژووری خەوتنە.

ئەوسا ئەم بەوردی كەوتە چاوگێڕان. ئێرە لای ڕاستی ئەشكەوتەكەیە. هەر بەڕاستی كراوەتە ژوورێك و لە هیچ پێویستییەكی سەرەكیی كەم نییە. تەیمانێكی چڕ تەنراو بەلقە دەوەن و ئاخنراو بەپووش و پەلاش، لەلای

دەرگاوە بۆ بنەوەی ئەشكەوت بەدرێژی و لە زەوییەوە تا بنمیچ بەبەرزی، بۆی كراوەتە دیوار. سەرانسەری بەباتانیی كۆنە داداپۆشراوە. لە بنەوە دەرگایەكی تەیمانبەندی بۆ كراوە. سێ دیوارەكەی تری پێكەوە، یەك دیواری كەوانەیی پێكدێنن و بەوە ژوورەكە، شێوەی نیوەبازنەیی وەردەگرێ. بەرزترین شوێنی بنمیچ كە نزیك دەرگای دەرەوەیە، لە سێ مەتر بەولاوە نییە. نزمترین كە دەكەوێتە بنەوە، لە مەترو نیو كەمتر نییە. بەدرێژایی دیوارە كەوانییەكە، بەپێی كون و كەلەبەرە ئەسڵییەكانی، چەندین تاقی تێدا ڕێكخراون. هەر تاقەو بۆ جۆرە پێویستییەكی ژیانی ڕۆژانە، لە ئازووقەو قاپوقاچاغ و تەدارەكی چاڵێنان تەرخانە. بەبناری دیوارەكەدا لەمسەر تا ئەوسەری، بەبەرزایی دوو بست لە زەوییەوە، تەختێكی لە شێوەی قەرەوێڵەیەكی درێژدا، بەلقەدارو تەیمانچنی لێدرووست كراوە. گرمۆڵەیەك نوێنی لە چادرەوە پێچراوی لەسەرە..

—ئەوەی دەیبینیت، بەرهەمی ئەقڵی هاوڕێمان حەمە ساڵحە.

ئەم سەرسامە. هەر وردەبێتەوە.. "ئا.. لە ئەقڵی حەمە ساڵح دەوەشێتەوە. هەمیشە بەسەلیقەو دەستڕەنگین بووە". جافر دەچێتە دەرەوەی ژوورو دێتەوە. باوەشێك دارو چیلكەو چەوێڵی پێیە. دایدەنێتە تەنیشت ئاگردانێك كە لە ناوەڕاستی ژوورەكەدایە. چیلكەو چەوێڵی جوان هەڵدەچنێ. ئەم هەر سەرسامە!. ئەو دەچێ لە بنەوە دەست دەداتە قاپێك و دەیهێنێ. نەوتە. هەندێكی بەسەر چیلكەو چەوێڵەكەدا دەڕێژێ. بەدەم شقارتە لێدانییەوە دەڵێ:

—دەتبینم حەپەساویت؟!.

—بێگومان.

—بۆچی؟.

–ئەوە پرسیاری پێدەوێ؟. ئاشکرایە!.

–ئا راست دەکەیت.. یەك تۆز سەبرم لێبگرە.

ئـاگر کڵپـەی سـەندوە. بـەجێی دێڵـێ و بەرەوبنـەوە دەچێتـەوە. رادەوەستێ و ئاوڕێك دەداتەوە. دەخنێتەوە:

–هیچ دەبینیت؟.

–نەء.

پشتی لەمـەو بەشتێکەوە خەریکـە. ئـا.. چەپەرێکـەو شـەتەك دراوە. دەیکاتەوەو لایدەدا. دەلاقەیەك لە شێوەی دەمی توونێلێکدا دەردەکەوێ. وەك ئـامێرێکی هەواکێشـی تێدا چەسـپ کرابـێ، دەکەوێتـە ڕاکێشـانی دووکەڵی ناو ژوورەکە. بەهەڵمژین هەڵیدەمژێ. جافر پێدەکەنێ:

–چۆنە؟.

–سەیرە!.. ئەوە چییە؟!.

–هەواکێشـێکی خواکـرد. بـەڵام زیرەکییـەکی تـری حەمـە سـاڵحی لەگەڵدایە. سوبحان.. خۆ خۆت باشـی دەناسیت. بلیمەتێکـە بـۆ خـۆی. دەڵێیت ئەو پیاوە لـە بنەڕەتەوە، بۆ ئەمجۆرە پێشمەرگایەتییە خوڵقاوە. زەفەر بەرێوشوێنی وەها دەبا، سەرت سوڕدەمێنێ چۆنچۆنییە!. پێویست ناکا من بەدرێژی بۆتی باس بکەم. دوایی خۆت لـە نزیکەوە دەیبینیت و دەزانیت. بەڵام تۆ سەرنج بدەرە تـەنیا ئەم نموونەیـە: ئـەوا هەواکێشێکی سروشتیمان هەیە، هەوای پیس دەباو فڕێی دەدا کـە کـەس نازانـێ بـۆ کوێ!. چاکە.. خـۆ دەبـێ هـەوای پـاکی بێتـەجێ.. وانـا؟. راسـتە ووردە کونوکەلەبـەر زۆرن بـۆ هاتنـە ژوورەوەی. بـەڵام بەتاقیکردنـەوە دەرکـەوت بەش ناکا. هەستمان دەکرد تووشی تەنگە نەفەسی و گێژی و سەریەشە دەبین. ئەو بیری بۆ چیی بچێ باشە؟!. کە ئەو هەواکێشەمان بۆ دەرەوە هـەبێ، دەبـێ بـۆ ژووریشـەوەمان هـەبێ، بەمـەرجێ هەسـتی پێنـەکرێ و بەتایبەتیش رووناکی چراو ئـاگری شـەوانی لێـوە بـەدیی نـەکرێ. جگـە لەوەی کە ئاوی بەفرو بارانیشی پێدا نەیەتە ژوورەوە.

ئەو بەدەم قسەکردنەوە کشاوەتەوە لای ئاگرەکـە. ئـاگر نێڵـەنێڵێتی. بـەنیازی زیـاتر خۆشـکردنی، دەسـکارییەکی دەکـا. هەڵدەسـێ و دەچێتـە ئاستی بەرزترین رادەی بنمیچ و رادەوەستێ. بەکونوکەلەبـەرەکانی دیواردا هەڵدەزنێ. دەستی دەگاتە بنمیچ و دەڵێ:

–وەرە تۆش سەرکەوە.. وەرە دەستت بێنە!.

سـەردەکەوێ و دەستی دەداتێ. ئەو تـەکانێك بەمەلاو یـەکێك بـەولاداو دوو تۆپەوانە لە دوو گوڵبێنە دەردێنێ:

–ها؟!.

–ئا.. وایە..

هەوا بەتەووژم و تەنانەت بەسووکە وژەیەکیشەوە، شاڵاو بۆ ناو ژوور دێنێ. دادەبەزن. جافر دەچێتەوە بەلای ئاگرەکەوە. دیسان خۆشی دەکا:

–وەرە دانیشـە.. تـۆ هـەقی هیچـت نـەبێ.. جـارێ میوانیـت. ئێسـتا خواردنێکی شاهەنەشت بۆ ئامادە دەکەم.

ئەم بەرامبەر ئاگرەکە دانیشتووە. چەندە لەشی گەرم دادێ، هێنـدەش بـەبیروهوش زیت دەبێتـەوە. روونـتر وردەکارییـەکان دەبینـێ. جـافر لـە گرمۆڵەکە نەویوەو دەیکاتەوە. دۆشەك و بەتانی و سەرین..

–شێیان هەیە.. زۆر نا کەم.

وشککردنەوەیان بەم دەسپێرێ. بـەدەوری ئاگرەکـەدا هـەڵیان دەخـا. نەرمە هـەڵمێکیان لێبـەرز دەبێتـەوە. جـافریش هاتۆتـە بەرئاگرەکـە. کوڵـە پشتەکەی هێناوەتە بەردەمی. خواردنە قوتوەکانی لێدەردێنێ. یەکە یەکە سـەیریان دەکـا. نووسـینەکانیان دەخوێنێتـەوە. هەڵدەسـێ و دەیانبـا دەیانخاتـە تاقێکەوە. لـە تـاقێکی تـردا دوو قوتوو دێنـێ. مەنجەڵۆکەیـەك و کـەوچکێکیش. دادەنیشێتەوە نووسینەکانی ئەوانیش دەخوێنێتـەوە. بـۆ مێژووی بڕکردنیان دەگەڕێ. دەیدۆزێتەوەو دەڵێ:

–بەبەریانـەوە مـاوە.. ئامۆژگـاریی حەمـە سـاڵحە.. کۆنـەکان بخـۆن و تازەکان بخەنە جێیان. لە بیریشتان نەچێ.. لە مێژووەکەی دڵیا بن کە کۆن نەبووبێ.

هـەڵیان دەپچـڕێ و دەیانکاتـە مەنجەڵۆکەکـەوە. دەیخاتـە سـەر ئـاگرو دەکولێ. ژەمە شاهانەکەیە. فاسۆلیا و قیمەی گۆشتی گا:

–لە ماڵی باوکیشتا شتی وات نەخواردووە؟!.

–نەء.. بەڵام تۆ پێمبڵێ..

–چی؟!.

–ئەوە.. ئەو توونێلە هەواکێشە.. چییەو بۆ کوێ دەچێ؟!.

–دەڵێی مێشکتی خەریك کردوە؟!.

–زۆر.

–بۆچی؟.

–بەلامەوە سەیرەو حەزدەکەم بزانم!.

–مـادام ئـەوەندە حـەز دەکـەیت پێتی دەڵێم. بەڵام پێشت دەکـەوم کـە نەکەیت باوەڕ بکەیت!. ئەوە ئەگەر هەر بڕۆیت و هەر بڕۆیت، دەتگەیەنێتە شـارێکی ژێـر زەمینـی کـە خەڵکەکـەی لـە ئێمـە نـاچن.. دەووتـرێ لـە ڕۆژگـارێکی زۆر کۆندا.. زۆر کۆن.. لـە ئەسـتێرەیەکی دوورەوە هـاتوون و لەوێدا جێگیربوون.

–بەقسەی کێ؟!.

–بەقسەی.. بەقسەی.. ئەی چیم پێووتیت؟!.

دەدەنـە قاقـای پێکـەنین. دەنگـی وژەیـەکی تیـژ لـە دوو گوڵبێنەکـەوە، بێندەگیان دەکا. تەووژمێکی توندی هەوایە، لە ئاگرەکە دەدا. کڵپەکەی رووەو توونێلەکە لار دەکاتەوەو بەدوایدا گڤەولوورەیەکی بەردەوام دەبیسن..

–زریانە.. ئاخری کردی..

–چاکمان کرد لامان دا.. وانا؟.

–بێگومان.. برۆیشتینایە دەکەوتینە داویەوە.

گەرمیان بۆتەوە. حەواونەتەوە. تێریان خواردوە. نوێن شێی نەماوەو راخراوە. کاتی خەوتنە.

* * *

جـافر ئـاگری دامرانـدەوە. تۆپەوانـەی ئاخنییـەوە نـاو یـەکێك لـە گوڵبێنـەکان. چـوو دەرگـای توونێلیشـی شـەتەك دایـەوە. ئەوسـا چـرای کزکردو راکشا بنوێ.

ئەم لێیپرسی:

–دەرگای توونێلەکە بۆچی؟!.

–نەوەکوو یەکێ لە خەڵکی ئەو شارە بێت بەمدیودا!.

–قەت هاتوە؟.

—نەء.. بەڵام دەڵێم..

—ئەی بۆ ئێمە نەچین؟.

—حەمە ساڵح ئامۆژگاریی کردووین کە نەچین. ئەو خۆی جارێکیان چوو. دوای نزیکەی دوو سەعات کە هاتەوە، هەموو گیانی ئاودامان سپی بووبوو.. سپی سپی وەك چوڕی شیر. لێمان پرسی: چیت دیّ؟. وتی: هیچ.. هەر ڕۆیشتمو هەر سپێتی بوو.. هەتا چاو هەتەر بکا هەر سپێتی بوو. ئیتر داوای کرد کە کەس نەخەڵەتابێ بچێ.

—دەبا منو تۆش سەرێکی پێدا بکەین، بزانین چییە؟.

—من لە قسەی حەمە ساڵح دەرناچم.. تۆش کەیفی خۆتە!.

هەردووکیان پێکەنین. جافر جگەرەکەی دەستی کوژاندەوە. جەستەی توند وەك مەلۆتکە پێچایەوە. بەدەم سەرنانەوەوە وتی:

—بنوو.. نەچیت!.

ئەو نووست. پرخەیەکی هێمنی لە سووکە فیکەیەك، لە شێوەی ئاوازێکی خەمناکدا لە دەمیەوە دەردەهات، کە ئەمی بەچاوێك دەکردە خەوو بەچاوێك بەئاگای دەهێنایەوە. بەدەمییەوە خەیاڵ بردییەوە. سەرەتا تیژێك گەڕایەوە بۆ دواوە.. بۆ ڕووداوەکانی ئەو ڕۆژەوو تیژ پێداهاتەوە. "بەیانی لە کوێ بووم.. نیوەڕۆ لە کوێو ئێستا لە کوێ؟!.". بەئەسپایی سەرنجێکی سەراپاگیریی گێڕا. بینایی لەسەر ڕووخساری جافر گیرساندەوە. ڕووی لەمە. جامانەکەی کردوە بەلەچکی. چاوی نووقاوەو خەوتوە. پرخە بەئاوازەکەی هەر دێ. بەڵام نەرمە بزەیەکی بەسەر لێوەوەیە. بینایی لەو لادەدا. دەڕوانێتە دەرگای توونێلەکە. چاوی لەسەر ڕاگیردەکا. لەرەلەرێکی پێوە دەبینێ. لەرەلەری بێژنگێك و بەرامبەر تیشکێك ببزوێنرێ. لەرەلەرو تیشکەکە ڕوو لە خێرایی و درەوشانەوەن. دەرگا لەسەرخۆ دەکرێتەوە. تارماییەکی ئاودامان سپی.. سپی وەك چوڕی شیر، لەناو تیشکەکەدا تیشك دەداتەوە. ڕووەو ئەم ڕاوەستاوە.

پەنجەیەکی تیشکدار بەسۆزەوە، بۆ ئەم هەڵدەتەکێنێ. دەڵێ: وەرە.. وەرە!. بەدەم هەڵسانەوە ڕووخساری جافری دەکەوێتەوە بەر دیدە. نەرمە بزەکەی هەر بەسەر لێوەوەیە. بەلایدا ڕەت دەبێ و دەڕوا. تیشکی ناو تیشکەکە کەمەنکێشی دەکا. جەستەی لێدەکاتە پەپوولە پاییزەیەك و لەگەڵ خۆیدا دەیباو. ماوەیەك و لێی جودا دەبێتەوە. ئەم خۆی ئێستا بەناو توونێلە سپییەکەدا، کە بۆتە چراخانێك هەڵدەفڕێ. بەسەر پلیکانەیەکی هەزار بەهەزاردا، بۆ قووڵاییەکی زۆر قووڵ دادەفڕێتە خوارەوە. شارێکی لێدەردەکەوێ و دەیگاتێ. شارێکە لەزیو. لەژێر ئاسمانێکی زیویندا و بەبەر خۆرێکی زیوینەوە. پەپوولە ئاسا دەنیشێتەوە. شارو خەڵکەکەشی زیوپۆشن و تەنانەت زیوپێستیشن. هەموو سەرقاڵی یەك جۆر ئیشن. ئەم هەوڵ دەدا بزانێ چییەو بۆی ڕوون نابێتەوە. وا مەزەنە دەکا کە خەریکی درووستکردنی کەشتییەکی ئاسمانی بن. یا لە بنەڕەتەوە لەناو کەشتییەکی لەو بابەتەدا بن و بۆ فڕینی ئامادەبکەن. کە یەکەیەکەش تێیان دەڕوانێ، وەك تیشکێکی گەشی دەورەدراو، بەتیشکێکی گەشی تر دێنە بەرچاوی. وازەن دەکا کە یەکبەیەکان دەناسێ. دیونی و بەزەینی نامۆنین. ڕۆژێك لە ڕۆژان، لە شوێنێ لە شوێنان دیونی و زۆر جاریش نەك کەم!. چەند وردەبێتەوەو سەنج دەدا، دڵنیاتر دەبێ.. "دیومن.. دیومن.. دیومن.. ئەو دەموچاوانە.. ئەو سەروسیمایانە.. ئەو بەژن و باڵایانەم دیوون. زیوپۆشی و زیوپێستییەکە لێمی دەشێوێنن، دەنا دەیانناسمەوە!".

هەوڵ دەدا بیاندوێنێ و زمانی بۆ نایەتەگۆ. تەقەلا دەدا دەستی بەر لەشیان بکەوێ و سەرنجیان ڕابکێشێ و دەستی بۆ نابزوێنرێ. ئەوانیش وەك بەلایانەوە ئەم هەر نەبێ، بێهەست و هۆش بەلایدا ڕادەبوون. لە دڵدا لێیان پەست دەبێ. بەسپڵەو بێوەفایان دەزانێ. تووڕە دەبێ و دەیەوێ پشتیان تێبکا. جێیان بێڵێ و چۆن هاتووە وەهاش بگەڕێتەوە. بەڵام نەء..

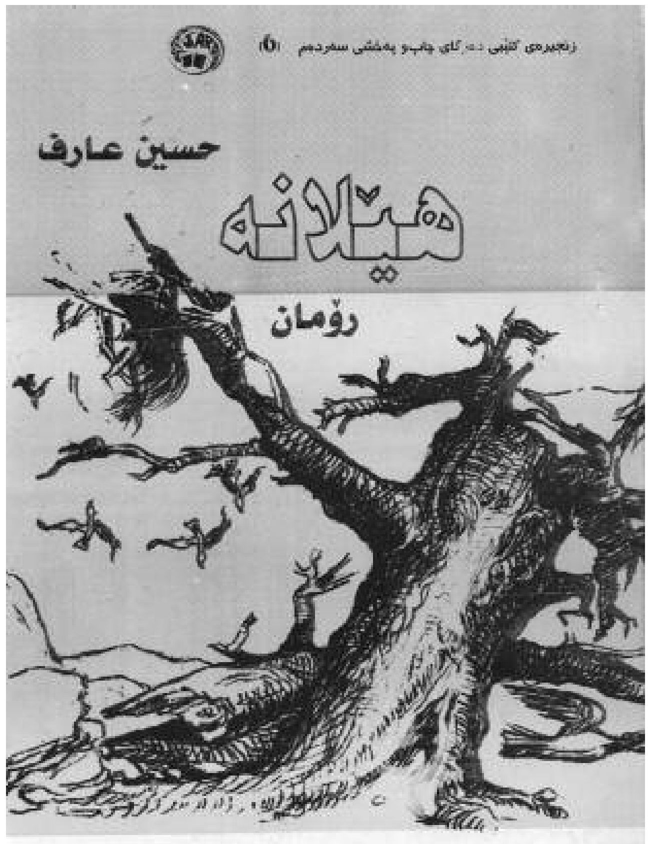

ئەها ئەوە یەکێکیانە هاتوە، شانبەشانی هەنگاو دەنێ و بەدزەتیلەیەك سەیری دەکا!. بگرە سووکە زەردەیەکیشی بەسەر لێوەوەیە. هەرچەندە زیوپۆشی و زیوپێستییەکەی لەوانی تر خەستترە، بەڵام لە هەموویان باشتری دەناسێتەوە.. وا مەزەنە دەکا کە زۆر باشترو ئاسانتر دەیناسێتەوە. تەنانەت بڕیار دەدا لێی نزیك ببێتەوەو بێسڵەمینەوە.. وەك هەر جارێك کە لە شار گەڕابێتەوە.. خۆی بەماڵدا کردبێ و ڕێکەوت وای سازاندبێ کەس لەو دەوروبەرە نەبووبێ.. شاڵاو بەرێ و مارپێچ تێبئاڵێ. ئێستاش باوەشی پێدا دەکاو تێیدەئاڵێ. کەچی چەندە هەنگاو دەنێ و دەنێ و دەنێ، ماوە لە نێوانیاندا کەم نابێتەوەو نابێتەوە!. جارێك و دەو بیست.. هەنگاوێك و دەو بیست.. ماوە وەك خۆیەتی!. تا لە ناکاوێکدا، وەك ئەو لەم زویر ببێ، لا دەداو دوورەدەکەوێتەوە. هەر لەو ساتەشدا دەیبینێ کە پەلی بەپەلی دوو گچکە تارمایی زیوینەوەیە. تێدەگا کە بەدرێژایی ئەو ماوەیەی شانبەشانی یەکەوە بوون، ئەوان هەردووکیانی لەتەکەوە بوون و ئەم نەیدەبینین. ئەوە ئاگری تێبەر دەدا. ڕادەپسکێ بەدوایاندا ڕابکاو قاچی لە دووی ناچن.. هەنگاوی بۆ نانرێن!. ئەوان ئەوەتا بەبەرچاوییەوە، ساتبەسات دوورو دوورتر دەکەونەوە. دەڕۆن و لە ناخدا هەست دەکا، کە ڕۆیشتن ئیتر نایانبینێتەوە.. ئیتر بڕاییبڕ بەدیداریان شاد نابێتەوە. ئەو هەستە دیقی پێدەکا.. سەری دەئاوسێنێ.. سینەی دەتەقێنێ.. خەریکە لە داخاندا لێکدەبێتەوە. بەڵام بێکەڵکە. تارماییە گەورەکە.. دوو گچکەکە.. ئەوەکانی تر و شارە زیوینەکەش بەهەرچییەکەوە تێیدان، چۆنی لێدەرکەوتن وەهاش بزر دەبنەوە. دەڵێیت هێزێکی زەمبەلەکی هێناونییە پێشەوەو بەرەودوایان دەباتەوە!. ئێستا پاشەوپاش بەتوونێڵەکەدا.. توونێلی سپی سپی وەك چۆڕی شیر.. ڕووناك ڕووناك وەك چراخان دەشکێتەوە. پەپوولە پاییزەکەیەو شەماڵی تیشکی ئەفسوون واوە.. بۆ ناو ژوورەکەی ناو ئەشکەوتی توونێل.. بۆ لای جافری خەوتووی بێخەمی دێنێتەوە!..

—سوبحان.. سوبحان.. ئەوە چییە؟.. خەریکی چیت؟!.

کە جافر بانگی لێکردو بەئاگای هێنا، وەك داهۆڵێك لەبەردەم دەرگای توونێلەکەدا ڕاوەستا بوو. وەرچەرخاو بۆ ماوەیەك، بەواقوڕماوی لە جافری ڕوانی. دەتووت هێشتا باوەڕ بەچاوی خۆی ناکا. ئەوسا لەسەرخۆ گەڕایەوە سەر جێگاکەی و وتی:

—هیچ!.

—ئەی بۆ لەوێدا بوویت؟.. ویستت بچیت؟!.

—ئا.. چووم و هاتیشمەوە.

—بەڕاست؟!.

—بەڕاست.

—چیت دی؟!.

—شارێکی زیوین.

—توو شەرەف!.. دە پێمبڵێ: کێی لێبوو؟.. کێت دی؟!.

—غوربەت و نارو چنار.. دایکم و باوکم.. خزمان.. خەڵکی حاجی سوبحان هەموو.

جافر هەڵسابووە سەرباری دانیشتن. پرسیارەکانی دەخستنە قاڵبی سەرسوڕمانەوە. وەڵامەکانیشی بەبایەخپێدانەوە وەردەگرتن و خۆی بۆ گوێقوڵاغ دەکردن. لەگەڵیاندا زەردەخەنەیەکیشی نیشاندبووە سەرلێوی. بەڵام بەبیستنی دوا وەڵام، چووەوە ناو قاوغەکەی. بۆ ماوەیەك کڕوکاس بوو. ئەوسا هەڵساو چوو چراکەی خۆش کرد. دوو جگەرەی داگیرساند. یەکێکیانی بۆ ئەم ڕەت کردو دووەمیانی نا بەلێوییەوە. دانیشتەوە سەر جێگاکەی. دوو سێ نەفەسی قووڵی لە جگەرەکەیدا. ئینجا بەدەنگێکی غەمباری پڕ لە سۆزەوە وتی:

—سوبحان.. براکەم.. هاوڕێم.. هەمووومان هاودەردین.. بەدەست یەك مەینەتییەوە دەناڵێنین. من ناڵێم دەتوانین لە داخ و خەفەت بشۆرێینەوە. ئەوە کارێکی ستەمە. ئەوەی بەسەر ئێمە هاتووە، فەرامۆشکردن و لەبیرچوونەوەی بۆ نییە. جەخارێکەو لەگەڵ تەمەنماندایە. بەڵام چاکتر وایە.. هەق وایەو واپێویست دەکا، بیگۆڕین بە ڕق.. بە کینە.. بەگیانی بەرگری و بەگژداچوون.. بەتەقینەوە بەڕووی دوژمنداو بەهەولی تووناکردنی.. سوبحان.. بۆ ئێمەیەکی جەرگ و دڵ پارەکراو.. بۆ تۆ، من، حەمۆل، حەمە ساڵح و بۆ هەزارانی وەك ئێمەو سەدەها هەزاری تری هەریەکە بەجۆرێك داخکراو، ئەوە تاقە ڕێگایە. سوبحان.. دەزانم ناتوانین داخ و خەفەت بەلاوە بنێین. بەڵام با بەولایەدا ببەین.. بابیرێژینە ئەو ڕووبارەوە. تێم دەگەیت دەڵێم چی؟!.

ئەم بێئەوەی بۆی بڕوانێ، وتی:

—تێدەگەم.. ئەوەتا بۆی هاتووم.. بابنووین.

تەنیا هێندەو ئیتر جامانەکەی کرد بەلەچك. ڕاشکاو توند خۆی پێچایەوە. پێش ئەوەی چاوی خەوتن لێك بنێ، وتی:

—ناچمەوە.. ترست نەبێ.. بنوو.

سەرچاوە

ڕۆمانی "هێلانە"، حسێن عارف، چاپی یەکەمی **1999**،

لە بڵاوکراوەکانی دەزگای سەردەم، ل (**287- 298**).

نمونەیەك لە شانۆنامەكانی

پێكەنین بەپێی یاسا

(دیمەنی یەكەم)

"لە ناوەڕاستی سەر شانۆدا تابووتێك لە بابەتی زۆر كۆن و لەوانەی شیاوی یەكێك لە پادشاكانی زەمانی دێرین بێ دانراوە. زاناو دوو یاریدەدەری بەدیاریەوە ڕاوەستاون. لەگەڵ لادانی پەردەدا زانا دێتە پێش دەمی شانۆو ڕووی قسە لە دانیشتووان دەكا).

زانا: گەورەكانم.. پێش هەموو شتێك دەمەوێ خۆم و ئەو دوو زاتەتان پێ بناسێنم. من خۆم وەك مێژوو ناسم، زانایەكی پشكنینی شوێنەواری كۆنیشم كە ئەوی ڕاستی بێ، پیشەی مێژووناسییەكە خستمییە سەر ئەم ڕێگایەو ئیتر ئەوە زیاد لە بیست ساڵە، من چنگ و پەلم لە گڵ و خۆڵی كەلاوەو دارو پەردووی شوێنەوارە كۆنەكاندایە. لەو وەختەوە وێڵم بەدوای گۆزە شكاوێكدا، یا پارچە مسێكی ژەنك گرتوو، یا پەیكەرێكی سەرو گوێلاك شكاو، یا هەر شتێكی تردا كە جۆری كردارو ڕەفتارو چالاكیی باووباپیران بخاتە ڕوو. بەهەرحاڵ زۆر شتم دۆزییەوەو لە ڕێگەی ئەو شتانەوە، شارەزاییەكی زۆرم دەربارەی ماكی مێژوو پەیدا كرد.. زۆر زۆر زیاتر لەوەی كە لەوەبەر وەك مێژووناسێكی ئاكادیمی دەمزانی.

بەڵام گەورەكانم.. ئەوەی كە چەند ڕۆژێك لەمەوبەر لە ژێر دارو پەردووی كەلاوە كۆنێكداو لە قووڵاییی بیست پێدا دۆزیمەوەو دوای مشت و مڕێكی زۆر لەگەڵ ئەم دوو زاتەدا- لێرەدا ئەوانیشتان پێدەناسێنم و دەڵێم: دوو یاریدەدەری كارامەو لێهاتوومن و ئەوانیش لە دەمێكەوە كەوتوونەتە دوای خۆشەویستیی ئەم ئیشەوە- ئا.. دوای مشت و مڕێكی زۆر بڕیارم دا ئێوە داوەت بكەم بۆ ناو ئەم هۆڵەو ئەوەی لە ئێمە چوو بووە كۆڵی شێرو سەرمان بۆ لێدەرنەكرا، یا با بڵێین تیایدا نەگەیشتینە ئەنجام، بەئێوەی ڕابگەیەنین، بەو نیازەی یاریدەمان بدەن و لەگەڵمانا....

یاریدەدەر -1- : (قسە بەزانا دەبڕێ) من ئێستەش هەر سوورم لەسەر رای خۆم و دەڵێم نە ء.

یاریدەدەر -2- : منیش.. ئا منیش هەر لە سەر ئەو ڕایەم.

زانا: ڕاوەستن.. سەبربگرن.. با قسەكەمیان بۆ تەواو بكەم.

یاریدەدەر -1- : دوكتۆر.. ئاخر هەر لە بنەڕەتەوە پێویستی نەدەكرد تۆ ئەو عەزێتی هاتنە بخەیتە بەر ئەم بەڕێزانە.

زانا: بەڵام...

یاریدەدەر -2- : دوكتۆر.. تۆ خۆت دەزانیت ئێمە چەندە ڕێزی تۆو قسەی تۆ و بیروڕای تۆمان دەگرت و دەزانیت تا ئێستاش بەرامبەرت هەروەهاین. بەڵام بۆ ئەمەیان..

زانا: ئێ ئەی بۆ ئەمەشیان ڕێك نەكەوتین.. كە...

یاریدەدەر -2- : با ڕێككەوتین.. بەڵام من..

یاریدەدەر -1- : بەڵام هەردووكمان دوای بڕیارەكە زۆرمان بیر لە مەسەلەكە كردەوەو وامان بەچاك زانی كە تۆ...

سەیركەر -1- : (لەناو هۆڵەكەوە) ئەرێ ئێمە هاتووین گوێ لە مەتەڵ بگرین و بەتەمسیل مەتەڵمان نیشان بدرێ یان چی؟!. ئەوە ئێوە لەچی دەدوێن؟!.

سەیركەر -2- : ئەی دەم خۆش.. ئەشەدو بیلا ڕاست دەكا.. خۆ منیش لەلای خۆمەوە لەوەدابووم ئەو پرسیارەتان لێ بكەم.

سەیركەر -3- : دوكتۆر گیان.. لە قسەی ئەم دوو برادەرە زوێر مەبە. لەوە دەچێ نەتناسن. من دەتناسم و زۆرت ڕێز لێدەنێم. مەبەستم شەخسی خۆت نییە. یەكەمجارە شەخسی خۆت دەبینم. مەبەستم نووسینەكان و كۆششی بەردەوامتە لە كۆڕی ئیشەكەتدا. بەڵام تكایە تێمان بگەیەنە مەسەلە چییە؟!.

سەیركەر -2- : ئائا.. ئا ئەمەیان گرنگە.

سەیركەر -1- : زۆر ڕاستە.. تێماندەگەیەنن یا بڕۆین؟!.

زانا: (ڕەق ڕاوەستاوە. دەستی ناوەتە بەر پشتین. بێدەنگ گوێ لە قسەكان دەگرێ و دەخنێتەوە)

سەیركەر -4- : دەڵێی پێمان ڕادەبوێرێ!.

سەیركەر -5- : ئەرێ وەڵڵا پێمان ڕادەبوێرێ. گوایە ئێمە گاڵتەچیی ئەوین؟!. من بەش بەحاڵی خۆم ڕازی نابم و دەڕۆم.

وا بۆتانی باس دەكەم و لە كورتی دەیبڕمەوە.

سەیركەران: (دادەنیشنەوە)

زانا: گەورەكانم.. ئەوەی لە قووڵایی بیست پێداو لە كەلاوەیەكدا دۆزیمەوە، گۆڕێك بوو كە توندو تۆڵ بەمەڕمەڕ هەڵبەسترابوو. بۆ ماوەی دوو ڕۆژی ڕەبەق لەگەڵ ئەم دوو زاتەدا بەدیوی دەرەوەیدا لێی وردبووینەوەو بیرمان لێكردەوە، بێ ئەوەی هیچ شتێكی ئەوتۆی پێوە ببینین سەرنجمان ڕابكێشێ، تەنیا هێندە نەبێ كە بەدارو پەردووەكەی دەورو پشتیدا بۆمان دەركەوت گۆڕەكە لەناو ژوورێكی ژێر زەمینی بێ دەرگادا بووە. ئەوسا بڕیارم دا گۆڕەكە هەڵبدەمەوە. لە ناویدا گۆڕێكی هەڵبەستراوی توندو تۆڵتر بوو. كە چاك لەویشیان وردبوومەوە، نووسینێكم بەرچاو كەوت كە لە سەر هەموو لایەكانی دووپات كرابووەوە. خوێندنەوەی بۆ من وەك ئاوخواردنەوە وەها بوو. تەنیا نوسرابوو "ئاگاداربە". ئاگادار بووم. بەردە مەڕمەڕم لەسەرخۆ لێلادان. ئەم تابووتی حازرییەم لێدەركەوت. (دەچێ بەلایەوە). ئەم تابووتە تابووتێكی ئاسایی نییە. خۆ وەنەبێ من باوەڕم بەقسەی پڕوپووچی لە بابەتی لەعنەتی فیرعەونییەكان هەبێ. بەڵام نازانم بۆچی شتێك لە ناخەوە.. بانگەوازێك لە ناخی ناخەوە پێم دەڵێ كە سەرهەڵدانەوەی ئەم تابووتە، ئەگەرچی بەژماردە ژماردوومەو (124) جار لەسەری نوسراوە -نەكەی سەرم هەڵبدەیتەوە- بەڵام سەرهەڵدانەوەی وەك دەوترێ زەمین ژێروزەبەر بكا. من نازانم ئاخۆ بەرەو هەڵسانی جەجاڵ یا بەرەو هاتنی مەهدی دەیكا!. من تەنیا هێندەی دەزانم كە ژێروزەبەری دەكا.

سەیركەر -1- : ئێ جا چیت لە ئێمە دەوێ؟.. ئێمەت بۆچی بانگ كردوە بۆ ئێرە؟!.

زانا: سوپاست دەكەم.. بۆ بڕیار لەسەردان. ئایا سەری تابووتەكە هەڵبدەینەوە یان نا؟!.

یاریدەدەر -1- : نە ء.

یاریدەدەر -2- : نەخێر.

زانا: گوێتان لێیە.. ئەوان دەڵێن نە ء و من دەڵێم ئا.. ئەی ئێوە دەڵێن چی؟!. لە بیریشتان نەچێ.. من گەرەنتی نادەم!. من تەنیا كۆششێكەو بەئەقڵی خۆمی دەكەم.

سەیركەر -1- : ئا...

سەیركەر -5- ,4 ,3 ,2- : ئا.. بەڵێ.. ئا... ئا؟!

سەیركەران: (لەگەڵ ژمارەیەكی تریشدا) ئا.. ئا...

زانا: (دەچێ بەلای تابووتەكەوە).

یاریدەدەرەكان: (بەناچاری دەچن بۆ یاریدەدانی)

سێقۆڵی: (سەری تابووت لادەدەن)

پادشـــا: (لــەناو تابووتەکـــەوە بەدەســـتووری مردووییەك و زیندوو ببێتـەوە، سـەربەرز دەکاتـەوە. جلو بەرگی پادشایی یەکێ لە مەملەکەتە کۆنەکانی لە بەردایە. دەڕوانێتە ئەم لاو ئەولای خـۆی. زانـاو یاریدەدەرەکانی بەدی دەکا.

زانا: یاریدەدەرانی: -(سڵ دەکەنەوە. دەکشێنە دواوە)

پادشـا: (هەڵدەسـتێتە سـەرپێ. جـارێکی تـر دەڕوانێتە دەوروپشتی. لە تابووتەکە دێتە دەرەوە. رووەو ئەوان رادەوەستێ و سـەرنجیان دەداتـێ. لـە ناکاو بەدەنگی بەرز بانگ دەکا) شارات...

زانـا/ یـاریدەدەرانی: -(سـڵ دەکەنـەوە. زیـاتر دەکشێنەوە)

پادشا: (ڕوو بۆ لای چەپی شـانۆ وەردەگـێڕێ) شارات.. شارات لە کوێیت؟

یاریدەدەران: (هەڵدێن. سەر شانۆ جێ‌دێڵن).

پادشا: کوڕە شارات.. بۆ وەرام نادەیتەوە؟

زانا: (ئەویش هەڵدێ و سەر شانۆ جێ‌دێڵێ)

تابووت: (رادەکێشرێتە پشتەوەی سەر شانۆ)

شـارات: (کلیلداری کۆشـکی پادشـایە. لـەلای چەپەوە بەهەڵەداوان دێتە سەر شانۆ) بەڵێ.. بەڵێ پادشای خۆشی و شادمانی.. بەڵێ فـەرموو سـەرم لە ڕێتە.

پادشـا: (بـەدەم پێکـەنینێکی دروسـتکراوەوە) کوڕەکـەم.. سـەمەرەترین شـت بـۆ هـەر پادشـایەك ئەوەیە فەرمانی بەجێ نەهێنرێ. تۆ خۆت دەزانیت کـە پادشاو فـەرمان کردنیـان وتـوەو فەرمانیشـی دەبێ بەجێ بهێنرێ. دەنا پادشای چی‌یە؟!.

شـارات: (بـەروو یـەکی گەشـەوە) ببورە پادشـای بەختیاری و شادمانی. ببوورە.. فەرمایشتت لەسـەر سەرەو بەجێ‌یە. بەڵام تکایە لوتف بفـەرموو بۆمـی باس بکە.. چی ڕووی‌داوە؟!.

پادشا: کوڕەکەم.. من کە ئەو یاسا نەمرەم دانا، دەمزانـی ئـەگەرچی لـە ئـەنجامدا هـەر دەچەسـپێ، بەڵام ماوەیەکی پێدەوێ تا ڕەعیەتەکەم لـە خۆیـدا دەتوێنێتەوە.. کەچی.. کەچی کوڕەکەم..

شـــارات: بـەڵێ.. بـەڵێ پادشـام.. فەرمایشـتت بەجێ‌یە.

پادشا: کەچی بڕوانە.. (بەدەست ئیشارەت بۆ پشتەوەی خۆی دەکا).. بڕوانە ئـەو چـارە تـرش و تاڵانە.. ئەو سەروسـیما دێـوو درنجانـە.. بەلامـەوە زۆر سەیرەو بگرە زۆر ستەمە کە نموونەی ئەوانەی لە بن دەستمەوە هـەبن. گوایـە تـۆ بەلاتـەوە سـەیر نی‌یە؟!. شتی وادەبێ؟!.

شارات: (هەڵدەڕوانێ) بەڵام پادشام...

پادشـــــا: (ئاســـایی و وەك فـــەرمانێك) بیـــان سووتێنە..

شارات: پادشام...

پادشا: بەزەماوەندێکی تایبەتی.. زەماوەندێکی تایبەتی‌ی حەوت شەور حەوت ڕۆژە.

شارات: پاشای خۆشی و شادمانی‌ی سەر ڕووی زەمـین.. بم بەخشـە.. شـوێن ئیشـارەتی پەنجـەی پیرۆزت قوبلەگامە. بەڵام من هیچی تێدا نابینم.

پادشا: (ئـاوڕ دەداتـەوە بـۆ دواوە. دەحەپەسـێ. ئینجا تووڕە دەبێ). پیلانگێڕن.. پیلانگێڕن.. من لە جەم و جووڵی پیلانگێڕان غافڵ نیم، من دەزانم چیم بەدی هێناوەو دەشزانم گریان پەرستان دەیانەوێ چی بکەن.

(ڕووی قســـە دەکاتـــە شـــارات) شـــارات.. ئومێدێکی زۆر گەورەم بەتۆ هەبوو.. کەچی کوا؟!.

شارات: گەورەم.. پادشای شادی و پێکەنین.. من..

پادشا: (قاقایەکی پێکەنین و بەدوایدا) بدەرەوە لە تەپڵی شادی.. جاڕدە.. سەرلەنوێ جاڕ دەرەوە. من لە دڵسـۆزیت.. لـە بـاوەڕی پتـەوت بەیاسـا نەمرەکـەم دڵنیام. دەنا ئەوەی تۆزێك لەمەوبەر بەچاوی خۆم و لە بن دەستمەوە دیم، دەبوو وای لێبکردمایـە گـاڵ دەم پێسـتت بکرێتـە تەپلەکـەی ئـەمجارە. سـا ڕاکـە سەرلەنوێ جاڕدە، پێش ئەوەی گاڵدەم..

(بەدەم قاقایەکی ترەوە سەر شانۆ جێ‌دێڵێ)

شـــارات: (شـڵەژان و خـەنینی لا تێکـەڵ بەیـەك دەبن، هاوار دەکا) کارشا.. هۆ کارشا..

کارشا: (دێتە سەر شانۆ) بەڵێ گەورەم...

شارات: جاڕدە.. خێرادە..

کارشا: ئەی جارم نەدا؟!.

شارات: سەلەنوێ جاڕدە.. گاڵدە جاڕ دەنەوە.

کارشا: بەڵام...

شارات: درێژەی مەدەرێ.. فەرمایشتی پادشای شادی و پێکەنینە.. زووکە گاڵدە..

(سەر شانۆ جێ دێڵێ)

کارشا: (هاوار دەکا) ئاندی.. هۆ ئاندی..

ئـاندی: (دێتـە سـەر شـانۆ.. تـەپڵێکی بـە بەرۆکەوەیە) بەڵێ گەورەم...

کارشا: ئامادەبن.. جاڕدەدەینەوە.

ئاندی: (بانگ دەکا) ماڕیۆ.. کەنداش..

مـــاریۆ/ کـەنداش: -(دێنـە سـەر شـانۆ. دوو یاساوڵن) بەڵێ..

ئاندی: ئامادەبن.. جاڕ دەدەینەوە.

کارشا: (دەچێتە پێش دەمی شانۆ)

ئاندی: (دەچێتە تەنیشتی‌یەوەو خۆی ئامادەی تەپڵ لێدان دەکا).

ماڕیۆ/ کەنداش: -(لە پشتیانەوە لەلای ڕاست و چەپیانە.وە دەوەستن).

کارشـــا: (نوســـراوێك لەبـــەر پشـــتێنەکەی دەردێنێ و دەیگرێ بە دەستەوە)

ئاندی: (بۆ ماوەیەك دەدا لە تەپڵەکەی)

کارشـــا: (نوســراوەکە دەخوێنێتــەوە) بــەناوی پادشـای بەخشـندەی پێکـەنین و شـادمانیی لـە بـن نەهاتووەوە. ئەی خەڵکی گەرمیان و کوێستانی ئەم پەڕ تا ئەوپەڕی وڵات. گوێ قوڵاغ بن بـۆ فـەرمانی پیرۆزی پادشای سەردارو سەروەرتان.

لــەم ســاتە بــەدواوە، گریــان.. مرومۆچــی.. رووگرژکـــردن.. ئــاخ و ئـــۆف هەڵکێشـــان.. کرووزانـــەوە.. خەفـــەت خـــواردن.. تەنانـــەت بیرکردنـەوە لـە خەفـەت خـواردن، چ بەئاشـکراو چ بەنهێنی، چ لە بەخەبەریداو چ لە خەودا قەدەغەیە. لـەم سـاتە بـەدواوە، دەبـێ لەسـەر ئـیش.. لـە حەوانـەوەدا.. لەسـەر شـەقام.. لە کۆڵانـدا.. لـەناو بـازاڕدا.. لــە دەشــت و لەســەر شــاخ و لــەناو دارستانـدا.. لە کونـی ژوورەوەدا.. تەنانـەت لـەناو جێگەو لـەژێر لیفەشـدا، تـا خـەو دەتانباتـەوە هـەر پێ‌بکــەنن.. هــەر بخنێنـــەوە.. هـــەر دەمتـــان بەزەردەخەنەوە بێ.

ئەی خەڵکی گەرمیان و کوێسـتانی ئـەم سـەرو ئەوسەری وڵات.. باش لە فەرمانی پیرۆزی پادشای سـەردارو سـەروەرتان ئاگادار بن. لـە بـاری پـانی، دەرکـەوتنی دوو دان بـەلای راسـتداو دوو بـەلای چـەپدا. لـە بـاری شـاقوولی، دەرکـەوتنی نیـوەی خوارەوەی چوار دانی سەرەوەو نیوەی سـەرەوەی چوار دانی خوارەوە، نیشانەی پێکەنین دەبێ. لەوە زیاتر پەسەندەو کەمتر سەپێچی کردنە لە فەرمانی پیرۆزی پادشا.

سەرپێچی کردنیش، پیلانگێڕان و ناپاکی‌یەو ســزاکەی بــەبێ تـــەنیا تۆزقـــاڵێك بـــەزەیی، ریشەکێش کردن و سووتاندنی لاشەو بـەبادانی خۆڵەمێشەکەی دەبێ بەدەم زەماوەندێکی حەوت شەوو حەوت ڕۆژەی پڕ لە شادی و پێکەنینەوە. ئیتر هـەر کەسـە ئۆباڵی خـۆی بەئەسـتۆی خـۆی.

(سەر شانۆ جێ دێڵێ)

ئاندی: (لەگەڵیدا سەر شانۆ جێ دێڵێ)

کەنداش/ ماڕیۆ: -(کەمێ دەکشێنە دواوەو لەم پەڕو لەوپەڕی شانۆوە ڕادەوەستن)

ڕێبوار –1– : (بەدەم قاقای پێکەنینەوە ڕادەبووریّ).

ڕێبوار –2– : (دوای ساتەوەختێك وەك ئەو)

ڕێبوار –3– : (بێ پێکەنین ڕادەبووریّ)

مارپۆ: (هاواری لێدەکا) کوڕە بوەستە.

ڕێبوار –3– : (ڕادەوەستێ)

مارپۆ: بۆ پێ ناکەنیت؟!.

ڕێبوار –3– : بۆ پێبکەنم؟!.

مارپۆ: (پەلاماری دەدا) بۆ پێبکەنیت؟!.. ئائا؟!.. دەڵێ بۆ پێ بکەنم؟!.

کەنداش: (دەچێتە بن دەستیەوە. شانی دەگریّ). فریای خۆت بکەوە.. پێبکەنە.

ڕێبوار –3– :سەیرە!.. چی قەوماوە؟!.

مارپۆ: (کەنداش کەلا دەخا) ئای!.. خۆ دەڵێ چی قەوماوە؟!.

کەنداش: (دەچێتەوە بن دەستی ئەو لایەوە) نەگبەت.. فەرمانی پادشایە.. زووکە.. پێبکەنە.

ڕێبوار –3– : (دەداتە قاقای پێکەنینێکی تێکەڵ لە ترس و سام)

مارپۆ: (دەستی لێ بەدەدا)

ڕێبوار –3– : (بەدەم پێکەنینەکەیەوە بۆی دەردەچی)

مارپۆ: (بەدەم گلەیی و هەڕەشەوە) کەنداش.. ڕاستە ئێمە لە منداڵییەوە برادەری یەکترین. بەڵام بۆ جاری داهاتوو وریای خۆت بە. لەم جارە بەدواوە گلەیی خۆت لە سەرخۆت دەبێ.

کەنداش: مارپۆ.. گوناهمان دەگا.. من دڵنیابووم کە نەی بیستبوو.

مارپۆ: گوناه گوناهی خۆیەتی. بۆ تەقەلای نەداوە ببیبیستێ.

کەنداش: دەگونجێ ڕێکەوتی کەسی نەکردبێ پێبڕابگەیەنێ.

مارپۆ: دەبوو تەقەلابدا ڕێکەوت بکا.

کەنداش: کە هیچ کەسێکی تووش نەهاتبێ چۆن تەقەلا بدا!. خۆ غەیب زان نییە!.

مارپۆ: کەنداش.. تکایە.. من ئامادەنیم یەکێکی تر سەرپێچی لەوفەرمانە پیرۆزەی پادشا بکاو من لەسەری ڕیشەکێش بکرێم وەکی تریش، خۆت باش دەزانیت پیاو خراپ چەند زۆرن. کێ دەڵێ ئەو کابرایە بۆ تاقیکردنەوەی ئێمە نەنیچرابوو؟ .. تا.. کێ دەڵێ؟!.

کەنداش: (خامۆش دەبێ)

مارپۆ: هۆشت بە خۆتەوە بێ. من لەوسەری هاتوومەتەوە. ئەوەی کردت دووبارەی کەرەوە.

کەنداش: بەڵام ئاخر..

مارپۆ: وتم دووبارەی مەکەرەوە. چونکە..

پیرێژن: (بەدەم کرووزانەوەوە دێتە سەر شانۆ)

مارپۆ: (هاواری لێدەکا) پیرێژن بوەستە.

پیرێژن: (ڕادەوەسێ)

مارپۆ: بۆ پێ ناکەنیت؟!.

پیرێژن: (دەداتە پرمەی گریان)

مارپۆ: پیرێژنە سەرئاسنینە.. سەرمان بە فەتارەت مەدە.. دەی پێبکەنە.

پیرێژن: (زیات ربە کوڵ دەگری) (دەڕوانێتە ئەم لاوئەولا. دەچێتە بن دەستییەوە)

داپیرەگیان هەرچیت لێقەوماوە لە بیری خۆتی بەرەوە.. تەنیا بۆ ئەم ساتەوەختە لە بیری خۆتی بەرەوەو پێبکەنە. تکایە پێبکەنە.

مارپۆ: (بەرقەوە) کەنداش..

کەنداش: دانت دەربخە.. بەلای ڕاستدا دووان.. بەلای..

مارپۆ: (شمشێری لێدەردێنێ) ناپاك کەلاکەوە...

کەنداش: (دەحەپەسێ)

مارپۆ: گیان لە چنگم دەرناکەیت.. هەردووکتان.. گیان لە چنگم دەرناکەن.. پێشم کەون.

کەنداش: مارپۆ.. بەزەییت لە دڵدا بێ. بۆ من نا.. بۆ ئەم پیرێژنە.

مارپۆ: زوو پێم وتیت کە ئۆباڵی خۆت لە ئەستۆی خۆت دەبێ.

کەنداش: (بۆ پیرێژن) داپیرە گیان.. هەرکەسێکت مردوە، ڕەحمەتی خودا و پادشای سەردار و سەروەرمانی لێبێ. بەڵام تکایە پێبکەنە.. تکایە...

پیرێژن: فەرمانی پادشایە کە پێبکەنم؟!.. ئای کوڕە شیرینەکانم... دەزانن کێم مردووە؟!. شۆڕە سوارێکم کە لە تەمەنی ئێوەدا بوو. دەشزانن چۆن و بەچی مرد؟!. من هەتا تۆزێ لەمەوبەر نەمدەزانی. وا ئێستا زانیم. لە دەمی ئێوەوە زانیم. من تەنیا هێندەم پێوترا کە پادشا فەرمانی کوشتنی داوە. کەچی وا ئەوەتا ئێوە بۆمی ڕوون دەکەنەوە کە بۆچی و چۆن کوژراوە. بەڵام یازووخ کوڕە شیرینەکانم.. یازوخ بۆ ئێوەی لاوی خوێنگەرم.. یازووخ.. کوڕەکەم لە تەمەنی ئێوەدا بوو.

کەنداش: (سەرردادەخاو خۆی دەخواتەوە)

مارپۆ: (پەلاماری پیرێژن دەدا) پیرێژنە سەر ئاسنینە.. بەم قسە پڕوپووچانەت نام خەڵەتێنیت. من پادشای سەردارو سەروەری خۆمم خۆشدەوێ و سەرم لە ڕێی فەرمایشتیدا بەخت دەکەم.

پیرێژن: گوناحیت کوڕە شیرینەکەم.. گوناحیت...

مارپۆ: لەوە زیاتر چەنە مەدە.. پێشم کەوە بەرەو وەرگرتنی سزای هەقیانەتی خۆت.

کەنداش: (بە پاڕانەوەوە) مارپۆ.. بەزەییت لە دڵدا بێ.

مارپۆ: (پیرێژن دەداتە پێش خۆی) تۆش ئۆباڵی خۆت کەوتۆتە ئەستۆی خۆت. هەقی گلەییت بەسەرمەوە نەماوە. خۆت دەبینیتەوە.

(پیرێژن دەداتە پێش خۆی. سەر شانۆ جێدێڵن)

کەنداش: (سەربە سەرملدا شۆڕدەکاتەوە. لە جێی خۆی دەچەقێ)

(تاریکی)

(دیمەنی دووەم)

(شوێن ناو گۆڕستانێکە. هەردوویاریدەدەری زانا خۆیان تێدا حەشاردراوەو لە حاڵەتی ترس و سامدان)

یاریدەدەر–1–: وتم دوکتۆر مەکە.. وتم دوکتۆر دەستم دامێنت لە کەلی شەیتان وەرە خوارەوە و سەری ئەم تابووتە لەعنەتییە هەڵمەدەرەوە، بە قسەی نەکردم.

یاریدەدەر–2–: کوڕە بگرە من ڕاست و ڕاست پێم وت کە باوەڕی تەواوم بەو نووسینەی سەر تابووتەکە هەیە. وتم دوکتۆر، لەعنەتی فیرعەونەکان کەم کەسی نەکوشت. ئەمیش لەعنەتێکە لەو بابەتەو با لە خۆمانی نەوروژێنین.

یاریدەدەر –1– :یا تۆ بڵێ: ئەویان تەنیا نوسرابوو (لەعنەت لەو کەسەی تابووتم هەڵدەداتەوە). لە کاتێکدا ئەمیان بە دەمی خۆی هاواری دەکرد: "نەکەی سەری تابووتم هەڵبدەیتەوە". ئەگەر ڕاستت دەوێ ئەو بێ غەش و غایلە پیاوەتی خۆی لەگەڵدا کردبووین. بەڵام ئێمە.. داخ ئێمە خۆمان...

یاریدەدەر –2– : ئێمە خۆمان گەوجێك بووین ئاومان لێڵ نەدەکرد.

یاریدەدەر –1– : ئێستا چی بکەین!.. چار چییە؟!.

یاریدەدەر –2– : چار؟!.. چار ئەوەیە هەتا ماوین هەر کاڵەك بەئەژنۆ بشکێنین!.

یاریدەدەر –1– : هەتا ماوین؟. بۆ لە تۆ وایە هەتاکەی دەمێنین؟!.

یاریدەدەر –2– : دەزانم.. یەك دوو سەعات.. یەك دوو ڕۆژی تر.. لەوە بەولاوە نییە. بۆیە منیش

وای تێدەگەم کە لە کاڵەك شکاندمان بەئەژنۆ زیاتر بۆ نەماوەتەوە.

یاریدەدەر -1- : بەڵام نابێ.. نابێ وابێ.. دەبێ چارەسەرەك بدۆزینەوەو بە هەر کلۆجێك بێ خۆمان ڕزگار بکەین.

یاریدەدەر -2- : چارەسەرو ڕزگاربوون؟!.. (بەتەوسەوە) وەڵا ئەوە مەگەر تەنیا لە دەست جەنابی دوکتۆر بێت!.

یاریدەدەر -1- : دوکتۆر؟!.. بەڵام کوا دوکتۆر؟!. کێ دەزانێ لە کوێیەو چی بەسەرهاتووە؟.

یاریدەدەر -2- : من دەزانم.. جەنابی دوکتۆر ئێستا کراوە بەتۆپێك و یاساوڵەکانی پادشا هەروا بۆ سەیرو سەفای پادشا تۆپ تۆپێنی پێدەکەن.

زانا: (لەسەر شانۆ بێ ئەوەی یاریدەدەرانی ببینێ، بەترسەوە دێتە سەر شانۆ لە یەکتری ئاشکرا دەبن)

یاریدەدەر -1- : (بەپەرۆشەوە) دوکتۆر..

یاریدەدەر -2- : دوکتۆر.. فریامان کەوە.. چار.. چارمان چییە؟!.

زانا: (ماندووە. بێ وەرامدانەوە دادەنیشتێتە سەر زەوی)

یاریدەدەر -1- : دوکتۆر.. تۆ جارێ بۆمان باس بکە.. چیت لێبەسەرهات.. ئەم ماوەیە لە کوێ بوویت و چیت دی؟!.

یاریدەدەر -2- : چۆن زانیت ئێمە لێرەین؟!

زانا: نەمدەزانی ئێوە لێرەن.. لە کوێوە بزانم؟.

یاریدەدەر -2- : ئەی چۆن هاتیت بۆ ئێرە؟!

زانا: ئێوە چۆن هاتن؟.

یاریدەدەر -2- : وتمان گۆڕستان بۆ خۆحەشاردان لە هەموو شوێنێکی تر سەلامەتترە.

زانا: تەواو. منیش وەك ئێوەی بۆ چووم.

یاریدەدەر -2- : (بەگومانەوە سەیرێکی یاریدەدەر -1- دەکا) تەنیا هێندە؟!

زانا: (ئاسایی) ئا..

یاریدەدەر -1- : (قسەکەی یاریدەدەر -2- پشت گوێ دەخا).

دوکتۆر.. تکایە بۆمانی بگێڕەوە.. چیت بەسەرهات. بمان بەخشە.. ئێمە خۆمان پێڕانەگیرا کە ئێمە هەڵاتین، جەنابی پادشای ناپادشا چی کرد؟!.

زانا: ئەوەیان پێ نازانم. چونکە منیش دوای ئێوە بەچەند ساتێك هەڵاتم. منیش خۆمم پێڕانەگیراو هەڵاتم. ئەوەیان هیچ. ئێوە چیتان دی منیش هەر ئەوەم دی. بەڵام دوایی.. دوایی...

یاریدەدەر -1- : دوایی چیت دی؟!.

زانا: ڕیشەکێش کردن.

یاریدەدەر -2- : ڕیشەکێش کردن؟!. ڕیشەکێش کردن چییە؟!.

زانا: (دەیەوێ باسی بکاو بۆی ناکرێ) ڕیشەکێش کردن.. یانی.. زەلامێك.. یانی من یا تۆ دێنن.. هێن.. ئاوا.. ملی... ئیتر.. نازانم.. وازم لێبێنن.

یاریدەدەر -1- : یانی ملی هەڵدەکێشن.. وەك چۆلەکە ملی هەڵدەکێشن؟!.

زانا: (سەر بۆ سەلماندنی قسەکە ڕادەوەشێنێ)

یاریدەدەر -2- : یانی تۆ بەچاوی خۆت دیت؟!

زانا: (ئەمجاریش وەك جاری پێشوو سەر ڕادەوەشێنێ.)

یاریدەدەر -2- : واتە هەر هێندەی بەر دەستیان بکەوین ڕیشەکێشمان دەکەن؟!.

زانا: بێگومان.

یاریدەدەر -2- : ئەی دەفەرمووو جەنابی دوکتۆر بەفریامان بکەوەو ڕزگارمان بکە.. دەفەرموو. وەك ئەواو تووشت کردووین ڕزگاریشمان بکە!.

زانا: (بەبێ دەسەڵاتی‌یەوە سەیرێکی دەکا) سەبرم لێبگرن.. باپشوویەك بدەم ئەوسا بیرێکی لێدەکەمەوە.

یاریدەدەر -2- : پشوویەك بدەیت و ئینجا بیرێکی لێبکەیتەوە؟!... (بۆ یاریدەدەر -1-). گوێت لێیە؟!..

ئێمە ها ئێستا ها ساتێکی تر دەگیرێین و ڕیشەکێش دەکرێین و کەچی ئەو...

پاسەوانی گۆڕستان/ دوولاو: (لە سووچی بنەوەی لای ڕاستی شانۆوە بەبەرگی کۆنەوە دەردەکەون)

زانا/ یاریدەدەرانی: (خۆیان دەشارنەوە)

پاسەوان/ دوولاو: (دێنە پێش دەمی شانۆ)

پاسەوان: (لەسەر بەردێك دادەنیشێ) تا ئێستا ئەوە چل و چوار!.

لاو -1- : چل و چوارەمین بەنەسیبی ئێمە بوو. ئەگەر وا بڕوا هەشتاو هەشتەمین من دەبم.

لاو -2- : یاخود من.

پاسەوان: نە ء کوڕە شیرینەکانم.. نە ء.. من دەبمو ئاواتەخوازیشم من بم. وا مەرگی یەکەمتانم بینی و خۆم دەزانم چ چنگ و نیوکێك جەرگ و دڵم پارە پارە دەکا. تکاتان لێ دەکەم.. لێتان دەپاڕێمەوە. ئێوە وەك کاکتان و من مەکەن. بەپێی فەرمایشتەکە کردار بکەن و خۆتان لە ڕیشەکێش کردن ڕزگار بکەن.

لاو -1- : (بۆ باوکی بەچۆکدا دێ) بابە.. چۆن داوای شتی وەهامان لێدەکەیت؟!. تۆ خۆت فێرت کردووین کە ئەگەر سەریشمانی تێدا بچێ، قەت مل بۆ زۆرو جەور نەدەین.

کاکیشمان هەر بەپێی ئەو ئامۆژگاری‌یەی کردو من دڵنیام کە لێی پەشیمان نی‌یەو ئەگەر زیندووی بکەیتەوەو بیخەیتەوە بەر هەمان تاقیکردنەوەوە، ئەو هەڵوێستەی خۆی دووپات دەکاتەوە.

پاسەوان: کوڕەکەم.. لێم مەگرە.. منی لە ئامۆژگاری‌یەکەم پەشیمان نیم. بەڵام ڕەنگە...

لاو -2- : ڕەنگە چی؟!.. زۆرو جەورەو پادشایەکی نەگریسی زۆردار دەیکاو بەوێنەیەکیش کە مەگەر هەر ئەهریمەن زەفەری پێ بەرێ!.

لاو -1- : ئەهریمەن؟!.. ئەهریمەن کەی شتی وەهای بەبیردا هاتوە؟!.. ئەوەتەی ئەهریمەن ئەهریمەنەو ئەوە ئەو نەخشە بۆ شەڕخوایی دەکێشێ و مرۆڤیان پێ موبتەلا دەکا، قەت و قەت نەبیستراوە زەفەری بەم شێوەیەی زۆر و جەور بردبێ.

لاو -2- : بەڕاستی جێی سەسوڕمانە!.. لە کوێی هێنا، لە کوێوە؟!.. چۆن بیری بۆ ئەم بابەتە زوڵم و زۆر کردن کە بێ وێنەیە چوو؟!.. گریان.. مرۆمۆچی.. کرووزانە.. تەنانەت بیرکردنەوە لە خەفەت خواردن، قەدەغەیە!.

هەر پێبکەنن.. لەژێر لێفەشداو خەو دەتابنباتەوە پێبکەنن.

بابە.. ئاگات لێیە.. ئێستا ئێمە دەبێ بدەینە قاقای پێکەنین بەڕیشەکێش کردنی کاکم بدەینە قاقای پێکەنین دەتوانیت؟!.

لاو -1- : لە باری پانی دەرکەوتنی دوو دان بەلای ڕاست دوو بەلای چەپدا!.. دەتوانیت؟.

لاو -2- : لە باری شاقوولی، دەرکەوتنی نیوەی خوار چوار دانی سەرەوەو نیوەی سەرەوەی چوار دانی خوارەوە دەتوانیت؟!.

لاو -1- : لەوە زیاتر پەسندەو کەمتر سەرپێچی کرد فەرمانی پیرۆزی پادشا.. دەتوانیت؟.

لاو -2- : بابە.. تکایە.. دەتوانیت؟.

پاسەوان: (ڕادەپەڕێتە سەرپێ) نە ء.. هەرگیز نە ء.. هەرگیز نە ء.

لاو -1-/ لاو -2- : (كەمێك لێی دەكشێنە دواوەو بەرەو ڕووی دەوەستن)

پاسەوان: (خۆی دەخواتەوەو بەحیدەتەوە) لەعنەت بێ.. لەعنەتی ئاهووراتی لێ بێ هەی جانەوەری خوێن شەڕخوای بێ وێنە. هەی لە كوێوە ئەهریمەن چەپەڵتر. تۆ لە هاتیتو لە چ قورنەیەكی دۆزەخرا بەسترابوویتەوەو بەرەڵا كرایت؟!. كێ بوو بەرەڵای كردیتووەك ئەژدیهایەكی قوورەتی بەری دایتە گیانی ئێمە؟!... كێ بو؟!.

لاو -1- : بابە.. هێور بەرەوە.. تكایە هێور بەرەوە.

پاسەوان: (بەتەوسەوە)

پادشای خۆشیو شادمانی!.. كەمو زیادی نییە!.. چلو چوار. لە ماوەی دوو سەعاتی دوای بڕیاری بەخشینی خۆشیو شادمانی، چلو چوار سەر لە لەش جیا كرانەوە.. چلو چوارەمینیش جگەر گۆشەیەكی خۆم بێ!. لەعنەتت لێ بێ.. لەعنەتت لێ بێ هەی پادشای ڕیشەكێش كردن.

لاو -2- : بابە.. بابە گیان.. لەسەرخۆ بە.. تكایە لە سەرخۆبە.

پاسەوان: (هێمن دەبێتەوە. لە جێی خۆی دادەنیشتێتەوەو خامۆش دەبێ).

لاو -1-/ لاو -2- : (لەم شانو لەو شانییەوە ڕادەوەستنو لە چاوەڕوانیدا دەمێنێتەوە).

زانا/ یاریدەدەرانی: (خشپەیەكیان دێ)

لاو -1-/ لاو -2- : (لێیان بەئاگا دێن)

پاسەوان: (وریا دەبێتەوەو ڕادەپەڕێتە سەرپێ)

لاو -1-/ لاو -2- : (شمشێر دەردێننو یەكەم بۆ لای ڕاستو دووەم بۆ لای چەپی شانۆو بەرەو قوولایی دەچن. زاناو یاریدەدەرانی بەدی دەكەنو دەیانهێنن).

پاسەوان: (پیایاندا هەڵدەڕوانی. بەسەرسامییەوە)

ئێوە چینو كێن؟!.

زانا/ یاریدەدەرانی: (وەرامیان بۆ نادرێتەوە. بەبەرگی ئاسایی خۆیانەوەن)

لاو -1- : جاسووسی پادشان.

لاو -2- : بەئاشكرا دیارە. بڕوانە چۆن ترسی مردن زارەترەكی كردوون.

لاو -1- : ڕیشەكێش كردنتان بەفەرمانی پادشای خۆشیو كامەرانی بەلاوە چۆنە؟!.

لاو -2- : زۆر خۆشەو جێی خۆیەتی.

ونا؟!.

لاو -1- : بابە.. بڕوانە.. ئەم سەرپێچی كەرە نەگریسانە پێ ناكەنن!.

فەرمایشتت بەچییە؟!.

لاو -2- : جا ئەوە فەرمایشتی بابمانی بۆچییە؟!.. سەرپێچی كەرن لە فەرمایشتی پادشاو واتە پیلانگێڕنو بڕایەوە. دەبێ بێ چەندو چۆن ڕیشەكێش بكرێن. وانییە بابە؟!.

پاسەوان: (سەریان بۆ هەڵدەبڕێو تییان دەڕوانێ). ئێوە كێن؟!.

زانا: (بەپەشۆكاوییەوە)

ئێمە.. من زانای شوێنەواری كۆنم.. یانی من.. گوایە من..

پاسەوان: ئەی ئەوانە؟!.

زانا: ئەوانە.. ئەوانەش یاریدەدەرمن.

پاسەوان: واتە تۆ بوویت؟!.

زانا: (مل كەچ دەوەستێو وەرام ناداتەوە).

پاسەوان: بۆچی وەهات كرد؟!.

زانا: (هەر وەرام ناداتەوە).

پاسەوان: (بەكەم تەرخەمییەوە) دانیشن.

لاو -1- : بابە... بابە تكایە..

پاسەوان: (وەك فەرماندەیەك) دانیشن.

زانا/ یاریدەدەر: (دادەنیشن).

پاسەوان: (وەك حیكایەتێك بگێڕێتەوە) گوێ بگرن. دەگێڕنەوە كە لە زەمانی زوودا دوو كارەسات قەوماوەو ئادەمیزادی ئەم سەر زەمینەی هێناوەتە ژەنگو ژار.

یەكەمیان تۆفانێك دووەمیان گورگێك. تۆقانەكە هەرچییەكی هاتۆتە سەر ڕێ ڕای ماڵیوەو دووەمیان هەرچییەكی توش هاتووە كەلەپاچەی كردووە!. بەڵام وائێستا كارەساتی سێیەم ڕوو دەدا.. كارەساتی سێیەم نەتۆفانەو نە دەكرۆژێ. ئەمیان گیانو دڵو دەروونو هەستو نەست دەكرۆژێو ئیتر ئادەمیزادو ئاژەڵو ڕووەكو داروبەردی بێگیان هەموو چۆن یەك دەبن. پادشای خۆشیو شادمانی هیچ جیاوازییەك لە نێواندا ناهێڵێ. ئەوەشی سەرپێچی لەم فەرمانەی دەكا، ڕیشەكێش دەكرێو لە ماوەیەكی زۆر كورتدا، پادشا دەبێتە سەردارو سەروەری وردو درشتی هەموو شتێكو هەموو شتەكان بەگیاندارو بێگیانەوە دەبنە پەپوولەی دەوری چرای ئەو. ئەمەت پێخۆشە؟!.

زانا: هەرگیز نە ء... هەرگیز نە ء..

یاریدەدەر -1-/ یاریدەدەر -2- : هەرگیز پێمان خۆش نییە قوربان. پێمان خۆش نییە.

لاو -1- : بابە.. گوایە تۆ باوەڕت وایە كە ئەمانە جاسووسی پادشا نین؟!.

پاسەوان: نەكوڕەكەم.. نە ء.

لاو -2- : بابە.. بەچیدا دەزانیت؟!.

پاسەوان: دەزانم كوڕم.. دڵنیا بن.. ئەمانیش لە ترسی ڕیشە كێش كردن هەڵاتوون. گومانتان لە دڵدا نەمێنێ. (ڕووی دەم دەكاتە زاناو یاریدەدەرانی)

بەهەرحاڵ، وا ئێستا چارەنووستان لەگەڵ چارەنووسماندایە. بەدەستی خۆتان چاڵتان بۆ خۆتان هەڵكەندو خۆتان خستە بەر مەترسیی یاساكەی پادشای خۆشیو شادمانییەوە. ئێستا فەرموون بدوێن. چی دەكەنو نیازی چیتان هەیە؟!.

زانا: (هاتۆتەوە سەرخۆی بەخەفەتبارییەوە) خەتای ئێمە بوو.. بمان بەخشن.

یاریدەدەر -1-/ یاریدەدەر -2- : (پێكەوە) خەتای تۆ نەك ئێمە.

زانا: (بەتووڕەبوونەوە) ئەی بۆ لەگەڵمدا هاتن

یاریدەدەر -1-/ یاریدەدەر -2- : بەزۆر هێناتین.. هەڵتفریواندین.

زانا: وانییە.. ئێوە...

پاسەوان: (قسەیان پێدەبڕێ) تكایە.. تكاتان لێدەكەم. وەختی ئەم ڕازو گلەییە نییە، چونكە بێ سوودە. هەڵی بگرن بۆ وەختی خۆی. ئێستا لەوە بدوێن كە دەبێ چی بكەنو چۆن ئەم گرفتە سەختە چارەسەر بكەن. بۆ خۆشتانو بۆ ئێمەش وەها چاكتر نییە؟.

زانا: یاریدەدەرانی: (دەڕواننە یەكتر. ڕوو دەكەنەوە پاسەوان. سەری ڕەزامەندیی بۆ دەلەقێنن)

پاسەوان: (ڕووی دەم لە زانا دەكا) چاكە.. فەرموو.. چی بە باش دەزانیت؟.

زانا: (هەڵدەستێتە سەرپێ. دەكەوێتە هاتو چۆكردنو بیردەكاتەوە)

پاسەوان/ لاو -1،2-

یاریدەدەر -1،2- : (چاوەڕوانی وەرامی لێدەكەن)

پاسەوان: (كە هەر وەرامی لێنابیسێ، ڕووی قسە دەكاتە یاریدەدەرانی) ئەی ئێوە.. ئێوە دەڵێن چی؟!

یاریدەدەر -1،2- : (دەڕواننە یەكتر. دەكەونە هاتو چۆكردنو بیر دەكەنەوە)

پاسەوان: (هەر لە سەر باری دانیشتنەكەی خۆیەتی)

لاو -1،2- : (هەر لەم شانو لەو شانییەوە ڕاوەستاون)

پاسەوان: (لەسەرخۆ هەڵدەستێتە سەرپێ) تکایە گوێم لێبگرن.. گوێم لێبگرن من پێتان بڵێم دەبێ چی بکەن.

زانا/ یاریدەدەرانی: (وریا دەبنەوە)

پاسەوان: کوڕەکانم.. تاقە چارەسەر لەبەر دەمتاندا ئاخنینەوەی پادشایە بۆ ناو تابووتەکەی.

زانا/ یاریدەدەرانی: (لێی دێنەوە پێشەوە)

پاسەوان: چەندیش دەستو برد بکەن باشترە.. بۆ خۆشتانو بۆ ئەو هەزاران هەزار سەرەی بەرێوەن بەریشەکێش کردن لە لەشیان جیابکرێنەوە باشترە.

زانا: (بەپەشۆکاوی‌یەوە) بەڵام.. بەڵام چۆن؟!.

پاسەوان: (بەتەوسەوە) چۆن سەریت هەڵدایەوە؟!.

زانا: ئاسان بوو.. سەرقاپێكو بەیاریدەی ئەم زاتانە. (دەس بۆ یاریدەدەرانی درێژ دەکا) دەستمان دایەو لامان دا.

یاریدەدەر -1،2- : (پێکەوە) ئەو کارە نەگریسەت بەزۆر بەئێمە کرد.

زانا: (بەتووڕەیی‌یەوە)

بەزۆر نەبوو.

پاسەوان: (بەتەوسەوە)

هەمدیس؟!. وتمان وەختی نی‌یە (بۆ زانا)

کتو مت بەچەشنی لادانەکە.. سەرقاپەکە بنێرەوە جێی خۆی.

زانا: (هەر بەپەشۆکاوی‌یەوە)

ئەی ئاخر.. ئاخر..

پاسەوان: (هەر لەسەرخۆ)

بڵێ.. بڵێ بزانم.. ئەی ئاخر چی؟!.

زانا: (خۆی هێور دەکاتەوە)

یەکەم: چۆن دەستمان بگاتەوە تابووتەکە.

دووەم: چۆن ئەو جانەوەرە جەربەزەیە بەگیر بێنینو بیخەینەوە ناو تابووتەکە.

پاسەوان: (نەرمە پێکەنینێك)

گوێ بگرە: بۆ یەکەم: ئێمە خۆمان دەستت دەگەیەنین بەتابووتەکە. بۆ دووەمیش: دوایی من تێتاندەگەیەنم چۆن.

زانا: ئەگەر وەها بێ ئاسانە. بەڵام چۆنی بەجێ بێنینو کەی؟!.

پاسەوان: بۆ چۆنێتی‌یەکەی ئێستا دەچینەوە ماڵەوە لەسەری ڕێك دەکەوین. بەڵام کەی بەجێ بهێنرێ، ئەوا من بەپێویستی دەزانم کە هەر ئەمشەو بێو بەوە دەتوانین چەند سەد ملێك لە ڕیشەکێش کردنی سبەینێ ڕزگار بکەین.

زانا: (بۆ یاریدەدەران)

دەڵێن چی؟.

یاریدەدەران: ئامادەین.

(تاریکی)

دیمەنی سێیەم

(سەر شانۆ ڕووناك دەکرێتەوە. پادشا بۆ تابووتەکەی لە سوژدەدایە، تابووت سەری هەڵدراوەتەوە).

دەنگ: (دەنگی هێزی سەروەری پادشایە) وریابە.. من تەواو لێت ڕازی نیم. هێشتا ئاسوودەت نەکردووم.

پادشا: (هەڵدەستێتە سەرپێ. بەرێزلێنانەوە) بم بەخشە سەروەرم.. کەمو کووڕیم چی‌یە؟!.

دەنگ: یاساکەم. من لەناو هەزاران پادشاو میرو پادشاو میرو سەرداردا، تۆم هەڵبژاردو پشتم بەست. تۆم بەو خاوەن دەستو مەچەکە پۆڵایینە دانا کە ئەو یاسایەم بەسەر ڕەعیەتەکەمدا بۆ بسەپێنیت.. بەڵام کوا؟!.

پادشا: گەورەم.. چۆنت نەخشە بۆ کێشامو چۆنت وت وەهام کرد.

دەنگ: هێشتا هەن سەرپێچی لێدەکەن.

پادشا: دەیان پلیشێنمەوە.. دەیانهاڕم.. بەرەچەڵەکیانا دەچمە خوارەوە.

دەنگ: کوا.. کەی؟!.

پادشا: هەر ئێستا.. مۆڵەتم بدە.. تکایە مۆڵەتێکی ترم بدەرێ.

دەنگ: دوا مۆڵەت؟.

پادشا: دوا مۆڵەت.

دەنگ: (بەدەم کزبوونەوە)

وریابە.. ئەمە دوا مۆڵەت دەبێ.. دوا مۆڵەت.. دوا مۆڵەت..

پادشا: (دەنەڕێنێ)

شارات: کوڕە شارات..

زانا: (دێتە سەر شانۆ)

پادشا: (پشتی لێ‌یەتی)

زانا: (بەتەوسەوە)

ئەمرکە پادشای خۆشیو شادمانی

پادشا: (بەسەرسامی‌یەوە وەردەگەڕێ. بەبینینیان رادەچەڵەکێ و دەکشێتە دواوە)

زانا: جەناب ئیتر کۆتاییتە.

پادشا: شارات.. هۆ.. شارات...

زانا: عەزێت مەکێشە.. هەموو شاراتەکانت بەگۆڕەکانی خۆیان شادو شوکوربوونەوەو لە نەڕەنەڕو شاتەشاتت رزگاریان بووەوە.

پادشا: (بێدەنگی)

زانا: هەروەها جەنابیشت دەبێ بەم تابووتە لەعنەتی‌یە ناشادو ناشوکور ببێتەوە.

پادشا: (بەتەوسەوە)

من؟!...

زانا: ئاتۆ.. ئا بەڵێ تۆو بۆ هەتا هەتایە.

پادشا: (بەهێواشی پێدەکەنێ)

زانا: دەتبینم پێدەکەنیت.

پادشا: (دەداتە قاقای پێکەنین).

زانا: وا دیارە زۆر لە خۆت دڵنیایت؟!

پادشا: (هەر بەدەم کوڵی پێکەنینەوە)

وتت....

زانا: ئا بەڵێ..

پادشا: بۆ هەتا هەتایە..

زانا: بەڵێ.. بۆ هەتا هەتایە.

پادشا: (پێکەنینی خاو دەبێتەوە)

کوا بزانم!..

زانا: جەناب ڕەنگە تۆ بەقسە پڕ فرت و فێڵەکانی سەر تابووتەکەت پشت ئەستوور بیت!.

پادشا: (بێ پێکەنین)

بێگومان.. ئەی نابینیت لە ئەنجامیاندا چیم بەسەر هێناویت؟!.

زانا: ئێستا ئیتر دادت نادەن!.. چوومە بنج و بناوانی هەموویانەوە.

پادشا: هەموو، هەموو؟!..

زانا: هەموو، هەموو.

پادشا: ئەوەشی کە دەڵێ...

زانا: (قسەی پێدەبڕێ)

گیاندار یەکجار دەمرێ... ئا بەڵێ ئەوەشیان.

پادشا: (دەشڵەژێ)

یەعنی...

زانا: یەعنی ئەویش دادت نادا.. چومە بنج و بناوانی ئەویشەوە. بۆیە چاوەڕوانی ئەوە مەکە بەمراندنی ئاسایی بتمرێنمەوە.

پادشا: (بەسەرسامی‌یەوە)

یەعنی...

زانا: یەعنی...

(پەنجە بۆ تابووتەکە ڕادەکێشێ)

پادشا: (شێتگیر دەبێ). پشت دەکاتە تابووتەکەو باڵ بڵاودەکاتەوە)

نا.. نا.. نابێ.. ناشێ.. ناتوانیت..

زانا: (ئیشارەت بۆ لای ڕاست یا لای چەپی شانۆ دەکا)

وەرن...

یاریدەران: (دێنە سەر شانۆ)

سێقۆڵی: (لێی دەچنە پێش)

پادشا: (زیاتر دەکشێتە دواوە)

نا.. نا.. ناتوانن.. نایەڵم.. نایەڵم..

زانا: وتم کۆتاییەو بۆ هەتا هەتایە.

پادشا: (بەپاڕانەوەوە)

مەکەن.. تکایە.. مەکەن.. تکایە.

زانا/ یاریدەدەران: (زیاتر لێی دەچنە پێش)

پادشا: (بەهەڕەشەوە)

دەتانهارم.. دەتان پلیشێنمەوە.. ریشەکێشتان دەکەم.. لاشەکانتان دەسووتێنم و خۆڵەمێشەکەیان بەبا دەدەم...

زانا/ یاریدەدەران: (زیاتر لێی دەچنە پێش و دەست دەدەنە یەخەی و هەردو باڵی دەگرن)

پادشا: (دەپاڕێتەوە)

تکایە.. دەستم دامێنتان.. بەزەیی.. تۆزی بەزەیی.. نا.. مەکەن.. نا.. بێ دەسەڵاتم.. بێ دەرەتانم.. مەکەن.

یاریدەدەران: (بەپاڵەپەستۆ لە تابووتەکەی دوور دەخەنەوە).

زانا: (دەچێ بەلای تابووتەکەوەو دەس دەگرێ بەسەر قاپەکەیەوە)

پادشا: (خۆی ڕادەپسکێنێ. بەهەڕەشەوە) سەرتان پان دەکەمەوە.. بەرەچەڵەکتاندا دەچمە خوارەوە. دنیاتان بەسەردا وێران دەکەم.. بگرە هەموو دنیا بەسەریەکداو بەسەر خۆشمدا وێران دەکەم. دوای من نابێ کەس بمێنێ.. نابێ هیچ شتێک بمێنێ.. نابێ دنیا بمێنێ..

زانا: (بەڕقەوە سەرقاپی تابووتەکە بەتوندی دادەداتەوە)

پادشا: (ئاسایی لە دەس یاریدەدەران بەر دەبێ. وەك تارمایی‌یەك پاشەوپاش سەر شانۆ جی‌دێڵێ) نابێ دنیا بمێنێ.. نابێ.. نابێ.. نابێ..

زانا: (دێتە پێش دەمی شانۆ)

بەڕێزان.. بم بەخشن.. خۆ بۆتان دەرکەوت کە من چەندە مێژووناس و زانای پشکنینی شوێنەواری کۆنم، هێندەش ئەکتەرێکی چاکم و وەك بینیتان دەتوانم باش تێکەڵ بەیەکتریان بکەم. من بەش بەحاڵی خۆم لەم ڕووەوە لە خۆم دڵنیام. بەڵام هێندەی مەسەلە، پەیوەندیی بەئێوەوە هەبێ، ئاواتەخوازی ئەوە دەبم کە دڵی کەستانم نەیەشاندبێ و خوانەخواستە هیچ نووکە دەرزی‌یەکم نەکردبێ بەبنی نینۆکی کەستاندا. باوەڕم پێ‌بکەن من کابرایەکی زۆر دڵ سافم و ڕقم لە کەس نی‌یەو حەزیش ناکەم کەس رقی لێم بێ.. بەڵام تەنیا هێندە هەیە کە بەزگماکی رقێکی قەبەو ئەستوورم لە زوڵم و زۆرو چەوساندنەوە لە باووباپیرانەوە بۆ بەجێ ماوەو هەر بەم پێودانگەشەوە بەلامەوە گەلێ ئاسایی‌یە کە زوڵمکەرو زۆردارو چەوسێنەران رقیان لێم بێ و کۆ لەوە نەکەنەوە کە کام دەردو سزاو ئەندێشە توندو تیژو سەخت و لە رادەبەدەرە پێمی بنۆشن.

بەهەرحاڵ من گیانی کابرام ئاخنییەوە ناو تابووتەکەی و هەڵەکەی خۆمم سڕییەوە. ئیتر ئێوەش خۆتان و خوای خۆتان.

(تاریکی)

سەرچاوە

گۆڤاری کاروان (12)، ئەیلوولی 1983، گۆڤاری ئەمینداریەتی گشتی ڕۆشنبیری لاوان

نامۆبوون لە چیرۆکەکانی حوسێن عارفدا

ڕەفیق سابیر

(چەند شەرمە بەزمانی زانایەك باسی شتێك بکەم لە کاتێکدا دەتوانم بەزمانی ئەزموونی تاکەکەسی باسی بکەم)

نیتشێ

سەرەتا

سەفەری ئەفسووناوی حوسێن عارف بەجیهانی چیرۆکنووسیندا، سەفەرێکی پڕ لە داهێنان و موغامەرەی هونەری، پڕ لە وردبوونەوەیە لە دەورووبەرو پشکنینی جیهانی ناوەوەی مرۆڤە.

حوسێن لە سەرەتای حەفتاکانەوە، بەجیدی بابەتی نوێ و تەکنیکی نوێ دادەهێنێت، بەوزەیەکی داهێنەرانەوە بەشداریی‌یەکی گەورەی پێشخستنی چیرۆکی کوردی دەکات.

لەهەر قۆناغێکی ئەم سەفەرەدا ئێمە بەلایەنێك یان چەند لایەنێکی جیهانی چڕو جەنجاڵی چیرۆکنووسینی حوسێن و کەسانی چیرۆکەکانی ئاشنا دەبین، سەفەری حوسێن لە واقیع و باوەڕو کۆمەڵەوە دەستپێدەکات، بەرەو مرۆڤ و گومان و دنیای ناوەوەی مرۆڤ دەکشێت. لەدوا ئەنجامدا، مرۆڤ بەلایەنە بەهێزو لاوازەکانییەوە، بەئەندێشەو خەون و ئایدیاڵ و ئاواتەکانییەوە، بەنامۆبوونی بەخۆی و کۆمەڵ و واقیع دەبێتە ئامانج و نیان، لە هەمان کاتدا خولیایی پشکنین لەلای حوسێن، لە پرۆسەی بەردەوامبوونیاندا، شێوە تایبەتییەکانی دەربڕینی خۆیان و فۆڕمی هونەریی خۆیان دادەهێنن.

پێش ئەوەی مەسەلەی بەخۆنامۆبوونی مرۆڤ لە چیرۆکەکانی حوسێندا باس بکەم، بەپێویستی دەزانم بەکورتی باسێکی نامۆبوون، وەك چەمکێکی فەلسەفی و سۆسیۆلۆژی و وەك دیاردەیەکی کۆمەڵایەتی بکەم.

نامۆیی، یان نامۆبوون Alienation مەبەست لەو حاڵەتەیە کە مرۆڤ نامۆیانە لەگەڵ خۆیدا ژیان بەسەر دەبات، یان ئەو بەخودی خۆی نامۆ دەبێت و ناتوانێت لەگەڵ کۆمەڵ و دەوروبەردا، بەجۆرێکی ئاسایی ژیانی سروشتی خۆی، وەك بوونەوەرێکی کۆمەڵایەتی درێژە پێبدات. مرۆڤی نامۆبوو، وەك ئێریك فرۆم دەڵێت، پەیوەندیی لەگەڵ خودی خۆیداو بەهەمان شێوە پەیوەندیی لەگەڵ هەر کەسێکی دیکەدا لە دەست دەدات.[1]

نامۆبوون، یان بەخۆ نامۆبوون وەك دیاردەیەکی باوی کۆمەڵایەتی و، وەك ئەنجامێکی سەرهەڵدان و گەشەکردنی کۆمەڵگای سەرمایەداری، کە حاڵەت و شێوەی بسیکۆلۆژی وەردەگرێ، باس و لێدوانی زۆری لێکراوە، هۆکارە جۆر بەجۆرە ئابووری و کۆمەڵایەتیی و کولتوورییەکانی روونکراونەتەوە، لێرەدا، پەیوەندی لەگەڵ باسەکەی ئێمەدا، ڕەنگە باسکردنی حاڵەت و شێوەی بسیکۆلۆژیی نامۆبوون، کە لە مرۆڤی بەخۆنامۆدا دەردەکەون، لە باسکردنی هۆکارەکانی دیاردەکە گرینگتر بن، چونکە هۆکارەکان هەرچییەك بن، ئەوا حاڵەت و ئەنجامە بسیکۆلۆژییەکانی، ئەگەرچی ڕەنگی کولتووریی خۆیان دەگرن، بەڵام تا ڕادەیەکی زۆر لە یەکتری دەچن، لێرەدا، بەباشی دەزانم زۆر بەکورتی تەنیا بۆ چوار ڕای جیاواز (هێگل، فویرباخ، مارکس و فرۆم) دەربارەی هۆکارەکانی ئەم دیاردەیە ئاماژە بکەم، بەو هیوایەی دواتر باسی حاڵەت و ئەنجامە بسیکۆلۆژییەکانی نامۆبوون و، باسی شێوەو حاڵەتەکانی بەخۆنامۆبوونی قارەمانی چیرۆکەکانی حوسێن بکەم.

هێگل 1770–1831 پێیوایە نامۆبوون واتە بەخۆنامۆبوون. کاتێك مرۆڤ ناتوانێت خۆی لەو جیهانە کۆمەڵایەتییەدا ببینێتەوە کە تێیدا دەژیت، ئەوا بەخۆی نامۆ دەبێت. هێگل، لە (فینۆ مینۆ لۆگی ڕۆح)دا، بەخۆنامۆبوون بەساتێك، یان شێوەیەك لە بزاڤی ڕۆح دەزانێت.

پرۆسەی نامۆبوون، بەلای مارکسەوە کۆمەڵێك ئەنجامی بسیکۆلۆژی لێکەوتۆتەوە، لەوانە: کرێکار بەکارەکەی خۆی نامۆ بووە، تاکەکەس لە ئاست ئەنجامی چالاکی خۆی لە نامۆیدا دەژیت، مرۆڤ بەخۆی و بەبەهای خۆی نامۆیەو لە ئەنجامدا لەگەڵ خۆیدا دەکەوێتە کێشەو ناکۆکییەوە. کاتێکیش مرۆڤ لەگەڵ خودی خۆیدا ناکۆك دەبێت، ئەوا لە هەمان کاتدا لەگەڵ مرۆڤی دیکەشدا دەکەوێتە ناکۆکیەوە [4] هەر بەم پێیە کاتێك موڵکایەتیی تایبەتی شێوەکانی بەرهەمهێنانی سەرمایەداری نامێنن، چەوسانەوەی مرۆڤیش نامێنێت بەمەیش هۆکارە بابەتییەکانی پرۆسەی نامۆبوون لەناو دەچن، چونکە خود (زات) کە لە ڕێگەی بەرهەمهێنانەوە بابەتییەتی خۆی دەسەلمێنێت، ئەوا لەم حاڵەتەدایە بابەتی بوونەکە بۆ خودە بەرهەمهێنەرەکە دەگەڕێتەوەو دەبێتە موڵکی ئەم، موڵکی کەسێکی دی.

فرۆم 1900–1980 ئەو تێزەی مارکس گەشەپێدەدات و تەنیا لە سنووری کاردا نایهێڵێتەوە، بەڵکو ناوەڕۆکێکی نوێی بسیکۆلۆژی پێدەدات و، بەپەیوەندی لەگەڵ گەشەکردنی هۆشیاریی خۆیی مرۆڤ و، ستروکتوورو کارەکتێری کۆمەڵایەتی و خاسییەتی کۆمەڵگای نەخۆش دیاردەکە باسدەکا.

پێشکەوتنی مرۆڤایەتی مرۆڤی بەرەو ئەوە بردووە کە هۆشیاریی خۆیی (خۆناسین) و زانیاری دەربارەی خۆی و شتەکان زیاتر بێت. بۆیە مرۆڤ تەنیا بەوە دەناکەوێت کە پێداویستییە بیۆلۆژییەکانی خۆی (خواردن، خواردنەوە، سێکس) دابین بکات، بەڵکو دوای دابینکردنی ئەم پێداویستییانە مرۆڤ، وەك بەشێك لە سروشتی خۆی، و وەك ئەنجامێکی خۆناسین و هۆشیاریی خۆیی، بەدوای شتی نوێدا دەگەڕێت و پێداویستی نوێی بۆ پەیدا دەبن. ئەم پێداویستیانە، بۆ هەر کەسێك کە لەم

ئاستەی هوشیاریی و گەشەکردندا بێت، بنچینەیین و هێندەی پێداویستییە بیۆلۆژییەکان گرینگن. بۆیە پێویستە کۆمەڵگا خۆی لەگەڵ مرۆڤ، وەك ئیندیڤید، و لەگەڵ پێداویستییەکانیدا بگونجێنێت.

پێداویستییەکانیش لەلای فرۆم ئەمانەن: ئا– دۆستایەتی و دامەزراندنی پەیوەندیی کۆمەڵایەتی.

بێ– پێداویستیی مرۆڤ تا خوڵقێنەرو داهێنەرێکی چالاك بێت. پێ– پێداویستیی هەستکردن بەکۆمەك و ئارامی. تێ– کەسایەتی (ئیدێنتیتێت)، وەك بەرهەمی خۆناسین و هوشیاریی خۆیی مرۆڤ. جێ– خۆڕاهێنان Orientationێکی ماقوڵ و ئینتێلێکتوێلانە لەگەڵ واقیع و جیهان.[5].

هەر کۆمەڵگایەك نەتوانێ ئەم پێداویستییە نوێیانە دابین بکات، ئەوا ژیانی ڕۆحی مرۆڤ بەشێوەی جۆر بەجۆر دەشێوێنێت و تێکدەدات و مرۆڤ بەرەو بەخۆنامۆبوون دەبات، بۆیە ئەم کۆمەڵگایە، وەك فرۆم دەڵێت، کۆمەڵگایەکی نەخۆشە.

لەم جۆرە کۆمەڵگایانەدا مرۆڤ بەهۆی ئەو وزە کۆمەڵایەتیانەوە نامۆ دەبێت کە چارەنووسی کۆمەڵگاو مەرجەکانی ژیانی هەریەك لەوانەی تیایدا دەژین بڕیار دەدەن. بێپشتیوانی و بێدەسەڵاتی ئێمە، لەڕووی ئەو هێزانەی حوکمڕانیان دەکەن، بەڕوونی لەکاتی کارەساتەکانی وەك دێپرێشیونی ئابووری و شەڕدا خۆیان دەردەخەن[6].

ئەم بۆچوونەی فرۆم، مەودایەکی فراوانتر بەهۆکارەکانی بەخۆنامۆبوون دەدات، چونکە دیاردەکەتەنیا لە سنووری کۆمەڵگای پیشەسازیی سەرمایەدارییدا ناهێڵێتەوە، بەڵکو لەهەمان کاتدا، بەپەیوەندی لەگەڵ سترکتووری کۆمەڵ و ڕۆڵی هێزە کۆمەڵایەتییەکان لەم پرۆسەیەدا، مەودایەکی جیهانیی پێدەدات. واتە دیاردەکە، ئەگەرچی لە بنەڕەتدا بەرهەمی کۆمەڵگای سەرمایەداریی پیشەسازییە بەڵام، وەك زۆربەی دیاردەکانی دیکەی کۆمەڵی سەرمایەداری، مەودایەکی جیهانیی بەخۆگرتووە. هەر بەم پێیەش دەشێت لە کولتوورێکەوە بۆ کولتوورێکی دیکە حاڵەتی تایبەتی وەربگرێت.

بەخۆنامۆبوون پرۆسەی نامۆبوون وا لە مرۆڤ دەکات کە پەیوەندیی لەگەڵ خودی خۆیدا لە دەست بدات. مرۆڤی نامۆ لە دۆخێکدا دەژیت کە (من) گۆڕدراوە بەشت Thing، مەبەست لە گۆڕانی (من) بەشت ئەوەیە کە (من) پەیوەندییەکی داهێنەرانەی لەگەڵ خۆی و لەگەڵ کەسانی دی و جیهانی دەرەوەیدا نامێنێت. بەم پێیە (من) دەبێتە شتێکی پاسیڤ و جیهانی دەرەوە کاری تێدەکات، کەچی لای مرۆڤی ئاسایی (من) چالاکانە بەرخورد دەکات تا بەردەوام کار لە دەوروبەروو جیهانی دەرەوەی خۆی بکات. فرۆم دووپاتی دەکاتەوە کە گۆڕینی مرۆڤ بۆ کەلوپەل و کاڵا واتا مردنی (من) لە مرۆڤدا.. واتا مردنی هەمووهەستەکانی (من) لە مرۆڤدا، چونکە کەلوپەل یان شمەك، (من)ی نییە.

نامۆبوون، یان بەخۆنامۆبوون تەنیا دیاردەیەکی کۆمەڵایەتیی و ئابووری نییە، بەڵکو لە هەمان کاتدا پرۆسەیەکی پسیکۆلۆژیشە، چونکە حاڵەت و شوێنەکانی نامۆبوون، وەك دیاردەیەکی سوبێکتیڤی، لای مرۆڤ دەنگدەدەنەوە.

(م. سیمان)، بەپەیوەندی لەگەڵ حاڵەتی پسیکۆلۆژی مرۆڤی تاك، پێناسەی نامۆبوون دەکات. لە تێزێکی خۆیدا دەربارەی نامۆبوون (1961) پێنج کاتێگۆریی جیاوازی نامۆبوون، وەك حاڵەتێکی سوبێکتیڤی و بەخۆنامۆبوونی مرۆڤ، باسدەکات: بێدەسەڵاتی، بێمانایی، بێپێودانگیی Normlessnes، گۆشەگیری و نامۆبوون لە ئاست خۆدا[7].

ئەم کاتێگۆریانە، کە ناوەڕۆکێکی پسیکۆلۆژییان هەیە نەك سۆسیۆلۆژی، ژان و ئەندێشەی مرۆڤی نامۆ و حاڵەتە پسیکۆلۆژییەکانی بەخۆنامۆبوون و پەیوەندیی مرۆڤی تاك بەکۆمەڵ و شتەکانەوە پشاندەدەن، ڕەنگە ئەمەشیان، وەك تێزەکەی فرۆم، بۆ باسەکەی ئێمە گرینگ بێت.

(2)

دەکرێت ڕەوتی چیرۆکنووسین و سەفەری حوسێن عارف بەجیهانی چیرۆکنووسیندا، بکەین بەسێ قۆناخی سەرەکییەوە:

قۆناخی یەکەم– لە کۆتایی پەنجاکانەوە تا کۆتایی شەستەکان.

قۆناخی دووەم– لە سەرەتای حەفتاکانەوە تا ناوەڕاستی حەفتاکان.

قۆناخی سێیەم– لە ساڵی 1976 بەدواوە تا ساڵای نەوەد.

دیارە ئەم دابەشکردنە زیاتر مەسەلەیەکی میتۆدۆلۆژییە، هەروا مەبەست لە بابەتی سەرەکی و لایەنی زاڵی هونەریی چیرۆکەکانە لەو قۆناخەدا.

دەنا ناتواندرێ خەتێکی دابڕ بەنێوان ئەم قۆناخانەدا بکێشرێت، بەتایبەتی لە نێوان قۆناخی دووەم و سێیەمدا، کە زیاتر لە دوو بەشی قۆناخێك دەچن، تالە دوو قۆناخی سەربەخۆ..

قۆناخی یەکەم:

(لە کۆڕی خەباتا) ناوی یەکەمین کۆمەڵە چیرۆکی حوسێن عارفە، کە لە ساڵی 1959دا بڵاوکراوەتەوە. لێرەدا حوسێن سەرقاڵی مەسەلە ئایدیۆلۆژی و سیاسیی و کۆمەڵایەتییەکانی ئەو ڕۆژانە بووە. یان بەشێکی چالاك بووە لەو کەش و هەوا ئەدەبییە– سیاسییەی کە لە کۆتایی پەنجاکاندا ئەدەب و ڕۆشنبیریی کوردی لە باشووری کوردستان و، بگرە ئەدەب و ڕۆشنبیریی عیراقی تەنیبوو.

لەو سەردەمەدا، بەهۆی ئەو ورووژانە سیاسییەی کودێتای تەمووزی 1958 لە عێراق و کوردستاندا نابوویەوە، ئەدەبی کوردی کەتبووەوە ژێر لافاوی ئەدەبی سیاسی و دروشم و هوتافانەوە، ئەدەب ئەو کاتە، لای نزیکەی تەواوی نووسەرانی کورد، ئەدەبی ناوەڕۆك بوو، یان ئامرازێ بوو، کە بۆ مەبەست و ئامانجی سیاسیی و کۆمەڵایەتی دەخرایە گەڕ. زۆربەی بەرهەمە ئەدەبییەکانی ئەو سەردەمە، یان ئەدەبی ڕیالیزمی فۆتۆگرافیین، کە بەچاوی کامێرا (بەڵام زۆرجار کامیرایەکی لایەنگر) وێنەی دیوی دەرەوەی گیرگرفت و ژیانی کۆمەڵایەتی و مرۆڤ و ڕووداوەکانیان کێشاوە، یان ئەدەبی ئایدیۆلۆژی و سیاسی و بەئایدیۆلۆژیاکردنی ئەدەبن. بۆیە هەندێك تێکستی کەمیان لێدەرچێت، لەوانە هەندێ چیرۆکی حوسێن، ئەوانی دی تێکستێکن کە زیاتر گرفتاری مەسەلە کۆمەڵایەتی و سیاسییەکانی ئەو ڕۆژانەن و، لە هەڵوێستی سیاسیی، نەك هونەریی و مەعریفیی، نووسەرەکانیانەوە سەرچاوەیان گرتووە، یان بۆ ختووکەدانی زەوقی هوونەریی باوو مەیلی سیاسیی باو نووسراون، بۆیە زۆربەیان تێکستی کاڵ و کرچ و نرخێکی ستاتیکیی و مەعریفیی ئەوتۆیان نییە.

ئەگەرچی لەو سەردەمەداو تا کۆتایی شەستەکان، حوسێن زیاتر سەرقاڵی کاری سیاسی بووە، بەڵام سەرەتاکانی حوسێن، وەك دەنگێکی

ئەدەبیی تایبەت و بەجیا هەڵەوتوو، بەرهەمی ئەو قۆناخەن. لەم قۆناخەدا حوسێن بابەتەکانی لە ژیانی ڕۆژانەی خەڵکەوە وەردەگرێت.

قارەمانی چیرۆکەکانی کەسانی ئاسایی کۆمەڵن، کە ئێمە کەمتر سەرنجمان بۆ لایان دەچێت. بەزمانێکی شەفاف و سادەو بەشێوە تەکنیکێکی کلاسیکیی مۆباسانی چیرۆکەکانی دادەڕێژێت.

(چایەکی شیرین، میمکە هۆڵ، لە ڕۆژێکی سەختدا، دوژمنەکەی مام قیتەڵ و شالاوی دڵ..)، کە سەرەتای ئادگاری چیرۆکنووسانەی حوسێن دەردەخەن لەم نموونانەن.

لەکۆتایی شەستەکانەوە حوسێن دەستبەرداری کاری سیاسیی -حزبی دەبێت و بەتەواوی خۆی بۆ کاری ئەدەبی و داهێنان تەرخان دەکات. ئەو بە تێڕوانینێکی نوێ بۆ کاری هونەری و، بەوزەیەکی داهێنەرانەی نوێ و بەتەکنیکێکی هونەریی تایبەتەوە دەیەوێت سەرەتایەکی نوێ بۆ خۆی و بۆ چیرۆکی کوردی دابنێت، لاموایە چیرۆکی (خوویەکی پووچ 1969) سەرەتای ئەم تەقەلا نوێیە بێت.

قۆناخی دووەم:

لە سەرەتای حەفتاکاندا حوسێن ڕوو لە تاقیکردنەوەیەکی نوێی ئەدەبی دەکات، مەسەلەی داهێنانی تەکنیکی نوێی هونەری و نوێکردنەوەی ئەدەبی کوردی، دەبنە ناوەندی بیرکردنەوەو خولیا ئەدەبییەکان، سەرەتای ئەم تەقەلا هونەرییەش، دیسان لە واقیعەوە دەستپێدەکات.

بەڵام کام واقیع؟

لەو سەردەمەدا، کارەساتەکانی شەڕی دەساڵەی باشووری کوردستان (1961– 1970) بەشێکی گەورەی بیرکردنەوەو بەرهەمەکانی حوسێن دەگرن. ئەو لە ڕێگەی کۆمەڵێك چیرۆکەوە وێنەیەکی ووردی بارودۆخی سەختی ئەو ڕۆژانەو وێنەی ژیانی مرۆڤی سادەو ئاسایی کورد، لە سایەی شەڕدا، دەکێشێت.

حوسێن دەیەوێت پێمان بڵێت کە مرۆڤ لە سایەی شەڕدا، لە بڕیارو ڕەفتارەکانیدا، ئازاد نییە. لەوەیش زیاتر تەنانەت چارەنووسی بەڕێکەوت و ڕەوتی ڕووداوەکانەو بەستراوەتەوە، هەر ئەم ڕێکەوتەیە لە چیرۆکی (نان و کەوەری خوێناوی)دا حەمەی کۆڵهەڵگر، کە مرۆڤێکی ئاسایی و سادەیە، بەئاگری شەڕ دەسووتێنێت، بێ ئەوەی خۆی شتێك لە هۆکارەکانی شەڕەکە تێ بگات. یان خازەو براکەی لە چیرۆکی (خازەش مرد) بەبۆردمان جوانەمەرگ دەبن. یان لە (چاڵی جەرگی پیرێژن)دا، دەیان دایك بەهەمان ڕێکەوت لە کوشتارە بەکۆمەڵەکەی ساڵی 1963ی سلێمانی جەرگسوتاو دەکرێن، هەر هەمان ڕێکەوت و تراژیدیا لە چیرۆکی (ڕووی کردەوە شاخ) (هەشت) یەکێك لە کەسانی چیرۆکەکە ناچار دەکات، بۆ خۆپاراستن لە دەستدرێژی و سووکایەتی سەربازی داگیرکەر، ڕووبکاتەوە شاخ.

حوسێن، لە نیوەی یەکەمی حەفتاکاندا، لە ڕێگەی کۆمەڵێك چیرۆکەوە ئەندێشەو تراژیدیای مرۆڤی کورد بەپەیوەندی لەگەڵ شەڕدا باسدەکات. ئەم چیرۆکانە بەشێوەیەکی چڕو تەکنیکی تایبەتی نووسراون، دەڵێی هێشتا شیرزەیی و ژانی ڕۆژە سەختەکانی شەڕو بۆردمان و قڵیشانەوەیان پێوە ماوە.

تەکنیکی چیرۆکەکان نوێ و جیاوازن. نووسەر خۆی لە باسکردنی وردو فرەلایەنی شتەکان بەدوور دەگرێت و، زیاتر بایەخ بەجەوهەر دەدات. بەکارهێنانی ڕستەی کورت و ڕاستەوخۆ، دوورکەوتنەوە لە وەسفی شوێن و شێوەو ڕواڵەتی کەسەکان و بەکارهێنانی دیالۆگی چڕو کورت بەرچاوترین خاسییەتی تەکنیکی ئەم چیرۆکانەن.

ئێمە لە ڕێگەی دیالۆگ و مۆنۆلۆژ، جارجار بەهۆی بیرکردنەوەی کەسانی چیرۆکەکانەوە، نەك لە ڕێگەی گێڕانەوەو وەسف و وێنەکێشانەوە، ئاشنای کەسانی چیرۆکەکان دەبین، دەزانین ئەمان چ کارەن، خەڵکی شارن یالادێ، هەژارن یا دەوڵەمەند، خوێندەوارن یا نەخوێندەوار، هەر لەم ڕێگەیەوە ئاشنای خەون و خەم و ئامانج و ئاواتەکانیان دەبین.

حوسێن لەم چیرۆکانەیدا دەیەوێت بەکەمترین پەیڤ زۆرترین لایەنی کەسانی چیرۆکەکانی باس بکات، گوزەران و هەندێك لایەنی ژیانی سایکۆلۆژیی مرۆڤەکانی سەردەمی شەڕو تێکشکانی جەستەیی و ڕۆحییان دەربخات. ئەو بەپێچەوانەی هەندێك نووسەری ترەوە، لایەنی تراژیدیانەی شەڕو ئاکامە فیزیکی و ڕۆحییەکانی سەرنجی ڕاکێشاون، نەك ئەو نەبەردیانەی کە مرۆڤ و پێشمەرگەکان لەسەردەمی شەڕدا بەرامبەر بەدوژمن دەینوێنن. لەو چیرۆکانەوە دەردەکەوێت کە نووسەر دەیەوێت سەرقاڵی مرۆڤ و چارەنووسی مرۆڤ بێت، خەم و شادی و تراژیدیاکانی ژیانی مرۆڤی سەردەمی شەڕی مەبەستە، نەك هەڵنانی کرداری پاڵەوانانەی مرۆڤەکانی ئەو ڕۆژە سەختانە. بۆیە ئەم خۆی لە ئەدەبی بەرگری و لەو جۆرە نوسینە پاڵەوانبازییە دوور خستۆتەوە کە بەناوی ئەدەبی بەرگریی و شۆڕشگێڕییەوە هێنرانە بەرهەم.

کەسانی چیرۆکەکانی حوسێن نەعەنتەرن نە ڕۆستەم، نە تانکیشکێن و سەنگەرگرن نەئاگر خۆر، ئەوان کەسانی ئاسایی کۆمەڵن کە شەڕ بەدڕاندانەترین شێوە دەیانهاڕێت. ئەوان پێش هەر شتێك مرۆڤن، بۆیە خەمدەخۆن و دەگرین، پێدەکەنن، دەترسێن، خەوندەبینن و شەیدای ژیانی ئاشتی و ئارامین، بەڵام لە کات و شوێنی خۆیدا دەشێت نەترسیش بن، سوکایەتی قبووڵ نەکەن، بۆ پاراستنی کەرامەتی خۆیان (ڕووبکەنە شاخ)، یان لەوپەڕی کەمتەرخەمییاندا بەرامبەر بەژیان کەچی لە ئاستی ستەمدا بەدەنگ بێن.

لە چیرۆکی (خوویەکی پووچ)دا ئەگەرچی قارەمانی چیرۆکەکە گاڵتەی بەژیان و بوون دێت و پێی وایە کە (مرۆڤ لە ژیاندا ئاسنی سارد دەکوتێ و دوای کڵاوی بابردوو کەوتووە)[9] کەچی ئەم کەمتەرخەمی و بێباوەڕییەی بەژیان وای لێناکەن کە بەرامبەر بەسستەم و بەتەنگەوە هاتنی مرۆڤ لەکاتی تەنگانەدا کەمتەرخەمبێت، بۆیە کاتێك حەمەی شاگرد چایچی، کە (زەحمەتکێشێکی ئازارچەشتووی ئەم ژیانە نالەبارەیە) بەناڕەوا لە چایخانە بەرشەق و زللە دەدرێت، ئەم (لە ئاستی ئەم ستەمکارییەدا خۆی پێڕاناگیرێت و سەربادانی کەمتەرخەمی و زەردەخەنەی گاڵتە پێهاتنەکەی لەبیر دەچێتەوە) و پشتگیری حەمە دەکات.

ئەم قۆناخە سەرەتایەکە بۆ سەفەرێکی نوێی پڕ لە داهێنان، یان بەشێکە لە قۆناخێکی کە لە ساڵی 1976 بەدواوە دەست پێدەکات.

قۆناخی سێیەم:

بەڕای من ئەم قۆناخەیان گرنگترین و کاریگەرترین سەردەمە لە ڕەوتی چیرۆکنووسینی حوسێن عارفدا، چونکە بابەتی چیرۆکەکانی گۆڕانێکی قوڵتریان بەسەر دادێت. حوسێن، بە ئەزموونێکی زێدەتری چیرۆکنووسین و

بیرێکی فەلسەفی ڕوونترەوە درێژە بەگەشتە سەختەکەی دەدات. ڕوو لە جیهانی ناوەوەی مرۆڤ و نامۆبوونی مرۆڤ دەکات و سەرقاڵی لایەنی سایکۆلۆژیی و ڕۆحیی خەمە ئینسانیی و فەلسەفییەکانی مرۆڤ دەبێت.

هەر بەم پێیەش تەکنیك و لایەنی هونەری چیرۆکەکان دەگۆڕدرێن. لە دیالۆگەوە بۆ مۆنۆلۆگ و خەون و فلاشباك و تەوژمی هۆش و بەدوای یەکداهاتنی بیرەکان (تداعي– Assosiation)، لە باسکردنی کورت و خێرای حاڵەت و وەزعی بەرچاوی کەسەکانەوە بۆ شۆڕبوونەوە بەرەو ناخیان و دەخستنی بیرکردنەوەو خەیاڵ و جیهانی ڕۆحییان. گیروگرفتە ڕۆحی فەلسەفییەکان مرۆڤی سەردەم و مەسەلەی بوون و نەبوون جێگای کارەساتەکانی شەڕو مەسەلە کۆمەڵایەتی و سیاسییەکان دەگرنەوە، مرۆڤ جێگای ئایدیۆلۆژیا، گومان جێگەی باوەڕ، تەنیایی جێگای تێکەڵبوونی خەڵك، خەون و ئایدیاڵی بەرز جێگای واقیع دەگرنەوە. هەر بەم پێیە مرۆڤ، بەتایبەتی مرۆڤی ڕووناکبیر، وەك تاك و ئێندیڤید، وەك بوونەوەرێکی جەنجاڵ و جیهانێکی پڕ لە خەون و ئەندێشەو حەسرەت و ئاوات، دواجار وەك کەسێکی بەخۆنامۆی ناو کۆمەڵگای ستەم دەبنە بابەتی سەرەکی چیرۆکەکانی.

سەرەتای ئەم گەشتە بەردەوامە لە چیرۆکەکانی (خۆڵ و باران و پاییز، مەرگی نابینێ و سمۆرە)ەوە دەستپێدەکات، بە (گەلەگورگ)دا ڕەتدەبێت و لە (ئەندێشەی مرۆڤێك)دا دەگاتە قۆناخێکی دووتر. ئەم گەشتە نوێیە تەنیا گەشتێکی هونەریی ڕووت نییە، بەڵکو گەشتێکی مەعریفی و فەلسەفیشە، کە لە پرۆسەی خۆیداو، بەپشتبەستن بەزانین و ڕۆشنبیری و ئەزموونەکانی ژیان و چیرۆکنووسیی، گەشە دەکات و بەرەو پێگەیشتن دەڕوات. لە پرۆسەی گەشەکردنەکەدا حوسێن پەنا بۆ چیرۆکی درێژو ڕۆمان، وەك مەیدانێکی فراوانی دەربڕین، دەبات.

قارەمانی چیرۆکی (سمۆرە– فابریوەری 1977) هیوای ئەوەیە کە (زۆرترین ژمارە لە نهێنییەکانی بوون دەرك پێبکات و لە کارو ڕەفتارەکانیدا ئاگاداریان بێت)، [10] کەچی دوانزە ساڵێك دواتر سەبری، قارەمانی ڕۆمانی (ئەندێشەی مرۆڤێك)، بەهۆی تێڕوانینی فەلسەفییانەی بۆ ژیان و گیروگرفتی زانین و ناسینی کۆمەڵ و مرۆڤەوە ئازار دەژچێژێت و دەرکپێکردنی (گرفتی نهێنییەکانی ژیان و بوون و نەبوونی لێ بۆتە ئەندێشەیەکی شێرپەنجەیی و پێوەی دەتلێتەوە.) [11] ئەگەر لە قۆناخەکانی پێشوودا نووسەر زیاتر باسی مرۆڤە ئاساییەکانی کۆمەڵی کردبێت، ئەوا لەمەودوا ڕوو لە مرۆڤە هۆشیارو ڕووناکبیرو ئایدیالیستەکان دەکات، ئەوانەی لە دۆزەخی هۆشیاریدا دەژین و پرنسیپ و فەلسەفەی خۆیان بۆ ژیان هەیە. قارەمانی ئەم چیرۆکانە، بەتایبەتی لە (گەلەگورگ)و (ئەندێشەی مرۆڤێك)دا بەهۆی هۆشیاری و پرنسیپ و ئایدیاڵ و ڕەوشت و ڕەفتاری جیاوازیانەوە، ناتوانن خۆیان لەگەڵ (مێگەل)و کۆمەڵدا بگونجێنن، بۆیە هەمیشە تەنیان و لەژان و ئەندێشەو ئازارێکی فەلسەفی و کۆمەڵایەتیدا دەژین، بەزمانێك دەدوێن کە بەکۆمەڵ و سەردەم نامۆیە. ئەوان، کەشتێك بەمێگەل و ڕەوشتی باوی کۆمەڵەوە نایانبەستێتەوە، بەناچاری ڕوو لە گۆشەگیری و تەنیایی دەکەن. بەرەوناخی خۆیان دەگەڕێنەوەو بەردەوام لەگەڵ خۆیاندا دەپەیڤن.

دیالۆگی ئەوان پەیڤینێکی مەعریفی و فەلسەفی و ئەخلاقییە، دیالۆگە لەگەڵ ڕۆحێکی تەنیای پڕ لە ژان و ئەندێشەو خەون و هیوای بەرزی ئینسانی، بەکورتی ئەوان کەسانێکن هوشیار، بەڵام بەخۆیان و بەدەوروبەرو کۆمەڵ نامۆن.

(3)

دیاردەی نامۆبوون و بەخۆنامۆبوون لە چیرۆکەکانی حوسێن عارفدا، بەرهەمی باروردۆخێکی ئابووری/ کۆمەڵایەتی و سیاسی و کولتووریی کۆمەڵگای کوردستانە، کە شێوەو حاڵەتە پسیکۆلۆژییە تایبەتییەکانی خۆیان وەرگرتووە، ئەم پرۆسەیە، لە واقیعێکی کۆمەڵایەتییدا سەرهەڵدەدات کە کۆمەڵگا نەك هەر پێداویستییە ڕۆحییەکانی مرۆڤ دابین ناکات، بەڵکو لە ڕێگەی جۆرەها ستەمی کۆمەڵایەتی، سیاسی و ئایینییەوە مرۆڤەکان گەمارۆ دەدات و کەسایەتییان تێکدەشکێنێت. نەبوونی دیموکراتی، دەوڵەتی تۆتالیتێری، دۆزەخی شەڕی داسەپاوی دەوڵەتی عێراق بەسەر کوردستاندا، تیرۆرو دەسەڵاتی داگیرکەری بێگانە بەسەر کۆمەڵدا، سەرەڕای دابونەریتیی دواکەوتووانەی کۆمەڵایەتی و فشاریی خێڵەکییانە.. تێکڕای ئەم دیاردانە ستڕکتوورو میکانیزمی کۆمەڵگای ستەمیان لە کوردستاندا پێکهێناوە. ئەم کۆمەڵگایە، کە دەکرێت، فرۆم گوتەنی، بەکۆمەڵگای نەخۆشیش ناوببرێت. هەموو کەرەسەو بابەتەکانی بەخۆنامۆبوونی ڕەخساندووەو، وەك کارخانەیەکی گەورەی تێکشکان و بەخۆ نامۆبوونی مرۆڤی لێهاتووە.

پرۆسەی بەخۆ نامۆبوون، لە چیرۆکەکانی حوسێندا، بەجۆرێکی سروشتییانەو، لە پرۆسەی زەمەنی خۆیدا، ڕەوتی پێگەیشتنی خۆی وەردەگرێت. سەرەتا تێگەیشتنی دیاردە نێگەیف و پرنسیپەکانی کۆمەڵ، قارەمانەکە بەرەو تەنیایی و گۆشەگیری دەبات، لەوێشەوە بەرەو حاڵەتە پسیکۆلۆژییەکانی دیکەی نامۆبوونراپێچی دەکات، وەك حاڵەتەکانی کەمتەرخەمی، بەدگومانی، بێدەسەڵاتی، ژان و ئەندێشەی فەلسەفی و کۆمەڵایەتی، پاسیڤبوون و بایەخنەدان بەشتەکان و دیاردەکان، کە تێکڕایان بەخۆ نامۆبوون و ئەزمەیەکی قووڵی فیکریی و کۆمەڵایەتی و ڕۆحی بۆ قارەکانەکان دروستدەکەن، بەکورتی بەخۆنامۆبوونە قارەمانەکان لە گۆشەگیرییەوە تا ڕۆخی شێتبوون دەبات، وەك دواتر باسی دەکەین.

هەڵبژاردن لە نێوان دوو جۆر گورگدا

گەلەگورگ، 1982، کەلاموایە تا ئەو کاتە درێژترین چیرۆکی بڵاوکراوەی حوسێنە، باسی مرۆڤێکی ڕووناکبیر دەکات، بارام، کە دەرچووی ئامادەیی کشتوکاڵییە، ئەو کەسێکە بەکۆمەڵ نامۆیە، بەڕادەیەك لە کۆمەڵ و دەوروبەر بێزارە کە بڕیار دەدات، وەك تاکەکەس، خۆی لە کۆمەڵ دابڕێت، تا بەئارامی و گۆشەگیرانەو بەدوور لە (گورگە دووپێیەکان) ژیانی خۆی بەسەر بەرێت.

لە جێگایەکی دوور لە ئاوەدانی خانوویەك دروستدەکات و، لەگەڵ ئایشێ ژنی و دوو منداڵەکەیدا گۆشەگیرانە درێژە بەژیانی خۆی دەدات. هەروا بڕیار دەدات (مەملەکەتەکە)ی بکاتە بەهەشتێکی بچکۆلانەو نەهێڵێت هیچ کام لە گورگە دووپێیەکان پێ بنێنە ناوی، تا نەهێڵێت لە ڕێگەی ئەوانەوە (میکرۆبی کوشت و بڕو دزی و درۆزنی و فرت و فێڵ و زۆرو جەور لە مەملەکەتەکەیدا گەرا بکەن)[12]، چونکە بارام، وەك خۆی دەڵێت، لەتاو ئەم جۆرە کارو کردەوانەیان هەڵاتووەو بەخۆی و ماڵ و منداڵییەوە گۆشەگیر بووە.

بەلام دوای هەشت مانگێك گۆشەگیریو ژیانی دوور لە ئاوەدانی، لە چلەی زستانێکی پڕ لە زریانی چەند ڕۆژە، شەوێك گەلەگورگێکی برسی دەورەی ماڵەکەی بارام دەدەنو تەنانەت دەیانەوێت لە دەرگاو پەنجەرەو کولانەی سەربانەوە خۆیان بگەیەننە ناو ژووری ماڵەکەی.

کێشەی سەختو سامناکی بارامو ژنەکەی لەگەڵ گەلەگورکەگەدا تا دەرکەوتنی سپێدەی بەیان درێژەی دەبێت. بەلام ئەم شەوە ئەوەندە درێژو سامناكو تۆقێنەر دەبێت، کە بارام دێنێتە سەر ئەو باوەڕەی (مەملەکەتەکە)ی بەجێبێڵێتو لە نێوان مەترسیی گورگی دووپێو گورگی چوارپێدا، بەناچاری ژیانی ناو گورگی دوو پێ هەڵبژێرێت.

لەم چیرۆکەدا حوسێن باس لە فەلسەفەی تاکەکەس دەکات وەك شێوە ڕێبازێك بۆ چارەسەری ئەزمەی نێوان مرۆڤی تاكو کۆمەڵ.

هەروا وێنەی زستانێکی سەختی پڕ لە زریانو شەوێکی سامناکی بەگەلەگورگ گەمارۆدراوو، وێنەی ترسو غایەلەی بارامو ئایش، لەڕووی شالاوی گەلەگورگدا، دەکێشێت، هێندە بەوردی وەسفی سات بەساتی حاڵەتی دەروونییو ڕەفتارەکانیان دەکاتە خوێنەر لەگەڵ ئەواندا هەست بەترسو لورەو هەڵپەی تۆقێنەری گورگەکان دەکات، لەگەڵ ئەواندا دەبیستێت کە گورگەکان لەودیوی دەرگاو پەنجەرەی ماڵەکەیانەوە چۆن بەلمۆزو چرنووکیان پەلاماری دەرگاو پەنجەرە دەدەن تا بێنە ژوورەوە. کێشەی سەختو پڕ لە خۆڕاگریو ترسو ئازایەتی ئەوشەوەی بارام لەگەڵ گەلەکورگەکەدا ئاستێکی هێندە دراماتیکییانەی پێدراوە، کە کێشەو ساکاکەشیی سانتیاگۆی قارەمانی ڕۆمانی (پیرەو دەریای) ئێرنێست هێمنگوای لەگەڵ نەهەنگەکاندا، دێنێتەوە یاد.

لە دیدارێك لەگەڵ حوسێن عارفدا، گۆران مەریوانی پێیوایە کە (گەلەگورگ زێدەتر ئەساڵەتو کولتوورو هونەری ئەوروپایی گرتۆتە خۆ. بیری دنیای فلیمو-بۆ نموونە هیچکۆك-و نووسەرە ڕیالیزمە نوێکانمان دەخاتەوە. چۆن فەلسەفەی: (تاك) Individ (هاونیشتمانییەك) یاخی دەبێو چۆن مل دادەنەوێنێ یان نایەنەوێنێ- جاك لۆندۆن، هێمنگوای)[13].

نامۆبوونی بارام لە سنووری سەرەتای نامۆبوونێکی کۆمەڵایەتیدا دەمێنێتەوەو حاڵەتێکی پسیکۆلۆژی وەرناگرێت، چونکە بەتەنیا ناژیت، لەوێش زیاتر گۆشەگیربوونەکەی تەنیا هەشت مانگێك درێژە دەکێشێت، کە لەو ماوەیەدا بارام زیاتر خەریکی کاری فیزیکی، دروستکردنی مەملەکەتەکەی، دەبێت. فریای ئەوە ناکەوێ بچێتە خەلوەتەوە، تا بەقووڵی بییر لە مەسەلەکان بکاتەوەو، پرۆسەی نامۆبوونەکەی ڕەوتی سروشتی خۆی درێژە پێبدات. کەچی مەسەلەی نەگونجان لەگەڵ کۆمەڵو نامۆیی مرۆڤ لە ڕۆمانی (ئەندێشەی مرۆڤێك)دا مەوداو ڕەهەندێکی دوورترو قووڵتر بەخۆیان دەگرن.

ئەگەرچی ڕیشەی ئەندێشەو گیروگرفتو ژانە ڕۆحییەکانی بارامو سەبری بەهەمان زەمینەی کۆمەڵایەتیو کولتووریو فەلسەفیدا ڕۆچوون، بەلام گۆشەگیریو تەنیایی سەبری، خۆیان دەبنە شێوەیەکی دیکەی ژانو نامۆبوون. لای سەبری مەسەلەکە لەوە دەرچووە کە بەخۆ دابڕین لە (گورگە دووپێیەکان) چارەسەر بکرێت. بەڵکو ئاستێکی دی وەرگرتووە.

لێرەدا دەکرێت باس لە دوو ئاستی بەخۆ نامۆبوون بکەین:

یەکەم- نامۆبوونێکی سەرەتایی: بارامو سەبری هەردوکیان لەگەڵ کۆمەڵو دەوروبەردا ناگونجێن. بەکۆمەڵ نامۆ دەبنو ڕوو لە گۆشەگیری دەکەنو، هەڵوێستێکی تر بەرامبەر بەژیانو کۆمەڵ وەردەگرن، چونکە هەستدەکەن ئەوان پەیوەندییەکی ئەخلاقی ڕۆحییان بەو کۆمەڵەوە نییە. (بۆچی هەموو بوونەتە جانەوەرو دێوو درنج؟ نەویژدان ماوە، نەپیاوەتیو مەردایەتی، نەڕاستگۆییو چاکەکاری. هەموو.. هەر هەموو بوونەتە گورگو ورگو ڕیخۆڵەی یەکتری هەڵدەدڕن. یەکتری پارە پارە دەکەن!

ئەمە چ ئاخر زەمانێکە! چ ڕۆژی حەشرێکە!..

ئیدی من ئەم حاڵەتە قبووڵ ناکەم.. قەت قبووڵە ناکەم! خەڵکی تر دەیکەن بابیکەن. بەلام من نایکەم.. قەت نایکەم.. قەت نایکەم).[14]

دووەم- پێگەیشتنی نامۆبوونەکە، کە تەنیاییو گۆشەگیری ڕەهەندێکی دیکەی پێدەدات.

سەبری کەسێکە بەتەنیا دەژی، بەتەواوی بەژیانی تەنیایی ڕاهاتووەو نایەوێت تێکەڵاوی خەڵك ببێت. تەمەنی پەنجاو نۆ ساڵە هێشتا ژنی نەهێناوە. تاکە برادەرێکی نزیكو هاودەردی عیزەتەفەندی بوو، کە ئەویش بەهۆی کارەکەیەوە دەگوازرێتەوە بۆ شارێکی تر. ئیدی بەم کارە، حوسێن قارەمانەکەی دەخاتە تەنیاییەکی زیاترەوە بگرە لەوێش دوورتر دەڕوات، کاتێك سەبری وەك خانەنشین (تەقاوێت) باسدەکات، ئیتر لەو پەیوەندییانەش دایدەبڕێت کە لە بواری کاردا دروستدەبن. بەمەش حوسێن وەك بیەوێت حاڵەتی تەنیاییەکی موتڵەق بۆ سەبری برەخسێنێت ئیدی سەبری بەتەواوی تەنیاو گۆشەگیر دەبێتو ڕووبەڕووی خۆی، تەنیا خۆی دەبێتەوە، لەگەڵ بیری خۆیداو لەگەڵ خودی خۆیدا دەکەوێتە لێکدانەوەی مەسەلەکان. شتەکانو ڕووداوەکان لەبیرو مێشکی ئەودا، زۆرجار بەدوور لە واقیعی مادیو کۆمەڵایەتییان، دێنو دەچن، گەورەو ئاڵۆز دەبنو لقو پۆپیان لێدەبنەوە. بەمەش نامۆبوونو ئەندێشەکەی زیاترو زیاتر دەبن.

لە گەلەگورگدا، نامۆبوونی بارام لە سنووری یەکەمدا دەمێنێتەوە، کەچی لە ئەندێشەی مرۆڤێکدا نامۆبوونی سەبری هەردوو شێوەکەو ڕەهەندێکی وجودییانە Existentialistو فەلسەفی وەردەگرێت. گیروگرفتەکان چوارچێوەی کۆمەڵ دەبەزێننو ڕوو لە مەسەلەکانی ژیانو ڕاستیو بوون دەکەن، بۆیە لێرەدا خۆدابڕینی فیزیکی/ کۆمەڵایەتی، لە شێوەی خۆدابڕینی بارام، کۆمەك ناکات دەبێ خۆدابڕانەکە ڕۆحیو مەعنەوی بێت.

خۆدابڕینێکی سۆفیستانە، کە لەو دیو جیهانە مادیو شتە بەرجەستەکاندا بگەڕێتو ئامێز بە هەقیقەتدا بکات. (هەستی دەکرد ئەو بە هیچ کۆلجێك دانووی لەگەڵ ئەو سەرزەمینە چەتوونە بێ مروەتەدا ناکوڵێ. لەگەڵ هیچ دەستوورو یاساو سستمێکدا ناگونجێ... خۆی دەبینێ بەخێرایی تیشك، بەقووڵایی گەردووندا هەڵفڕیوەو دوورو نزیك پەیوەندی نە بەڕەگەزێکەوە نەماوە پێی بوترێ ئادەمیزادو نە بەکۆلکە ئەستێرەیەکەوە ناوی بەزەمین ببرێ!. ئەوەی بۆ بووە ساتێکی شاگەشەگەییو دەروێشانە دەتوت باوەشی بەڕاستییەکدا کردووە کە دوا ڕاستییەو ئیتر بەدیویدا، هەر ئەو کاتە ڕاستییەو سەرانسەری بوونو نەبوون لە ئامێزی خۆی دەگرێ.. ئیتر بۆ هەتا هەتایە، نەپووچبوونەوەی لەکایەدا دەمێنێو نەکەمو زیاد لێکردنی)[15].

ڕوانینە فەلسەفییەکانی سەبری بەرامبەر بوونو نەبوون تێگەیشتن لە دیاردەکانی ژیان، ناسینی سروشتی ئاژەڵئاسای مرۆڤ دەگەنە ئاستێکی

ئەوتۆ، کە خۆیان لە فەزای ژیانی تەنیایی و لە ناخرامانیدا دەبنە بابەت و سەرچاوەیەکی ئۆبژێکتیفی ئەندێشەو ژانەکان، بۆیە ڕەهەندێکی بێ کۆتایی و موتڵەق بەخۆیان دەگرن و ژیانی دەکەنە دۆزەخەکە سەرەتا، بێئاگایە بەرەو (زێبا)ی جەستەفرۆش دەیبات، بێ ئەوەی بەدوای سێکسدا بگەڕێت، بەڵام لەوێش هەدانادات. نیوەشەوێکی درەنگ، بێ مەبەست و بەڕاکردن ماڵی زێبا جێدێڵێت، بۆ کوێ؟ خۆیشی نازانێت بەڵام شەپۆلی بێئاگایی بەرەو گردی سەیوان و بۆ سەر گۆڕی دایك و باوکی دەبات، تا لەوێ بەپرسیار یەخەیان بگرێت، چونکە ئەمان ئەویان هێناوەتە دنیایەکی پڕ لە ژان و ئەندێشەو ستەم، کە (هاتنەکەی بەهیچ کلۆجێك پەیوەندی بەحەزو داخوازی خۆیەوە نەبووە) ئێستاش بۆتە میراتگری مێژووی ئەوان. بۆیە لەم حاڵەتەی سەبری تێیدا دەژیت، سەیر نییە کە ئەوان بەرپرسیارێکی سەرەکی ژان و ئەندێشەکانی بزانێت ئەوان تەنیا خوڵقێنەری ئەم نین، بەڵکو سیمبولی مێژوویەکن کە زەمینەی بۆ ژیانە دۆزەخاوییەکەی ئەم خۆشکردووە.. (دایە!.. بابە!.. پرسیارێکەو من هاتووم لە ئێوەی بکەم. تکایە ئێوە وەرامم بدەنەوە!.... بۆچی دەبێ شوێنێك هەبێ منی لێ بەو شوێنێکیش هەبێ بۆی بچم؟!.. تێم بگەیەنن.. بۆچی؟!

ماوەیەك لە چاوەڕوانی وەرامدا مایەوە. کە هەر چاوەڕوانی کردو وەرام نەبوو، بەبێزارییەکی تێکەڵ لە دەستەوستانییەوە، خۆی بەپشتدا خست و ڕاکشا).[16]

ئایا کوژرانی سەبری هەر لەم سات و شوێنەدا کە یەخەی دایك و باوکی (ڕابردوو- مێژوو) دەگرێت، باجی پرسیارە سامناکەکەیەتی؟ یان ڕێکەوتێکی ترە لەو ڕێکەوتنانەی کە، لە کۆمەڵگای ستەمدا، گەمەیەکی تراژیدییانە بەچارەنووسی قارەمانی چیرۆکەکانی حوسێن و بەچارەنووس و داهاتووی ئێمە دەکات؟

ئەگەر ئەو شەوە گوللەیەکی وێڵ بەم شێوە تراژیدییە کۆتایی بەژیانی سەبری نەهێنایە (کە کوژرانی شێتەکانی شارمان لە شەوانی منع التجولدا بیر دەخاتەوە)، ئەوا سەبری بەو هەموو ژان و ئەندێشە فەلسەفییانەیەوە، بەو تەنیایی و نامۆبوونە قووڵەی بەژیان و کۆمەڵ و سەردەم، دەبوو یان بەرەو شێتبوون بڕوات یان بە خۆکوشتن سنوورێك بۆ ئەو هەموو ئەندێشەو پووتی و گاڵتەجاڕیەی ژیان دابنێت.

قارەمانی چیرۆکەکانی حوسێن کەسایەتی تایبەتیی خۆیان هەیە. ئەوان وەك تاکەکەس گەشە دەکەن. ژیانی ناوەوەیان و ژیانی دەرەوەیان کار لە یەکتری دەکەن و، پێکەوە بەرەو پێش دەچن تا بەلانسێك لە کەسایەتیی قارەمانەکاندا دروست بکەن.

قارەمانەکان لە کۆمەڵگایەکدا دەژین کە مرۆڤ، وەك تاکەکەس (ئیندیڤید)، لاوازو بێ دەسەڵاتە.

نەیاسا نەکۆمەڵ، ئازادیی و مافە بنچینەییەکانی مرۆڤیان دابین نەکردووە. مرۆڤ بەدەیان بەندو بڕگەی یاسایی و جۆرەها داب و نەریتی کۆمەڵایەتی پابەندو کۆنترۆڵکراوە، کە تێکڕایان شێوەی دەسەڵاتێکی مادی و ئەخلاقی وەردەگرن و ئازادی و خەونەکانی مرۆڤ، وەك تاکەکەس، دادەپڵۆسن، فشارێکی توندی مادی و مەعنەوی دەخەنە سەر قارەمانەکان و دەیانەوێ جڵەوو دەستەمۆیان بکەن، یان بەجۆرێك تێکیان بشکێنن کە بیانکەنە بەشێك لە پەراوێزی ڕەوت و میکانیزمی خۆیان، ئەم دەسەڵاتە بێ بەزەییە، کە شێوەیەکی هەرەمی وەرگرتووە، بناغە چەسپاوەکەی لە چوار دیواری ماڵ و خێزانی پاتریارکیەوە بەرەو تیرەو خێڵ و کۆمەڵ دەکشێت تالە لووتکەدا بەدەسەڵاتە هەرە ستەمکارانەی دەوڵەت دەگات ئیتر دەوڵەت بەهەموو دەزگاکانی تۆقاندن و سیستەمی کۆنترۆڵیەوە تەنیا ئامرازێکی سەرکوتکردن و تێکشکاندنی کەسەکانی کۆمەڵ نییە، بەڵکو پاسەوانی ئەم هەرەمەو بەرهەمهێنەرەوەی ئەو داب و نەریت و کولتوورەیە کە ئەمی داهێناوە بەواتایەکی دی ئەم دەسەڵاتە سیاسییە فۆڕمی ئاسایی ئەو ناوەڕۆك و ستروکتورەیە کە خێزان و کۆمەڵ، بەداب و ڕەوشت و فۆلکۆرو ئایینەکەیانەوە، پێك دێنن. هەردووکیان بۆ یەکتری پێویستن چونکە تەواوکەری یەکترین. بەردەوامبوونی هەردووکیان لەسەر حیسابی ئازادی تاکەکەس و، زۆرجار بەهاڕینی فیزیکی و ڕۆحیی تاکە کەسەکان، بەڕێوە دەچێ.

گەلێك لە قارەمانی چیرۆکەکانی حوسێن تەنیا بەرهەمی ئەو کۆمەڵە نین، بەڵکو قوربانییەکانی دەستی کۆمەڵەکەشن کە دەکرێ بەکۆمەڵی ستەم یان فرۆم گوتەنی، بەکۆمەڵێکی نەخۆش ناوب برێت. چونکە ئەم کۆمەڵە، بەپرنسیپە کۆمەڵایەتی، سیاسی و کولتوورییەکانیەوە بۆ بەردەوامبوونی خۆی بۆ هاڕینی مرۆڤ وەك تاکە کەس جۆرە سیستەمێکی کۆنترۆڵی تایبەتی داهێناوە کە، بەئامرازو کەرەسە جۆر بەجۆرەکانیەوە، مانەوەو بەردەوامبوونی مسۆگەر دەکەن. ئەگەر ئامرازەکان جۆرەها شێوەی دەسەڵات بن (دەسەڵاتی باوك بەسەر کچ و کوڕدا، برا بەسەر خوشکدا، مێرد بەسەر ژندا، کۆمەڵ بەسەر خێزندا، پۆلیس و جاسووس و عەسکەر بەسەر کۆمەڵدا، دەوڵەتی دیکتاتۆری و تۆتالیتێری بەسەر هەمواندا) ئەوا سووتەمەنییەکە تەنیایەکە ئەویش مرۆڤە وەك تاکە کەس.

نووسەر دەیەوێت باسی ئەم دیاردەیە بکات، یان زۆربەی قارەمانی چیرۆکەکانی قوربانیی ئەم دیاردەیەن، بۆیە هەموان بەگشتی، وەك کەسانی بەخۆنامۆ، بێدەسەڵات و لە دیاریکردنی ئایندەی تاکەکەسی خۆیاندا ڕۆڵێکیان نییە. هەندێ جار دەڵێی کەسانی فەتالیستن و چارەنووسی خۆیان بەقەدەر سپاردووە، چونکە هەست دەکەن کە چارەنووسیان لەناو دەستی هێزێکی سامناك و بێ بەزەیی دایە. هەر بۆیە ئەوان گەشبین نین.

گەشبینی لە بارودۆخی ئەواندا لە ساویلکەیی و دەبەنگی بەدەر نییە. ئەو هێزەی چارەنووسی ئەمان دیاری دەکات هێزێکی میتافیزیکی غەیبی نییە، بەڵکو کۆمەڵ و کەس و هێزو دەسەڵاتدارەکانی کۆمەڵن، کە هێندەی هێزێکی غەیبی لە هۆشیاری و ژیانی ڕۆژانەی قارەمانی چیرۆکەکاندا بوون و کاریگەری خۆمان هەیە.

بەڕادەیەك خۆیان بەخودانی چارەنووسی مرۆڤەکان دەزانن کە هەر دەڵێی ئەمان، لە جێگەی خودا، خوڵقێنەرو سەرداری ژیان و چارەنووس و داهاتووی ئەوانن، بۆیە کەمترین سەرپێچی لە فرمانەکانیان، بەسزایەکی دۆزەخ ئاسا، تێکشکاندنی جۆر بەجۆری فیزیکی و ڕۆحی مرۆڤەکان، تەواو دەبێت. مەترسی ئەم هێزە لەوەیش زیاترە، چونکە تەنانەت بەبێ سەرپێچیکردنیش زەبری ستەمکارانەی خۆی دەوەشێنێت و تەڕو وشك پێکەوە دەسووتێنێت.

خازە، مارفی کۆڵهەڵگر، جەرگەکەی پیرێژن، نووری و سەبری هەموویان چارەنووسیان لەبەردەم هێزە سامناکەکەی کۆمەڵدا، وەك چارەنووسی نەمامێکی ساوایە لەبەردەم زریان و تۆفاندا. ئەوان لە دۆزەخی شەڕدا دەکوژرێن، بێ ئەوەی هیچکامیان، وەك تاکەکەس، پەیوەندییان بەشەڕەکەوە هەبێت. ئەم هێزە سامناکە ڕێگەی ئەڤین، کە سادەترین مافی مرۆڤە،

لە گوڵچین دەگرێت، چونکە پاراستنی نەریت و (شەرەفی) مێردە پیرە داوێنپیسەکەی، خاڵە عەول، ئەوە دەخوازێت کە گوڵچینی تەمەن بیست ساڵان تێکبشکێندرێت. کەچی خاڵە عەول، وەک سیمبولی کۆمەڵی باوکسالارو نوێنەری شێوە دەسەڵاتێکی کۆمەڵی ستەم، هەموو جۆرە تاوانێکی بۆ دەچێتە سەر. گوڵچین دەربارەی مێردەکەی دەڵێت:

(ئەو خاڵە عەولە خوانەناسەت، من هێشتا منداڵ بووم، دەستی لەگەڵ دایکمدا تێکەڵ کرد. باوکم هی ئەوە نەبوو وا زوو بمرێ. لە هەرەتی گەنجیدا بوو. دایکم و ئەو خاڵە عەولە کوشتیان. دوای دەس تێکەڵاوکردنەکەیان بەدوو ساڵ کوشتیان.)[17] هەر هەمان دەسەڵاتە کە لە نوێنەرو نمونەکەی خۆیدا، (دەروێش)ی تەمەن سەروو چل و پێنج ساڵی، خۆی دەردەخات کاتێک مریەمی تەمەن پانزە ساڵان لە باوکی دەکڕێت تا نەخۆشانە زەوت و ئەتکی بکات.[18] یان لەوەیش زیاتر زێبای میهرەبان، بەناچاری، بەرەو دۆزەخی جەستەفرۆشی ڕادەپێچدەکات.

زەوتکردن و ئەتککردنی مریەم دەستدرێژیی تاکە کەسێک نییە بۆ سەر کەسێکی دیکە، بەڵکو دەستدرێژیی کۆمەڵە بۆ سەر ژن و بۆ سەر مرۆڤی تاکەکەس، کە مریەم سیمبول و نوێنەرەکەیەتی. کۆمەڵێک کە لە سایەی دەسەڵاتەکەیداو، بەپشتئەستوور بوون بەڕەوت و نەریت و ئایین و کولتوورە باوەکەی ڕێگە بەو تاوانە دەدات و، وەک دیاردەیەکی ئاسایی لە جەستەی خۆیدا جێگای دەکاتەوە. کاتێکیش حاجی مەحموودی عەلاف و گەلاوێژی کچی هەوڵدەدەن مریەمی سیمبولی پاکی و بێ تاوانی بپارێزن، ئەوا ئەوان لە جیاتی تاوانبارە ڕاستەقینەکە، ڕووبەڕووی هەرەشەی سزادانی (یاسایی) دەبنەوە. بۆنا؟ مەگەر یاساکانی کۆمەڵی ستەم بۆچی داتاشراون؟ لێرەشیدا تەنیا ڕێکەوتە کە مریەم لە ستەمی کۆمەڵ دەپارێزرێت و ئەمیش بەدەردی زێبا ناچێت. واتا کۆمەڵ، ئەو ئامادەگییەی تێدایە کە بەجۆرێکی سروشتی مریەم بەرەو جەستەفرۆشی ڕاپێچ بکات و لە کۆشی خۆیدا جێگای بکاتەوە، بەڵام بەڕێکەوت خاڵی گەلاوێژ، وەک کەسێک کە بۆ گۆڕینی دەسەڵات و کۆمەڵ خەبات دەکات، دالدەی مریەم دەدات وەک کچی دەیپارێزێت. بەم کارەیشی ئازایانە سەرپێچی نەریتی باوو شەرع و یاسا دەکات.

تراژیدیای مریەم و گوڵچین و زێبا و ئەوانی تر تەنیا گیروگرفتی کۆمەڵایەتی نین، بەڵکو لە ڕەوتی چیرۆکەکانی حوسێن دا، وەک بەشێک لە ستروکتووری کۆمەڵگای ستەم و وەک بەرهەم و شێوەی بەردەوامبوونی دەسەڵاتەکە خۆیان دەردەخەن.

قارەمانی چیرۆکەکانی حوسێن، وەک گوتم، کەسانی گەشبین نین. لەوەیش زیاتر دەکرێت بگوترێت کەسانێکی کەمتەرخەم و بەدگومان و بێباکانە بۆ ژیان دەڕوانن. (دیارە جگە لە هەندێ قارەمانی ڕۆمانی شار، کە ئەمەیش زیاتر پەیوەندی بە شێوە ڕۆمانەکەوە هەیە، وەک ڕۆمانێکی مێژوویی- کۆمەڵایەتی کە باس لە سەردەمێکی مێژوویی شاری سلێمانی دەکات و، ئەم جۆرە ڕۆمانانە ریالیستانە ڕووداوەکان بە جۆرێکی هونەری تۆمار دەکەن). ئەمان لەتوانایاندا نییە شێوە ژیانی خۆیان بگۆڕن، بۆ داکۆکی لە هەندێک مافی سروشتیی خۆیان کەمترین هەوڵێک نادەن.

لێرەدا باس لە مافی ئازادی بیرورا دەربڕین و خۆپیشاندان ناکەم، بەڵکو بۆ نمونە باسی مافێکی دیکەی زەوتکراو دەکەم، ئەویش خۆرەتاوی بەیانییانە.

سەبری لەمنداڵییەوە بەو تیشکی هەتاوە ڕاهاتووە کە بەیانییان لەپەنجەرەوە دێتە ناو ژوورو تەختە خەوەکەیەوە. ئەمەش گەورەترین و ڕەنگە تاکە شتێک بێت کە لە ژیاندا دڵشادی بکات. کەچی کاتێک دراوسێیە نوێیەکەی، کەریمە کۆم، دیوارێک هەڵدەچنێت و ئەم ڕووناکییە پیرۆزە لەسەبری زەوتدەکات، ئەم هیچ پرۆتێستێک ناکات، هەر چەندە پێیوایە کە (ئەمە زۆرو جەورە) لێی دەکرێت، تەنانەت مەسەلەکەش لەگەڵ کەریم باسناکات. بەڵام بۆ باسی بکات! کاتێک ئەم پێشوەخت دەزانێت کە باسکردنەکەی، وەک هەموو شتەکانی دیکە، بێسوودو بێمانایە.

خاسییەتی بێباکیی و پاسیڤی قارەمانەکانی حوسێن ڕواڵەتێکی بەخۆ نامۆبوونی ئەوانن، واتا پەیوەندییان بەسرووشت و خاسییەتی تاکە کەسییانەوە نییە.

ئەمان لەبواری کۆمەڵایەتی و سیاسیشدا هەر پاسیڤن، واتا نە بەشێکن لەو هێزانەی کە بۆ گۆڕینی کۆمەڵ هەوڵ دەدەن، نە لەسایەی ئەو وزەو هێزە کۆمەڵایەتییانەدا کە، فرۆم گوتەنیی، چارەنووسی مرۆڤەکان دیاری دەدەن، شوێنێکیان پێبڕاوە. کۆمەڵی ستەم، کۆمەڵی خاڵە عەول و دەروێش و خولەی جاسووس و هیتر، ئەسڵەن پێویستی بەم جۆرە کەسانە نییە، بۆیە کەنارنشینیان دەکات. میکانیزم و ستروکتووری کۆمەڵەکە، بۆ بەردەوامبوونی خۆی، کەسانی دی دەدۆزێتەوە تا پشتیان پێ ببەستێت و، وەک کەسانی هەمەکارە بیان کات بەسیمبول و دیکۆری خۆی.

پێتێر ئێل بێرێر Peter L Berger لای وایە هەر ستروکتوورێکی کۆمەڵایەتی جۆرە کەسانێک هەڵدەبژێرێت کە بۆ بەڕێوە چوونی خۆی پێویستییەتی، جۆرە کەسانێکیش، بەشێوەیەک لەشێوەکان، تووڕ دەدات کە لەناویدا ناگونجێن. ئەگەر ئەو جۆرە کەسە گونجاوو لەبارانەیش نەبن ئەوا پێویستە بەجۆرێ بهێندرێنە بەرهەم کە لەگەڵ مواسەفاتە Specifikationبەرجەستەکاندا تەباو گونجاوبن. بۆیە ئەو پێیوایە ڕاست نییە بگوترێت کە هەر کۆمەڵگایەک ئەو جۆرە کەسانەی پێدەبرێت کە شایەنییەتی، بەڵکو هەر کۆمەڵگایەک ئەو جۆرە کەسانە دێنێتە بەرهەم کە پێویستییەتی.[19]

لەو کۆمەڵگایەدا سەبری و بارام و گوڵچین و مریەم و زێبا و ئەختەر.. هەمەکارەنین و بڕیار نادەن، ئەمانە کۆمەڵێ ستەم یان تێکی شکاندوون و یان لەپەراوێزی خۆیدا فڕێیداون، چونکە پێویستی بەجۆرە کەسانێکی دیکەی وەک دەروێش و زاهیرو خولەی جاسووس و، کەسانی پیاو کوژ هەیە تا ستروکتووری خۆی بپارێزێت.

بەڕای من پاسیڤی قارەمانەکانی حوسێن، بەرهەمی ستروکتوورێکی کۆمەڵایەتیی بەرجەستەن و دەبێت لەچوارچێوەی ئەم ستروکتوورەدا سەیر بکرێن. ئەمان هەر چەند پاسیڤن بەڵام وەک کەسانی بەخۆ نامۆ، نێگەتیڤ و شەڕخواز نین، بۆیە سەرەڕای پاسیڤییان، دەکرێت وەک قارەمانی نموونەیی سەیر بکرێن.

ئەمان، لەگەڵ ئەو هەموو ستەمەی لەکۆمەڵدا ڕووبەڕوویان دەبێتەوە، لەگەڵ ئەو دەردەسەریی و ئازارەی بەدەست (گورگە دووپێیەکان)ەوە دەیچێژن، هێشتا ماهییەتی ئینسانیی خۆیان بەتەواوی پاراستووە. بێزاری و ڕقبوونەوەیان لەکۆمەڵ و نەریتەکانی و هەڵپەی ئاژەڵئاسای مرۆڤ، لای ئەمان نابنە قین و ڕقبوونەوە لەمرۆڤ، وەک بوونەوەرێکی کۆمەڵایەتی. بەڵکو ئەمان کەسانی دڵپاکن و لەژیانی ڕۆژانەیاندا ئینسانییانەو

جوامێرانە ڕەفتار دەکەن، لەسات و شوێنی پێویستدا بە تەنگ مرۆڤ و ژانەکانییەوە دێن و هەوڵدەدەن کۆمەکیان پێبکەن، (ڕەفتاری سەبری– ئەندێشەی مرۆڤێك– بەرامبەر نووری و کۆمەك پێکردنی تا خانووەکەی دروست بکات. دوای کوژانی نووری بەگوڵلەی وێڵ، سەبری زیاتر یارمەتی ژن و منداڵەکانی نووری دەدات. بێ ئەوەی هیچ مەبەستێکی تایبەتی هەبێت).

قارەمانی چیرۆکەکانی حوسێن کەسانێك نین بەهۆی تێکشکانی شەخسی و کۆمەڵایەتیانەوە تووشی دابڕان و ئاڵۆزی دەروونی هاتبن، یان تێشکانی شەخسییان بەرەو شەڕخوازی و دڵڕەقی و تۆڵە ستاندنەوە قینبوونەوە لەمرۆڤی بردبن. ئەوان کەسانێکی بەخۆ نامۆن، بەڵام هۆشیارن و دیدێکی فەلسەفییان بۆ کۆمەڵ و ژیان و مرۆڤ هەیە، کە لە ئەنجامی ئەزموون و هوشیارییانەوە یان هەندێك جار بەهۆی تێڕوانینی (کامۆ)یانەیانەوە بۆ ژیان لایان دروستبووە. بەڵام ئەمان بەگشتی کەسانی پۆزێتیڤن. من، لەچوارچێوەی ستروکتووری کۆمەڵی ستەمدا، بەکەسانی نموونەیی کۆمەڵیان دەزانم، کە بەهۆیانەوە ژیان جوانی و مانای خۆی دەپارێزێت. ئەمانە شێوەیەکی نوێی قارەمانی نموونەیین لەچیرۆکدا، کە بەتەواوی جیاوازن لەو قارەمانە نموونەییە سواوانەی کە چەمکی ئەدەبی بەرگی مولتەزیم بانگێشتەی بۆ دەکات و، لەسەر بنچینەی بۆچوونێکی پێشوەختی ئایدیۆلۆژی– سیاسی، کەسانی ڕۆبۆتئاسا بەجۆرێك دادەتاشرێن کە دەبێت لەسەختترین ساتەکانی ژیاندا نمونەیی گوایا خۆڕاگری و نەبەزین و گەشبینی بن.

حوسێن دەیەوێ چەمکێکی نوێ و پێناسەیەکی نوێ بۆ قارەمانی پۆزەتیڤ و مرۆڤی نموونەیی، لە ئەدەبی کوردیدا، دابنێت. ئەم کەسایەتییە نموونەییە ئینسانییە، لەڕێگەی کاری پاڵەوانبازی و سەرکردایەتیکردنی مانگرتن و ڕاپەڕینەوە، یان لە ئەنجامی کاری چەکداری و ڕەببیە گرتنەوە، جوامێریی و کارو توانای پۆزەتیڤیانە خۆی دەرناخات بەڵکو ئەم بە هۆی ناسینی مۆرڤ و کۆمەڵ و، لەڕێگەی دەرککردنی فەلسەفییانەی مانای ژیان و بوونەوە، هەڵوێست و شێوەی ژیان و مۆراڵ و ئامانجی خۆی دیاریدەکات، تا سەر ڕاستگۆیانە لەگەڵ خۆی و بیرۆ بۆچوونەکانیدا دەمێنێتەوە. نامۆبوون و خۆدابڕانی تاسەری ئەم قارەمانانە لەو داب و نەریت و ڕەوشتانەی کە مرۆڤە گورگەکان پرنسیپ و دەستوورەکانی دادەڕێژن، بەشێکە لەکەسایەتی و باوەڕو ئایدیالی ئەمان. خودی بەخۆنامۆبوون، لەباروذۆخی ئەماندا، وەك خاسییەتێکی سەرەکی قارەمانەکان، دەبێتە مەناعەیەکی دیکەو ئەمان لە ئیغرائەتەکانی سامان و دەسەلات دەپارێزێت. هەموو ئەو شتانەی کەسانی تۆ هەڵپەی بۆ دەکەن و لەپێناویدا باوەڕو ویژدان و شەرەف و ئینسانییەتی خۆیان دەفرۆشن، لای قارەمانی چیرۆکەکانی حوسێن شتی کەمبایەخن، ناتوانن بیانگۆڕن، یان وایان لێبکەن خوو بەدەوروبەرەوە بگرن و لەگەڵ عەقڵ و ڕەوشتی باوو کۆمەڵی ستەمدا بیانگونجێن.

قارەمانی ئەم چیرۆکانە تا سەر لەگەڵ خۆیان و بیروبۆچوونەکانیاندا ڕاستگۆ دەمێننەوەو ئەمەیش، خۆی لەخۆیدا، کارێکی قارەمانانەو نموونەییە.

(–ژیان.. تەنیا ژیان، هاوڕێم قارەمانەتییە. بەڵێ ژیان قارەمانەتییە، بەڵام بەبێ هاتوهاوار. قارەمانەتییەکی بچووکە ڕۆژانە مرۆڤ بەکردەوە پیادەی دەکات تا ڕاستگۆو شەرافەتمەند بمێنێتەوە).[20]

جیهانی هەندێك لەو چیرۆکانەی حوسێن عارف و بایەخدانی بەلایەنی پسیکۆلۆژی و دیوی ناوەوەی قارەمانەکانی، لەجیهانی دۆستۆیڤسکییەوە نزیکە بەتایبەتی ئەو لایەنانەی دۆستۆیڤسکی کە بەڕیالیزمی پسیکۆلۆژی ناو دەبرێت. بەڵام قارەمانی ئەم چیرۆکانە، پێش هەر شتێك، بەرهەمی کۆمەڵی کوردەواریین و دەشێت ڕۆژانە تووشیان بین، لەوەیش زیاتر هەندێکیان تەنانەت ڕەنگە لە هەندێ ڕووەوە لە تۆ یان لەمن یان لەخودی حوسێن بچن.

خەم و ئاواتی هیواو ژانەکانیان لەواقیعی کۆمەڵایەتیی و کولتووریی و سیاسیی کوردەوارییەوە هاتوون. بیرو تێڕوانین و ئەندێشەیان، ئەگەرچی زۆرجار مەودایەکی فەلسەفی و جیهانیان هەیە، بەڵام هەندێکیان وەك بەشێك لەکەسایەتیی هۆشیارانەو ڕۆشنبیرانەی قارەمانەکان دەردەکەون، هەندێکیشیان بە پەیوەندی لەگەڵ خودی ژیان و گەشەکردنی تێڕوانینی قارەمانەکان و، ڕووداوەکانی کۆمەڵ و ڕەفتارو هەڵپەی مرۆڤەکانی دەوروبەردا سەرهەڵدەدەن. ئیتر بەرە بەرە پێدەگەن، تا وەك یەقینێکی ڕەها، بەڕادەیەك لەلای قارەمانەکان دەچەسپێن، کە دەبنە بەشێك لە کەسایەتی و پێکهاتی شەخسی و فیکری و کۆمەڵایەتییان. کەسەکان لەگەڵ بیرکردنەوەو بۆچوون و قەناعەتەکانیاندا تەباو گونجاون، ناکۆکییەك لەنێوان بیرکردنەوەو ڕەفتارو ئامانجیاندا... لەنێوان پەیڤین و کردەوەیاندا نابیندرێت.

تێڕوانینی سەبری بەرامبەر بە زێبا کە بە ناچاری جەستەی خۆی دەفرۆشێت. لەبیرو بۆچوون و کەسایەتیی مرۆڤدۆستانەی سەبری و جیاوازیی ئەم لە کۆمەڵ بەدوور نییە. بۆیە سەبری، بەپێچەوانەی نەریت و تێڕوانینی کۆمەڵەوە، بەڵکو تێیدەگات و هەست بەئازارەکانی دەکات. بە قوربانییەکی دیکەی کۆمەڵ و مرۆڤە گورگەکانی دەزانێت. لەوەیش زیاتر سەبری، لەگەرمەی تلانەوەیدا بەدەست خەم و ژان و ئەندێشەکانییەوە، تەنیا زێبا بەو مرۆڤە شایستەو ڕاستەقینەیە دەزانێت کە تێی بگات. بۆیە لەحاڵەتێکی پڕ لە ئازاری ڕۆحی و لاوازیی ئینسانیانەی خۆیدا، هانای بۆ دەبات و، لەباوەشی پڕ سۆزو میهرەبانیدا، وەك منداڵێکی دڵشکاوو چاو بەگریان، دڵ و دەروونی خۆی دەکاتەوە. ئەم ڕەفتارەی سەبری، کە لە هەست بەنزیکی ڕۆحی و هاودەردی لەگەڵ زێبای ستەملێکراو بەدوور نییە، هەڵوێست و ڕەفتاری ڕاسکۆلینکۆف، قارەمانی ڕۆمانی تاوان و سزای دۆستۆیڤسکی، دێنێتەوە بیرمان، کاتێك ئەویش، لەگەرمەی ئازاری ڕۆحی و لاوازی ئینسانیانەیدا هانا بۆ سۆنیا دەبات، کەستەمی کۆمەڵ بەرەو جەستەفرۆشیی بردووە. لای ئەو ڕازەکانی دڵی خۆی هەڵدەڕێژێت، و بەکەسێکی پیرۆزی دادەنێت، لەڕوانگەیەکی ئایینییەوە ژانەکانی سۆنیا، وەك ژانەکانی مەسیح، بەژانی مرۆڤایەتی دەزانێت و، لە ڕوویاندا کڕنۆشدەبات.

سەبری، وەك کەسێکی بەخۆنامۆ لەدۆزەخی گومان لەکەسانی دەوروبەردا دەژی، هەستدەکات ئەمان بەردەوام خەریکن پیلانی بۆ ڕێکدەخەن و دەیانەوێت ئازاری بدەن. ئەو بۆچوون و بەدگومانییەی لای دروستبوون، کە بەشێکیان ئەساسیان نییە، خستوویانەتە حاڵەتێکی پڕ لە نیگەرانی و پەشێویی ئەوتۆوە کە لە هەندێ ڕواڵەتدا حاڵەتی پەشێوی قارەمانەکانی کافکا لە جیهانێکدا دەژین کە پێشوەخت تاوانبار کراون.. بەڵام بۆچی و لەسەرچی؟ هیچ مەسەلەیەکی کۆنکرێتی لە ئارادا نییە. ئەم

قارەمانانەو، تەنانەت جیهانی چیرۆکەکانی کافکا بەرهەمی فیکرێکن کە مەرج نییە پەیوەندییان بەواقیعێکی کۆنکرێتییەوە هەبێت. کەچی سەبری بەرهەمی واقیعێکی کۆنکرێتییەو باجی هۆشیاریی و هەڵوێستی فەلسەفیی و کۆمەڵایەتیی خۆی دەدات. زۆربەی ئەو پیلانانەی لێیدەکرێن دیارو کۆنکرێتین. بەشێکیان بەهۆی ڕەفتارو هەڵوێستی بەمێگەڵ نامۆی خۆیەوە دوچاری دێن.

بەشێکیشیان تەنیا بوونێکی سوبێکتیڤانەیان هەیەو ئەنجامی گومان و گۆشەگیری و بێباوەڕی خودی سەبری بەکۆمەڵ و دەوروبەر، کەوای لێدەکەن، وەك قارەمانەکانی چیرۆکەکانی کافکا لە دۆزەخی پەشێوی و ڕاڕاییو ئەندێشەو ترسێکی شاردراوەدا بسوتێت.

(4)

تەقەلای داهێنان لای حوسێن، چەند هەوڵدانە بۆ باسکردنی گیروگرفتە کۆمەڵایەتی و ڕۆحییەکانی مرۆڤ و نامۆیی و تەنیایی و ئەندێشەی مرۆڤ لە کۆمەڵگای ستەم و زەبرو زەنگدا، هێندەش هەوڵدانە بۆ داهێنانی تەکنیکی نوێی چیرۆکنووسین و ڕوونکردنەوەو موغامەرەی نوێی هونەری.

ئەو بابەتانەی حوسێن لە چیرۆکەکانیدا باسیان دەکات هەر دەڵێی خۆیان لە پرۆسەی پێگەیشتنیاندا فۆرمێکی هونەری تایبەت بەخۆیان داهێناوە، کە فۆڕمە هونەرییەکە، بەنۆرەی خۆی، ناوەرۆکی فۆڕم، یان ناوەڕۆکی خۆی داهێناوەتەوە.

بابەتی چیرۆك و ڕۆمانەکان بەجۆرێکی گونجاو و هاوئاهەنگ لایەنی هونەریی و تەکنیکی خۆیان وەرگرتووە. تەکنیکی ڕۆمانی شار، وەك رۆمانێکی کۆمەڵایەتی و مێژوویی، کە باس لە سەردەمی پەنجاکانی شاری سلێمانی دەکات، شێوەیەکی ڕیالیستی و کلاسیکی بەخۆگرتووە.

ڕووداوەکان زیاتر لە شێوەی سەردێکی ئاسایی ڕۆماننووسیداو، بەپێی زەمەن سروشتیی خۆیان باسدەکرێن. لێرەدا زەمەنە ڕۆژانە، لە پرۆسەی تێپەڕبوونیدا، هەواڵ و ڕووداوی نوێ دێنێت، کە ئەم هەواڵ و ڕوداوانەیش لای خۆیانەوە کار لە کەسانی چیرۆکەکان دەکەن و، بەجۆرێکی ئاسایی و سروشتیی بیرکردنەوەو هەڵوێستیان دەگۆڕن.

کەچی بابەتی سەفەرێکی ئەفسوناوی گەلەگورگ و ئەندێشەی مرۆڤێك، سەرجەم جیاوازن. لێرەدا مەسەلەکە، باسکردنێکی هونەریی مێژووی کۆمەڵایەتی و سیاسیی شارێك نییە، بەڵکو باس لە دیوی ناوەوەی مرۆڤ و بیروبۆچوونی فەلسەفیی و کۆمەڵایەتیی مرۆڤە، کە لە چوارچێوەی سیستمێکی کۆمەڵایەتی و کولتووریدا، هوشیارانە لە دیاردەو شتەکان ورد دەبێتەوەو کاردانەوەی سایکۆلۆژی و تاکەکەسیی خۆی بەرامبەریان دەردەخات. بۆیە تەکنیکی ئەم بەرهەمانە جیاوازن و، شێوەیەکی مۆدێرنیان هەیە.

لێرەدا ئیتر ناکرێت لە ڕێگەی سەردو وەسفی دەرەوەو دیالۆگەوە مەسەلە ئاڵۆزەکانی ناوەوەی مرۆڤ باسبکرێن. ئەم مەسەلانە پێویستییان بەگەڕانەوە بۆ ناخ و مۆنۆلۆژو بەدوای یەکداهاتنی خێرای بییرو یادەکان و تەوژمی هۆش و شتی تر هەیە. هەروا زمانی ئاسایی ناتوانێت ئەم شتانە بەتەواوی ڕوون بکاتەوە، بۆیە پێویستی بەزمانی شەفاف و شاعیرانە هەیە. حوسێن لەم چیرۆکانەیدا وشەکانی بەدیقەت هەڵبژاردووە، بەدوای یەکداهاتنی وشەکان مۆسیقایەکی ناوخۆی هێمنیان داوە بەڕستەکان.

بەمەیش بیرکردنەوەو مۆنۆلۆژو خەیاڵی، بۆ نموونە سەبری، بەشێوەیەکی خۆڕسکی و سروشتی دەردەکەون و هارمۆنیی بەدیوی دەرەوەو ناوەوەی سەبری دەدەن حوسێن لەم دوو شاکارەو لە چیرۆکی سەفەرێکی ئەفسووناویدا، کەلەلام وایە داهێنەرانەترین کاری نووسەرن، پەنا بۆ یەك شێوە تەکنیك دەبات کە شێوە تەکنیکی باسکردنی قارەمان و کەسەکان لە شێوەی حاڵەتی کەسیی سێیەم (ئەو). لەم ڕێگەیەوە دەمانباتە ناو بیری قارەمانەکانەوە، تا بەهۆی بیرکردنەوەو مۆنۆلۆژو خەیاڵی ئەوانەوە (بارام و سەبری، ئەم و ئەو) بۆچوونەکانیان دەردەخات، بێ ئەوەی نووسەر ڕاستەوخۆ دەستبخاتە ئەم مەسەلەیەوە.

زەمەن، لەم جۆرە حاڵەتانەدا، ڕەوتی سروشتیی خۆی دەبەزێنێت، ساتەکان چڕتر، تێکچڕژاو و تێکئالاو دەردەکەون. ڕەوتی سروشتیی زەمەن ئەو کاریگەرییەی نابێت لە گۆڕینی کەس و قارەمانی چیرۆکەکاندا، زەمەن خۆی دەبێتە پابەندی کەسەکان و بەپەیوەندی لەگەڵ بیرکردنەوەو خەون و هەژانی قارەمانەکاندا ئامادەیی خۆی دەردەخات، لە هۆشی قارەمانەکان و ژیانی ڕۆحی و سایکۆلۆژییاندا شەپۆلدەدات. زەمەنی ئەم جۆرە چیرۆکانە هێندە چڕن کە کورتترین کات دەخایەنن. کەچی ئێمە لەو ماوە کورتەدا بەهەموو لایەن و پەیوەندیی جۆر بەجۆری قارەمانەکان و شێوەی بیرکردنەوەی کەسایەتییان ئاشنا دەبین. حوسێن مێژووی تاکەکەسی قارەمانی چیرۆکەکان و دیوی ناوەوەیان لە ڕێگەی فلاشباك و مۆنۆلۆژو بیرکردنەوەو تەوژمی هۆش و خەونەوە دەردەخات. بایەخدانی حوسێن بەلایەنی دەروونیی کەسەکان و ڕەنگدانەوەی ڕووداوەکان لە بیرکردنەوەو نەفسییەت و کارو ڕەفتاریاندا شێوازێکی تایبەتیی و هونەرمەندانەی چیرۆکنووسینی ئەون.

زەمەن، لەم چیرۆکی حوسێن عارفدا، دیاردەیەکی سەرنجڕاکێشە. زەمەنی ڕاستەقینەی زۆربەی چیرۆکەکان، بۆ نموونە گەلەگورگ، سەفەرێکی ئەفسووناوی، ئەندێشەی مرۆڤێك، بەفر.. تاد، زۆر کورتن بەڵام حوسێن لە ڕێگەی یاریکردن بەزەمەن و بازدان لە نێوان ڕابردووو ئێستادا، یان سەرلەنوێ خولقاندنەوەی ڕابردوو لە ئێستادا، فەزایەکی کراوەو ڕەها بەزەمەنی ناو چیرۆکەکانی دەدات. زەمەنی ڕابردووی قارەکانەکان و زەمەنی ئێستایان بەجۆرێك تێکدەئاڵێن کە ئاسۆی زەمەنی داهاتوو دەنەخشێنن. قارەمانی چیرۆکەکان هەر تەنیا بەرهەمی ڕابردووی خۆیان نین، بەڵکو بەرهەمهێنەرەوەی ئەو زەمەنەشن. ئەوان لەگەڵ وردترین ساتەکانی ڕابردوویاندا دەژین و ئەم ساتانە لە ئێستادا بەرەو داهاتوو دەبەن. بەردەوامبوونی زەمەنی ڕابردوو، لای ئەوان ڕوانینێکی عاتیفییانە نییە بۆ ڕابردووی خۆیان، بەڵکو خولقاندنەوەی ڕابردوویە لە ئێستادا. ڕابردوو هەندێك جار دەبێتەوە ئێستا، هەندێك جاریش وەك ئێستا فشارو کاریگەری خۆی دەنوێنێت. ڕووداوەکانی سەردەمی منداڵی و لاویەتی و ساتە بەسەرچووەکان هێشتا بەجۆرێك لە کەسایەتی و بیرکردنەوەو ڕەفتاری ئێستای قارەمانەکاندا بەکارن هەر دەڵێی ئێستا ڕوودەدەن. ئایا حوسێن دەیەوێت، وەك فرۆید، پێمان بسەلمێنێت کە هەموو ئەو ڕووداوو شتانەی لە ڕۆژانی زۆر زووی مێژووی تاکەکەسیمانەوە بینیومانن و بەسەرمان هاتوون هێشتا لە زەمەنی ئێستاماندا لەگەڵمانن و ئەوانن گەلێك لە ڕواڵەتەکانی ئێستاو داهاتوومان دەنەخشێنن؟ یان دەیەوێت بڵێت کە یەکبوونی زەمەن (ڕابردوو، ئێستاو داهاتوو) دیاردەیەکی ڕەهایە

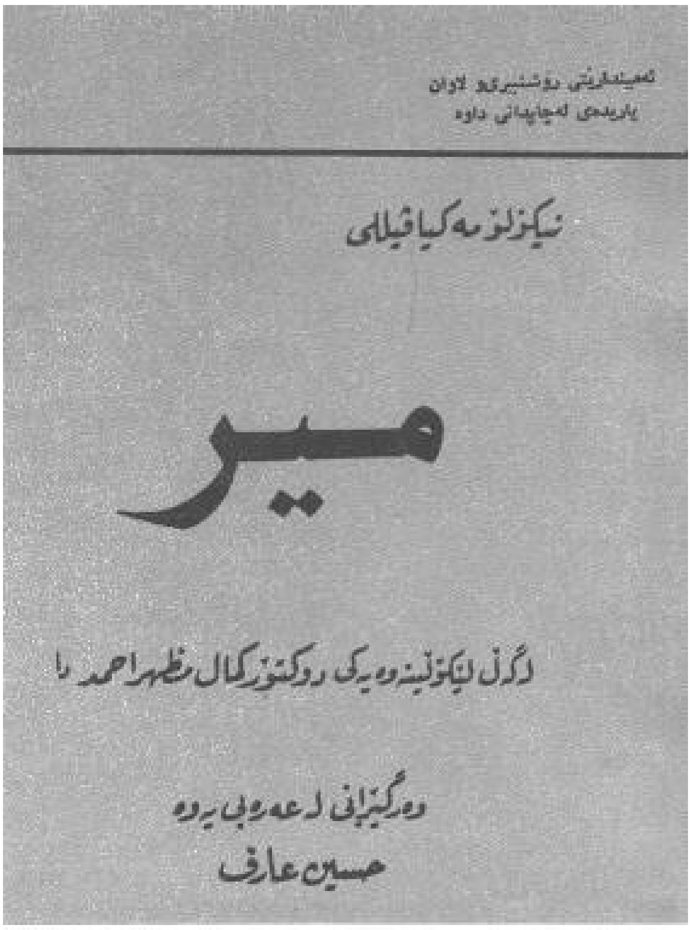

(موتڵـەق)، کـەچی ڕابـردوو وەك ساتێك لـە زەمـەن، حاڵـەتێکی ڕێژەییـە (نیسـبی). یـان ڕابـردوو هـەر ئـەو سـاتانە نـین کـە پێوەرێکـی تایبـەتی دیاریکراون‌و لەگەڵ بەسەرچوونی کۆنکرێتیی خۆیاندا تـەواو ببن، بـەڵکو ئـەو ئۆبژێکـت‌و بابەتـە زینـدووە کۆنکرێتییانەشـن کـە لەگـەڵ خۆیـاندا هێناویانە بەرهەم‌و بەهۆیانەوە تێکەڵاوی توانـەوەی خۆیان لـەناو ئێستاو داهاتوودا دابین کردووە.

بەرهەمـــەکانی حوســـێن عـــارف‌و، کۆمـــەڵێك چیرۆکنووســـی دی، سـەرەتایەکی نوێیـان بۆ چیرۆکی کوردی داهێنـاوەو ئاسـتی هونـەریی و توانای دەربڕینی چیرۆکی کوردییان بەرەو ژوورتر بردووە، زمانی چیرۆك‌و چێژی هونەریی‌و هوشیاریی جوانناسیی خوێنەرانیان گەشە پێداوە. ئیتر دوای (گەلـەگورگ)، (ئەندێشـەی مرۆڤێـك)و (سـەفەرێکی ئەفسـووناوی)و هەندێك چیرۆکی دیکەی حوسێن، هـەقی خۆمانە چاوەڕوانی گـەورەترمان لە حوسێن‌و، مەرجی سەختترمان بۆ چیرۆکی نوێی کوردی هەبێت.

سەرچاوە

گەلاوێژی نوێ، ژ(7)، گۆڤاری بنکەی ئەدەبی و ڕووناکبیری گەلاوێژ. سلێمانی

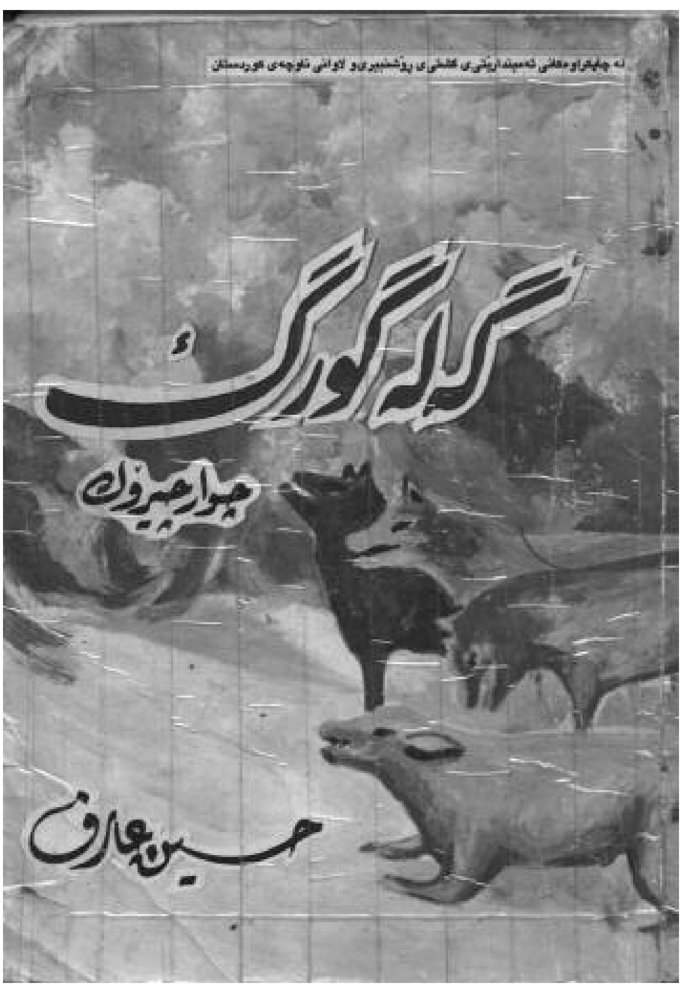

پەراوێزەکان

*ئەم باسە بۆ گوڵبژێرێکی چیرۆکەکانی حوسێن عارف (1957–1992) نووسـراوە، کەلـە سوێد لەژێر چاپدایە.

1-Erich Fromm, Ett friskare samhalle, Oversattning: Sven Ekberg, Tidens Forlag, Stockholm 1976, S.98

2-Filosofilexikonet, Oversattning Jan Hartman, FORUM, 1995, S.18

3-Joachim Israel, Alienation Och Byrakratisering industrisamhallet I omvandling Almqvist g wikesell forlag, stockolm 1982, S.39

4–سەچاوەی پێشوو، لا67– 67

5-Erik fromm, Ett friskare samhalle, S.57-30

6–هەمان سەچاوە، لا12– 111

7-Joachim Israel, Alienation Fran Marx till modern sociologi, Stockholm 1971, S.248

8–ئەم چیرۆکانە لەم گوڵبژێرەی چیرۆکەکانی حوسێن عارفدا بڵاوکراونەتەوە.

9–حوسێن عارف، گوڵبژێر، چیرۆکی خوویەکی پووچ.

10–حوسێن عارف، گوڵبژێر، چیرۆکی سمۆرە.

11–حوسێن عارف، ئەندێشەی مرۆڤێك، چاپی یەکەم، بەغدا 1990، لا 116.

12–حوسێن عارف، گەلەگورگ، ئەمینداریێتیی گشتیی ڕۆشنبیری‌و لاوان، چاپی یەکـەم 1983، لا 71.

13–گۆران مەریوانی، لە دیدارێکی حوسێن عارفدا، ڕابوون، ژمارە 3، 1992، لا 87–88دا.

14–حوسێن عارف، ئەندێشەی مرۆڤێك، لا 246.

15–هەمان سەرچاوە، لا 351.

16–هەمان سەرچاوە، لا 97–98.

17–گەلەگورگ، چیرۆکی شالاوی دڵ، لا 164.

18–حوسێن عارف، شار، لە چاپکراوەکانی گۆڤاری کاروان، چاپی یەکەم، 1968.

19-Petr Berger, Invitation Till Sociologi, Oversattning Gull Brunius, Raben Prisma, 1994, S.102-103

20–عبدالرحمن منیف، لە زمانی منصور عبدالسلام، قارەمانی ڕۆمانی (الأشجار وأغتیال مرزوق)، المؤسسة العربیة للدراسات والنشر، 1979، لا 155.

شارەکەی حوسێن عارف

شیرین بۆز ئەرسلان

حوسەین عارف: شار (ڕۆمان)، بەرگی یەکەم، لەچاپکراوەکانی گۆڤاری کاروان 1986، 368 لاپەڕە

ڕۆمانا شار یا حوسێن عارف د سالا (1986)ده ل بەغدایێ دەرچووه. بەرگی یەکەم دۆز 390 رووپەله. هەر ئەو بەرگه من خووندییەو ئەز دخوازم ب خواوەندڤانان بدم ناسین.

ڕۆمان ب زاراڤێ سۆرانی و ب تیپێن عەرەبییە. بابەتێن وێ‌د سالا 1942 ده دەست پێ دکه. جی، باژارەکا کوردستانا ژێرینه. داخوازا نڤیسکار ب گشتی ئەوه کو قالا ژیانا کوردان یا ل باژارەك بکه. گەلحێن کو ژیانا ل باژاران ب خوەرە تینه، پڕ ب هاویەکا ئەشکەرە تێن بەرچاڤ. ئەو گەلج، گەلحێن ناڤبەرا (نوو) و (کەڤن)، گەلحێن ناڤبەرا گوندیتی و باژاریتییە. نڤیسکار قاسێ کو قالا بیرو باوەڕێیێن کەڤن دکه، قاسێ کو قالا عورف و عادەتێن کو ب سەد سالانن د ناڤ کوراندە ب جی بوونە دکە، ئەو قاسژی قالا بیرو باوەڕێیێن کو ژیانا مودەرن ب مەکتەب و نەخوەشخانەو کارو هـ. وز د. ب خوەرە تینە، دکە. هەروەها داخوازا ڕزگارییا کوردستانێ و خەباتێن سیاسی ب هاوارێك گرتی بە ژی تێ قال کرن و ل هەمبەر ڤێ یەکێ ژی ڕەژیما عێراقێ دیسان ب هاوایەك گرتی د ڕۆمانێدە جی دگرە.

تشتەکا دی کو ب جارەکدا بالا خوندەڤان دکێشه ئەوه کو نڤیسکار گەلەك جی دایە ژیانا کەچ و ژنان، داخوازێن وان بۆ پێشدەمێ، پێوەندییێن وان و مێران و ڕۆلا وان یا د مالێ و د جڤاتێدە. هەروەها مەرڤ دکارە بێژە کو ڕۆمان ڕۆمانا گەنجانە. پرانییا قەهرەمانێن ڕۆمانێ گەنجن. دزانن کو پێشدەم یا وانە. بەرپرسیارییەك مەزن ل سەر ملێن وانە. ل ئالییەك پرۆبلەم و تەشخەلێن کو هەنە، ل ئالییەك دن خەون و خیالێن بۆ پێشدەمێ. ل ئالییەك کارو خەباتێن تێکۆشینێ، ل ئالییەك دنژی مشکلێن کو ڕەژیم ب ڕییا پۆلیس و جاسووسێن خوە دەردخە پێش وان. ب گۆتنەك دن، قال کرنا ژیانا گەنجان کو د ناڤبەرا ڕاستیا دژوار و داخوازێن بۆ پێشدەمێدە دحەڕکە دچە، گرنکترین مەخسەدە کو نڤیسکار د ڕۆمانێدە تین بەر چاڤان.

حادیسێن ڕۆمانێ د سالا 1942 دە دەسپێکە. ئێڤارەك، مەرڤەك ب ناڤێ سابیرێ حەمال ل خانییەك ئۆدەك کرێ دکە. ل ئۆدا خوە دفکرە و ب وێ فکراندنا خوە، خوە ب خوندەڤان دده ناس کرن. هڤدە سال بەرێ گوندێ خوە هێشتییە و هاتییە شار. هاتن ئەو هاتن. ژ بەر کو یەکێ پڕ بوودەلەو تراله، هڤدە ساله ل شار دگەڤژە. خوەدییێ خانی میمکە (نەنێ)، یەکا گەلەك سەروەخت و سەردەستە. دبینه کو سابیر یەکێ گێژو بێکێرە، ڕۆژەك کار بکە سێ ڕۆژان ڕادزە. میمکە دده سەر کو بچە کار بکەو پەرە بینە. ل خانی کرێچییەکا ژنەبی ب ناڤێ خاوەر هەیە. میمکە، خاوەرو سابیر ب هەڤڕە دزەوجینە و ژ وێ زەواجێ قەهرەمانا ڕۆمانێ یا ڕۆلا یەکەمین، مریەم تێ دنێ. مریەم کو دبە پێنج سالی، خاوەر دمرە. میمکە خوەدی کرنا مریەمێ دگرە سەر خوە. لێ ئیدی دۆر هەفتێ سالییەو دترسە کو بمرەو مریەم بکەڤە بەر دەستان. وساژی دبە. مریەم هین نەه سالییە، میمکە دمرە. خەین ژ باڤەکە بودەلە ئیدی تو کەسەکێ مریەمێ تنە و ڕۆژ ب ڕۆژ بەر ب ترازێدییەکێ دچە.

سابیر ژ بۆ چەندێك مریەمێ دده جەم مالا ناسەکێ خوە. مریەم ل ور سڤکا بەردەستێ خانمێیە. لێ ژ حالێ خوە ڕازییە. کەچا مالێ گەلاوێژە. یەکا تێکۆشەر و ڕەوشەنبیرەو مامۆستایە. ژ مریەمێرە دبە وەك خویشکەك، وێ فێرێ خوەندن و نڤیسینێ دکە، وێ‌د گینه. لێ سابیر، مریەمێ ژ جەم وێ مالێ دبە. مەرڤەك ب ناڤێ حەمە کەریمێ دەروێش، مریەمێ دخوازە. یەکێ چلوپێنج سالییە و ل شار ب ناڤێ دەروێشێ دڕندە (جناور) تێ ناس کرن. تەولی کو سابی وی ناس ناکە، نزانە چ کەسە، دیسانژی مریەما یانزدە سالی ب پێنجی دیناری دده دەروێش. دەروێش یەکێ زالم و وەحشییە. بەرێژی دوو ژن کرییە کو تەمەنێ وان دوانزدە، سێزدە سالی بوونە، لێ ب هەوایەك خوە ژ دەستێ وی خەلاس کرنە. خویشکا وی خورشە ل بەر دەستێ وی وەك ئێسیرەکە. وێ ژ مێرێ وێ دایە بەردان و ژ ترسا ڕحێ خوە، خورشە گوتنەك وی ناکە ددو. شەڤا زەواجا مریەمێ، کو دەروێش ژ هوندر دەردکەڤەو خورشە دچە جەم مریەمێ، دبێژە ڤەی دەروێش وێ کوشتییە. دەست و دەڤێ وێ گرێ دای، د ناڤ خوینێدەو بهێشە. هەتا ڕۆژا دن هەشێ مریەمێ نایە سەری. لێ کو شیار دبە، وسا ترسەك د دلدەیە کو، بڕیارا خوە دایە جارەك دنژی خوە ب دەستێ دەروێشرە بەرنەدە. جارێ کو دەروێش نێزی دچە، ب قەلەمبازی دبەزە حەوشێ و دیە هەوار هەوارا وێ. باوەڕی تینە کود ێ دین دبە.

خوەشتریت رووپەلێن ڕۆمانی ئەون کو بەحسا تێکۆشینا مریەما یانزدە سالی دکن. هەرچاس دەری کلیت کرییەو کلیت ل بەر پشتا خورشیە، دیسانژی مریەم کو کەیس دکەڤە دەستان، خوە ب پڕتاو دگینە باڤێ خوە. خوە داڤێژە بەختێ وی کو وێ ژ دەست دڕندە خەلاس بکە. سابیرێ بودەلە شاش دبە کو چاوا ژنەك ژ مێرێ خوە بترسە. پڕ دەرباز نابە دەروێش کێرەك د دەستاندە ل دوو مریەمێ دکەڤ هوندر. هەرچاس سابیر لێ حیرس دبە کو ب کێرێ وێ نەترسینە، هین زارۆکە، دیسان ژ دەستێ مریەمێ دگرە دده پێش دەروێش و دبێژە کو بئەقل بەو ل مالا خوە روونە.

مریەم هێڤییێ ژ باڤێ دبڕە. لێ جیران هەنەو بڕیارا وێ بڕیارا کو خوە ژ دەستێ دەروێش خەلاس بکە. دەروێش ب ڕۆژان

وێ گرێ ددە، ددێ سوندێ و تۆبە پێ ددە کرن کو ئیدی ژ مالێ نەرەڤە. کو وێڤە دکە، مریەما زارۆك تۆبەو هەر شتێ ژ بیر دکە ود ناڤ مالێدە دبەزەو دبە زارەزارا وێ هەتاکو جیران تێن ئالیکاریا وێ. جارنانژی خوە ژ سەر خانییانرە داڤێرە مالێ جیران هەتاکو دەروێش تێ وێ ژ ورد دبە. وسا دبە کو جیران ژ بەر وان تێن ئەمانێ و لەعنەت ل دەروێش و خورشە تەڤ تینن. مریەم دبینە کو جیران عاجز دبن، ئینجا کونا ڕۆنی ل جەم گەلاوێژ دبینە. د کەیسەکدە هەماهەما ب چار پەرکان، ب گرین و نالی نخوە دگینە مالا گەلاوێژ. گەلاوێژا ڕەوشەنبیر دێ و باڤێ ڕادکە سەر پێیان و ب هاوایەك مریەمێ ڤەدشێرن. ئیدی دمینن سابیرو دەروێش. دەروێش ژیانا وی دکە ژەهری کو کا مریەم ل کویە. سابیر ب خوەژی نزانە کو کەچا وی ل کویە. هەرجارا کو دەروێش ب سەردەما مەردە تێ وەك زارۆکەك دترسەو دلەرزە.

ل ڤر ئیدی خوندەڤان شۆپا مریەمێ زندا دکە هەتا کو داوییا ڕۆمانێدە ب دەردەك دن، ئینجا ب دەردێ ئەڤینێ، دەردکەڤە پێش خوندەڤان. د شووندە

گەلەک قەهرەمانێن دن دەردکەڤن پێش. خورشیدو ئەورەحمان کو هەڤالێ هەڤ یێن پڕ نێزن، تێکۆشەرو خەباتکارن، ئەختەر کو خوەندەکارەو ئەو و خورشید ژ هەڤ حەز دکن، خوشکا خورشید ئاسکۆڵ کو ژ ئەورەحمان حەز دکە، وەستا تایەر بەرکو خوەدی چایخانەکەو گەلەک حادیسەو سوبجەتێن ڕۆمانێ ل چایخانا وی دەرباز دبن، برایێ خورشید، زۆراب، کو ل بەر دەستێ وەستا کار دکەو وەستا کەچا خوە نازێ دده وێ، حەمەشین، فەرهاد، نەوزاد، خولەیێ جاسووس، زایەرێ جاسووس کو برایێ وەستا تایەرە، مەجیێ برێ ئەختەر کو هەڤالبەندێ ڕەژیمێیەو گەلێک کەسێن دن. گەلحا ناڤبەر ژیانا کەڤنارو ژیانا مۆدەرن، هەروەها گەلحا ناڤبەر دلسۆزی، دکوردیتی و تەعدایێن ڕەژیمێ و جاسووسی پڕتر د ئەڤینا ناڤبەر ئەختەرو خورشیددە خویا دکە. خورشید کارەکەرو ئەختەر خوەندکارە. پڕ ژ هەڤ حەز دکەن، ئەختەر بڕیار دایە کو یان ژ خورشیدرە یە یان ژ ئاخێرە. لێ دخوازە ببە دوختۆرو هەتا کو خوەندنێ خلاس نەکە دێ ب خورشیدرە نەزەوجە. هەردو، پشتی کو ئەختەر ژ خوەندنگەهێ دەردکەڤە هەڤ دبینن. گەلەک جارا ل مالا ئەورەحمان. قسە دکن، دەستێ هەڤ دگرن، هەڤ ماچ دکن، خیالێ پێشدەمێ و زەواجێ دکن. لێ مشکیلەک ل پێش وانە، ئەوژی برایێ ئەختەر مەجییە. مەجبوورن ئەڤینا خوە ڤەشێرنز دیسانژی مەجی ب وان دحەسە. ب کەسێن هەڤالبەندێ ڕەژیمێ، خورشید دده بریندار کرن و ئەختەرژی مەجبوور دکە کو دەڤ ژ خوەندنێ بەردەو ب یەکێ هەڤالێ ویرە بزەوجە. مەجی باوەڕییا وی وسایە کوخ وشکا وییەو مافێ وییە وێ ب یەکێ کو ئەو دخوازەرە بزەوجینە. ئەختەر ژ مالێ درەڤە. ئامادەیە کو دەڤ ژ خوەندنێ بەردەو ب خورشیدرە برەڤە بچن بەغدایێ، ل ور بزەوجن. لێ هین کو کەیس نەدینە، مەجی ب ئالیکارییا زایەرێ جاسووس خورشید دده گرتن. ئینجا ئەختەر وەک مریەمێ پەنابەری دبە جەم گەلاوێژ. هەروەها ئەو گەلج د ئەڤینا ناڤبەر ئەورەحمان و خوشکا خورشید ئاسکۆڵدە ژی هەیەز زایەر کو خوەدی مال و زارۆکە، چاڤ بەر دده ئاسکۆڵێ. دبیا ئاسکۆڵێ دبێژە وی کو کەچا خوە ب سەر هەوییێرە نادە. ئیجا ئەورەحمان و ئاسکۆڵ لەز دکن نیشان دبن و حەزرا داوەتێ دکن، لێ کەیس ناکەڤە دەستێ وان. ژبەرکو زایەر ب دەکەک ئەورەحان ب خولەیێ جاسووس دده گرتن. ئەورەحمان سالەک حەفس رادزە. خەباتا سیاسی و تێکۆشەریژی د ڕۆمانیدە تێ ڤال کرن. نەوزاد، فەرهاد، خورشید، ئەورەحمان، زۆراب، گەلاوێژ ڤانا هەموو ئەندامێ خەباتەکن، گەلەک جاران لە هەڤ دجڤن. د راکرنا جەنازێ شێخ مەحمووددە ئەڤ ئۆرگانیزا وانا سیاسی ڕۆڵەک مەزن دلەیزە. دەرحال ل هەڤ دجڤن، دکەڤن دەورێ کو وسا بکن کو هین زارارەک نەگیشە گەل هینژی ب هاوارێک ڕێک و پێک تەرمێ شێخ هەلینن. چیژی دکن تکارن پێشی ژێ بگرن کو مەراسما جەنازە نەبە ڕاپەڕینەکە گەلێ ل دژێ ڕەژیمێ. د ڕاپەڕینێدە چەند کەس تێن کوشتن. گەلەک کەسێن کو بریندارژی دبن هەول ددن کو نەچن نەخوەشخانێ و نەکەڤن بەر دەستێ حکوومەتێ. ل ڤر مەخسەدا نڤیسکار ئەوە کو نەباوەڕیو ترسا خەلکێ کورد ل هەمبەر ڕەژیمێ نیشان بدە. هەروەها گاڤا ل شار ناسەرەک پڕ مەزن ڕادبەو گەلەک خانی و دکان خرا بن، گەلەک کەس دمرن، دیسان ئەو خەباتا ڤان گەنجان یا سیاسی و ڤەشارتی دەردکەڤە پێش. ل هەڤ دجڤن، نەخشەو پلانان چێ دکن کو چاوا ئالیکارییا گەل بکن. لێ جارناژی ڤان گەنجان خوە ب ڤێ ئۆرگانیزە کرنێڤە گرێدای دبینن، وەک ئەورەحمان. پشتی کو ژ حەفسێ دەرتێ دخوازە حەیفێ ژ زایەر بستینە. لێ فەرهاد کو یەک ژ کەسێن بلندە د خەباتێدە، ب ناڤێ سیاسەتێ ڕێ نادەوی. لە ئالیێ دنژی زایەر بڕیار دایە دیسان تشتەک بینە سەرێ ئەورەحمان کو ئەوو ئاسکۆڵ نەگیشن هەڤ. ئیجا ئەورەحمان د ناڤبەرێدە دمینە. یا دێ وەک خوە بکەو حەیف بستینە، یا ژی دێ ب ئا فەرهادو سیاسەتا خوە بکە.

داوییا ڕۆمانێدە دیسان مریەم دەردەکەڤە پێش. ئیدی پانزدە- شانزدە سالییەز یەکا ڕندو نازکە. لە مالا خالێ گەلاویچێ وەهاب، دمینە. دەروێش گەلێک گەرییە. گەلەکژی تەدا ل باڤێ وێ سایر کرییە، هەتا ل چایخانا تایەر ل وەستا ب خوە خستییە. ئیجا سایری بودەلە بۆ یەکەم جار د ژیانا خوەدە هاتییە غەزەبێ، ڕاژتییە بێرا ل تەنیشت ئۆجاخ، هەتا کو کوشتییە لێ خستییە. ژ بەر ڤێ یەکێژی ل بەغدایێ کەتییە حەفسێ و دەه-سال دانەوی.

وەهاب بەرە بەرە مریەمێژی دخە خەباتا سیاسی و بۆ ڤێ یەکێ جارنا وێ دشینە جەم فەرهاد. د ناڤبەرا وێ و فەرهاددا حەزکرنەک دەس پێ دکەو وەهابژی د دل خوەدا وا داتینە کو وان بزەوجینە. دەرێ کو ڤێ جارێ دەردکەڤە پێش مریەم، یا کو هەر تشتێ کربوو کو ژ دەستێ درندە خلاس بکە، گەلاوێژ ب خوەیە. ژ بەر کو گەلاوێژژی دلی کەتییە فەرهاد. گەلاوێژو فەرهاد، تەمەنێ وان دۆر بیست و پێنج سالەو هەردووژی ژ زووڤە د خەباتا سیاسیدەنە، هەردووژی ژیرو زانانە. لێ فەرهاد ژ مریەمێ هەرتشتی کربوو، نها وسا کینەکا بێئەمان دکەڤە دلێ وێ، کو دکە کو دەستی بگرە، وێ ژ مالا خالێ خوە باڤێژە دەر، بێژە وێ کو ژ کوڤە هاتبوو دیسان هەرە ور. ل جێی ژنان د جڤاتێدە پڕ باش دەردکەڤە پێش. هەرچقاس زانایە، تەکۆشەرەو مامۆستایە، دخوازە ل فەرهاد ڤەببەو حسێن خوە ژێرە بێژە، پێشنیازا زەواجێ لێ بکە، لێ نکارە. فەرهادو مریەمو وەهابژی تێدگیشن کو گەلاوێژ ژ فەرهاد حەز دکە. مریەم نزانە دێ چ بکە. ناخوازە فەرهاد ژ دەست بەردە، لێ ل ئالییەم دنژی گەلاوێژ ژیانا وێ خلاس کرییە. ب فەرهادرە بزەوجە دێ چاوان ئێدی کار بە ل پووێ وێ مێزە بکە.

ڕووپەلا داوی یا ڕۆمانێدە ڕادیۆ حەوادیسا دەربێ ل بەغدایێ دده. ئیدی دمینن خوەندەڤان و گەلەک پرسیار. ژ مریەمو گەلاوێژکی دێ ب فەرهارە بزەوجە؟ خورشید دێ ژ حەفسێ دەرکەڤەو بگیشە ئەختەرێ، مەجی دێ وی ببینە و ب زۆر ب یەکێ دنرە بزەوجینە، هەکو وسابە ئەختەر وەکو سۆند خوارییەی دێ خوە بکوژە؟ ئەورەحمان دێ حەیفێ ژ زایەر بستینە؟ و ڕەژیما نوو دێ ژ وانرا و ژ خەلك کوردرا چاوابە؟ بەسڤێن وان پرسیاران دێ د بەرگا ددویاندە هەبە کو ئەز هێزیدارم دەرکەتییە ئانژی وێ دەرکەڤە.

ڕۆمانا شار یەک ژ ڕۆمانێن خوەشترینە کو من چ ب کوردی و چ ب ترکی و سوێدی خوەندییە. گاڤا من ئەڤ ڕۆمان خوەند ئەز باشتر تێگیشتم کو ئەدەبیاتا کوردی ب زاراڤێ سۆرانی گەلەک دەولەمەندەو پێویستە ئەم کوردێن کوردستانا ژۆرین سۆرانی فێر ببن و کارین بەشداری ڤێ دەولەمەندییێ ببن.

1992/8/31

شیرین بۆزئارسلان:

1961 ل دیاربەکر لە دایك بووە، 1979 چۆتە بۆ سوێد. لەوێ ل زانستگە ستاتستیك، مێژووی ئیچکۆنۆمی و ئارشیڤی خوێندووە.

سەرچاوە

مامۆستای کورد/ سوید

ژ/15 پایزی 1992

ئەو مەملەکەتانەی کە بەیاریدەی ئەمرو ئەو یا بەیاریدەی بەخت داگیرکراون

⊠ ن: نێکۆلای مەکیاڤیلی
⊠ و: حسێن عارف

رەنگە ئەوانەی لە ریزی گەلەوە سەرهەڵدەدەن و لە ڕێگەی خۆشبەختییەوە بەرز دەبنەوە و دەگەنە پلەی میرایەتی، لەم بەرزبوونەوەیەدا تووشی زەحمەتییەکی زۆر نەیەن. بەڵام لە پاراستنی پایەوپلەیەکدا زەحمەتییەکی گەورەیان بەکوڵکەوە دەبێ. ئەوانە لە کاتی سەرکەوتندا ڕووبەڕووی کۆسپ و تەگەرەیەکی ئەوتۆ نابنەوە، چونکە بەسەریاندا باز دەدەن. بەڵام کە جێ پێیان قایم بوو، ئیتر هەر خێرا سەریەشەیان بۆ پەیدا دەبێ. ئەم حاڵەتە ئەوانەش دەگرێتەوە کە دەوڵەت بەسەروەت و سامان دەکڕن، یا لە ڕێگەی پێبەخشینەوە لەلایەن ئەم و ئەوەوە دەسگیریان دەبێ، وەک چۆن لە یۆنان و شارەکانی ئەیۆن و(41) هەلیسپۆنتدا(42) ڕوویداو ئەوەبوو دارا بۆ پارێزگاری لێکردنی ناوچەکان بەناوی ئەوەوە و بۆ پاراستنی سەربەرزی و سەلامەتی ی خۆی، چەند میرێکی تیادا خولقاندن. هەروەکوو ئەو ئیمپراتۆرانەش دەگرێتەوە کە لە ڕێگەی بەرتیل پێدانی سوپاوە، لە ریزی گەلەوە سەریان هەڵداوە و بەرزبوونەتەوە.

ئەم جۆرە میرە بەتەواوی پشت بە نیازپاکی ی ئەو کەسانە دەبەستێ کە شانوشکۆی بەرز دەکەنەوە و ئینجا بەخۆشبەختی ی خۆی کە ئەم دوو شتە بەردەوام بوون و ئۆقرەگرتنیان بۆ نی یە. ئەم جۆرە کەسانە نازانن چۆن پارێزگاری لە پایەوپلەی خۆیان بکەن و لە وەزعێکیشدا نابن بتوانن نەخشەیەک بۆ پارێزگاری لێکردنەکە دابنێن و جێبەجێی بکەن. ئەو مرۆڤەی هەموو ژیانی خۆی وەک کەسێکی ئاسایی بەسەربردبێ، ئەگەر بلیمەتێکی گەورە نەبێ، ناتوانێ شارەزای چۆنێتی فەرمانڕەوایی کردن بێ، جگە لەوەی کە لە وەزەشیدا نابێ وەزعی خۆی ڕابگرێ، چونکە نابێتە خاوەنی هێزێکی بەتەنگەوەهاتووی دڵسۆز. بۆیە ئەو دەوڵەتانەی بەخێرایی بنیاد دەنرێن، وەک هەموو ئەو کاروبارانەی بەسەرەتایەکی خێراو گەشەسەندنێکی بەپەلە دەس پێدەکەن، لە باریاندا نابێ ڕەگ و ریشەیەکی قووڵ بۆ خۆیان دابکوتن و بەفراوانی پەل و پۆ بهاون. لەبەر ئەوە هەر هێندەی ڕەشەبایەک هەڵیکرد، ئیتر دەکەونە بەر مەترسی ی هەرەس هێنانەوە، مەگەر ئەو کەسەی لەم ڕێگایەوە دەبێتە میر وەک وتم بلیمەتێکی مەزن بێ کە ئەمە یاریدەی دەدا بەخێرایی و لە ساتی خۆیدا، بەفریای پاراستنی ئەو پارووە بکەوێ کە بەخت هاویشتبوویە کۆشی یەوە و ئینجا لا لە داڕشتنی ئەو بنچینانە بکاتەوە کە کەسانی تر پێش گەیشتن بەپلەی میرایەتی، ئاسایی بیری لێدەکەنەوە.

من لێرەدا لە ناو ئەو ڕووداوانەدا کە لە یادمن، دوو نموونە بۆ هەردوو ڕێگای گەیشتن بەپلەی میرایەتی، واتە لێهاتوویی و خۆشبەختی دەهێنمەوە. ئەو دووانەش فرانسیسکۆ سفۆرزا و قەیسەر بۆرجیان. فرانسیسکۆ بەڕێگای ئاشتیداو بەهۆی لێهاتوویی و مەزنی ی خۆیەوە توانی لە پلەی هاووڵاتییەکی ئاسایی یەوە بگاتە پلەی میرایەتی ی میلانۆ دوای تەخت کردنی هەزارەها کۆسپ و تەگەرە، ئینجا بۆی کرا بەئاسانی دەسکەوتەکەی خۆی بپارێزێ. بەڵام لەولای ترەوە قەیسەر بۆرجیا کە بەدۆق ڤالنتین ناسرابوو، لە ڕێگەی دەست ڕۆشتویی باوکییەوە توانی دەوڵەتێک دەسگیرخا، کەچی هەر هێندەی ئەو دەست ڕۆیشتوویی یە نەما، ئەمیش دەوڵەتەکەی لە دەس چوو، ئەگەرچی هەر چی یەک پێویست بوو کە پیاوێکی بەتوانای وردبین بۆ جێ پێ قایم کردنی خۆی لە دەوڵەتێکدا کە بەلەشکرو دۆستایەتی ی کەسانی تر دامەزرابێ بیکا، کردی. من لەوەبەر وتم: ئەوەی پێشەکی بۆ خۆی دانەنێ، ڕەنگە بۆی بلوێ بەهۆی بەهرەو توانای لە رادەبەدەری خۆیەوە لە دواییدا داینێ، هەرچەندە ئەمە سەریەشەی بۆ ئەندازیارەکەو مەترسی ی بۆ بیناکەش تێدایە. ئینجا ئەگەر پیاو بێت و لە کردارەکانی دۆق و ڕێبازەکەی وردبێتەوە، دەبینێ کە ئەو بنچینانەی بۆ قایم کردنی دەسەڵاتە داهاتووەکەی خۆی داینابوون، زۆر کۆک و پتەو بوونە و باوەڕیشم وایە کە باسکردنیان بێ هوودە نی یە، چونکە من وای دەبینم کە کارو کرداری هیچ تازەمیرێک لەوەکانی ئەو باشتر نابێ. بەڵام بەدی نەهێنانی سەرکەوتن تیایاندا هەرگیز بەهۆی هەڵەی خۆیەوە نەبوو، بەڵکوو لە ئەنجامی ئەوپەڕی بەدبەختی و خراپ بۆ هاتنەوە بوو.

هەروەها پاپا ئەلیکساندەری شەشەم بۆ گەورەو گران کردنی شان و شکۆی کوڕە دۆقی خۆی، ناچار بوو ڕوو بەڕووی گەلێ زەحمەتی، لە پاشەڕۆژیدا ببێتەوە. باوکە سەیری کرد هیچ ڕێگایەک بۆ گەیاندنی کوڕەکەی بەپلەی حوکمڕانی کردن لە کایەدا نی یە تەنیا ئەوە نەبێ کە میرایەتی بخاتە ژێر چنگی کڵێسەوە. ئەمە لە کاتێکدا کە دەشیزانی دۆقی میلان و ڤینیسیایی یەکان ماوە نادەن هەوڵدانی ئەم بۆ زەوت کردنی چەند شارێکی پاپایەتی سەر بگرێ، چونکە ڤینیسیا پارێزگاری لێکردنی فایینزاو ریمینی ی گرتبووە ئەستۆی خۆی. هەروەها پاپا سەیری کرد هێزە سوپایی یەکانی ناو ئیتاڵیا، بەتایبەتی ئەوانەی دەگونجا ئامانجەکانی ئەم بەدی بێنن، لەژێر دەسەڵاتی ئەو کەسانەدان کە لە فراوان بوونی هێزی پاپا دەترسن. لەبەر ئەوە نەدەکرا پشتیان پێ ببەستێ، چونکە سەراپایان لەژێر سەرکردایەتی بنەماڵەی ئۆرسینی و کۆلۆنادا(43)بوون. بۆیە وەزعەکە وای پێویست دەکرد ئاشووبێکی وەها بخرێتەوە کە ئەو بارودۆخە سەرانسەر هەڵگێڕێتەوە و کەمێکیش ئاژاوە لە ناو دەوڵەتەکانی ناو ئیتاڵیادا بنێتەوە، تا ئەو بتوانێ هەندێکیان بخاتە ژێر دەسەڵاتی خۆیەوە. ئەویشی ویستی ئاسان بوو، ڤینیسیایی یەکانی بۆ ڕەخسا کە چەند هۆیەکی تر وای لێکردبوون فەڕەنسایی یەکان بۆ ئیتاڵیا بانگ بکەن و ئیتر پاپاش لەلای خۆیەوە، نەک هەر دژی بانگ کردنەکە نەوەستا، بەڵکوو بەڕزگارکردنی پادشا لویس لە پەیوەندی ی ژن و مێردایەتی یەکەی ڕێگایشی بۆ خۆش کرد. بەم شێوەیە پادشای فەڕەنسا بەیاریدەی ڤینیسیایی یەکان و بڕیار لە سەردانی ئەلیکساندەر هاتە ئیتاڵیاوە. ئیتر هەر هێندەی ئەو پێ ی نایە ناو میلانۆوە، پاپا بووە خاوەنی ئەو هێزە سوپایی یەی کە بۆ جێبەجێ کردنی پرۆژەکەی خۆی لە ڕۆمانادا پێویستی پێ ی هەبوو، ئەمەش کارێک بوو کە بەپێ ناوو ناوبانگەکەی پادشای فەڕەنسا، بۆی نەدەلوا

بەدەی بێنێ. ئینجا کە دۆق(44) بوە خاوەنی ڕۆمانا و بەسەر کۆڵۆناشدا سەرکەوت، دوو شت ڕێگەی پێگرت. یەکەمیان گومان کردنی لە دڵسۆزیی هێزەکانی خۆی. دووەمیان گومان کردنی لە نیازو مەبەستی فەڕەنسا. واتە دۆق لەلایەکەوە دەترسا هێزەکانی ئۆرسینی کە پشتی پێ بەستبوون لێی هەڵگەڕێنەوەو تەنیا بەوەشەوە نەوەستن کە نەیەڵن مەملەکەتەکەی لەوە زیاتر بەرفراوان بکا، بەڵکوو هەرچییەکیشی کردبوو لێی زەوت بکەن. لەولای ترەوە دەترسا کە پادشای فەڕەنساش هەمان هەڵوێستی هەبێ. ئینجا ئەوە بوو سەبارەت بەئۆرسینی گۆمانەکەی لا بووە یەقین، چونکە هەر هێندەی فاینزای داگیرکردو کەوتە پەلاماردانی پۆلۆنا، سەرنجی‌دا هێزەکانی ئۆرسینی لە هێرش بردندا دوودڵن. سەبارەت بەپادشاش هەروەها کەوتەوەو سەیری کرد نایەڵێ پرۆژەی هێرش بردنەکەی بۆ سەر تۆسکانیا جێبەجێ بکا، بەتایبەتی دوای ئەوەی دۆقییەتی ئۆربینۆی هێنابووە ژێر بار. ئەوسا دۆق بڕیاری‌دا ئیتر پشت بەلەشکری کەسانی ترو خۆشبەختی‌یان نەبەستێ. یەکەم کارێکیش کە کردی، لاوازکردنی حیزبی ئۆرسینی و کۆڵۆنا بوو لە ڕۆمادا، بەراکێشانی لایەنگرەکانیان بەلای خۆیدا کە زۆربەیان لە پیاوماقوولان بوون، ئەویش لە ڕێگەی بەخشش و دیاری‌پێدانێکی زۆرو دامەزراندنیانەوە بەسەرکردەو کارگێڕی وەها کە لەگەڵ پایەوپلەیاندا بگونجێ. بەوە لە ماوەی چەند مانگێکدا توانی پەیوەندیی دڵسۆزی‌یان بۆ حیزبە کۆنەکانیان بپچڕێنێ و وایان لێبکا بایەخ تەنیا بەو بدەن. بەدوایدا توانی بنەماڵەی کۆڵۆنا لەناوبەرێ و کەوتە چاوەڕوانکردنی هەلێکی لەبار بۆ لەناوبردنی سەرکردەکانی ئۆرسینیش. ئیتر کە هەڵکەوت کۆی لێنەکردەوەو لە دەس خۆی نەدا، ئەویش بەوەی کە وەختێ ئۆرسینی‌یەکان سەیریان کرد مەزنیی دۆق و بەهێزیی کلێسە مانای ماڵوێرانیی ئەوان دەگەیەنێ، هەڵسان ڕاوێژکارانیان لە ئۆربینۆ لە ناوچەی بیرۆجینۆدا بەست و شۆڕشیان لە ئۆربینۆدا بەرپاکردو ناوچەی ڕۆمانا ئاژاوەی تێکەوت و دۆق کەوتە بەر مەترسی‌یەکی بێ سنوورەوە، بەڵام ئەم بەیاریدەی فەڕەنسایی‌یەکان بەسەر هەموواندا زاڵ بوو. ئینجا کە بەتەواوی جڵەوی کەوتەوە دەست، بڕیاری‌دا باوەڕ نەبە فەڕەنسایی‌یەکان و نەبە هیچ هێزێکی بێگانەی تر ناکا، تا پشت بەسوێندخواری لەگەڵیاندا نەبەستێ، بەڵکوو پەنا بەرێتە بەر فروفێڵ. بۆیە دۆق زۆر هۆشیارانە ڕاستی‌ی ئامانجەکانی خۆی حەشارداو تەنانەت ئۆرسینی‌یەکان خێرا کەوتنە هەوڵدانی ئاشت بوونەوە لەگەڵیداو سینیۆر پاولۆیان بۆ ئەم مەبەستە کردە نوێنەری خۆیان کە دۆق لە ڕێگەی زمان شیرینی و دیاری پێبەخشینی‌یەوە لە جل و بەرگی ڕازاوەو پارەو ئەسپ، توانی ترس و گومانی لە دڵ دەربکاو لە ئەنجامدا ئۆرسینی‌یەکان، ساکارانە قایل بوون بگەڕێنەوە بۆ سینیگاگلیا و(45) لەبەردەستیدا بوونە نێچیرێکی دەستەمۆ. ئینجا دۆق کە دوای لەناوبردنی ئەو سەرکردانەو ڕاکێشانی لایەنگرەکانیان بۆ ڕێزی دۆستانی خۆی و هەروەها دەسگرتنی بەسەر هەموو ناوچەکانی ڕۆماناو میرایەتیی ئۆربینۆداو دوای مسۆگەرکردنی خۆشەویستی و دڵسۆزیی خەڵکەکەش، بەتایبەتی کە هەستیان کرد حوکمڕانی‌یەکەی سوودیان پێ دەبەخشێ، ئیتر کەوتە دانانی بناغەیەکی ساغڵەم بۆ چەسپاندنی دەسەڵاتی خۆی.

جا لەبەر ئەوەی ئەم لایەنە، دەهێنێ لەلایەن کەسانی ترەوە سەرنجی بدرێتێ و لاسایی بکرێتەوە، وا من لە باسکردنی غافڵ نابم. ئەوەبوو وەختێ ڕۆمانای داگیرکرد، ئەم ناوچەیە لەژێر دەسەڵاتی چەند حوکمڕانێکی لاوازی ئەوتۆدا بوو کە تەنیا بەتەنگ ڕووتاندنەوەی خەڵکەکەوە بوون نەک یەکیان پێ‌بگرن. بەم جۆرە ناوچەکە کەوتبووە ژێر چەپۆکی ڕاووڕووت کردن و کاری چەتەگەری و پەلاماردان و هەموو شێوەکانی ئاژاوەو ئاشووبەوە. لەبەر ئەوە بڕیاری‌دا خێرخوای ئەوتۆ لە ناوچەکەدا دابمەزرێنێ کە خەڵکەکە بخاتە ژێر باڵی هێمنی و تاعەتکردن و ملدان بۆ حوکمڕانی کردنی ئەو، بۆ ئەم مەبەستەش ڕیمیرۆ دی تۆرکۆی کردە نوێنەری خۆی کە بەدڵڕەق و لێهاتوو ناسرابوو، ئەوپەڕی دەسەڵاتیشی دایە، جا ئەم کابرایە لە ماوەیەکی کورتدا توانی سەرکەوتنێکی گەورە لە چەسپاندنی ئاسایش لە ناوچەکەداو لە یەک پێگرتنیدا وەدەس بێنێ کە ئەمە وای لە دۆق کرد دادگایەکی (مدنی)ی بۆ دادپەروەری لە مەڵبەندی ناوچەکەدا دامەزراندو حاکمێکی بەتوانای کردە سەرۆکی و بڕیاری‌دا هەر شارەو پارێزەرێکی تێدا بۆ خۆی دابنێ. ئینجا لەبەر ئەوەشی کە دەیزانی توندوتیژی و ستەمکاری‌یەکی لەوبەر دەبێ هەستی ڕق و کینەی لە بیروهۆشی جەماوەری گەلدا خوڵقاندبێ، بۆ سڕینەوەی بەسەرهاتەکان لە مێشکیانداو بەمەبەستی ڕاکێشانیان بەتەواوی بەلای خۆیدا، بڕیاری‌دا وەهایان بۆ دەربخا کە هەرچی کارێکی نەگریسانە لە ڕابوردوودا کراوە، هیچی بەفەرمانی ئەم نەبووە، بەڵکوو دروستکراوی دەستی وەزیرەکەی بووە هەر هێندەشی هەلی بۆ هەڵکەوت، فەرمانی‌دا جەستەی بکەن بەدوو کەرتەوەو لە مەیدانی گشتیی شاری سیزاینادا هەڵیواسن و لەوحێکی تەختەو خەنجەرێکی خوێناویش لە تەنیشتی‌یەوە دابنێن. دڕندەیەتیی ئەم کردەوەیە هەستێکی تێکەڵ لە ڕەزامەندی و سەرسوڕمانی لای گەل ورووژاند. بەڵام با بگەڕێینەوە سەر باسەکەی خۆمان.

ئینجا ئیتر دۆق کە هەستی بەدەسەڵاتداریی خۆی کرد و کەوتە پێکەوەنانی سوپایەکی تایبەتی و ئەو هێزانەی دەوروپشتی خۆی تێکشکاندن کەلە وزەیاندا هەبوو جەزرەبەی لێبدەن و دواجار خەمی ئەو مەترسی‌یانەی نەما کە لە کایەدا بوون، سەیری کرد ئەگەر بیەوێ لەسەر داگیرکاری بەردەوام بێ، دەبێ کارێکی وەها بکا کە لە لایەن فەڕەنساوە ڕێزی لێبنرێ، چونکە دەرکی کرد کە پادشای فەڕەنسا دوای هەست کردنی بەو هەڵەیەی خۆی کە کردبووی، ئیتر هیچ یاریدەیەکی نادا. بەم جۆرە بەسەرێک کەوتە گەڕان بەدوای هاوپەیمانی نوێداو بەسەرێکیش تەقەلادانی خۆنزیک کردنەوە لە فەڕەنسایی‌یەکان بەبۆنەی ئەو هێرشەوەی پادشاکەیان بۆ پەلاماردانی مەملەکەتی ناپۆلی، بەنیازی یاریدەدانیان دژی ئیسپانیایی‌یەکان کە شاری جایتیایان ئابلۆوقە دابوو ئامادەی کردبوو. مەبەستیشی دڵنیابوون بوو لێیان کە ئەگەر بهاتایەو ئەلیکساندەری باوکی لە ژیاندا بمایە، دەیتوانی ئەم ئاواتە بەدی بێنێ.

ئەمە ئەو کارو کردارانە بوون کە دۆق بۆ ڕوو بەڕوو بوونەوە یان وەختی خۆی کردنی. بەڵام سەبارەت بەدوارۆژی، لەوە دەسڵەمی‌یەوە کە سەرۆکی نوێی نیمچە دەوڵەتەکانی کلێسە یەکێک لە دۆستەکانی خۆی نەبێ و تەقەلا بدا ئەو ناوچانەی لێبسێنێتەوە کە ئەلیکساندەر پێی بەخشی بوون.

بۆ لەڕوودا وەستانی ئەم ترسە بڕیاری‌دا چوار ڕێگا بگرێتە بەر: یەکەمیان لەناوبردنی هەموو ئەو کەسانەی سەر بەو بنەماڵە حوکمڕانانە بوون کە مەملەکەتەکانیانی لێزەوت کردبوون، تا ماوە نەدا پاپا تازە فرسەتی پشت پێبەستنیانی چنگ بکەوێ.

ڕێگای دووەم مسۆگەرکردنی دۆستایەتیی سەردارانی ڕۆما بوو تا بەهۆی ئەوانەوە بەری سەرکێشی کردن لە پاپا بگرێ. ڕێگای سێیەم بریتی بوو لە بەکارهێنانی ئەوپەڕی تین و توانای بۆ چەسپاندنی دەسەڵاتی خۆی بەسەر کۆمەڵگادا. بەڵام چوارەمیان بریتی بوو لە سازدانی گەورەترین هێز کە لە توانادا بێ لە پێش مردنی پاپای باوکی‌دا پێکی بێنێ، تا بتوانێ بەتەنیا خۆی لە ڕووی یەکەمین هێرشدا کە دەکرێتە سەری خۆی ڕابگرێ. جا ئەوەبوو وەختێ ئەلیکساندەر مرد ئەو لە چوار

ئامانجەکـــە ســـــیانیانی بــــەدی هێنـــــابوون‌و چوارەمیشیان بەڕێوە بوو بەدی بهێنرێ. واتە توانی بووی ژمارەیەکی زۆر لە میرە لە میرایەتی خراوەکان بکوژێ یا فرسەتی گرتنیانی بۆ هەڵکەوتبوو کە لە ژمارەیەکی کەم بەولاوە کەسیان رزگاریان نەبوو بوو. هـەروەکو توانی بووی سەردارانی ڕۆما بداتـە پـاڵ خۆی‌و دەسەڵاتی تەواوی خۆیشی بەسەر کۆمەڵگادا بچەسپێنێ. لـە کـاتێکدا بۆ مەملەکەتـەکان کـارێکی وەهای کردبوو کە ببێتە سەروەری گشت تۆسکانیاو پیرۆجیاو(46) بیۆمبینۆ بکاتە موڵکی خۆی‌و باڵیش بەسەر پیزادا بکێشێ. ئینجا کە دڵنیا بوو ئیتر هیچ شتێك لە کایەدا نەماوە ترسی لە فەڕەنسایی‌یەکان پــێ پــەیدا بکـــا، چونکـــە ئیســـپانیایی‌یەکان بەشێوەیەکی ئـەوتۆ لـە نـاپۆلی دەریانپـەڕاندبوون کـە ناچار ببن ئـەوانیش هـەوڵ بـدەن دۆستـایەتی ئـەم مسـوّگەر بکـەن‌و دڵـی ڕابگـرن، بەتـەواوی دەسـتی بەسـەر پـیزادا گـرت‌و بـەدوایدا هـەر خـێرا لوکـاو سـی‌یەناش، بــەهۆی ڕق‌و کینەیانـــەوە بەرامبـــەر بەڤینیســـیایی‌یەکان لەلایەکـــەوەو لەبـــەر تـــرس‌و سامیان لەم لەلایەکی ترەوە، سەریان بۆ شـۆڕ کـرد، جگـە لــەوەی کــە ڤینیســیایی‌یەکان خۆشــیان لــەو وەختـەدا داهـات‌و بـەروبوومیان لـە کزیـدا بـوو. جا ئەگەر هـەر لـەو ساڵەدا کە ئەلیکساندەری تێدا مـرد، لـە مەملەکەتـە تازەکانیشـدا بەچەشـنی کۆنـەکانی سـەرکەوتنی بـەدی بهێنایـە، ئـەوا بـەبێ هیـچ پشـت بەسـتنێك بەدەسـەڵات‌و بەخۆشـبەختی‌ی کەسـانی ترو تەنیا لە سایەی هێزو بازووی خۆیەوە، هێندەی توانـاو دەسـەڵات‌و ناوبـانگ دەردەکـرد کــە بــۆ ئیدامـەپێدانی ئـەو سـەروەری‌یەی بـەس بـن. بـەڵام ئەلیکساندەر مردو مردنەکەشی لە وەختێکدا بوو کە تەنیا پێنج ساڵ بەسەر ئەو ڕۆژەدا تێپـەڕی بـوو کـە قەیسـەر بۆرجیا یەکـەمجار شمشـێری تێـدا بـەلادا کردبـوو. ئەوسا دۆق سـەیری کـرد کـە ئەگـەرچی ڕۆمانا بەتەواوەتی ملی بـۆ داوە، بـەڵام نەخشـەکانی تـری لـە هـەوادا لــە نێـوان دوو دوژمنــە لەشـکری بـــەهێزدا، بەهەڵواســـراوی ماونەتـــەوەو خۆیشـــی بەدەست چەند نەخۆشی‌یەکی کوشندەوە دەناڵێنێ.

بـــەڵام ئازایـــەتی‌و بەتوانایی‌یەکـــەی دۆق لــــە ڕادەبـەدەر بـــوون‌و لــە پـــەیداکردنی دۆســـت‌و لـــە فـەوتاندنی دوژمنیشـدا دەسـتێکی بـاڵای هـەبوو. هـەروەکوو لـە دانـانی نەخشـەو ڕێ‌وشـوێن‌و لــە چەسـپاندنیاندا لـە ماوەیـەکی کورتـدا، زۆر شـارەزا بـوو. لەبـەر ئـەوە ئەگـەر دوو لەشـکرە دوژمنەکـە دەوریـــــان نەتەنیایـــــەو خۆیشـــــی لــــــە ڕووی تەندروسـتی‌یەوە وەزعـی بـاش بووایـە، دەیتوانـی بەسەر هەر کۆسپ‌و تەگەرەیەکدا زاڵ ببێ. جا ئێمە ئەگەر ئەو ڕاستی‌یەمان لە پێش چاو گرت کە دەڵێ:

لە کاتێکدا کە ئەو لـە ڕۆمانـەدا لـە سـەرەمەرگدا بوو، ڕۆمانا بۆ ماوەی زیاتر لە مانگێك بەهێمنی لە چاوەڕوانکردنیدا مایەوە، یا وەختێك باگلیۆنی‌و(47) ڤیتیللـی‌و ئۆرسـینی بەهێزەکانیانـەوە چوونـە نـاو ڕۆماوەو کەسێکیان نـەدی پشتگیری‌ی ئـەمان بکـاو دژ بەو ببزوێ، بۆمان دەردەکەوێ کە ئەو بنچینانەی دایمەزراندبوون چەندە کـۆك‌و پتـەو بـوون. تەنانـەت ئـەو دەیتوانـی نـەهێڵێ هیـچ کەسـێك بـۆ پاپایـەتی هەڵبژێردرێ کە خۆی نەیەوێ، ئەمە ئەگەر لە کاتی مردنـــی ئەلیکســـاندەردا ســـیحەتی بـــاش بووایـــە، هەرچی‌یـەکی حـەز پێ‌بکردایـە بـۆی بـەدی دەهـات‌و بەرگـەی هـەموو چورتمێکیشـی دەگـرت. دۆق لــەو ڕۆژەدا کە یۆلیۆسی دووەمی تێدا هەڵبژێردرا بەپاپا، بۆی باسکردم کە ئـەو بیری لـە هـەموو شـەو شتانە کردبـۆوە کـە ڕەنـگ بـوو لـە وەختـی مردنـی بـاوکیدا ڕووبدەن‌و چارەسەریشی بۆ هەموویان دانابوو تـەنیا یەك شت نەبێ کە قەت بەبیریدا ڕانەبوردبوو، ئـەویش نزیك بوونەوەی خۆی بووە لە مردن‌و لە هەمان ڕۆژی مردنی باوکیدا.(48)

ئینجا مـن کـە بـە هـەموو ئـەم کردارانـەی دۆقـدا دەچمەوە هیچی وەهایان تێدا نابینم بهێنێ لەسەری لۆمە بکرێ، بەڵکوو بەپێچەوانەوە، من خۆم بەناچار دەبینم دۆق بە نموونەیەکی ئـەوتۆ دابنێـم کـە دەبـێ هــەموو ئەوانــەی لــە ڕێگــەی چــەك‌و خۆبــەختی‌ی کەسانی ترەوە دەگەنە پۆپەی دەسـەڵاتداریێتی، وەك ڕووی‌دا، شـوێن پـێ‌ی هـەڵبگرن، چونکـە ئـەوێك کـە بەئازایـەتی‌و زیادەخوازی‌یـەکی زۆر ناسـرابوو، لـە توانایدا نەبوو لەوە زیاتر بکـا کـە کـردی‌و نەخشـەو پلانەکانیشی بەهۆی مردنی باوکی‌و نەخۆشکەوتنی خۆیەوە نەبووایە، شکستی‌یان نەدەهێنا. هەموو ئەو کەســـانەی وای دەبینـــن کـــە دەبــێ لـــە ڕێگـــەی قایمکردنی جێ‌پێ‌ی خۆیانـەوە لـە ڕووی دوژمنـاندا پارێزگاری لە میرایەتی‌یە تازەکەیان بکەن‌و دۆستیان هـەبن‌و داگیرکـاری بـەزەبری هـێز یـا بەخەڵـەتاندن‌و فـرت‌و فێـڵ بـەدی بێنـن‌و هـەم خۆشەویستی‌و هـەم تــرس‌و ســام بەســـەر ڕەعیەتەکـــەیاندا بســـەپێنن‌و ڕێزلێگـرتـن‌و تاعــەتکردن بەســـەر ســـەربازانیانداو پلیشـــاندنەوەی هـــەر یـــەکێك کـــە ڕەنـــگ بـــێ سەریەشەیان بۆ پەیدا بکاو داهێنانی نەریتی. تـازە لەبری هی کـۆن‌و پەنابردنـە بـەر دڵڕەقـی‌و بـەرەحمی پێکـەوەو جوامـێری‌و نـاجوامێری لـە یـەك کـاتداو بڵاوەپێکردنی هێزی سـەربازانی ئیختیـاری‌ی کـۆن‌و پێکـهێنانی هـێزێکی نـوێ‌و پاراسـتنی دۆسـتایەتی لەگەڵ پادشاو میراندا بەشێوەیەك ناچاریان بکا بە سەرێك بۆی سوودبەخش بن‌و بەسەرێکیش سڵ لە جەزرەبەی دەستی بکەنـەوە، هـەموو ئەوانـە دەبـێ کردارەکـانی ئـەم پیـاوە بەپەسـەندترین نموونـە بـۆ پـەیڕەوکردن دابنێـن. بـەڵام لەگـەڵ ئەوەشـدا دەبـێ بزانین کە گوناهی هەرە گەورەی ئەم پیاوە، ڕەنگە لە لایەنگیری کردنەکەیدا بێ بۆ هـەڵبژاردنی یۆلیۆسـی دووەم بــە پاپــا. چونکــە وەك لەوەبـــەر وتم ئـــەو ئەگـەرچی نەیدەتوانی قسـەی خـۆی لـە هـەڵبژاردنی پاپایەکدا کە خۆی بیەوێ زاڵ بکا، بەڵام دەیدەتوانی بـەهیچ کلوجـێ مـاوە نـەدا کەسـێك بـۆ پاپایـەتی هـەڵبژێردرێ کـە یـەکێك بـێ لـەو کاردینالانـەی ئـەم لەوەبـەر ئـازاری دابـن‌و زەرەری پـێ گـەیاندبن، یـا یەکێك بێ لەوانەی کە لە حاڵەتی بووندا بەپاپا. ئەم ناچار ببێ لێ‌ی بترسێ. چونکە مرۆڤ یا بەهۆی ڕق‌و کینەوە یاخود لە ئەنجامی ترسدا خراپەکاری دەکا. ئەو کاردینالانەی ئەم ئازاری دابوون، ژمارەیەکی زۆر بـــوون‌و گرنگترینیـــان ســـان پیـــترۆ ئـــادڤینکۆلاو کۆلۆناو(49) سان جیۆرجی‌و ئەسکانیۆ(50) بوون.

جگە لەمانە ئیتر هەر کامێك لە کاردینالەکانی تر بـۆ سـەرتەختی پاپایـەتی هەڵبژێردرایـە. ئـەو پاپـا تازەیـە لـەم دەترسـا، تـەنیا ڕۆهـانی فەڕەنسـایی‌و کاردینالـە ئیسـپانیایی‌یەکان نـەبن کـە یەکـەمیان بـەهۆی ئـەو پـەیوەندی‌ی خزمایەتی‌یـەوە لەگـەڵ پادشـای فەڕەنسـادا هـەیبوو، خـاوەنی دەسـەڵاتێکی گـەورە بـوو، ئـەوانی تریش پابـەندی ئـەو ئـەرك‌و پەیوەندی‌یانـە دەبوون کـە بەدۆقـەوە دەیبەسـتنەوە. بۆیە دۆق لەبەر ئەم هۆیانە دەبوو یەکێك لە کاردینالە ئیسپانیایی‌یەکان بۆ پاپایەتی هـەڵبژێرێ، یا ئەگـەر ئەوەشی پێ‌نەدەکرا دەبوو بڕیار لەسەر هـەڵبژاردنی کاردینال ڕۆهان بدا نەك سان پیترۆ ئادڤینکۆلا(51) ئینجا گومان لەوەدا نی‌یە ئەو کەسەی وای بۆ دەچێ کـــە گوایـــە گـــەورە پیـــاوان وەختـــێ ســـوودو بەرژەوەندێکی تازەیـان دەسگیر دەبێ کۆنە ئـازارو گێچـەڵ‌پێکردنی لەوەبـەریان لـە بـیر دەچێتـەوە، دەکەوێتـە هەڵەیـەکی گـەورەوە. دۆقیش لـەم ڕووەوە هەڵـــەی کـــردو هەڵەکەیشـــی بـــۆی بـــووە هـــۆی تێکشکانێکی ئەوتۆ کە هەڵسانەوەی بۆ نەبوو.

سەرچاوە

میر، نیکۆلۆ مەکیاڤیلی، وەرگێڕانی لە عەرەبیەوە: حسێن عارف، مطبعة (سمیر أمیس) بغداد، چاپی یەکەم، 1982.

وەرگێڕان: شیعر

لە ئەدەبی گەلانی ئاسیاو ئەفەریقاوە

1-سیرالیۆن

(ئەلین کۆلکەر) ژنە شاعیرو نووسەری خەڵکی وڵاتی (سیرالیۆن) لە شیعرێکیدا بەناوی (ژنو مێردایەتی)یەوە دەڵێت:

دوو باڵندە.. دوو باڵندەی جوان
پەڕو باڵیان سەوزە.. زەردەو شین
دوو باڵندە.. دوو باڵندەی خنجیلە
هاوسەرەکەمو من
قردێلەیەک.. قردێلەیەک لە ئاڵتوون
پچڕاندنی زۆر ئاسانەو بەڵام
گەلێک لە پۆڵا پتەوترە
ئەمانکاتە دووگیان لەیەک لەشدا
هاوسەرەکەمو من
چوار باڵ.. چوار باڵی ناسک
بەقووڵایی ئاسماندا هەڵفڕین
بەپەرۆشەوە هەڵفڕین
دوو باڵ بەرەو رۆژئاوا
دووی تر بەرەو رۆژهەڵات
هاوسەرەکەمو من
پەڕو باڵمان هەڵوەرین
باڵەکانمان تێک شکانو بەڵام
هێشتا هەر تەقەلا ئەدەین
هەر سوورین لەسەر هەڵفڕین
جارەهای جار
کەوتینە خوارەوەو هەپروون بەهەپروون بووین
هاوسەرەکەمو من
دوو باڵندەین پێمان ناووترێ جوان
پەڕو باڵە رەنگینەکەی جارانمان نەماوە
هاوسەرەکەمو من

2-کازاخستان

یەکەمین ئادەمیزاد (گاگارین) لە خاکی وڵاتی شاعیری لاو (ئۆڵجاس سلیمانۆف) (کازاخستان)ەوە فڕی بۆ ئاسمان. ئۆڵجاس بەو بۆنەیەوە لە شیعرێکیدا نووسیویە:

من عاشقی جوانیم
ئای چەن لە مێژەوە
من خەو بەجوانییەوە ئەبینم
ئای چەن جار لەم پێناوەدا لە خاچ درام
بەڵام لە ئەنجامدا
خۆم هەرگەیاندە قووڵایی ئاسمان
سەرمدا لە کەشکەلانی فەلەک

منی درووستکەری ئەو ڕووبارانەی

زەوی شەق ئەکەن

منی زەبوونکەری دەریا بێبنە سەرکێشەکان

چوومە سەر تەخت

تۆش ئەی زەمین

کڕنووش بۆ ئادەمیزاد بەرە

ئێستا منم (کردگاری) تۆ

سەرچاوە

هاوکاری ژ (209)، 1974/3/15.

*　*　*

گۆرانییەك بۆ دوورگەکەم

شیعری: گابریل مارینۆ

کێ بەدرێژایی ڕۆژگار ئەکڕووزێتەوە..

لەناو لیتەو لمی کەنار دەریا،

لە برسا گەوز ئەدا،

ئەمرێ و بۆگەن ئەکا؟!.

کێ هەنگاوەکانی بەردەوام ڕۆئەچنە،

ناو چڵپاوی وەختێکی سنوور تەسکەوەو

پەنجە درێژەکانی ئەقرتێنرێن؟!.

کێ شەوانی تەمەنی،

بەسەر ڕۆژانێکا سەر کلۆم ئەکرێن،

کە هەرگیز چاوی پێیان نەکەوتوە؟!.

منم!!....

کێیە چاوەکانی،

خوێنێکی بزڕکاوی قێز لێکراوەیان تێزاوە،

تیژترین ئازار دەرئەبڕن،

دیمەنی سامناکترین مردن ئەنوێنن؟!.

کێیە هەزار جار هەڕاج کراوە..

هەزار جار کوژراوە..

هەزاران جاریش ریسوا کراوە؟!

منم!!...

کێ لە تەویلەی بوگەنی بەرازا لە دایك بوە؟!

کێ هەردەم نینۆك ئەچەقێنیتە بەرەبەیان؟!

کێ ساتە سەختەکانی شەو ئەشێوێنێ؟!

منم!!...

کێ هاوار ئەکا..

هەر هاوار ئەکا تا دەنگی ئەنووسێ؟!

کێ لە پێش وەختا ئەمرێ؟!

کێش بەبێ ڕێگەپێدانی، لە دایك ئەبێ؟!

منم!!...

منم کە لەناو جەرگەی ستەمترین مردنەوە،

لە دایك ئەبم.

منم لە دوو توێی سەخت ترین ئازارەوە،

لە قوڵایی تاڵترین ساتی بێدارییەوە،

لە دایك ئەبم.

تکایە کەس بەسەرجەنجاڵم تێنەگا.

من خۆم ئاسایش،

بۆ ئەم زەوییە سەوزە بەدی ئەهێنم.

لە پێناوی بەرەبەیانێکی گەشی بێ ئاغادا،

گۆرانیی بۆ ئەڵێم.

سەرچاوە

ڕۆژنامەی هاوکاری، ژمارە (202)، 1974/3/4

نامەی فازیلی مەلا مەحمود بۆ حسێن عارف

برا/ كاك حسەینی خۆشەویست

سلاوێكی گەرم

دەستەكانت ئەگوشم و هیوام سەركەوتن و سەربەرزیتە.

دەمێكە یەكتریمان نەدیوە، من مەیلم هەر گەرم بوەو هەمیشە هەواڵم پرسیویت و بەتەنگەوە بوم هەواڵی چاكت ببیستم. ئەڵێن دێیت بۆ ئەم ناوە، چاومان ڕواو نەهاتی، حەزم ئەكرد جارێك بەیەك بگەیشتینایەو تێر قسەمان بكردایە، ئەگەرچی لە كاك شێركۆو قەراخی زوزو بیروڕات ئەبیستم.

كاكە: بۆ میهرەجانی شیعری كوردی، حەزم كرد هەڵوێستت وابوە كە شاعیرە تازەكان هاوبەشی بكەن، سودبینین لە فرسەتی وا شتێكی باشە، سود لێوەرنەگرتنی، هیچ بۆ گەشەكردنی بزوتنەوەی شیعری نوێ ناكات، لە تەسجیل كردنی هەڵوێستێكی غەڵەت زیاتر!

من و هاوڕێیەكی شاعیری عەرەبم، كە ئێستە لە كوردستانەو وەزعی وەك منە، حەزئەكەین بێین بۆ میهرەجانەكە، لەوێ گوێ ئەگرین و سوود ئەبینین، قسەش لەگەڵ خەڵك ئەكەین و لەولاوە بیروڕای خۆمان دەرئەبڕین و فرسەتێكی چاكە بۆ ئێمەمانانی لەشاردور، ئێوەمان بێتە بەردەست لە جێیەكی واداو بەیەك بگەین. حەزئەكەم ئەگەر ممكن بێت هەوڵدەیت دەعوەتمان بكرێت. مەسەلە مادیەكە مەبەست نیە بەلامانەوە، بەڵام ئەگەر بانگ كراوبین سەربەستیمان زیاتر ئەبێت لەوێ، زیاتریش ڕومان دێ هاوبەشی هەمو كۆڕەكان بكەین و وا دەرنەكەوین كە (چامەلەغ)و خۆهەڵپەسێرین!

ئەڵێن هەندێ شاعیری عەرەب بانگ كراون، وابزانم لە شوێنێكی وادا، گەلێ قسەی هەق هەیە، هەمومان لەسەر دەممان ئەبێت و حەزئەكەین بیڵێین، بەڵام بۆ ئێمە وتنی هیچ ناكەوێت، لە كاتێكا ئێوە كە ئەچنەوە شار، ئەوسەربەستیەتان نابێت ئەگەرچی لە زۆرشتا وەكو یەكیش بیر بكەینەوە.

بەتەمای وەڵامتم و بەهیوای بەیەك گەیشتنم.

هەر بژیت
بەخۆشی
برای دڵسۆزت
فاضل ملا محمود
73/7/17

نامەی تاهیر ئەحمەد حەویزی بۆ حسێن عارف

كۆیە- گەڕەكی هەواو

1978/8/21

18/رمضان/1398 زۆر خۆشەویستم كاك (حسێن عارف)ی بەرێز.

رۆژتان باش

لە دوای هەواڵ پرسینتان وەدەست گوشینتان لە خوام دەوێ هەمیشە خۆش بن وتووشی هیچ نسكۆیان نەیەن، وەتەندروست بن وەپەنجەو قەڵەمتان نەڕزێ بۆ كوردی نووسین، هەروا لە گوڕ دابن و هەرگیز ساردنەبنەوە.

أما بعد..! ئەوجا بێینەوە سەرباسی خۆم و خۆتان.. چاوم بەكتێبە بەنرخەكەتان (چیرۆكی هونەری كوردی) كەوت، لە بابەت چیرۆك نووسەكانی گۆڤاری (دەنگی گێتیی تازە) (دڵسوز)یشتان باس كردوەو نووسیوتتانە (دڵسۆز ناوێك)، وەختی خۆی بەهۆی مامۆستا (كریم مصطفى شارەزا)وە، نەختێ باسی خۆمم بۆ كردبوون، وەلێرە من بووم بە (نووسەری نەناسراو)، بەڵێ (دڵسۆز) منم من، (طاهر احمد حويزى)، لە ساڵانی (1940)ەوە ئەو (لقب)ەم

بۆ خۆم بەکارهێناوە، وەهەندێ نووسینم بەناوی (دڵسۆز) لە گۆڤاری (گەلاوێژ)یش هەبوە، وەهەندێ جاریش ناوی ڕاستەوراستی خۆم (طاهر احمد)م نووسیوە.

بەڵێ لە کتێبەکەتانا لەسەر (دڵسوز) لە سەرەتادا، تەواوێکتان بەرزکردیەوە بەلام لە دواجارا زور بێ بەزەییانە، بەناخی زوویتان دا بردوومە خوارێ لەگەڵ ئەمەش، چونکو خۆتان پێوەماندووکردووم، نزیکی دوولاپەڕەتان پێم ڕەش کردۆتەوە، زۆر جێگای سوپاسن. بۆ منیش وەختی سەرەتای نووسینم بوە.

ئێمەمانان بە نووسەرانی (مخضرم) دوو دەوردیو دەژمێردرین، خوا فرصەتان بدا.

ئیدی خوا دەست بەتەمەنتانەوە بگری

خۆشەویستتان
طاهر احمد حویزی
مامۆستای خانەنشین- کۆیە

نامەی عەبدولمەجید لوتفی بۆ حسێن عارف

مصيف صلاح الدين 1978

الملتقى الاول للقصة الاربعاء في 8/23

العراقية عبدالمجيد لطفي

ولوي المحترم الاستاذ -القاص الكردي المثقف- حسين عارف تحية طيبة وتهنئه مرة اخرى المحاضرة المليئة المستوعبة لماجريات الحياة في القصة الكردية في مرحلة طويلة ومضطربة الى جانب اللباقه في الاجابة حتى على الاسئلة المحرجة التى تطرح لأول مرة.

عزيزى حسين، لقد قرأت اسمك كثير وسمعت باسمك كثيرا وقرأتك قليلا لضعف لغتي الكردية، لمتابعة حار بدعت من قصص في هذه اللغة وتبعا لذلك تقت الى ان اراك الى ان تحقق لي ذلك في رؤية مشرفة، اطلعت منها من موقف المحاضر الكفء مساء الثلاثاء 1978/8/22 ثم حيث بدأت مؤرخا ومنظرا وناقدا بتواضع هي رائعة الخلق في الأديب الحق وهذا ماكتب اتوقع ان اجده فيك ويجب ان اشكرك لانك لم تخيب ظني لقد بدا لي من خلال العرض، هذال الموضوعات التى يتناول القاص الكردي على مدى مسيرته ظني فصل يقم هذا انه يهمل قضاياه وطموحاته الاكبر لانه يخشى حسيس نارها فيتوارى خلق قضايا جانبيه، تجاوز الزمن بفصلها؟ فأن هذا ليعطي دلالة مؤسفة لتخلف و القاص الكردي عن شعبه ختى في قطاعاته المتأخرة ولكن الاكثر تحسا بقضاياهاو الاكثر التصاقا بتاريخها دلتدا أيهو لهذات السبب وفي اطار فهمي لشهادة القاص و كونه ضمير احته كما هو شعار الملتقي القصص لن يكون القاص الكردي اكثر في جاهل او مزور مهزوم تحت مشاعر انانيته. ولا يصلح ادبه و قصصه شهادة مقبولة ولا خيرا لأمته، ولكم اتمتان تتصحح هذه الصورة في نفسي.

تبقى هناك قضية هامة ومثارة منذ زمن وقد أعطيت بها رأيا بعث به الى المجلة شمس كردستان منذ سنة فترددت في نشره ولاتزال، حول لغة الكاتب والاديب القومية وهل ان مما رسته للادب بلغة اخرى يعتبر ادبا للغته وقوميته؟

ان ما انتهيت اليه هو السبب ذلك أن اللغة القوميه كيان له خصوصيته في تفصيلاته لا يملكه وصفها ولكنها موجودة وهي التى تكون الذوق الادبي عن طريق التلذذ بالصوت واللهجة والحركة وليس بالمحتوى حسب. وما يكتبه كاتب عربي بالفرنسية أو ما يكتبه كاتب كردي بالعربية هو في الحقيقة أغناء الادب في اللغة المكتوب بها والا فأن من معظم الأفكار الأنسانية الاساس و احدة انها يفرق الاداء اللغوي بيها حيث تحمل كل لغة الى الانسان وفق

اسلوبها ومفرداتها و تشكيلاتها الجمالية ومع هذا يكون الادب العربي ادبا عربيا اذا كتب باللغة العربية اما ما يكتبه الاديب العربي بلغة اخرى فهو ادب غريب ينتمي الى اللغة التى كتب بها على أساس انه ادبها وان كان مردوده احيانا يعود الى جهة اخرى من حيث الدفاع عن قضية او حق لها: مكاتبة الكردي مثلا قصة باللغة العربية حتى في اطار الاماني القومية الكردية يظل عملا اديبا عربيا وان كان محتواء الفكري وغايته تتصل بخدمة اماني او مشاعر الشعب الكردي وهكذا هو الأمر مع اية لغة ومثلا أن صاموئيل بكيت يكتب بعض مسرحياته باللغة الفرنسية مع انه انكليزى فيما يكتبه بالفرنسية يعتبر ادباء فرنسيا كتبه كاتب انكليزى الانتماء قوميا وعلى هذا فالرأى الاقرب الى الصحة الايكون مايكتب بلغة ما الا محصلة او تراثا لتلك اللغة، اى اللغة التى كتب العمل الادبى بها.

مع خالص شكري اعجابي لك، فكم انا سعيدا اعبأ مع كل مشاعرى الشخصية الحزينة عندما ارى وجه حسين عارف واسمع صوته الممتلىء وامثاله وأما على قيد الحياة. مع حبى عظيم

1978/8/23

العزيز حسين عارف المحترم

تحياتي الاخويه الحارة، انا صديقك صبري لابد انك سوف تتذكرني بعد غياب طويل، او على الاقل تتذكر "الگعدات" الجميلة على الروبار قرب چومان ايام القصف الاسود على حياتنا الجميلة هناك في تلك الخيمة أنا اتذكر جيدا كيف كنت تعزل لنفسك بعض حبات الفستق وتطلب عدم الاعتداء عليها من قبلي و سامي شورش و كأنها مزة العمر كله.

عزيزي حسين

لقد كنت اتسقط اخبارك باستمرار وانا في المانيا مرة من الأخ عبدالمحسين الهنداوي "سمير" الذي زار كردستان قبل ثلاثة اعوام و "مرة اخرى عن طريق الاخ سامي شورش الذي اتصل به في لندن كل عامين هكذا اصبحنا نعد الاتصالات بالاعوام في هذا الزمن المر.. قبل سنة تقريبا "ارسلت لك رساله واعتقد ان حاملها تركها لك في مقر البرلمان لانه لم يلتقيك كما بعثت بيده مجموعه متواضعه من الادوية الخاصة بمرض السكر "انسولين مع حقن خاصه به" وقد ابلغتني الفتاة التي كانت ذاهبه الى هناك بانها سلمتها الى مقر البرلمان وفعلا فقد استلمت رسالة شكر حول الموضوع -اعتقد انها من رئيس البرلمان، الا انني كنت متلهفا" لسماع اخبارك.

كيف حالك؟ كيف حال العائلة؟ هل انك مرتاح صحيا؟ كيف اخبارك الادبية؟.. انا متلهف لسماع كل ذلك، عليّ أفلح هذه المرة باستلام رساله منك.

اخبارى انا بسيط جدا هنا في هذه الغربة فقد اكملت دراسة "بناء المكائن" ومنشغل علاوة على ذلك بالفن التشكيلي انشر وارسم في الصحف العربيه والالمانيه مقيم منذ عشرون عاما ومتجنس وروحي ملت من البرد والغيم والمطر. لدي طفلتان جميلتان يعشقن كردستان والعراق من خلال حكاياتي لهن.. الكبيره اسمها صحراء عمرها 12 سنه والصغيرة اسمها طبيعه عمرها 9 سنوات.. اما الآن فادرس علم المشهد والديكور في السينما لاينقصني سوى اشتياقي لكم والجلوس ولو لمرة واحده على الروبار ويذهب العمر... اشتياقي كبير لشرب جرعة ماء من احد العيون القريبه من ناوچليكان وسماع احاديث من مام ابراهيم عەوله وغيرهم من المامات ارجو ان يكونوا احياء" لحد الآن.. والذهاب بين الحين والآخر الى گلاله و چومان وملاقات علي زەردەشتي" والتلذذ بقصصه الطريفه.

هذا ما افتقده حاليا.

عزيزى حسين

لدي احاديث طويلة عن تلك الفترة لاتسع هذا الوريقات ان تكفي للتمتع بتفاصيلها بعيدا عن الشخصيات التي عاشتها.

سوف اختم رسالتي هذه برجاء اخوي منك هو ان تكتب لي رساله مع الاخت وتذكر لي حاجياتك والعائله من هنا انني مستعد ارسال اي شيء لك وفي اية لحظه تسنح بها الفرصة.

تحياتي وعناقي الدافيء والعائلة

ارجو ابلاغ تحياتى الى اصدقائنا القدماء جميعا واخص بالذكر "شيخ علي البرزنجي" وصديق آخر كان معنا في ناوچليكان اسمه طارق هەولێري لا اعرف اسم ابيه اسفا الا انه من أغوات اربيل سابقا.. تحياتي ايضا الى آخرين استذكر اسماؤهم آزاد.. حمه بچكول وآخرون قبلاتي مرة اخرى

المخلص
صبري سابقا
حسين الموسوي
1996

عزيزى كاك حسين

تحية قلبية

أقدم لك اعتذار المسبق عن الكتابة إليك بالعربية، وذلك لأن صديقي "والذى أرجو أن يصبح صديقنا المشترك" لايعرف الكردية جيدا. ويقينا إن مسألة اللغة تعتبر أقل من ثانوية بالنسبة لك!

منذ فترة وأنا في أشد الشوق إلى لقاءك، سمعت خبرا عن ندوة في السليمانية قيل ربما تحضرها، ولكن لم تنعقد الندوة مع الأسف. أتتبع أخبارك من بعيد، وأرجو مخلصا إذا حدث وزرت السليمانية، أن تتذكرنى، فربما أكون موجودا، لحسن حظي، في ذلك الوقت.

عزيزى: ألأخ إدريس أكثر من صديق وأخ بالنسبة لى، فهو من المثقفين القلائل الذين يفهمون بعمق، رغم إنهم لا يفهمون بطريقتى أنا. ولكنى مع كل الأختلافات في الفكر، فأنا أكن له إحتراما فائقا. وقد نقلت وضيفته إلى بغداد وطلب منى أن أعرفه ببعض الأصدقاء، فتذكرتك انت، ربما لأنكما متقاربان في الفكر، حيث كنت دائما عندما أسمع إدريس، أتذكر كلماتك أنت.. وربما لأننى لازلت أعتبرك من بين القلائل الذين خاضوا غمار هذه الحياة المشوهة ولم يصدأوا، وكم هم قليلون أولئك الذين لم يصدأوا!.

أنا أسف إذ إن رسالتى تشبه رسائل التزكية، ولكننى آسف أكثر لأننا لازلنا نعيش زمنا يحتاج فيه الناس إلى رسائل تزكية حتى من أجل التعارف!

ألأخ إدريس مثقف جيد، وقد تعمق إلى درجة إنه تجاوز الواقع.. ورجع إلى ماركس وربما تجاوزه أيضا، وبهذا يلتقى معك في المنطلق، وسوف تعرفه جيدا، وتطلع على أفكاره، التى لازالت تبحث التبلور. ولكنى الشيء الذى أود التأكيد عليه هو طيبته و إخلاصه اللامنتاهى، وقد إفتقدت فيه صديقا عزيزا، وربما إفتقد هو ألآخر، لذلك أرجو له عزاء في شخصك، و أنا متأكد بأنكما ستصبحان أصدقاء.

قرأت عن سفرك إلى الماتا في الجرائد، سمعت عن رواية جديدة لك ستطبع، أنا في أحر الشوق لسماع أكثر منك. ولكن يظهر إن الصدف لن تساعدنا، وسقما للحياة التى تتحكم فيها الصدف.

صحتى جيدة، وأنا في بداية طريق لك فيه ذكريات لا أحب أن أسميها بائسة، فيما يخصنى، تعلمت الكثير، وعلمت الآن مدى ضحالة ماكنت أسميها ثقافة، ومدى الجهد الذى يجب أن يبذل.. وما نحن سوى تلاميذ، أو ربما أقل.

وأخيرا.. تقبل، مرة أخرى، أخلص تحياتى وتمنياتى لك وأنا كلّى أمل طريقانا ليسا متوازيان، ولابد سنقترب ونلتقى مرة أخرى.

ودمت لأخيك المخلص
فاضل ملا محمود
73/10/17

ئێوارە نامەیەك!

شێرکۆ بێکەس

مەرحەبا تەمەن!

ئەو وەختەی ئەبیتە ڕیزە ئاوێنەو ئاوڕ ئەدەیتەوە لە تخووبەکانی یادگارو، لەوەی کە ئیتر نایەتەوەو، چوو!

سڵاو وشە! ئەو دەمەی مەرگ دێو جەستە کۆچ ئەکاو، زەمان لەبێژنگت ئەداو، ئەو چەند شتەکەمەی، لێت ئەمێنێتەوە، شایەتیمان بۆ ئەدەن، شایەتی لەبەردەم ئەفراندندا؛ بەباش یان بەخراپ!

تۆش ئەی هاوڕێی دێرینم.. کاکە حسێن!

ئەم کاتەت باش!

ئەرێ ئەوە لەکەیەوە تۆ بەسواری ئەسپی چیرۆك‌و من بە سواری هەوری شیعر، کەوتووینە ڕێو بەڵام تا ئەمڕۆیش، نەتۆ پێتوایە ئەوەی لەم سەفەرەدا کردوتە، زۆرت بڕیوەو، نەپێتوایە ئارامیت‌و نە لە کەمێك بەولاوە، دڵنیا!. خۆمنیش هەروا، تینوێتیم ئەڵێی تازە ئەوەڵێتی‌و نەگەیشتوومە ئەو مەنزڵەی تیایدا مەراقم داسکەنێ‌و، یان ئۆخژن بکەم بەدوا چرا!. ئەم زەریایە چەند بەرینەو وا خەریکین لەچاوان ون ئەبین‌و کەچی هێشتا هەر سەرەتایەو سەرەتا؟!

هەوڵ.. هەوڵ.. هەوڵ

لەناو باوەشی چیرۆکدا... دوو سێیەکی پرشنگدار!.

لەناو باخچەیەك شیعردا... دوو سێیەکی چاوخومار!

هەوڵ.. هەوڵ.. هەوڵ

هەندێ جار تۆ لە غارداو.. لەناو هونەردا گلان‌و

منیش هەندێ جار باران‌و.. لەپرێشدا سیاساڵ!

ئەرێ کەی بوو بۆ یەکەمجار

لەشارە بچکۆلەکەی ئەوسای سلێمانیدا خۆمان‌و خەمەکانمان یەکتریان ناسی‌و قەڵەممان بوون بەبرا؟!

من پانزە ساڵ‌و تۆیش هەژدە ساڵ. هەر لەسەر کورسیەکانی چایخانە گەورەکەی بەهەشتی کاکە حەمە بوو. لەدەوری حەوزو فوارەکە، لەبنی بنەوە، لەولاوە کاك فەرەج ئەحمەدی پڕ لەقسەی خۆش‌و بەتەنیشتیەوە کاك جەلالی میرزا کەریمی دوگڵە زەردی هێمن‌و بێدەنگ‌و بەوبەریشەوە کاك ئەورەحمان حەکیمی کوژراوی دۆمینەو تۆی چون دەرزی باریك‌و منی قژ بڕۆ شێواو. بیرمە کاك فەرەج ڕووی تێکردم‌و وتی: ئەمجارەیان پارەی چایەکەیت بۆ ئەدەین‌و ئیتر تەواو!. دوای ئەوە کەمێك دەنگی نزم کردەوەو ئینجا وتیەوە: بۆ جەژنی نەورۆزیش ئەچین بۆ چەقڵاوەو فلانە سەعات لەخوار باخی فەرەج کۆ ئەبینەوەو لەوێ ئامادەبەو هێلکەی کوڵاوی خۆت بێنەو ئەمەیش تەواو!

چەقڵاوە! هەر لەگوێ چەمی تانجەرۆ!.

ئێستا ئەم ناوە لەنێو ناواندا بزر بووە، بەڵام بۆ ئێمە هەر وەختێ گوێمان لێ ئەبێ، ئیتر ئەوە دەرەوشانەوەی زیندووی بیرەوەرییەو، شوێنێکە هەر بەبیستنی ناوەکەی پڕ ئەبینەوە لە خەیاڵی بە بریق‌و باقی ئەو دەمەی هەرزەکاری‌و لەسروودی ئازادیی‌و لەیادکردنەوەی جەژنی نەورۆز بەدزی چاوی نەیارانەوەو پڕ ئەبینەوە لەگوڵە هێرۆی خۆشەویستیی، ئەو گوڵەی کەلەوێ، لەچەقڵاوە، بێ ئەندازە زۆر بوو، وەك ئەوەی ئەوێ نیشتمانیان بێ!..

ڕۆژگار هات‌و ڕۆیی

زریان هات‌و ڕۆی..

پاشایی ڕۆیشت‌و کۆماری هات‌و

توندوتیژی ئایدۆلۆژیا کەوتە جووڵەو

هەر یەکەمان چووینە بازنەیەکەوەو

بەڵام لەیەکتریش دانەبڕاین!

بەر لەکۆتایی شەستەکان، ئەمجارەیان لەپایتەختداو لەگوێ دیجلەو لە چیمەنی بادەی ئەبونەواسداو لەدەوری مێزی سەرگەرمیی‌و نزیك لەچوارینەکانی خەیام کە لە گەرووی ئەفسووناوی "ئوم کەلسوم"ەوە لەشەقەی باڵیان ئەدا، من‌و تۆو جەلال و کاکەمەم. یەکمان گرتەوە. مێزەکەمان هەر شیعرو چیرۆك‌و بیری تازەگەری‌و یاخیبوونی لەسەر دائەنیشت. بەغدای ئەو سەردەمە، بۆ ئێمە فەزایەکی نوێ‌و کتێبێکی تازە بوو. بزووتنەوەی ئەدەبی‌و شانۆیی‌و کتێبخانەی دەوڵەمەندو، کۆڕو کۆبوونەوەکانی گەرم‌و لەنزیکەوە ناسینی مەزنە شاعیرو چیرۆك نووسی نوێخواز ئەزموونی ئێمەیشیان بەپرشتر ئەکرد. خەمی گەورەی ئەو کاتەی ئێمە ئەوە بوو: یاخیبوونێ لە جەستەی خامۆشی ئەدەبەکەماندا بەرپا بکەین کە زمانی تیا ڕاچڵەکێ‌و شیعرو چیرۆکی کوردی کاژی کۆن فڕێدەن‌و باوەش بۆ تیرێژە تازەکانی نوێکردنەوە بگرنەوە، بەر لەبەیاننامەی یانزەی ئازاری 1970 ئێمە لەو خولیایەدا ئەژیاین، بەڵام دوای یانزە، دەرفەتەکە ڕەخساو، ئەوەبوو بەیاننامەی ئەدەبی "ڕوانگە"مان بڵاوکردەوە. ئەوەی ڕاستی بێ تۆ چریکەیەکی زوڵاڵی ئەم بانگەوازە بووی. "ڕوانگە" پەنجەرەیەکی تازە بوو لەتێڕوانیندا بۆ ئەدەب‌و عەشقێکی لەڕادەبەدەر گەرم‌و بەپەرۆش بوو بۆ ئەوەی گوڕوتینێکی تازە بدا بە ئەفراندن. ئەو کۆمەڵە چیرۆکەی لەو سەردەمەدا نوسیت، خۆت وتەنی کلافەیەك بوون لەژانی تووڕە!. لەفانتازیاو تەکنیکی گێڕانەوە. لە وردەکاری‌و ڕامان‌و پرسیارە جەنجاڵەکان. لەو هێمایانەی کە ناڕاستەوخۆ لە دەوری دۆزەخەکەی کۆشکی کۆتایی ئەسوڕانەوە. ئەو کاتەو دواتریش چیرۆکەکانی، یاسای خۆڵ‌و دۆو. چاڵی جەرگی پیرێژن‌و گەلەگورك‌و کانی ڕەحمانە و تاد.. بووبوون بەجێی‌لێدوانی ئەدەب دۆستان‌و عاشقانی تازەکردنەوە. "ڕوانگە" هیچی نەکردبێ، گۆمێکی شڵەقاندو، کۆمەڵێ وێنەی تازەو بۆ ئەوکاتە سەرسامکەری لەم زمانەدا

هێنایەکایەوە. کە تا ئەو کاتە نەبیستراوبوون. "ڕوانگە"و ئەو زنجیرە وتارو نووسینانەی بەسلبو بەئیجاب دوا بەدوای بڵاوبوونەوەی بەیانەکەی کەوتنە ناو ڕۆژنامەو گۆڤارەکانی ئەو کاتەوە، سەرەتای بزووتنەوەیەکی ڕەخنەیی دروستکرد کە تا ئەو کاتە هەر تەواو کپو بێدەنگ بوو. "ڕوانگە" هیچی نەکردبێ، لەناو نەوەی ئەو سەردەمەدا خولیای گەڕانی بەشوێن سەرچاوە فیکریو ئەدەبیە هەمە ڕەنگەکاندا گەرمکرد. لەزمانی تەعبیری تەقلیدی جوێبۆوە. کەلەپووری وەك بەندیخانە نەئەبینیو بایەخی تایبەتی بەئەدەبی لاوان ئەداو هەر لەڕێگەی یەکێتی نووسەرانی کوردەوە لەبەغدا بۆ یەکەمین جار زنجیرە کۆڕی لێکۆڵینەوەی بۆ بزووتنەوەی تازەگەری سازدا. هەر لەگەرمەی ئەم چالاکیانەدا بوو، کە "ڕوانگە" لەگەڵ مەلاو خەتیبی مزگەوتەکاندا، لەسەر ئازادیو یەکسانی مافی ژن کەوتە گێرمەو کێشەیەکی قورسو خەتەرناکەوە. بەتایبەتی دوای ئەوەی کەبانگەوازی "ئەی قەڵەمە نەترسەکان یەکگرن"ی بڵاوکردەوەو لەئەنجامیشدا بۆ یەکەمین جار حکومەت هەفتەنامەی "هاوکاری" خۆی داخست!. من پێموایە "ڕوانگە" بەم بانگەوازە ئازایە، بەداکۆکیکردنی لەئازادیو مافی ژن. لەو ڕۆژگارەدا، جوانترین هەڵوێستی ڕووناکی خۆی لە ئاکاری نوێخوازی خۆیداو بۆ ئازادیو پاشەڕۆژ تۆمارکرد!

ڕاستە پرۆژەی نوێکردنەوەکەی ڕوانگە، ناتەواوو بەکەلێنو هەمەلایەنو قوڵ نەبوو!. ئەزموونمان کەمو حەماسەتمان بۆ تازەکردنەوە لەسامانی فیکریو مەعریفیمان زیاتر بوو. بەڵام هەر "ڕوانگە"ی بێ پێناسەیەکی ئایدۆلۆژی بوو، کەبەشی زۆری ئایدۆلۆژیستەکانی ئەو کاتەی ورووژاندو بەتێڕوانینێکی جیاواز بۆ ئەدەبو ژیان هاتبووە کایەوە. هەر لەبەر ئەو یاخیبوونەیش بوو، کە ڕوانگەیان بە فەوزەویو نەهیلسیتیو عەدەمیو ئەدەبی ناپەیوەندارو بیری وردە بورژواو بەرەڵلا لەقەڵەمدا! ئایا ناکرێ لەئیستەدا وەختێ ئاوڕ لەو مێژووە ئەدەبینەوە ئەوە بڵێین: کە ڕوانگە یەکەمین بزووتنەوەی نوێخوازی بوو کەلەناو خۆیدا جیاوازیەکانی قبوڵکردوو. بانگی هەمەڕەنگیداو، لەخەتە بۆ کێشراوەکانی ئایدۆلۆژیا لایداو، لە کرانەوەو والابوونی هەموو دەرگاکاندا، پێشدەستی کرد؟!

کورتە چیرۆکی هونەری لەسەرەتای حەفتاکانەوە گەشانەوەیەکی لەبەرچاوی بەخۆیەوەدی. بەهەق تۆیش یەکێك بووی لەو چیرۆك نووسانەی کە شارایەکت خستە سەر ئەو خەرمانەو دواتریش لە هەوڵێکی نوێدا چوویتە ناو دنیای ڕۆمانەوەو "شار"ت نووسیی!

تەمەنو ئەزموون درێژ بوونەوە..
ژیان ئاڵۆزترو بەژەنگو ژارتر بوو
کۆشکی کۆتایی گەورەترو سامدار ترو
لافاوی خوێنی قوربانیی بەلووزەوترو
ئازادیی کەسیرەو
دۆزەخەکەی جەللادیش بەرینتر بوو..
ئەمجارەیان لەشاخو لەژێر کەپرەکەی یەکێتی نووسەرانی
کورددا.. یەکترمان بینیەوە..
ڕۆژگار ڕۆیشتو ڕۆژگار هاتو
زاووزێی شیعرو چیرۆك زیادیان کردوو
من بەرەو خوارو، ناوبەناو سەرئەکەوتمەوە
بۆ لای دیجلەو، سەر مێزمان پڕ ئەبوو لە
وەنەوشەی شیعرو لەگوڵە ئەستێرەی چیرۆکو
خەممان ئەدا بەدەم دیجلەوەو
بەڵام لێشی کەم نەئەبۆوە!.

ساڵان تاریکتر و، گێروگرفت بەگێروگازتر بوون، مەودای دوورکەوتنەوە لەیەکتر لەچاوان ون بوو. من لەشاخەوە بۆ دەرەوەو، تۆیش لە وڵاتو تەمەنیش لەهەڵکێشاندا هەناسەبڕکێی بوو. غەریبیو دوور وڵاتیو شەش ساڵ بەتەواوی چاومان لە چاوی یەك دابڕاو کاتێ من گەڕامەوە وەرزی دوای ڕاپەڕین بوو..

شەقام پێ ئەکەنیو
وشە هەڵئەپەڕیو
زەماوەندی ئازادی بوو.
مەرحەبا تەمەن!
مەرحەبا جەستە

لەو گڕو لرفەلرفەوە بۆ کوێ؟! من شەستو سێ ساڵو تۆش سێ ساڵ گەورەترو، بەڵام هێشتا قەڵەم ئەجووڵێو خەیاڵ باڵ ئەگرێو لەیەکتر دانەبڕاین!

تۆش "ڕۆڤار"
دەست خۆش! کە لە ئاوڕدانەوەیەکی وەفاو خۆشەویستیدا
بۆ یەکێك لەپەنجەرە جوانەکانی چیرۆکی کوردی
خۆت کرد بەدیاری! بەڵام لەبیرت بێ
هێشتا زۆرن ئەو چرایانەی
لەژیانداو ئەسووتێنو پێویستە تۆ
یەك لەدوای یەك وەفادارانە
لەژوورەکانی خۆتدا هەڵیانواسیت!

2003/9/11

ئەڵماتا- 4-1973/9/9

لە چەپەوە بۆ ڕاست: 1-ژنی میشاڵ عاسی، 2-میشاڵ سلێمان، 3-محەمەد دەکروب، 4-حسەین عارف، 5-ئولْجاس سلێمانۆف، 6-ئەدۆنیس

کارمەندەکانی کاروان- سەیران بۆ ئاکرێ بەهاری 1986

وەستاوەکان لە ڕاستەوە: محەمەد زادە، سەردار میران، محەمەد ئەمین پێنجوێنی، سالم غولام، حسەین عارف، محەمەد عارف، جەعفەر قادر

دانیشتووەکان لە ڕاستەوە: عەلی خورشید، عەبدوڵلا بابا عەلی، ئەسعەد عەدۆ، عەزیز حەریری، مەزدە حسەین عارف

لە چەپەوە بۆ ڕاست: حسەین عارف، کەمال ڕەووف، شێرکۆ بێکەس، کاکە مەم بۆتانی، فازیل ... ، جەمال شارباژێڕی، جەلالی میرزا کەریم، عەبدوڵلا عەباس

کۆنگرەی هەورامان ناسی - نێوان سنەو مەریوان 2000/6/9

لە ڕاستەوە: فەتاحی ئەمیری، حسێنی شیربەگی، حسەین عارف، ناسری وەحیدی

میوانخانەی سنە 1999/12/4

لە ڕاستەوە: ناسری وەحیدی، حسەین عارف، عەتا نەهایی، حسێنی شەریفی

نووسەر لەگەڵ ژمارەیەك لە هاوڕێكانی لە شاخ

وێنەیەکی خێزانی مانگی ئابی 2000

کۆنگرەی هەورامان ناسی ڕێگەی نێوان مەریوان سنە

لەگەڵ دەستەیەك لە نووسەرانی کوردستانی ئێراندا 2000/6/9

هۆڵی پەرلەمان، ژوری کۆبوونەوەی لیژنەی یاسا- 1993

دانیشتووەکان: سەید حەسەن بەرزنجی، عەدنان نەقشبەندی، کاکە ڕەش

ڕاوەستاوەکان لە چەپەوە: حسەین عەلی کەمال، ئەیاد حاجی نامیق، حازم یوسفی، حسەین عارف، شیروان حەیدەری

لەگەڵ دەستەی نووسەرانی (ڕێیا تازە) دا

یەریڤان ئەیلولی 1973

وێنەیەکی خێزانی

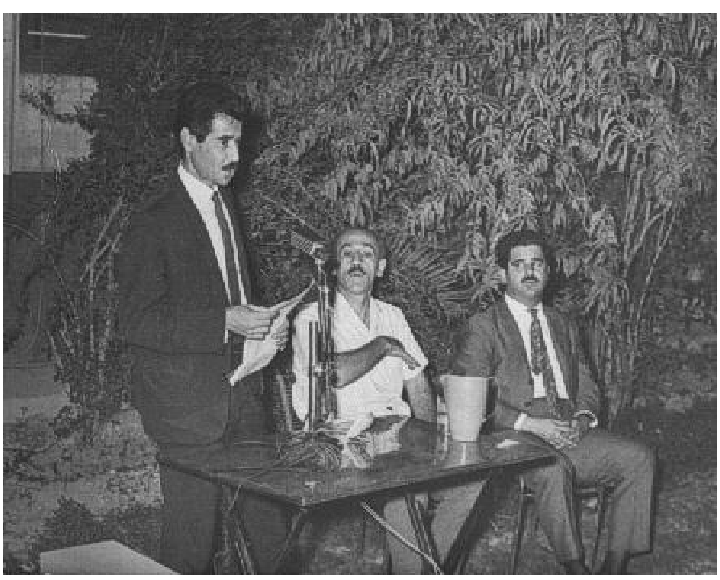

بەغدا، بارەگای یەکێتی نووسەرانی کورد 1971

لەچەپەوە: حسەین عارف، عەلی شەونم، جەمال بابان